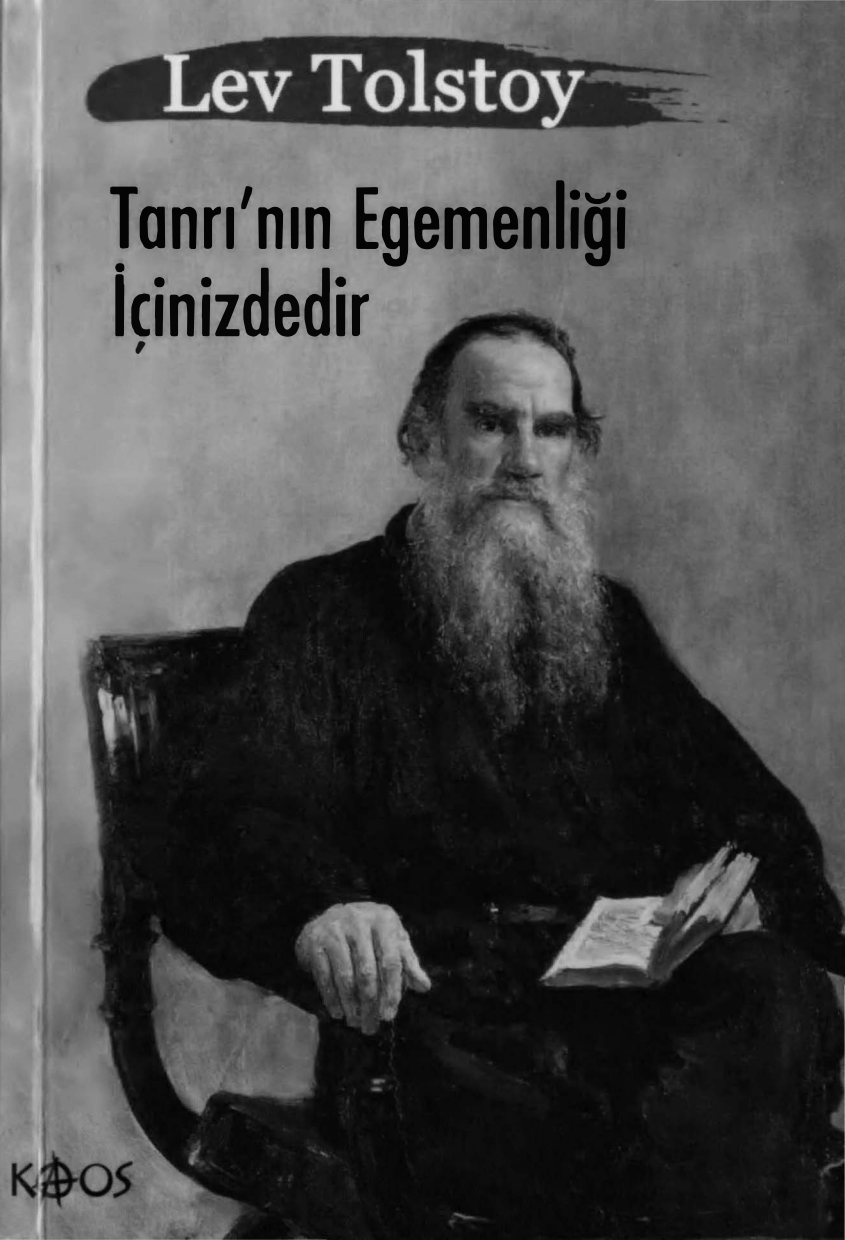
Lev Tolstoy

Tanrı'nın Egemenliği İçinizdedir

KAOS

Lev Nikolayeviç Tolstoy

Toprak sahibi soylu bir ailenin oğlu olarak 1828'de doğdu. On altı yaşında Kazan Üniversitesi'ne başladı. Resmi eğitime duyduğu tepki nedeniyle okulu bırakıp Yasnaya Polyana'daki çiftliğine döndü.

Yirmi dört yaşında orduya katılarak Kırım ve Kafkasya' da dört yıla yakın subaylık yaptı. Savaş ve şiddete duyduğu nefretle ordudan ayrıldı.

Yirmi dokuz yaşında Avrupa seyahatine çıktı. Pierre Joseph Proudhon'la tanışarak, başta eğitim olmak üzere, pek çok konuda yakın bir ilişkiye girdi. Rusya'ya döndüğünde çiftliğindeki köylü çocukları için açtığı okulda alternatif bir eğitim deneyini başarıyla uyguladı. Yasnaya Polyana *dergisinin yanı sıra Rusya'nın bir çok bölgesindeki okullarda da kabul gören ders kitapları yayımladı. 1869'da yayımladığı* Savaş ve Barış*'ın ardından ruhsal bir bunalım yaşadı. Yaşamın amacını anlama çabasıyla bir süre Optima Manastırı'na çekildi. İlahiyatçılarla sürdürdüğü tartışmaları sonucunda resmi Hıristiyanlık inancına duyduğu güvensizliğin yersiz olmadığını gördü. İncil'in özüne bağlı kalarak yorumladığı Hıristiyanlığı anarşizmle bütünleştirdi.*

Çok istediği halde, ailesinin isteğine boyun eğerek topraklarını köylülere bırakamadı. Fakat, kişisel harcamalarını büyük ölçüde azalttı, aristokrat yaşam tarzını bırakıp bedensel işlerde düzenli olarak çalışmaya başladı. Huzur içinde ölümü karşılayacağı bir yer arayışı için 1910 yılının 28 Ekim gecesi gizlice malikânesini terk etti. On gün sonra bir tren istasyonunda öldü.

Tolstoy'un ölümü bütün dünyada büyük yankı yarattı. Birçok ülke yasını tuttu.

Doğumunun yüzüncü yılında başlatılan bir çalışmayla eserleri 90 ciltte toplandı.

Ben Afrika'da kanat çırpan kelebeğin
Kuzey Amerika'da yarattığı kasırgayı istiyorum.
Ben kaos istiyorum!

Tanrı'nın Egemenliği İçinizdedir
Lev Tolstoy

Dominik Pamir tarafından gönüllü bir çalışmayla Türkçe'ye kazandırılan bu kitap, Fransızca versiyonundan (*Le Salut Est En Vous*, Éditions Perrin et Cie, Paris, 1893) çevrilmiş olup eksik paragrafları yine D. Pamir tarafından Rusça orijinaliyle (*Царство Божие Внутри Вас*, Толстовский Листок, выпуск девятый, Москва, 1996) karşılaştırılarak tamamlanmıştır.

Kaos Yayınları: 25

1. Baskı: Eylül 2005, İstanbul

Kapak Tasarım-Uygulama:
Metin Tekeroglu

Kapak resmi: Lev Tolstoy'un Ilya Repin tarafından 1877 yılında yapılmış portresi.

Ofset Hazırlık: Kaos

Baskı/Cilt: Sena Ofset

Kaos Yayınları
Piyerloti Cd. Dostlukyurdu Sk. No: 8
Çemberlitaş - İstanbul
Tel/Fax: (212) 518 25 62
www.kaosyayinlari.com
E-mail: kaosyayinlari@hotmail.com

ISBN 975-7005-22-3

Lev Tolstoy

Tanrı'nın Egemenliği İçinizdedir

Mistik Bir Din Değil
Yeni Bir Yaşam Anlayışı Olarak
Hıristiyanlık

Çeviren:
Dominik Pamir

KAOS

Önsöz

1884 yılında, neye inandığımı samimiyetle beyan ettiğim "İnancım Neden İbarettir?" adlı bir kitap yazdım.

İsa'nın öğretisine olan inancımı teyit ederken, genellikle Hıristiyanlık olarak adlandırılan Kilise inancına neden inanmadığımı ve neden bunu yanlış bulduğumu açıklamadan da edemedim.

Kilise öğretisinin İsa'nın öğretisinden ayrıldığı pek çok nokta arasında ben esas olarak kötülüğe karşı güç kullanarak direnmeme buyruğunun eksikliğini belirttim. İsa'nın öğretisinin Kilise öğretisi tarafından nasıl yozlaştırıldığı burada diğer ayrılık noktalarına göre çok daha açıkça ortaya çıkmaktadır.

Kötülüğe karşı direnmeme konusunda eski zamanlardaki pratikler ve yazılı-sözlü öğretiler hakkında hepimiz gibi, ben de çok az şey biliyorum. Bu konu hakkında Kilise Babalarından Origenes'in, Tertülyanus'un ve diğerlerinin neler söylediklerini biliyordum, hatta Mennonit'ler, Herrnhuter'ler ve Quaker'lar gibi, bir Hıristiyan'ın eline silâh almasına ya da askerlik hizmetinde bulunmasına izin vermeyen sözde mezheplerin varlıklarından da haberdardım ama bu konu hakkında bu sözde mezheplerin ne gibi açıklamalar getirdiklerini pek bilmiyordum.

Kitabım, beklediğim gibi, Rusya'da sansüre takılarak yasaklandı, fakat kısmen ünlü bir yazar olduğum, kısmen de kitap insanların ilgisini çektiği için, el yazması ve taşbaskı kopyaları bütün Rusya'da ve –çeviriler sayesinde– yurtdışında dağıtıldı; ardından da ortaya bir yandan kanaatlerimi paylaşan kişilerin yazdığı ve konu hakkında kayda değer bilgiler içeren bir dizi deneme, öte yandan da kitabımda ortaya attığım ilkeler üzerine bir dizi eleştiri çıktı.

Gerek düşmanlık gerek sempati içeren eleştirilerin yanı sıra son yılların tarihî olayları da benim açımdan pek çok şeyi açığa çıkardı, ve halihazırda açıklamak istediğim yeni sonuçlara ve yargılara vardım.

Önce kötülüğe karş direnmeme konusunun tarihine ilişkin edinmiş olduğum bilgilere değineceğim; sonra bu sorunun hem maneviyatçı –yani kendilerini Hıristiyan dinine mensup sayan– hem de maddeci –yani Hıristiyanlığı kabul etmeyen– eleştirmenler tarafından ortaya konulan boyutlarından söz edeceğim; ve son olarak da son zamanların tarihî gerçekleri ışığında tüm bunlara bakarak vardığım sonuçlardan söz edeceğim.

Lev Tolstoy
Yasnaya Poliyana
14/26 Mayıs 1893

"Gerçeği bileceksiniz ve gerçek sizi özgür kılacak."
(Yu 8, 32)

"Bedeni öldüren, ama canı öldüremeyenlerden korkmayın. Canı da bedeni de cehennemde mahvedebilenden korkun."
(Mt 10, 28)

"Bir bedel karşılığında satın alındınız, insanlara köle olmayın."
(1 Kor 7, 23)

1. Bölüm

Kötülüğe Karşı Güç Kullanarak Direnmeme Öğretisi, Hıristiyanlığın Başından Beri Bir Azınlık Tarafından Kabul Gördü.

Kitabımın ardından gelen ilk yanıtlar arasında Amerikan Quaker'larından bazı mektuplar vardı. Quaker'lar bu mektuplarda, bir Hıristiyan için savaşın ve her ne şekilde olursa olsun güç kullanmanın gayri meşruluğu ile ilgili görüşlerime katıldıklarını belirtirken aynı zamanda iki yüz yılı aşkın süredir İsa'nın kötülüğe karşı güç kullanarak direnmeme öğretisini tam olarak benimseyen ve kendilerini savunmak için silâha başvurmayan kendi sözde mezhepleri hakkında da ayrıntılı bilgiler veriyorlardı. Quaker'lar bana, bir Hıristiyan için kötülüğe karşı güç kullanarak direnmeme buyruğunu yerine getirme görevini şüpheye yer bırakmayacak biçimde yıllar önce nasıl tesis ettiklerini ve Kilise'nin savaşa ve ölüm cezasına izin veren öğretisinin yanlışlığını teşhir ettiklerini öğrenmemi sağlayan broşürler, dergiler ve kitaplar da gönderdiler.

Quaker'lar bir insanın yaralanması veya öldürülmesi anlamına gelen savaşın, insanların iyiliği ve barışı üzerine kurulmuş olan bir dinle çeliştiğini ortaya koyan bir dizi argüman ve metinle şunu iddia ediyor ve kanıtlıyorlar: Kendine Hıristiyan diyenler tarafından bu buyruğun önemsenmemesi ve böylece de Hıristiyanların savaşmasına ve şiddet kullanmasına izin verilmesi kadar hiçbir şey Hıristiyan gerçeğinin putperestler tarafından böylesine anlaşılmaz gözükmesine yol açmamış ve Hıristiyanlığın dünyaya yayılmasına engel olmamıştır.

"İsa'nın öğretisi insanlara şiddet ve kılıç yoluyla değil ancak kötülüğe karşı direnmeme, nezaket, yumuşak başlılık ve

barışçıllık yoluyla ulaştırıldığında; takipçilerinin arasında barışın, uyumun ve sevginin bir örneği olarak tüm dünyaya yayılabilir," diyorlar. "Tanrı'nın öğretisine göre bir Hıristiyan tüm insanlara karşı yalnızca barışçıl bir biçimde davranabilir; bu yüzden de hiçbir otorite Hıristiyan'ı Tanrı'nın öğretisine ve komşularıyla ilişkisinde uyması gereken temel erdeme aykırı bir biçimde davranmaya zorlayamaz."

Diyorlar ki, "Devletin yüce menfaatleri söz konusu olduğunda, devlet ancak dünyevî kazançlar uğruna uzlaşmaz olanı uzlaştırmaya kalkanları Tanrı Yasası'nı değiştirmeye zorlayabilir; ne var ki İsa'nın öğretisinin kendisine esenlik getireceğine samimiyetle inanan bir Hıristiyan için bu gibi devlet kurallarının hiçbir zorlayıcılığı yoktur."

Quaker'ların çalışmalarıyla –Fox, Penn ve özellikle de Dymond'un 1827 yılında yayımlanmış eserleriyle– daha yakından tanışmam bana, Hıristiyanlığın güç kullanımıyla uzlaşamayacağının çok çok eskiden fark edildiğini göstermekle kalmadı, çok uzun zaman önce bu güçle uzlaşmazlığın yerini kiliselerde vaaz edilegelen Hıristiyan öğretinin aldığını da –bunun nasıl olabildiğini merak ettirecek derecede– açık seçik kanıtladı.

Quaker'lardan almış olduğum bu aydınlatıcı bilgilerin yanı sıra, aynı zamanlarda, gene Amerika'dan, aynı konu hakkında benim için tamamen yabancı bir kaynaktan da bilgiler edindim.

Zencilerin özgürlüğü konusunda öncülük eden ve mücadele veren ünlü William Lloyd Garrison'un oğlu bana, kitabımı okumuş olduğunu ve kitabın içinde, babasının 1838 yılında ifade etmiş olduğu düşüncelerin aynısını bulduğunu belirten bir mektubun yanı sıra ilgimi çekeceğini düşündüğü için babasının yaklaşık elli yıl önce hazırlamış olduğu "direnmezlik" konulu deklarasyonunu ya da bildirgesini göndermiş.

Bu deklarasyon aşağıdaki koşullarda oluşmuş: William Lloyd Garrison 1838 yılında, Amerika'da gerçekleşen İnsanlar Arası Barışı Tesis Etme Kongresi kapsamında düzenlenen savaşın nasıl önleneceği üzerine bir müzakereye katıldı. Evrensel barışın ancak kötülüğe karşı güç kullanarak diren-

meme (Mt 5, 39) öğretisinin, Garrison'un samimi ilişkiler içinde olduğu Quaker'ların yaptığı gibi tam hakkını vererek, açıkça benimsenmesi sayesinde tesis edilebileceği sonucuna vardı. Garrison bu sonuca vardıktan sonra cemiyete sunulmak üzere, o zamanlar cemiyetin birçok üyesi tarafından da imzalanan aşağıdaki 1838 tarihli deklarasyonu hazırladı.

Barış Kongresi'nin Benimsediği Fikirler Bildirgesi

Boston 1838

Aşağıda imzası bulunan bizler, başarmayı hedeflediğimiz amaçları, barışçıl evrensel ıslahatı daha ileriye götürmek üzere benimsediğimiz ölçütleri açıkladığımız bir bildirge yayınlamayı yüreğimizi koyduğumuz davaya ve içinde yaşadığımız ülkeye karşı bir görev sayıyoruz.

İnsanların kurmuş olduğu hiçbir hükûmeti tanımıyoruz. İnsanlığın üstünde yalnız tek bir yönetici, tek bir yargıç, tek bir Kral ve tek bir Yasa koyucu olduğunu kabul ediyoruz. Bütün dünyayı vatanımız olarak görüyor, bütün insanları da yurttaşlarımız olarak kabul ediyoruz. Yaşadığımız ülkeyi de ancak diğer ülkeleri sevdiğimiz kadar seviyoruz. Bizim için Amerikan yurttaşlarının hak ve çıkarları tüm dünyadaki insanların hak ve çıkarlarından daha değerli değildir. İşte bu yüzden hiçbir ulusal hakaret ya da zararın intikamını alacak bir vatanseverliğe izin veremeyiz.

Bir halkın dıştan gelecek düşman saldırılarına karşı kendini savunma ya da işgalcilerini cezalandırma hakkı olmadığını ve hiç kimsenin de kendi adına bu hakka sahip olmadığını ve bireyin toplumdan daha önemli olamayacağını kabul ediyoruz. Toplum ya da hâkimler, dışarıdan hayatı yok etme ve tecavüz etme niyetiyle toplanan askerlere direnmeyecekse, o halde toplumsal barışa ya da kişisel güvenliğe yönelen içerideki düzen bozucularа karşı da hiçbir direniş önerilmemelidir.

Yeryüzündeki tüm devletlerin Tanrı tarafından kurulmuş ve tanınmış olduğu; ABD, Rusya ve Türkiye'deki bütün iktidarların da Tanrı'nın iradesi ile başa geçtikleri dogması gülünç olduğu kadar aynı zamanda mukaddesata küfürdür. Bu görüş, varoluşumuzun tarafsız Yaratıcısını taraflı ve zorba kılmaktadır.

Hangi ulustan olursa olsun hiçbir iktidarın düşmanlara yaklaşımında Isa'nın ortaya koyduğu örneği rehber aldığı ya da onun ruhu tarafından harekete geçirildiği iddia edilemez; o halde hiçbiri Tanrı katında kabul edilebilir değildir ve bu yüzden bunların, tebaaları tarafından ruhanî bir yenilenmeyle alaşağı edilmeleri kaçınılmazdır.

İster saldırı savaşları ister savunma savaşları olsun tüm savaşları Hıristiyanlık dışı ve gayri meşru saymakla kalmıyor aynı zamanda her savaş gemisini, her cephaneliği ve her istihkâmı da böyle görüyoruz; her türlü daimi ordunun varlığını, her türlü askerî otoriteyi, kazanılan zaferlerin anısına dikilen her türlü zafer anıtını, savaş alanlarında elde edilen tüm ganimetleri; askerî savaş başarıları onuruna yapılan her kutlamayı, askerî savunmayla elde tutulan her şeyi; halkından askerlik hizmeti talep eden tüm hükûmet buyruklarını Hıristiyanlık dışı ve gayri meşru sayıyoruz.

Bu yüzden silâh taşımayı gayri meşru buluyoruz; insanlara hapis ya da ölüm cezası vererek yükümlülüğünü yerine getirmeye zorlayacak kamu görevlerinde de bulunamayız. Neticede, kendimizi gönüllü olarak tüm yasama ve yargı organlarından ayırıyoruz ve tüm beşerî politikayı, dünyevî itibarı ve otorite mevkilerini geri çeviriyoruz. Yasama ya da yargı kürsüsünde oturamıyorsak bu mevkilerde bize vekâleten bulunacak olanları da seçemeyiz. Bu minvalde; bizden haksız olarak bir şey almış olan hiç kimseye karşı, aldığını geri vermeye zorlamak için dava açamayız; eğer mintanımızı almışsa, ona ceza vermek yerine abamızı da veririz.

Eski Ahit'te bulunan "Göze göz, dişe diş" şeklindeki ceza yasasının Mesih İsa tarafından yürürlükten kaldırıldığına ve Yeni Ahit'e göre İsa'ya inanan herkesin, istisnasız her durumda, düşmanından intikam almak yerine onu bağışlamasının emredildiğine inanıyoruz. Düşmanın parasına el koymak, onu hapse tıkmak, sürgüne göndermek ya da icraya vermek açıkçası düşmanı bağışlamak değil ondan intikam almak demektir.

İnsanlık tarihi fiziksel zorlamanın ahlâkî düzelmeye yardımcı olmadığını gösteren örneklerle doludur ve insanın günah eğilimleri ancak sevgi aracılığıyla gemlenebilir; kötülük de ancak iyilikle yok edilebilir; insanın kötüye karşı kendini savunmak için kaba kuvvete başvurması güvenli bir yol değildir; insanların

gerçek güvencesi iyilikte, sabırda ve merhamettedir; yalnız yumuşak huylu olanlar yeryüzünü miras alacak, eline silâh alan ise silâhla yok olacaktır.

İşte bu nedenle Kralların Kralı'na ve Rablerin Rabbi'ne olan sadakatimizin temelinde bulunmasının yanı sıra, sağlam bir davranış ölçütü olarak –mülkiyet, yaşam ve özgürlüğün, kamu huzuru ve özel zevklerin güvencesi olarak– da direnmezlik ilkesini tüm olası sonuçlarının, her şeye kadir güçle donanmış olduğunun ve nihayetinde el ya da dil uzatan tüm güçlerin üzerinde bir zafer kazanacağının farkında olarak, içtenlikle benimsiyoruz.

Bizler Jakobenci bir öğreti vaazetmiyoruz. Jakobenciliğin ruhu intikam, şiddet ve cinayetin ruhudur. Ne Tanrı'dan korkar ne de insana aldırır. Bizler ise İsa'nın ruhuyla dolu olmaya can atıyoruz. Bizler kötülüğe kötülükle karşı koymama temel ilkesine sadık kaldığımız için komplo kuramayız, kargaşa çıkaramayız, şiddet uygulayamayız. Hükûmetin her türlü yasa ve kurallarına, ancak İncil'in yasalarına ters olmaması şartıyla uyarız ve itaatsizlik cezasına uysalca boyun eğmek dışında yasanın işleyişine hiçbir şekilde direnmeyiz.

Ancak direnmezlik öğretisine ve düşmanlara pasif boyun eğişe sıkıca yapışırken, ister yüksek mevkide ister alt düzeyde olsun, adaletsizliğe ahlâkî ve ruhanî manada saldırmayı; ilkelerimizi varolan tüm kötücül, politik, yasal ve Kilise'yle ilişkili kurumlara uygulamayı ve yeryüzü krallıklarının Rabbimiz Mesih İsa'nın krallığı olacağı vakti olabildiğince yaklaştırmayı amaçlarız. İncil'in dünyanın bir döneminde yok etmeyi tasarladığı her şeyin, tersine, hemen şimdi terk edilmesi gerektiğinin kendinden menkul bir gerçek olduğunu düşünüyoruz. Kılıcın sabana, kargının orağa dönüşeceği ve insanların artık savaş sanatını öğrenmeyeceği bir zaman öngörülmüştür; buna göre silâh üreten, satan ya da bu ölümcül silâhlara sahip olan herkes Tanrının Oğlu'nun yeryüzündeki barışçıl egemenliğine karşı silâhlanmaktadır.

Temel ilkelerimizi belirttikten sonra amacımıza ulaşmak için benimseyeceğimiz ölçütlere geçelim.

Vazedilenin akıl dışılığına dayanarak zafere ulaşmayı umut ediyoruz. Görüşlerimizi hangi toplumsal sınıfa, hangi inanışa ait olursa olsun her insana yaymaya çalışacağız. Bu amaçla açık

toplantılar düzenleyecek, basılı bildiri ve broşürler dağıtacağız, cemiyetler kuracağız, yetkili mercilerden taleplerde bulunacağız. Düşmanlara kötü muameleye ve savaşın günahkârlıklarına saygı duyan toplumun görüşleri, duyguları ve davranışlarında radikal bir değişime yol açmak için yollar bulmak esas derdimiz olacak.

Bu büyük işe kalkışırken, şunu çok iyi biliyoruz ki, bu çabamız çok zorlu sınavlardan geçecektir. Görevimizi yerine getirirken hakaretlere mâruz kalabilir, incinebilir, eziyet çekebiliriz, hatta ölüme bile gidebiliriz. Anlaşılamayabilir, hatta yanlış anlaşılabiliriz, iftiraya da uğrayabiliriz. Bize karşı büyük bir kampanya başlatılabilir. Gurur ve ikiyüzlülük, hırs ve gaddarlık, devleti yönetenler ve yetkililer, hepsi birlik olup bizi yok etmeye çalışabilir. Örnek alıp elimizden geldiğince izlemeye çalıştığımız Mesih'e de böyle davranıldı. Bu tehditler bizi yıldıramaz. Umudumuzu insana değil Herşeye Kadir Tanrı'ya bağladık. Insanın desteğini reddetmişsek bizi dünyanın sunduklarını bir kenara iten imanımızdan başka ne koruyabilir ki? Tâbi tutulduğumuz sınamaları görünce şaşırmayacağız, aksine Mesih'in acılarını paylaşmaya lâyık bulunduğumuz için sevineceğiz.

İşte bu yüzden ruhumuzu Tanrı'ya emanet ediyoruz. Kim evini, erkek kardeşlerini, kız kardeşlerini ya da babasını ya da annesini ya da karısını ya da çocuklarını ya da topraklarını Mesih İsa uğruna terk ederse, terk ettiğinin yüz katını alacak, ayrıca ebedî yaşamı da elde edecektir.

Her şeye rağmen bu deklarasyonda belirtilen ilkelerin kesin başarıya ulaşacağına inanıyoruz ve bunlara karşı ne kadar çetin bir muhalefet oluşturulursa oluşturulsun şimdi bu deklarasyonun altına imzamızı atarak bunu insanların akıl ve vicdanına sunuyoruz ve Rabbimiz Tanrı'nın gücüyle her şeye sükûnet ve uysallıkla katlanma kararı alıyoruz.

Bu deklarasyon yayımlandıktan hemen sonra Garrison, Direnmezlik Cemiyeti'ni kurdu ve direnmezlik öğretisinin aynen deklarasyonda ifade edildiği gibi bütün çıplaklığıyla ve sonuçlarıyla savunulduğu *Non-Resistant* adlı bir dergi çıkardı. Cemiyetin ve *Non-Resistant* dergisinin kaderi ile ilgili bilgileri, oğlunun kaleme almış olduğu W.L. Garrison'un kusursuz biyografisinden öğrendim.

Cemiyetin ve derginin ömrü uzun olmadı. Kölelere özgürlük verilmesi için Garrison'la birlikte çalışanların büyük çoğunluğu *Non-Resistant* dergisinin aşırı radikal programının insanları zencileri özgürlüğe kavuşturma işinden uzaklaştırabileceğinden korktukları için deklarasyonda yer alan direnmezlik ilkesini benimsemekten vazgeçti, bu da cemiyetin ve derginin sonu oldu.

Garrison'un bu deklarasyonu bu inancın insanlar için önemini öyle güçlü ve belâgatlı bir dille veriyordu ki insanlarda büyük bir etki uyandırması ve tüm dünyada bilinmesi ve her yerde tartışma konusu olması beklenirdi. Ama böyle bir şey olmadı. Yalnız Avrupa'nın değil, Garrison'un hatırasına büyük saygı gösteren Amerikalıların çoğunun bile bu deklarasyondan haberi yok.

Aynı şekilde direnmezlik öğretisinin bir diğer büyük savunucusu, elli yıl boyunca bu öğretiyi yaymaya çalışan ve şu yakınlarda vefat etmiş olan Amerikalı Adin Balou da pek tanınmıyor. Direnmezlik meselesiyle ilgili cehaletin ne derece büyük olduğunun en iyi kanıtı, babası hakkında dört ciltlik kusursuz bir biyografi yazan Garrison'un kendi oğlunun, hâlâ direnmezlik konusuyla ilgilenen cemiyetler ve öğretinin takipçileri olup olmadığına ilişkin soruma bildiği kadarıyla topluluğun dağıldığı ve öğretinin hiçbir takipçisinin bulunmadığı yönündeki yanıtıdır; oysa tam onunla yazıştığımız sıralarda baba Garrison'la birlikte çalışmalarda yer alan ve yaşamının elli yılını hem sözlü hem yazılı olarak direnmezlik öğretisini savunmaya adamış olan Adin Balou Hopedale, Massachusetts'te yaşıyordu. Daha sonraları, Balou'nun öğrencisi ve yardımcısı olan Wilson'dan bir mektup aldım ve Balou'yla şahsen irtibata geçtim. Balou'ya yazdım, o da bana cevap verdi ve bana eserlerini gönderdi. İşte onun düşüncesinden bazı özlü alıntılar:

"Mesih İsa benim Rabb'im ve benim Hocamdır," dediği bir makalesinde Balou, savunma ve savaşma hakkını tasvip eden Hıristiyanların tutarsızlığını açığa vuruyor:

Her şeyi bir yana bırakıp iyide ve kötûde, ölünceye dek onu izlemeye söz verdim. Ne var ki ben aynı zamanda demokratik Amerika Birleşik Devletleri'nin bir vatandaşıyım, ülkemin anayasasına gerekirse hayatım pahasına sadakatle uyacağıma yemin ettim. Isa ise benden başka bir şeyi; bana yapılmasını istemediğim şeyi başkalarına yapmamamı istiyor. Amerika Birleşik Devletler Anayasası benden iki milyon köleye (eskiden köleler vardı, şimdi bu köle sözcüğü yerine rahatlıkla işçi sözcüğünü koyabilirsiniz) karşı bana yapılmasını istemediğim şeyin aksini yapmamı istiyor, kısacası onları bulundukları kölelik durumunda tutabilmek için benden işbirliği yapmam isteniyor. Ve buna rağmen seçme ve seçilmeye devam ediyorum, oy kullanmayı teklif ediyorum ve hatta herhangi bir hükûmet memurluğu görevi için atanmayı bekliyorum.

Bu benim bir Hıristiyan olmama engel teşkil etmiyor. Dinime inanmaya devam ediyorum, burada İsa'yla ve hükûmetle olan birlikteliğimi bozacak herhangi bir mani göremiyorum.

Mesih İsa benden kötülük yapana karşı direnmememi istiyor; göze göz, dişe diş, kana kan, cana can yasasına uymamı yasaklıyor.

Hükûmetim ise benden bunun aksini yapmamı istiyor; nefsi müdafaa sistemi iç ve dış düşmanlara karşı kullanılacak darağaçlarına, silâhlara, kılıçlara dayandırılıyor. Böylece ülke darağaçlarından, hapishanelerden, silâh fabrikalarından, savaş gemilerinden ve askerlerden geçilmeyecek hale geliyor.

Bu masraflı cinayet araçlarının üretimi ve kullanımı sürerken gayet rahatça bize karşı suç işleyenleri bağışlayabilir, düşmanlarımızı sevebilir, bize lanet okuyanlara hayır duaları edebilir, bizden nefret edenlere iyilik edebiliriz.

Bunu gerçekleştirebilmek için de yanımızda bizler için dua eden, Tanrı'nın takdisini kutsal cinayetler üzerine verecek Hıristiyan papazlar bulunacaktır.

Bütün bunları (inançla yaşam arasındaki çelişkiyi) görüyorum; dinime inanıyor, hükûmetin tarafını tutmaya da devam ediyorum; hem dini bütün bir Hıristiyan hem de hükûmetin sadık bir kulu olmakla övünüyorum. Direnmezlik öğretisinin çılgınca ilkelerini kabul etmek istemiyorum. Nüfuzumu terk edemem, hükûmetin başına etikten yoksun insanların geçmesine izin veremem. Anayasada hükûmetin savaş ilân etmeye hakkı olduğu

yazıyor. Ben de bunu kabul ediyor ve destekliyorum, destekleyeceğime de söz veriyorum. Bunu yaptığım için Hıristiyanlıktan çıkmış da olmuyorum. Savaş da bir Hıristiyanlık görevidir. Yüz binlerce insanı katletmek, kadınlara tecavüz etmek, kentleri yakıp yıkmak, akla gelebilecek her türlü rezilliği yapmak Hıristiyanlık görevi değil midir? Artık bütün bu kılı kırk yararak icat edilmiş hissi şeylerden kurtulma zamanı gelmiştir. Suçları bağışlama ve düşmanları sevmenin en doğru yolu budur. Bunu yalnız sevgi ruhuyla yapıyorsak, hiçbir şey böylesi bir cinayet kadar Hıristiyanca olamaz.

"Suçu erdem kılmak için kaç kişiye ihtiyaç vardır" adlı ikinci makalesinde Balou şöyle diyor:

Bir insan cinayet işleyemez, işlerse suçlu duruma düşer ve cani olur. Aynı şeyi iki, on, yüz kişi yapsa, cani olurlar. Oysa bir devlet ya da ulus canı istediği kadar cinayet işleyebilir, bu cinayet sayılmaz; bu iyi, övgüye değer bir davranıştır. Mümkün olduğu kadar çok insanı bir araya getirin, o zaman on bin insanı katletmek masum bir davranış sayılacaktır. Fakat bunun için tam olarak ne kadar insanı bir araya getirmeli? İşte sorulması gereken soru budur. Bir kişi çalamaz, eşkıyalık yapamaz, ama bütün bir ulus yapabilir. Peki buna izin vermek için tam olarak ne kadar insana gerek var? Bir, on, yüz insan Tanrı'nın yasasını ihlâl edemezken, neden daha çoğu edebiliyor?

Burada sözü Balou'nun kendi cemaati için hazırlamış olduğu ilmihâle bırakıyorum.

Direnmezlik İlmihâli

Soru. "Direnmezlik" sözü nereden geliyor?

Yanıt. "Kötülüğe karşı koymayacaksın," emrinden geliyor. (Mt 5, 39)

S. Bu sözün anlamı ne?

Y. Bu söz İsa'nın buyurmuş olduğu çok yüksek bir Hıristiyan erdemini ifade etmektedir.

S. "Direnmezlik" sözünü en geniş anlamıyla mı anlamamız gerekir, yani, hiçbir şekilde kötülüğe karşı koymamamız mı gerekir?

Y. Hayır; tam olarak Kurtarıcı'nın öğrettiği biçimde anlamamız gerekir; yani kötülüğe kötülükle karşılık verilmemeli. Kötülüğe karşı gücümüzün yettiği her türlü haklı çareye başvurarak direnmeli, ama hiçbir şekilde kötülükle değil.

S. İsa'nın, direnmezliği bu anlamda söylemiş olduğunu nasıl anlayacağız?

Y. Bu sözle beraber söylemiş olduğu sözlere bakarak. İsa dedi ki, "Eskilerin göze göz, dişe diş dediğini duydunuz. Ama ben size diyorum ki, kötülüğe karşı koymayın. Sağ yanağınıza tokat atana öbür yanağınızı da çevirin. Size karşı davacı olup mintanınızı almak isteyene abanızı da verin."

S. "Eskilerin... dediğini duydunuz" sözleriyle kimi kastediyor?

Y. Eski Ahit'te yer alan patrik ve peygamberleri, Yahudilerin genel olarak Yasa ve peygamberler olarak tanıdıklarını.

S. "Eskilerin... dediği" sözü ile İsa hangi buyruklara işaret etmek istiyor.

Y. Nuh'un, Musa'nın ve öteki peygamberlerin kötü işleri cezalandırmak ve önüne geçmek amacıyla zarara uğrayan kişinin şahsen faile aynı zararı vermesi yönünde koyduğu buyruklara.

S. Bu buyrukların geçtiği yerleri gösterin.

Y. "Kim insan kanı dökerse, kendi kanı da insan tarafından dökülecektir." (Yar 9, 6)

"Kim birini vurup öldürürse, kendisi de kesinlikle öldürülecektir... Ama başka zarar varsa, cana karşılık can, dişe karşılık diş, ele karşılık el, ayağa karşılık ayak, yanığa karşılık yanık, yaraya karşılık yara, bereye karşılık bere ödenecektir." (Çık 21, 12. 23-25)

"Adam öldüren kesinlikle öldürülecektir." "Kim komşusunu yaralarsa, kendisine de aynı şey yapılacaktır. Kırığa karşılık kırık, göze göz, dişe diş olmak üzere, ona ne yaptıysa kendisine de aynı şey yapılacaktır." (Lev 24, 17. 19-20)

Yargıçlar sorunu iyice araştıracaklar. Eğer tanığın kardeşine karşı yalancı tanıklık yaptığı ortaya çıkarsa, kardeşine yapmayı tasarladığını kendisine yapacaksınız. Acımayacaksınız. Cana can, göze göz, dişe diş, ele el, ayağa ayak. (Yas 19, 18, 21)

Isa'nın değinmiş olduğu buyruklar bunlardır.

Nuh, Musa ve öbür peygamberler hemcinsini öldüren, sakatlayan ya da hemcinsine eziyet edenin kötülük yaptığını belirtiyorlar. Böyle bir kötülüğü engellemenin ve ortadan kaldırmanın

yolu kötülüğü yapanı öldürmek, yaralamak ya da şahsen cezalandırmaktır. Hakaretin hakaretle, cinayetin cinayetle, eziyetin eziyetle, kötülüğün de kötülükle cezalandırılması gerekir. Nuh, Musa ve peygamberler işte bunu öğrettiler. İsa ise bütün bunları reddediyor. "Ama ben size diyorum ki," diye yazıyor İncil'de, "kötülüğe karşı koymayın", size zarar verenlere zarar vererek karşılıkta bulunmayın, aksine kötülük yapanın tekrarlanan kötülüklerine katlanın. Şimdiye dek izin verilmiş olan yasaklanmış oluyor. Böylelikle onların ne tür bir direnme tarzı öğretmiş olduklarını anlamış, aynı zamanda İsa'nın kötüye karşı direnmeyin sözünün de ne anlama geldiğini kavramış oluyoruz.

S. Şu halde, eskiler zararların zararla karşılanmasına izin verdiler.

Y. Evet, ama İsa bunu yasakladı. Bir Hıristiyan'ın hiçbir şekilde kendisine kötülük yapana zarar verme ya da onu öldürme hakkı yoktur.

S. Bir Hıristiyan meşru müdafaa sırasında bir başkasını yaralayabilir ya da öldürebilir mi?

Y. Hayır.

S. Kendisini tahkir edeni cezalandırılsın diye mahkemeye verebilir mi?

Y. Hayır, çünkü başkaları aracılığıyla yaptığı şeyi aslında kendisi yapıyor sayılır.

S. Orduda yer alarak düşmana ya da huzuru bozanlara karşı savaşabilir mi?

Y. Kuşkusuz hayır. Hiçbir şekilde savaşa ya da savaş hazırlıklarına katılamaz. Hiçbir öldürücü silâhı kullanamaz. İster yalnız olsun, ister toplum içinde başkalarıyla birlikte olsun, şahsen ya da başkaları aracılığıyla zarara zararla karşılık veremez.

S. Hükûmet için gönüllü olarak asker tedarik edebilir mi?

Y. İsa'nın buyruğuna uymak istiyorsa, bütün bu şeyleri yapmamalı.

S. Askerî güçle, ölüm cezasıyla ve genelde şiddet aracılığıyla ayakta duran bir hükûmeti desteklemek için o hükûmete isteyerek para yardımı yapabilir mi?

Y. Hayır, ancak para önceden belirlenmiş, kendiliğinden haklı, yolları ve amacı iyi olan bir konu için verilecekse o zaman başka.

S. Böyle bir hükûmete vergi ödemek zorunda mıdır?

Y. Hayır, isteyerek hiçbir vergi ödemek zorunda değildir. Ama vergi toplanmasına da direnmemelidir. Vergi hükûmet tarafından zorla toplanır ve kişinin isteğinden bağımsız olarak alınır. Buna bir şekilde şiddete başvurmadan karşı koymak mümkün değildir. Hıristiyan şiddete başvuramayacağına göre, malını kendisiden zorla isteyen siyasî otoritelere vermek zorundadır.

S. Bir Hıristiyan seçimlerde oy kullanabilir mi; mahkeme ve hükûmette bir görev alabilir mi?

Y. Hayır, seçimlerde oy kullanmak, mahkeme veya hükûmette görev almak, hükûmetin şiddetine katılma anlamına gelir.

S. Direnmezlik ilkesinin başlıca önemi nerede yatar?

Y. Aslında bu öğreti yalnızca kötülüğün kökünü insanın hem kendisinin hem de hemcinsinin yüreğinden kazımasına imkân verir. Kötülüğün çağlar boyu bu dünyada çoğalmasına ve süreklilik kazanmasına yol açan davranışları yasaklar. Bir başkasına saldıran ve onu inciten bir insan, o kimsede her kötülüğün kökü olan nefret duygusunu uyandırmış olur. Bizi incitti diye bir başkasını incitmek, her ne kadar dünyadan kötülüğü kaldırmak bahanesiyle yapılmış olsa da, kötü eylemi hem kendinde hem başkalarında tekrarlamak demektir, böylece kovmayı düşündüğümüz bu kötü ruhu yaratmış ve yüreklendirmiş ya da en azından serbest bırakmış oluruz. Şeytan, şeytan tarafından kovulamaz. Yanlış yanlışla düzeltilemez ve kötülük de kötülükle yenilemez.

Hakikî direnmezlik kötülüğe karşı direnmenin tek gerçek yoludur. Yılanın başı böyle ezilir. Karşı koymama en sonunda kötü duyguyu öldürür ve yok eder.

S. Peki ama direnmezliğin esası eğer buysa, bu pratikte her zaman uygulanabilir mi?

Y. Tanrı Yasası'nda yazılı olan her erdem gibi bu da pratikte uygulanabilir. Erdem, her durum altında özveri, tevekkül, ıstırap olmadan, en uç noktada da yaşam kaybedilmeden gerçekleşemez. Ama her kim Tanrı'nın iradesinin gerçekleşmesinden ziyade kendi yaşamına değer verirse tek gerçek yaşamda zaten ölmüş sayılır. Yaşamını kurtarmaya çalışan böylesi bir insan, onu yitirecektir. Bundan başka, genel anlamda, karşı koymama bir tek yaşama ya da maddî zarara malolurken, direnme buna benzer bin kurbana malolmaktadır.

Direnmezlik Esenliktir; Direniş ise Yıkımdır.

Adil davranmak, adaletsiz davranmaktan; bir hakarete katlanmak, hakareti yapana şiddetle karşılık vermekten –hatta günlük yaşamımızdaki ilişkilerde bile– kıyas kabul edilmeyecek oranda daha az tehlikelidir. Eğer tüm insanlar kötülüğe kötülükle karşı koymamaya karar vermiş olsalardı dünyamız ne mutlu bir dünya olurdu!

S. Ama şimdiye dek olduğu gibi çok az kimse bu şekilde davranırsa, bu kişilerin durumu ne olur?

Y. Bir tek kişi bile böyle davransa ve öteki bütün insanlar da birleşip bu kişiyi haça germeye kalksa bile, o kişi için direnmezlik ilkesi uğruna düşmanları için dua ederek ölmek, Sezar'ın katledilenlerin kanlarıyla lekelenmiş tacını taşıyarak yaşamaktan daha onurlu değil midir? Kötülüğe kötülükle karşı koymamaya kesin kararlı bir ya da bin kişi, şiddete başvuranlara nazaran, gerek uygar gerekse yabani hemcinsleri tarafından daha az şiddete mâruz kalma tehlikesiyle karşı karşıyadır. Bir haydut, bir cani, bir dolandırıcı bu gibi insanları, silâhla direnen insanlardan daha çabuk bir şekilde rahat bırakacaklardır. Eline kılıç alan, kılıçla öldürülecektir; oysa barış arayan ve birbirlerini kırmadan dostluk ilişkisi içinde olanlar, kendilerine yapılan suçları bağışlayan ve unutanların çoğu barışı tadacak, ölürlerse de kutsanmış olarak öleceklerdir. Nitekim, herkes kötülük karşısında direnmezlik yasasına uymuş olsaydı, o zaman hiçbir suç ve kötülük olmazdı. Çoğunluk bu şekilde davranmış olsaydı, o zaman sevgi yasası ve iyi niyet kötülük yapanlar arasında bile yerleşmiş olurdu; hiçbir zaman kötülüğe kötülükle karşılık verilmez ve hiçbir zaman şiddete başvurulmazdı. Böylesi insanlardan oluşan yeterli bir azınlık olsaydı, toplum üzerinde çok esenlikli etik bir etki yaparlardı; her türlü zalimce ceza değiştirilir, şiddet ve düşmanlığın yerini huzur ve sevgi alırdı. Bu insanlar çok küçük bir azınlığı oluştursa bile, dünyanın kendilerini hor görmesinden daha kötü bir şeyle karşılaşmazlar; ve bu arada da dünya bunun farkında bile olmadan ve bunun için minnettar olmadan, onların görünmeyen eylemleri sayesinde sürekli olarak daha iyiye, daha bilge bir duruma gitmiş olurdu. En kötü ihtimalle, azınlığın bazı üyelerine ölümüne işkence bile yapılsa, gerçek uğruna öldüklerinde arkalarında şehit kanlarıyla kutsanmış öğretilerini bırakırlar. Böylece barışı arayanlar için her yerde barış olacaktır ve İsa'nın "Kötülüğe karşı direnmeyin,"

sözlerini isteyerek yerine getiren her kişi, ruhunda her şeye üstün gelen sevgiyi ebedî bir miras olarak edinecektir.

Adin Balou

Balou elli yıl boyunca asıl olarak, kötülüğe karşı güç kullanarak direnmeme konusu üzerine kitaplar yazdı ve yayımladı. Sorunun mümkün olan her yönüyle incelendiği, düşüncelerin açık ve net bir şekilde ifade edildiği bu eserlerde, Kutsal Kitabı Tanrı'nın vahyi olarak kabul eden her Hıristiyan için bu buyruğun bir zorunluluk olduğu kesin olarak belirtiliyor. Direnmezlik yasasına karşı Eski Ahit'e olduğu kadar Yeni Ahit'e de dayanarak her zamanki itirazlar, örneğin Tapınaktan kovma olayının yanı sıra benzeri olaylar da ele alınıp inceleniyor ve hepsini çürüten argümanlar sıralanıyor. Bu davranış kuralının uygulanabilir mantıkî niteliği Kutsal Yazılardan bağımsız bir şekilde ele alınıyor ve bu yasanın uygulanabilirliğine karşı genelde yapılan tüm itirazlar tek tek ele alınıp çürütülüyor. Öyle ki, eserlerinde bir bölümü direnmezlik konusu ile ilgili istisnaî hallere ayırıyor ve bu bağlamda direnmezlik durumunun uygulanmasının imkânsız olduğu herhangi bir istisnaî hal mevcutsa, bu kuralın evrensel olarak geçerli olamayacağını kabul ediyor. Bu istisnaî hallerde dahi bu kurala uymanın gerekli ve mantıkî olduğunu gösteriyor. Bu soruna dair bu öğretinin yandaşları ve öğretiye karşı olanların aklına gelebilecek her şey bu eserlerde inceleniyor. Kendilerini Hıristiyan sayan insanların böylesi çalışmalardan kesin yarar sağlayacaklarını umduğum için bütün bunlardan söz ettim; buna göre Balou'nun çalışmalarının bilinmesi ve dile getirmiş olduğu düşüncelerinin kabul görmüş ya da reddedilmiş olması gerekirken, durumun hiç de böyle olmadığı görülüyor.

Baba Garrison'un Direnmezlik Cemiyeti ve Deklarasyon üzerine çalışmaları beni Quakerlar'la olan yazışmalarımdan bile daha çok ikna etti ki, resmî Hıristiyanlığın İsa'nın direnmezlik yasasından sapması uzun zamandan beri gözlemlenen ve ispatlanan bir hatadır; insanlar bunu düzeltmek için

çalışmışlar ve hâlâ da çalışmaya devam ediyorlar. Balou'nun çalışmaları ise bu bakışımı pekiştirdi. Ne var ki, gerek Garrison'un çalışmalarının, gerekse Balou'nun elli yıl boyunca bıkıp usanmadan aynı ve tek amaç uğruna yaptığı çalışmaların kimse tarafından bilinmemesi, bütün bu tür girişimlerin bilinçli, zımnî bir şekilde sözbirliği edilmişçesine hasır altı edilmiş oldukları yönündeki düşüncemi doğruladı.

Balou 1890'ın Ağustos ayında öldü ve ölüm ilânı bir Amerikan Hıristiyan gazetesinde (*Religio-Philosophical Journal*, 23 Ağustos) çıktı. Bu övgü dolu ilânda Balou'nun bir cemaat lideri olduğu, sekiz ila dokuz bin vaazı bulunduğu, bin çifti evlendirdiği ve beş yüze yakın makale yazmış olduğu belirtiliyordu, ancak bütün hayatını vakfetmiş olduğu konu hakkında tek kelime edilmiyordu, "direnmezlik" sözcüğünün bahsi bile geçmiyordu.

Quaker'ların iki yüz yıldır anlatmaya çalıştıkları, baba Garrison'un çalışmaları, kurmuş olduğu cemiyet, yayınlamış olduğu dergi ve deklarasyonun başına gelenler Balou'nun çalışmaları ve yaşamı konusunda da tekrarlanıyor. Sanki varolmayan ve asla varolmamış bir şeymiş gibi.

Çek Helçitski'nin bir süre önce varlığından haberdar olduğumuz ve henüz basılmamış olan kitabında, kötülüğe karşı güç kullanarak direnmeme öğretisini izah etmek amacıyla yazılmış olan ve bu yasayı kabul etmeyenlerin düşüncelerini çürütecek bilgileri içeren böylesi eserlerin neden karanlıkta kalmış olduklarını gösteren şaşırtıcı bir örnek var.

Kitabımın Almanca olarak yayımlanmasından kısa bir süre sonra Prag'daki bir üniversite profesöründen bir mektup aldım, mektupta on beşinci yüzyılda Helçitski tarafından yazılmış ve hâlâ basılmamış olan "İman Ağı" adlı kitaptan söz ediyordu. Profesörün belirttiğine göre Helçitski kitabında tam dört yüz yıl önce benim "İnancım Neden İbarettir?" adlı kitabımda sözünü etmiş olduğum doğru ve yanlış Hıristiyanlık üzerine görüşün aynısını kaleme almış. Profesör bana Helçitski'nin kitabının ilk kez "Petersburg Bilim Akademisi Dergisi"nde Çekçe olarak yayımlanacağını bildirdi. Kitabı el-

de etme imkânım olmadığından, Helçitski'nin bu kitabı hakkında bilgi verebilecek bir şeyler bulmaya çalıştım ve Praglı profesörün bana bu konuyla ilgili olarak gönderdiği Almanca yayımlanmış bir kitap ve Pypin'in Çek edebiyatı tarihi kitabından aşağıdaki bilgileri edindim.

Pypin kitabında şunları yazıyor:

"İman Ağı" insanları dünyevîlik denizinin derinliklerindeki koyu karanlıktan ve kendi adaletsizliğinden kurtaracak olan Isa'nın öğretisidir. Gerçek iman, Tanrı'nın sözlerine inanmaktır; ama şimdilerde öyle bir zamanda yaşıyoruz ki, insanlar gerçek imanı sapkınlık olarak görüyorlar. İşte bunun için yapılması gereken, kim bilmiyorsa ona, gerçek imanın nerede bulunduğunu göstermektir. Koyu karanlıklarda insandan gizlendiği için, insanlar İsa'nın gerçek yasasını bilmiyorlar.

Bu yasayı açığa çıkarmak için Helçitski, şimdi Roma Kilisesi tarafından nefret uyandıran bir sapkınlık olarak görülen ilkel Hıristiyan cemaatlerinin örgütlenmesini örnek almak gerektiğine işaret ediyor. Onun eşitlik, özgürlük ve kardeşlik üzerine kurulu toplumsal örgütlenmesinin yegâne ideali bu başlangıçtaki Kilise'ydi. Helçitski'nin görüşüne göre, Hıristiyanlık hâlâ bu öğeleri içinde barındırıyor, yeter ki toplum kendi öz öğretisine geri dönsün; işte o zaman kralların, papaların önemli olduğu öteki toplumsal düzenler gereksiz sayılacak, yalnızca sevgi yasası her durum için yeterli olacaktır.

Helçitski tarihsel olarak Hıristiyanlığın yozlaşmasının Büyük Konstantin zamanında Papa Silvester'in tüm putperest yaşam tarzını ve değerlerini Hıristiyanlığa sokmasıyla başladığını ileri sürüyor. Öte yandan Konstantin de Papa'yı dünyevî kudret ve zenginlikle donattı. O zamandan beri bu iki otorite daima birbirlerine arka çıkmış ve yalnızca görünüşteki şan ve şerefi elde etmeye çabalayıp durmuştur. Din ululari, bilginler ve ruhban sınıfı yalnızca bütün dünyayı kendi otoriteleri altına almak için uğraşmaya başladı; bunun için insanları birbirlerini öldürmeleri, birbirlerini soymaları için silâhlandırdılar; böylece Hıristiyanlık iman ve yaşam tarzı bakımından sıfıra indirgenmiş oldu. Helçitski savaş hakkını ve ölüm cezasını tümden reddediyor. Her savaşçı, hatta şövalye olsa bile, yalnızca bir zorba, bir suçlu, bir canidir.

Almanca basılan kitapta da aynı bilgilerin yanı sıra birkaç biyografik detay ve Helçitski'nin yazılarından bazı parçalar yer alıyor.

Helçitski'nin öğretisinin genel hatlarını öğrendikten sonra, "İman Ağı" adlı kitabın akademinin dergisinde çıkmasını sabırsızlıkla bekledim. Ama aradan bir yıl geçti, sonra iki üç yıl daha geçti, kitap bir türlü çıkmadı. Ancak 1888 yılında kitabın basılmaya başlanmış olduğunu, ama sonradan baskısının durdurulmuş olduğunu öğrendim. Kitabın tashih edilmiş ve basılmış bölümlerini elde ettim ve kitabı okudum. Her bakımdan ilginç bir kitap.

Pypin tarafından kitabın genel ifadesi kusursuz doğrulukta verilmiş. Helçitski'nin ana düşüncesine göre, Hıristiyanlık Konstantin iktidarının resmî dini olduktan sonra yozlaşmaya başlamış ve gelişmesini bu yeni koşullar altında sürdürerek tamamen yozlaşmış, Hıristiyanlık olmaktan çıkmıştır. Helçitski'nin, kitabına "İman Ağı" adını vermesinin nedeni, İncil'de havarilerin seçilerek artık görevlerinin insanları avlamak olduğunu belirten ayettir. Helçitski bu metaforu sürdürerek soruyor: "İsa havarilerinin yardımıyla iman ağına bütün dünyayı taktı, ne var ki büyük balıklar ağı deldiler ve kaçtılar; bu büyük balıklar tarafından açılan deliklerden diğer kalanlar da çıktı, kısacası ağ neredeyse boşaldı. Ağı delen büyük balıklar iktidarlarından vazgeçmeyen ve gerçek Hıristiyanlık yerine onun basit bir kisvesine bürünen yöneticiler, imparatorlar, papalar, krallardır." Helçitski, direnmezlik yanlısı olan günümüzdeki Mennonit'lerin, Quaker'ların ve daha önceki Bogomil'lerin, Paulisyenlerin ve daha başkalarının öğretmiş oldukları ve öğretmeye devam ettikleri şeyin aynısını öğretiyor. Hıristiyanlığın, yandaşlarından yumuşak başlılık, özveri, iyi yürekliliği, işlenen suçları bağışlamayı, biri bir yanağa tokat attığı zaman ötekisini çevirmeyi, düşmanlarını sevmeyi istediğini, ancak Hıristiyanlığın otoritenin olmazsa olmaz koşulu olan şiddetle bağdaşamayacağını öğretiyor.

Helçitski'nin mantığına göre, bir Hıristiyan, ordu komu-

tanı olamayacağı gibi asker de olamaz, ne hükûmetin herhangi bir kurumunda görev alabilir ne de ticaret yapabilir, hatta toprak sahibi de olamaz; yalnızca zanaatkar ya da çiftçi olabilir.

Bu kitap resmî Hıristiyanlığa saldırıp da yakılmaktan kurtulan az sayıda kitaptan biridir. Bu türden tüm sözde sapkın kitaplar aykırı bulunup kazığa oturtulan yazarlarıyla birlikte yakılmışlardır, o kadar ki resmî Hıristiyanlığın hata içinde bulunduğunu gözler önüne seren böylesi eski eserlerden pek bulunmamaktadır. Sırf bu yüzden bile kitap dikkate değer. Kitabın tüm ilgi çekiciliği bir yana, kitap dikkatle incelendiğinde hem içeriğinin derinliği bakımından, hem yazılmış olduğu halk dilinin şaşırtıcı gücü ve güzelliği, hem de antik döneme ait eser olması bakımından çok enteresan bir kitap. Ne yazık ki bu kitap dört yüzyıldır basılmadan duruyor ve bazı bilgili uzmanlar dışında kimse tarafından bilinmiyor.

Quaker'ların, Garrison'un, Balou'nun ve Helçitski'nin; İncil'in özünü ortaya çıkaran ve bunu ispatlayan, İsa'nın öğretisini günümüz dünyası tarafından yanlış anlaşıldığını vurgulayan bu türden çalışmalarının, normalde ruhanî liderler arasında olduğu kadar onların cemaatlerinde de ilgi ve telâş uyandırması, gürültü koparması ve tartışma yaratması gerekirdi. İsa'nın öğretisinin özüne değinen bu türden kitapların analiz edilerek kabulü ya da reddi gerekirdi diye düşünüyor insan.

Ne var ki durum hiç de böyle değil ve tüm bu eserler aynı yazgıyı paylaştı. Değişik görüşlerden insanlar, –işin tuhaf yanı da– inananlar kadar inanmayan liberaller de, sanki birlikte yemin etmişçesine bu konuda suskun kalmaya kararlılar. Hal böyle olunca da, İsa'nın öğretisinin gerçek anlamını açığa kavuşturmak için yapılan tüm çalışmalar ya bilinmeden ya da unutulmuş olarak kalmaktadır.

Daha da şaşırtıcısı, kitabımın yayımlanmasından sonra varlıklarından haberdar olduğum iki kitabın daha aynı şekilde bilinmedikleridir. İlk kez 1824 yılında Londra'da basılmış

olan Dymond'un "Savaş Üzerine" adlı kitabı ile Daniel Musser'ın 1864'te yayımlanan "Direnmezlik" üzerine yazdığı kitabından bahsediyorum. Bu iki kitabın da, bilinmemesi çok ilginç, çünkü değerli olmalarını bir yana bırakırsak, iki kitap da teoriden çok, teorinin yaşama uygulanışından, Hıristiyanlığın askerî hizmet karşısındaki, özellikle günümüzde önem kazanan ve ilgi odağı durumunda bulunan zorunlu askerlik karşısındaki tutumundan söz ediyor.

İnsanlar belki şu soruyu yöneltebilirler: Savaşın dinî inancıyla bağdaşmadığına inanan ama aynı zamanda hükûmet tarafından kendisinden askerlik hizmeti beklenen kişi ne yapmalıdır?

Bu çok can alıcı bir sorun bence; özellikle de askerlik hizmetinin zorunlu olduğu günümüzde bu soruya verilecek cevabın da çok önemli olduğunu düşünüyorum. Halkın tümü ya da çoğunluğu Hıristiyan, tüm erkekler de askerlik hizmeti yapmaya çağrılmakta. Bir Hıristiyan olarak bir insan bu çağrıya nasıl cevap vermeli?

Dymond'un cevabı özünde şöyle:

> "Kişinin görevi, alçakgönüllülükle ama kararlı bir şekilde askerlik görevini reddetmektir."

Bazı kişiler, nedendir bilinmez, hiç akıl yürütmeden hemen, devlet kararlarının sorumluluğunun tamamen bu kararları yürürlüğe koyanların sırtında olduğunu ya da mevcut hükûmetin ve yönetenlerin yurttaşlar için neyin iyi, neyin kötü olduğuna karar verdiğini, yurttaşlara da yalnızca bunlara itaat etmek düştüğünü düşünürler. Bu türden argümanların sadece insanın vicdanını kararttığını düşünüyorum. Hükûmetin meclislerine katılamadığım için onun yaptığı kötü işlerden sorumlu tutulamam. Bu, su götürmez; ancak biz kendi yaptığımız kötü işlerden sorumluyuz. Ve biz yöneticilerin yaptıklarının yanlış olduğunu bile bile onların yaptıklarına iştirak ediyorsak onların hataları da bizim olur. Hükûmete itaat etmenin bir görev olduğunu kabul eden ve kendisi tarafından gerçekleştirilen kötü işlerin sorumluluğunun

yöneticilerin üzerine kalacağını düşünenler kendilerini aldatıyorlar. Diyorlar ki, "Davranışlarımızın sorumluluğunu başkalarının takdirine bırakıyoruz, bu nedenle davranışlarımız iyi ya da kötü olamaz, kendi irademizle gerçekleştirilmedikleri için, kötü davranışlardaki sorumluluk da iyi davranışlardaki takdir de bize ait olamaz."

İşin ilginç yanı, aynı şey –yani verdiği emirlerin sonuçlarından yalnızca komutanın sorumlu olduğu fikri– askerlik eğitiminde de öğretiliyor, askerlerin de bunu iyice bellemeleri gerekiyor. Ne var ki bu doğru değildir. İnsan davranışlarının sorumluluğunu kendi üzerinden atamaz. Bu da şu örnekte açıkça gözükmektedir: Komutanınız size komşunuzun çocuğunu öldürmenizi, babanızı, annenizi öldürmenizi emrederse, ona itaat eder misiniz? Ona itaat etmezsiniz, o zaman bütün bu ileri sürülen argümanlar boşunadır, çünkü hükûmete karşı tek bir durumda bile itaatsizlik gösterirseniz, o zaman ona itaat sınırınızı nasıl çizeceksiniz? Hıristiyanlığın çizmiş olduğu sınırdan başka bir sınır yoktur. Bu sınır da makûl ve uygulanabilirdir.

İşte bu yüzden savaşı Hıristiyanlıkla bağdaşmaz bulan herkesin görevinin, alçakgönüllülükle ama aynı zamanda kararlı bir şekilde askerlik hizmetini reddetmek olduğuna inanıyoruz. Bu şekilde davranmak zorunda olanlar kendilerini zor bir görevin beklediğini bilsinler. Dünyada insanlığın kaderi, yalnızca onlara, onların dinlerine olan sadakatine bağlıdır. Görüşlerini açıklasınlar ve gerektiğinde de yalnızca sözde değil sonuçlarına katlanarak bu görüşlerini savunsunlar. İsa'nın cinayeti yasakladığına inanıyorsanız, o zaman insanların cinayete ortak olmanız için ileri sürecekleri argümanlara, verdikleri emirlere kulak asmayın. Şiddete katılmayı kararlı bir şekilde reddetmekle "şu sözleri işiten ve yerine getirenlere" vadedilen kutsamayı üzerinize çekmiş olacaksınız; bir zaman gelecek dünya da sizi insanlığın yeniden doğuşunda rol aldığınız için onurlandıracaktır.

Musser'in kitabının adı "Direnmezliğin Onaylanması" ya da "İsa'nın Egemenliği İle Dünyevî Egemenliklerin Ayrılışı".

Amerikan hükûmetinin içsavaş sırasında yurttaşlarını askere çağırdığı zamanda yazılan bu kitap aynı sorunu işliyordu. Ayrıca her zaman geçerli olacak olan, insanlar hangi durumlar altında askerliği reddedebilir ve reddetmelidir sorununa açıklama getirmektedir.

Giriş bölümünde yazar şu görüşlere yer veriyor:

> Bilindiği gibi, Amerika Birleşik Devletleri'nde vicdani nedenlerden dolayı savaşmayı reddeden birçok kimse bulunuyor. Bunlara "direnmeyen" (non-resistant) ya da "savunma yapmayan" (defenceless) Hıristiyanlar deniyor. Bu Hıristiyanlar ülkelerini savunmayı, silâh taşımayı, hükûmetin isteği doğrultusunda düşmanları ile savaşmayı reddediyorlar. Günümüze kadar hükûmet dinî gerekçeyi göz önünde bulundurarak, bu kişileri askerlik hizmetinden muaf tutuyordu. Ancak içsavaşın başlamasıyla, kamuoyu bu konuda kışkırtılmaya başlandı. Vatanlarını savaşarak savunurken her türlü tehlikeye göğüs germeyi ve her türlü külfeti taşımayı kendilerine görev bilmiş kişilerin, haklı olarak, yıllar boyunca hükûmetin desteğini görmüş ve ondan yarar sağlamış ama tehlike karşısında ve kara günde ülkeyi savunmak için tehlikeye ve zahmete girmeyen bu insanlara karşı hoşnutsuzluk hissetmeleri doğaldır. Bu insanların kişilikleri hakkında rezil, mantıksız ve şüpheli denilmesi de şaşırtıcı değildir.

Yazarın belirttiğine göre, bu tutuma karşı çıkan ve direnmezliğin aklıselime ve Kutsal Yazılara göre anlamsızlığını göstermeye çalışan birçok yazar ve konuşmacı ortaya çıktı. Bu da çok doğal ve birçok konuda bu yazarlar haklı; haklılar, çünkü hükûmetin sağladığı avantajlardan yararlanmayı bilen bu insanlar askerî hizmetin getireceği zorlukları üstlenmeyi istememektedirler; bu tür bir davranış direnmezlik ilkesinin kendisine de uymuyor.

Her şeye rağmen yazar, başka bir şekilde yorumlanamayacak kadar açık olan ve İsa'nın her Hıristiyan'dan uymasını istediği bu direnmezlik kuralının, yanlış anlaşılması imkânsız bir zorunluluk olduğunu gösteriyor. Petrus ile Yuhanna diyorlar ki, "Kendin karar ver, insana mı yoksa Tanrı'ya mı

itaat etmek daha doğrudur?" Kendisini Hıristiyan sayan her insan, askerî hizmete sokulmaya çalışıldığında İsa'nın söylemiş olduğu "Kötülüğe karşı güç kullanarak direnmeyin" sözlerine göre davranmalıdır. Yazar sorunu, kendi ilkesi içinde çözülmüş olarak görüyor.

Diğer soru ise, şiddete dayalı hükûmetin sunduğu avantajları reddetmeyen kişilerin, askerlik hizmetini reddetmeye hakları olup olmadığıdır. Yazar bunu ayrıntısına kadar inceledikten sonra şu sonuca varıyor: İsa'nın yolundan giden bir Hıristiyan savaşa gitmiyorsa, hükûmetin herhangi bir kurumunda da görev alamaz; mahkeme ya da seçim mekanizmalarında yer alamaz, aynı zamanda bireysel ihtiyaçları nedeniyle yetkililere, polise ya da mahkemeye başvuramaz. Kitap[4] bundan başka Eski Ahit ile Yeni Ahit arasındaki ilişkiler ve Hıristiyanlar için hükûmetin ne gibi bir mana taşıdığı inceleniyor; direnmezlik öğretisi ve ona yapılan bazı itirazlar inceleniyor. Yazar kitabını şu sözlerle noktalıyor:

> Hıristiyanların hükûmete ihtiyaçları yoktur, işte bu nedenle de İsa'nın öğretisine ters düşecek durumlarda hükûmete itaat etmek zorunda olmadıkları gibi hükûmette de görev alamazlar.

İsa havarilerini dünyanın dışına aldı, diyor Musser. Onlar dünyadan bir hayır, bir mutluluk beklemeyecek, ebedî yaşamı bekleyeceklerdir. İçinde yaşadıkları Ruh onları içinde bulundukları her durumda tatmin ve mutlu edecektir. Dünya onlara müsamaha gösterirse memnun kalacaklardır. Dünya onları rahat bırakmak istemezse başka bir yere gideceklerdir, çünkü onlar yeryüzündeki gezgin hacılardır ve sabit bir mekânları yoktur. İnanırlar ki, "ölü olanlar kendi ölülerini gömebilir". Onları tek bir şey ilgilendirir, o da "Öğretmenlerinin izinden gitmek"tir.

Bu iki kitapta da ortaya konulduğu biçimiyle Hıristiyan'ın savaş karşısındaki tutumu sorununu bir kenara bıraksak bile, acil olarak sorunu bir karara bağlamak gerektiği ve bunun pratik önemini görmezden gelemeyiz.

Yüz binlerce Quaker, Mennonit, bizim Duhabor'lar, Mola-

kan'lar ve herhangi bir belirli mezhebe mensup olmayan birçok insan şiddet kullanmanın –kısacası askerlik hizmetinin– Hıristiyanlıkla bağdaşmadığı görüşünde. Bu sebeple Rusya' da dinî inançları nedeniyle askere gitmeyi reddeden pek çok insan askere çağrılıyor. Peki hükûmet bunları kendi haline bırakır mı? Hayır. Peki, onları askere zorla alıp sonra da itaatsizlik durumunda cezalandırır mı? Hayır. Hükûmetin 1818 yılında yaptığı tam da buydu. İşte Karslı Nikolay Nikolayeviç Muravyev'in günlüğünden sansüre takılmış ve Rusya'da bilinmeyen bir olaydan alıntı:

Tiflis, 2 Ekim 1818

Bu sabah komutan bana Tambov Eyaleti'nden beş çiftçinin Gürcistan'a gönderildiğini söyledi. Bu insanlar askerlik yapmaya gönderildiler, ama onlar askerlik yapmak istemiyorlar, birçok kez kırbaçla dövüldüler ve sıra dayağından geçirildiler, ancak onlar askere gitmektense en korkunç işkencelerden geçmeye hatta ölümü bile göze almaya razılar. "Bizi serbest bırakın," diyorlar, "bize dokunmayın, biz de hiç kimseye dokunmayacağız. Bütün insanlar eşittir. Çar da bizim gibi bir insandır, neden ona vergi vermek zorundayız, neden hayatımı tehlikeye atmak zorundayım, neden bana kötülük yapmamış birini savaşta öldürmek zorundayım? Bizi binbir parçaya ayırabilirsiniz, fikrimizden dönmeyeceğiz, askerî üniformayı giymeyeceğiz, er tayınından yemeyeceğiz. Bize acıyan kişi sadaka verebilir, ama devlete ait hiçbir şeye sahip olmadık, olmak da istemiyoruz." Bunlar Rusya'da kendileri gibi düşünen daha birçok kimsenin bulunduğunu söyleyen köylülerin sözleri. Onları dört kez Papazlar Komitesi önüne çıkardılar, sonunda meseleyi Çar'a intikal ettirdiler. Çar da, doğru yolu bulmaları için Gürcistan'a gönderilmelerine karar verdi ve oradaki komutana bu köylülerin akıllarının başlarına getirilmesiyle ilgili her gelişmeyi aylık raporlarla bildirmesi emredildi.

Büyük bir gizlilik içinde geçen olayın bütününde olduğu gibi bu gelişmenin de nasıl sonuçlandığı bilinmiyor.

İşte hükûmet yetmiş beş yıl önce böyle yaptı; birçok vakayı halktan bu şekilde gizledi. Hükûmet Herson eyaletinde ya-

şamakta olan, askerlik hizmetinden muaf tutulan ve askerlik süresi boyunca ormanda çalışmaları kabul edilmiş olan Alman Mennonit'ler haricindeki kimselere de böyle davranmaya devam ediyor. Yakın zamanlarda Mennonit olmayan ve askerlik hizmetini dinî inançları nedeniyle reddedenlere karşı hükûmet yetkililerinin tavrı şu şekilde olmuştur:

Önce vicdani retçiyi "doğru yola sokmak" ve retçinin "aklını başına getirmek" amacıyla günümüzde kullanılan her türlü şiddet yoluna başvurulur, bütün bu işler büyük bir gizlilik içinde gerçekleştirilir. 1884 yılında Moskova'da askerlik hizmetini reddeden birinin reddini açıklamasından iki ay sonra bu kişi hakkında oluşturulan büyük ve yüklüce bir dava dosyasının büyük bir gizlilik içinde bakanlığa intikal ettirildiğini biliyorum.

Genellikle ilk önce suçlu (vicdani retçi) itaat etmesi öğütlenmek üzere bir papaza gönderilir. Papaz da utanç duymadan hararetle retçiye bu öğüdü verir. İsa adına kişiyi İsa'dan ayrılmaya yönlendiren bu teşvik genellikle bir netice vermez. Bunun üzerine retçi, ruhanîlerin ikna çabalarından sonra jandarmaya gönderilir. Jandarma genelde bunda siyasî bir yan göremediği için retçi geri gönderilir. Bundan sonra retçi bilim adamlarına, doktorlara ve akıl hastanesine gönderilir. Bütün bu gidiş gelişlerde, özgürlüğünden yoksun kalmış olan retçi mahkûm olmuş bir suçlu gibi (her dört vakada da aynı şey tekrarlanmıştır) her türlü aşağılanmaya ve çileye katlanmak zorunda kalır. Doktorlar eğer retçinin akıl hastanesinden çıkarılmasına karar verirlerse, işte o zaman retçiyi serbest bırakmamak için her türlü gizli, sinsi çareye başvurulur, çünkü eğer serbest bırakılırsa o zaman başkaları da onun yaptığı gibi reddini açıklamak için cesaretlendirilmiş olur. Askerler, yaptıkları askerliğin, onlara söylendiği gibi tamamen Tanrı Yasası'na uygun değil de karşı olduğunu öğrenmesinler diye, onu askerlerin içine de sokmazlar.

Hükûmetin yapacağı en uygun şey, yakın günlere dek yapıldığı gibi, retçiyi ölünceye dek sopayla dövmek ya da başka usûllere başvurarak öldürmektir. Ancak aynı dini paylaştığı-

mız birini kendi inancına sadık kaldığı için uluorta cezalandırmak da uygun düşmez, aynı şekilde itaat etmek istemeyen kişiyi serbest bırakmak da olmaz. İşte bunun içindir ki, hükûmet elinden gelen her eziyeti bu insana çektirerek, bu insanın İsa'yı reddetmesini sağlamaya ya da olanların başka insanlar tarafından bilinmemesi için açıkça cezalandırmaktan kaçındığı bu adamdan fark ettirmeden kurtulmaya çalışır. Ve bu adama her türlü gizli ve sinsi çareye başvurularak eziyet etmeye başlanır. Bu adam ya çok uzak bir yere sürgüne gönderilir ya da başkaldırması için kışkırtılarak disiplini bozduğu gerekçesiyle mahkeme edilir; ya hapse ya da bir disiplin taburuna gönderilir, orada ona dünyadan gizli olarak istenildiği kadar işkence edilebilir ya da retçi aklından zoru olduğu iddiasıyla bir akıl hastanesine kapatılır. Örneğin, biri sanki Taşkent ordusuna tayini çıkmış gibi Taşkent'e gönderildi; bir başkası Omsk'a; bir üçüncüsü itaatsizlikten yargılanarak hapishaneye; bir dördüncüsü de akıl hastanesine gönderildi.

Her yerde aynı hikâye tekrarlanıyor. Yalnızca hükûmet değil, aynı zamanda liberallerin çoğunluğu, aydın düşünceli insanlar da sanki hep birlikte sözbirliği etmişçesine en korkunç, en kaba, en keskin biçimiyle şiddetin, yani her kim olursa olsun askerlerin öldürmeye hazırlandığı bir formun yalnızca Hıristiyanlık öğretisiyle değil, toplumun açıkça ana unsuru olduğu söylenen hümanizm ile de bağdaşmadığı konusunda insanların söylemiş olduklarını, yazmış olduklarını, yapılmış olanları ve halen yapılmakta olanları özenle görmezlikten geliyorlar.

Böylece yalnızca Rusya'da değil, Avrupa ve Amerika'da da bu sorunun gün ışığına çıkarılmasına yönelik tutumlarından, yönetici sınıfların gerçek Hıristiyanlığa karşı beyanlarından ziyade suskunluklarıyla ortaya çıkan bilinçli bir düşmanlıkları olduğu kanısına vardım.

2. Bölüm

İman Edenler ile Etmeyenlerin Kötülüğe Karşı Güç Kullanarak Direnmeme Öğretisine Eleştirileri

Kitabımda ifade etmeye çalışmış olduğum fikirlerin örtbas edildiği ve sessizliğe gömüldüğü yönündeki izlenimim beni kitabı yeniden gözden geçirmeye itti.

Aynen beklediğim gibi kitabım yasaklandı ve yasalara göre yakılması da gerekiyordu. Ancak aynı zamanda memurlar arasında tartışılmaya başlandı ve çok sayıda el yazması, taşbaskı kopyaları yapılarak yabancı ülkelerde basılmış olan çevirileri ile birlikte dağıtıldı.

Çok kısa zamanda kitap hakkında yalnız ruhanîlerin değil laiklerin de eleştirileri ortaya çıktı, hükûmet ise bunlara yalnız izin vermekle kalmayıp bunları ayrıca teşvik de etti. Kimse tarafından bilinmediği farz edilen kitabın yalanlanması akademilerde ilâhiyatın inceleme konusu yapıldı.

Kitabım hakkında Rusça ve diğer dillerde çıkan eleştiriler başlıca iki bölüme ayrılıyor: Kendilerini inanan insanlar olarak gören kişilerin yapmış oldukları dinî eleştiriler ile hür düşünceli laiklerin yaptıkları eleştiriler.

Önce birincilerden başlıyorum.

Kitabımda Kilise eğitmenlerini, İsa'nın Dağdaki Vaaz'da açık seçik ifade edilen öğretisine –özellikle de kötülüğe kötülükle karşı koymama konusundaki buyruğuna– karşı bir öğretimde bulundukları ve böylece İsa'nın öğretisinin tüm anlamını yok ettikleri için suçluyorum. Kilise yetkilileri Dağdaki Vaaz'da yer alan kötülüğe karşı güç kullanarak direnmeme öğretisini Tanrısal Vahiy olarak kabul ediyorlar; işte bu yüzden, kitabıma yanıt verme ihtiyacı hissetselerdi öyle sanıyorum ki, her şeyden önce bütün suçlamalarımın ana

noktasına yanıt verip Dağdaki Vaaz'ı ve kötülüğe karşı güç kullanarak direnmeme buyruğunu Hıristiyanlar için bir zorunluluk olarak kabul edip etmediklerini açıkça söylemeleri gerekirdi. Ve bu soruyu alışıldık biçimde "bunu doğrudan doğruya inkâr edemesek de tam olarak doğruluğunu da iddia edemeyiz, çünkü vs, vs." türünden dolambaçlara saparak yanıtlamamakla yükümlüdürler. Hayır; sorunu kitabımda ortaya koyduğum açıklıkta yanıtlamaları gerekir. İsa gerçekten havarilerinden Dağdaki Vaaz'ında söylediklerini yerine getirmelerini istedi mi? Ve bir Hıristiyan, Hıristiyan kalarak mahkemeye başvurabilir mi, yasadan faydalanabilir mi ya da yasa aracılığıyla kendini korumaya çalışabilir mi? Bir Hıristiyan, Hıristiyan kalarak hükûmet yönetiminde görev alıp komşusuna karşı şiddet uygulayabilir mi, uygulayamaz mı? Ayrıca günümüzün en önemli sorunlarının başında gelen zorunlu askerlik hizmeti karşısında bir Hıristiyan, Hıristiyan kalarak, İsa'nın doğrudan buyruklarına rağmen, onun öğretisine karşı olacak eylemleri için itaat sözü verebilir mi? Ve orduda görev alarak, insan öldürmeye hazırlanabilir mi ve hatta sonunda öldürebilir mi?

Bu sorular dolambaçlı değil açık seçiktir; bu sorulara verilecek yanıtların da öyle olması gerekirdi; ama kitabıma yönelik eleştirilerin hiç birinde böyle açık seçik yanıtlar yoktu. Aksine, kitabım İsa'nın öğretisinden ayrıldıkları gerekçesiyle Kilise öğretmenlerine yapılan ve Konstantin zamanından beri tarihte sıkça görülen saldırılarla tam olarak aynı muameleyi gördü.

Kitabımla ilgili olarak; İncil'in şu ya da bu bölümlerini nasıl yanlış yorumlamış olduğum, Teslise, ruhun ölümsüzlüğüne ve kurtuluşa inanmadığım için hata içinde olduğum konusunda çok konuşuldu, çok şey söylendi ama Hıristiyanları ilgilendiren hayatî öneme haiz bir konuda tek kelime edilmedi: Öğretmenimizin sözleriyle çok net bir şekilde açıklanmış olan ve hepimizin yüreğinde yer alan, bütün insanlara, gerek komşularımıza, gerek düşmanlarımıza karşı bağışlayıcı, hoşgörülü olmayı, onlara katlanmayı ve onları sevmeyi buyuran ya-

sayla savaşın zorunlu kıldığı kendi halkının ya da yabancı bir halkın insanlarına şiddet uygulamayı nasıl bağdaştıracağız?

Bu soruya verilecek cevapları birbirlerine benzerlikleri itibarıyla beş kategoriye ayırabiliriz. Bu bağlamda yazılmış olan her şeyi, edinebildiğim kadarıyla, yalnız kitabımla ilgili eleştirileri değil, aynı zamanda bu konu hakkında eskiden yazılmış her bilgiyi toplamaya çalıştım.

Bu cevapların birincisi ve en kaba biçimi şiddet kullanmanın İsa'nın öğretisine ters düşmediğini ileri süren iddiadır. Bu iddiaya göre, Eski ve Yeni Ahit'te Hıristiyanların şiddet uygulamasına izin verilmiş, hatta bu buyurulmuştur.

Bu tür iddialar genelde hükûmette ya da Kilise hiyerarşisinde üst görevlerde yer alan ve iddialarına hiç kimsenin karşı çıkmaya cesaret edemeyeceğine kesin olarak inanan insanlardan çıkmaktadır. Yine de, eğer herhangi biri buna cesaret ederse, onun bu itirazını duymazdan gelirler. Bu insanların çoğu iktidar sarhoşudurlar, gerçek Hıristiyanlık nosyonunu yitirmişlerdir, Hıristiyanlıkta Hıristiyanlıkla ilgili ne varsa her şey onlara işgal ettikleri mevki adına sapkınlık olarak gözükür; Eski Ahit'te ve Yeni Ahit'te Hıristiyanlık karşıtı ve putperest anlamlara çevrilebilecek her şey Hıristiyanlığın temeli olarak kabul edilir. Hıristiyanlığın aslında güç kullanımına karşı olmadığı yönündeki iddialarına destek olması amacıyla bu insanlar genelde, büyük bir küstahlıkla Eski ve Yeni Ahit'te bulunan en anlaşılmaz bölümleri seçer, bunları Hıristiyanlığa yakışmayacak bir şekilde yorumlarlar; Annanias ile Safira'nın cezalandırılmaları, Büyücü Simon'un ve benzerlerinin cezalandırılmaları gibi. İsa'nın söylemiş olduğu, gaddarlığı cezalandırmak olarak yorumlanabilecek sözlerden alıntılar yaparlar: Tapınaktan kovma, Sodom'a bu kentten daha çok merhamet edilecektir, vs, vs. Bu adamların anlayışına göre, Hıristiyan bir hükûmetin barış ruhuyla yönetme, suçları bağışlama, düşmanları sevme gibi bir mecburîyeti yoktur.

Böylesi bir iddianın yanlışlığını ispat etmek boşunadır. Çünkü bunu iddia eden insanlar kendi kendilerini çürütür-

ler, ya da daha doğrusu Kilise'nin ve makamlarının hizmet ettiği, kendilerine ait bir İsa ve Hıristiyanlık icat edip bunu İsa'nın yerine koyarlar ve İsa'yı terk ederler. Eğer bütün insanlar Kilise'nin bağışlayıcı değil de cezalandırıcı ve savaşçı İsa'ya inanmamızı vaazettiğini bilselerdi, o zaman hiç kimse bu Kilise'ye inanmazdı ve onun ispat etmeye çalıştığı şeyi de hiç kimseye ispat etmeye gerek kalmazdı.

Daha az kaba olan ikinci tür cevap ise, her ne kadar İsa haklı olarak sol yanağınızı çevirmeyi, abanızı vermeyi öğretmiş ve bu çok yüksek düzeyde bir ahlâkî görev olsa da, dünyada kötülük yapanların var olduğu da bir gerçektir; eğer kaba güçle bu kötülük yapanlar sindirilmezlerse, o zaman dünya, hatta dünyayla birlikte iyiler de mahvolur şeklindedir. Bu argümana ilk kez Yuhanna Krisostomos'ta rastladım ve bunun yanlış olduğunu "İnancım Neden İbarettir?" adlı kitabımda açıkladım.

Bu argümanın elle tutulur yanı yoktur. Öncelikle eğer bazı kişileri kötü olarak kabul etmeye başlarsak, bu durumda bütün bir Hıristiyan öğretiyi baştan inkâr etmiş oluruz; Hıristiyanlığa göre, Göklerdeki Babamız'ın çocukları olduğumuz için hepimiz eşit ve kardeşiz. İkinci olarak ise, Tanrı kötülük edenlere karşı kaba kuvvet kullanılmasına izin vermiş olsaydı bile, kötüyle iyiyi birbirinden güvenilir ve kuşkuya yer bırakmayacak şekilde ayırabilmek kesinlikle mümkün olmadığından şimdi olduğu gibi bütün insanlar ve bütün toplulukların karşılıklı olarak birbirlerini kötü olarak nitelemesi riski vardır. Üçüncü olarak da, iyyle kötüyü birbirinden net bir şekilde ayırmak gerçekten mümkün olsaydı bile, bu kötülük eden kişilerin Hıristiyan topluluklarında cezalandırılmamaları, başlarının, gözlerinin yarılmaması ya da hapse atılmamaları gerekirdi; çünkü bir Hıristiyan toplumunda bir Hıristiyan'ın kötülük edene karşı şiddet kullanmaması buyurulmuştur

Öncekilerden daha ince olan üçüncü tür cevap ise, direnmezlik yasasının bir Hıristiyan için kötülük kendi şahsına yönelikse bağlayıcıdır, hemcinsine yönelikse bağlayıcı olmak-

tan çıkar iddiasına dayanır. Bu durumda Hıristiyan yalnızca bu yasaya uymak zorunda olmamakla kalmaz, komşularını savunma ve sınırı aşanlara karşı güç kullanma durumunda buna karşı hareket etmek zorunda olur. Bu iddia tam bir yakıştırmadır, İsa'nın öğretisinin hiçbir yerinde bunu doğrulayacak herhangi bir şey bulamazsınız. Böylesi bir yorum yasayı sınırlamakla kalmayıp aynı zamanda yasaya doğrudan karşı çıkma ve yasayı inkâr etmekle eşanlamlıdır. Eğer bir başkasını tehdit eden tehlike karşısında herkesin şiddete başvurma hakkı olsaydı o zaman şiddet kullanma sorunu başkalarının içinde bulundukları tehlikenin nasıl tanımlandığına bakardı. Başkalarının tehdit altında bulunup bulunmadığına ben şahsen karar veriyorsam, o zaman yeryüzünde başkasını tehdit eden tehlikeyle açıklanmayacak hiçbir şiddet durumu söz konusu olamaz. Büyücüler asıldı, yakıldı, aristokratlar ve Jironden taraftarları idam edildi, düşmanlar öldürüldü; çünkü otorite sahibi olanlar onları halk için tehlike olarak görmüşlerdi.

Eğer yasanın temelini hepten dinamitleyen bu önemli sınırlama İsa'nın öğretisinin ruhunda bulunmuş olsaydı, herhangi bir yerde bu konudan söz edilirdi. Ne İsa'nın Vaaz'ının herhangi bir yerinde, ne de yaşamının herhangi bir devresinde bu sınırlamadan söz edilmemiştir, aksine yasayı geçersiz kılan bu tehlikeli ve lekeleyici sınırlama hakkında bir uyarı yapılmıştır. Böylesi bir sınırlamanın yanlışlığı ve mümkün olamayacağı İncil'de bu sınırlamayı yapmış olan Kayafa'nın yargısının bulunduğu bölümlerde açıkça anlatılmıştır. Kayafa suçsuz İsa'nın idam edilmesini doğru bulmuyordu, ama bunda kendisi için değil de bütün halkı için bir tehlike görüyordu. Bu nedenle de demişti ki, "Bir halkın yok edilmesindense bir kişinin ölmesi yeğdir." İsa'ya karşı yöneltilen bir kötülüğe karşı koymaya kalkan Petrus'a karşı söylenmiş sözlerle bu sınırlamanın yanlışlığı daha net biçimde belirtilmiş oluyor. Petrus kendisini değil, çok sevgili Tanrısal Öğretmenini savunmak istemişti. Ama İsa bunu yapmasını yasakladı ve ona dedi ki, "Kılıç çekenlerin hepsi kılıçla ölecektir."

Bundan başka, bir hemcinsini daha kötü bir şiddetten korumak amacıyla başka bir hemcinsine şiddet uygulanmasını mazur göstermek hiçbir zaman güvenilir olamaz, çünkü henüz ortaya çıkmamış bir kötülüğe karşı şiddet uygularken hangisinin daha büyük bir kötülük olduğunu kesin olarak bilemem, uyguladığım şiddetin mi yoksa önlemeye çalıştığım kötülüğün mü.

Suçluyu asıyoruz, böylece toplumu bir suçludan kurtarmış oluyoruz, ne var ki bu sabık suçlunun yarın değişip değişmeyeceğini bilemediğimiz gibi, infazımızın boşuna bir gaddarlık olup olmadığını da hiç öğrenemeyeceğiz. Kendi görüşümüze göre, toplum içinde tehlikeli bulduğumuz bir bireyi hapse tıkıyoruz, oysa belki de bu adam yarından itibaren tehlikeli olmaktan çıkacaktır, o zaman onun hapse kapatılması boşunadır. Haydut olduğunu bildiğim birinin bir kızı takip ettiğini görüyorum, elimde bir tüfek var; haydudu öldürüyor, kızı kurtarıyorum. Haydudun yaralanması ya da ölmesi bu durumda hakikaten gerçekleşmiş bir olayken bu olmamış olsaydı ne olurdu, bilemiyorum. İnsanlara, ne olacağını önceden görme hakkını tanımak ne derecede büyük bir kötülükle sonuçlanır ve sonuçlanmaktadır? Dünyadaki kötülüklerin yüzde doksan dokuzu, engizisyondan dinamit bombasına ve idamlara ve on binlerce siyasî suçlunun cezalandırılmasına kadar hepsi, bu düşünce tarzından ileri geliyor.

Bir Hıristiyan'ın İsa'nın kötülüğe karşı güç kullanarak direnmeme yasasına dair tutumu nasıl olmalıdır sorusuna verilen dördüncü yanıt çok daha incedir. Bu yanıta göre kötülüğe karşı güç kullanarak direnmeme yasası reddedilmiyor, diğerleri gibi kabul ediliyor; ancak bağnazların yaptıkları gibi yasaya özel, alışılmışın dışında bir ehemmiyet atfedilmiyor. Bu telkine göre Garrison, Balou, Dymond, Quaker'lar, Mennonit'ler, Shaker'ların yaptıkları gibi, eskiden de Moravyalı Biraderlerin, Waldenslilerin, Albigens'lerin, Bogomil'lerin ve Paulisyenlerin yapmış oldukları gibi bu yasayı Hıristiyan yaşamının vazgeçilmez şartı olarak görmek tek yanlı bir sapkınlıktır; bu yasanın bütün öteki

yasalardan ne az ne de fazla bir değeri vardır, insan zaaf göstererek herhangi bir yasayı çiğnediği gibi kötülüğe karşı güç kullanarak direnmeme yasasını da çiğnerse, bu onun, eğer gerçekten inanıyorsa Hıristiyanlığına halel getirmez. Bu, çok ince düşünülmüş bir bahanedir; kandırılmayı isteyen birçok insan da kendisini kolaylıkla bu şekilde kandırabilir. Bahane, yasanın bilinçli olarak doğrudan inkârının rastlantısal olarak çiğnemeye indirgenmesinden ibarettir. Yalnızca Kilise eğitimcilerinin bu yasaya ve kendileri tarafından gerçekten kabul görmüş diğer yasalara karşı tutumlarını kıyaslamak bile bu yasaya karşı tutumlarının tamamen farklı olduğunu göstermeye yeter.

Zinanın yasaya aykırı olduğunu gerçekten kabul ederler. İşte onun için zinanın kötü bir şey olmadığını hiçbir şekilde kabul etmezler. Kilise vaizleri hiçbir zaman zinaya karşı olan yasanın hangi durumlarda ihlâl edilebileceğini göstermezler, zinayı yasaklayan yasaya karşı gelinebilecek ayartmalardan daima kaçınılması gerektiğini vaazederler. Direnmezlik yasası söz konusu olduğunda ise farklı davranırlar. Kilise vaizlerinin hepsi bu yasanın hangi durumlarda ihlâl edilebileceğini bilir ve insanlara da bunları öğretirler. Bu ayartmalardan –başta askerlik yemini olmak üzere– kaçınmalarını öğretmemekle kalmaz, hatta bunun yapılmasına aracı da olurlar. Kilise vaizlerinin icazet verdiği başka bir yasa ihlâli durumu asla yoktur. Ancak direnmezlik yasasıyla ilgili olarak; bu yasayı kelimesi kelimesine bağlı kalarak anlamamak gerektiğini, bu yasayı her zaman yerine getirme zorunluluğunun bulunmadığını, ama bazı koşullarda, bazı durumlarda bu yasanın tam tersini yapmak yani yargılamak, savaşa girmek, idam etmek gerekebileceğini öğretirler. Öyle ki, kötülüğe karşı güç kullanarak direnmeme yasasının çoğu durumda nasıl uygulanmayabileceği vaazedilir. Onların dediklerine göre, bu yasanın pratiğe geçirilmesi çok zordur ve yalnızca mükemmelleşmeye dair bir meseledir. Peki ama bu yasaya uymak, bu yasanın ihlâli yalnızca yasaklanmamakla kalmayıp Kilise tarafından mahkemelerin, hapishanelerin,

silâhların, orduların, meydan savaşlarının kutsanmasıyla desteklendiği sürece nasıl zor olmasın ki! Şu halde bu yasanın da diğer yasalar gibi kilise vaizleri tarafından aynı şekilde kabul gördüğü doğru değildir.

Kilise vaizleri bu yasayı açıkça reddetmezler. Bunu itiraf etmeye cesaret de edemezler, bu nedenle de kabul etmediklerini gizlemek için ellerinden geleni yaparlar.

Dördüncü yanıt tarzı için söyleyeceklerim bu kadar.

Hepsinden daha kurnazı, hepsinden daha kullanışlısı ve hepsinden daha güçlüsü olan beşinci yanıt, yanıtın saptırılmasından ve sorunun yıllar önce birileri tarafından açık ve tatmin edici şekilde çözülmüş olduğunun ve bundan söz ederek vakit kaybetmeye değmeyeceğinin belirtilmesinden ibarettir. Bu yöntem İsa'nın yasalarına kendilerini bağlı hisseden az ya da çok kültürlü dinî yazarlar tarafından benimsenmiştir. Onlar lâfta kabul ettiğimiz İsa öğretisiyle tüm yaşamımıza egemen İsa öğretisi arasında mevcut olan çelişkinin sözlerle ortadan kaldırılamayacağını, sorunun kurcalanarak daha da belirginleşeceğini bilirler; bunun da üstesinden az ya da çok ustalıkla gelir, Hıristiyanlıkla şiddet kullanımının birbiriyle bağdaşmaması sorununu zaten çözülmüş ya da hiç olmamış gibi gösterirler.*

---

* Bu genel tanımdan biraz ayrılan, kelimenin tam anlamıyla bir eleştiri olmayıp daha çok bu konuya değinirken benim kitabıma da değinen yalnızca bir makale biliyorum. Troyski'nin –Kazan'da basılan– "İnsanlara Vaaz" adlı broşüründen bahsediyorum. Yazar, İsa'nın öğretisini asıl anlamıyla ele alarak diyor ki, kötülüğe karşı güç kullanarak direnmeme yasası ne diyorsa o anlama gelir, aynı şey yemin etmeyi yasaklayan yasa için de geçerlidir. Başkalarının yaptığı gibi İsa'nın öğretisinin anlamını yadsımıyor; ama ne yazık ki İsa'nın öğretisinin bu şekilde yorumlanmasının yaşamımızda kendiliğinden ortaya çıkaracağı kaçınılmaz sonuçları çıkaramıyor. Kötülüğe karşı güç kullanarak direnmemeyi, yemin etmemeyi anladık da, herkesin bunun arkasından şu soruyu sorması gerekir: Ya askerlik hizmeti? Ya itaat yemini? Yazar bu soruları yanıtlamıyor, oysa bunların yanıtlanması gereklidir. Yanıtını veremeyeceği konulara hiç girmemesi daha doğru olurdu, çünkü böylesi bir suskunluk yanlışını eleveriyor.

Kitabımı eleştiren dinî yazarların çoğu bu yönteme başvuruyor. Sizlere, sürekli olarak istisnasız hep aynı şeyleri tekrarlayan, her şeyden söz eden ama kitabımın ana temasına değinmeyen onlarca eleştiri aktarabilirim.

Bu eleştirilerin tipik bir örneği olarak, birçok ünlü ilim adamının yaptığı gibi dolambaçlı yollara başvurmada ve sükûtla geçiştirmede usta, aynı zamanda ünlü, güzide ve ince fikirli bir yazar ve vaiz olan İngiliz Farrar'ın bir makalesini alıntılayacağım. Makale 1888 yılının ekim ayında *Forum* adlı bir Amerikan dergisinde yayımlandı.

Kitabımın içeriği hakkında kısaca ve titizlikle bilgi verdikten sonra diyor ki:

> Tolstoy, İsa'nın "kötülüğe karşı direnmeyin" öğretisinin savaşla, mahkemeyle, ölüm cezasıyla, boşanmayla, yemin etmeyle, milliyetçilikle ve genelde sivil kurumların çoğuyla ve kamu yaşamıyla bağdaştığına insanların inandırılmasıyla dünyanın adice aldatılmakta olduğu kanaatine varmıştır. Tolstoy, insanlar İsa'nın –1. Bütün insanlarla barış içinde yaşayın 2. Temiz bir hayat sürün 3. Yemin etmeyin 4. Kötülüğe karşı koymayın 5. Ulus farkı gözetmeyin, şeklinde ifade ettiği– beş buyruğunu yerine getirdiklerinde Tanrı'nın Egemenliği'nin geçekleşeceğine inanıyor.

"Tolstoy" diye devam ediyor yazar, "Eski Ahit'in vahyedilmiş, gönderilmiş olduğuna inanmıyor, Kilise'nin tüm dogmalarını, Kanla ödenen Kefareti, Teslis'i, Kutsal Ruh'un havarilerin üzerine indiğini, ruhban sınıfını reddediyor ve yalnızca İsa'nın sözleriyle buyruklarına inanıyor." "İsa'nın öğretisinin bu şekilde yorumlanması doğru mudur?" diye soruyor yazar. "Bütün insanlar Tolstoy'un öğrettiği gibi davranmaya yani İsa'nın beş buyruğunu yerine getirmeye mecbur mudur?

İnsan beklerdi ki, –tek başına bile bir insanı kitapla ilgili bir makale yazmaya heveslendirebilecek– bu önemli sorun hakkında ya İsa'nın öğretisinin bu yorumunun doğru olduğunu ve bunu izlememiz gerektiğini, ya da bu yorumun nedeni-

ni de göstererek yanlış olduğunu söylesin, ve benim yanlış yorumladığım bu sözcüklerin yerine doğru yorumu versin. Ama böyle bir şey olmuyor. Farrar yalnızca kendi "kanaat"ini ifade ederek "Kont Tolstoy her ne kadar en soylu samimiyetiyle bir çalışma yürüttüyse de, İncil'in anlamı ve İsa'nın düşüncesi ve istemi ile ilgili yaptığı tek taraflı yorumlarıyla hataya düştü" diyor. Ama bu hatanın ne olduğunu belirtmiyor, yalmzca şunları söylüyor:

> Bu makalede bunu kanıtlarla göstermek mümkün değil, zaten bana ayrılan yeri çoktan aşmış durumdayım.

Ve içi rahat bir şekilde konuyu şöyle noktalıyor:

> Eğer okurlar arasından biri, bir Hıristiyan olarak alışmış olduğu yaşam tarzından vazgeçip basit bir işçi gibi yaşamaya kendisini zorunlu hissediyorsa, içi rahat etsin ve *securus judicat orbis terrarum** ilkesini benimsesin. Birkaç istisna dışında, tüm Hıristiyanlıkta, havariler zamanından günümüze kadar şu kesin kanaat hasıl olmuştur: İsa'nın amacı tanrısal onaya dayanan ve ihtiyaçtan doğmuş insanî toplum kuruluşlarının hepsini temelden yok etmek değil ama insanlara ulvi bir ilke vermektir. Kont Tolstoy'un yalnızca İsa'nın öğretisinin tüm yöntemleriyle uyum içinde tarihî ilkeler sayesinde yorumlanabilecek olan tanrısal paradokslara dayandırdığı komünizm öğretisinin icrasının mümkün olmadığını ispatlamak görevim olsaydı, o zaman şimdikinden daha çok yere ihtiyacım olacaktı.

Ne şanssızlık, adamın "yeri yok"muş! İşin tuhaf tarafı da kendisine inandığımız İsa'nın söylemiş olduğu sözlerin aslında öyle değil de başka türlü olduğunu ispat etmek için on beş yüzyıldır her nedense kimsenin yazacak yeri yok. Eğer isteselerdi, ispat edebilirlerdi. Zaten herkesin bildiği bir şeyi ispat etmeye değmez; *securus judicat orbis terrarum* demek yeterli.

Bu yöntem, istisnasız, konumlarının ne kadar tehlikede olduğunu anlamış olması gereken bütün eğitimli müminlerin yaptıkları eleştirilerde kullandıkları yöntemdir. Onlar için

---

* Bütün dünya düşüncesizce yargılıyor.

bu tehlikeyi bertaraf etmenin tek yolu, Kilise'nin otoritesini, kadimliğini, kutsallığını kullanarak okura gözdağı verme ve onu İncil'i tek başına okuyup kendi aklıyla sorunu inceleme fikrinden caydırma umududur. Bunda da başarılıdırlar. Gerçekten de, yüz yıllar boyunca tüm bu başdiyakonlarla, piskoposlarla, başpiskoposlarla, bütün kutsal kilise meclisleriyle, papalarla birlikte böylesine törenle tekrarlanan bütün bu şeylerin, başkalarının sırtından tatlı hayat için gerekli paranın sağladığı güvene karşılık İsa'ya karşı yapılmış çirkin bir yalan ve karalama olduğu kimin aklına gelirdi. Bu öylesine aşikâr bir yalan ve karalamadır ki, özellikle şimdi bu yalanı devam ettirmenin tek çaresi insanlara içtenlik ve vicdan sahibi olmalarını kullanarak gözdağı vermektir.

Son yıllarda askerî makamlarda da tamamen aynı şeyler vuku bulmaktadır.

Bir masada, Çar'ın büyük boy bir portresinin ve otoritesini gösteren simgenin altında, en önde yaşlıları olmak üzere, bütün nişanlarını takmış resmî görevliler oturuyor, birbirleriyle rahatça konuşuyor, kayda geçiriyor emir veriyor, ad söyleyerek askere alınacakları çağırıyorlardı. Onların yanı başındaki bir kürsünün önünde, ipekten cübbesi ve boyun atkısına düşmüş ak saçlarıyla altından bir haç takan ve kenarları altın yaldızlı bir İncil tutan saygıdeğer bir papaz duruyordu.

İvan Petrov çağrıldı. Kötü ve pis giyimli, ürkek, yüzündeki adaleler titrer halde, parlak gözlerini odanın içinde gezdirerek bir delikanlı içeri girdi ve alçak bir sesle kesik kesik şöyle dedi: "Ben... Hıristiyan olarak... yasaya göre... yapamam..."

Alnını kırıştırarak bu sözleri dinlemiş olan başkan başını önündeki kitaptan kaldırarak sabırsızlıkla "Ne mırıldanıyor öyle?" diye sordu. Apoletleri parıldayan albay "Daha yüksek sesle konuş!" diyerek delikanlıya bağırdı.

"Ben... ben... Hıristiyan olarak."

En sonunda delikanlının Hıristiyan olduğu için askerliği reddettiği anlaşıldı.

"Saçmalama. Boy ölçeğinin altına geç. Doktor, lütfen ölçer misiniz? Uygun mu?"

"Uygun."

"Peder, ona yemin ettirir misiniz?"

Hiç kimse bu zavallı ürkmüş delikanlının mırıldanmaya çalıştığı şeyden en küçük bir şekilde bile etkilenmedi. Hatta dikkate değer bile bulmadı. "Sanki onları dinlemeye vaktimiz varmış gibi hepsinin de söyleyecek bir şeyleri var. Daha bakmamız gereken onca kişi var."

Askere kaydı geçilen genç hâlâ bir şeyler söylemeye çalışıyordu:

"Bu İsa'nın yasasına aykırıdır."

"Tamam, tamam. Bizler neyin yasaya uygun, neyin yasaya aykırı olduğunu sizden iyi biliriz, haydi ilerleyin. Peder, onu aydınlatın. Sıradaki: Vasiliy Nikitin."

Titremekte olan delikanlıyı dışarı götürdüler. Ne muhafızlar, ne içeriye getirdikleri Vasiliy Nikitin ne de bu sahneye tanık olmuş herhangi bir kimse delikanlının arkasını getiremeden söylemiş olduğu ve resmî görevliler tarafından anında bastırılmış bu birkaç sözcüğün gerçeği ifade ettiğini, resmî görevliler ile papazın sakin ve güvenle yaptıkları tumturaklı konuşmalarının yalan ve aldatmaca olduğunu fark etti.

Böylesi bir izlenimi bırakan yalnızca Farrar'ın makalesi değildir, egemen yalanı açığa vuran gerçek nerede parıldayarak gözükmeye başlasa, hemen her bir yanda tumturaklı konuşmalar yapılır, kitaplar ve makaleler yayımlanmaya başlar. Sorunun çevresinden dolaşılarak, ana temaya hiç değinmeden uzun, bilgece, güzel, tumturaklı konuşmalar yapılmaya ya da yazılar yayımlanmaya başlar.

İsa'nın öğretisine sözde iman edip pratikte inkâr eden ve insanlara da aynı şeyi yapmalarını vaazeden Kilise Hıristiyanlığının, içinde bulunduğu bu çelişkili durumdan kurtulmasının beşinci ve en etkili yolu özünde budur işte.

Birinci yöntemi savunan kişiler doğrudan kaba bir biçimde İsa'nın şiddeti, savaşı ve öldürmeyi tasvip ettiğini söyleyip kendilerini haklı çıkarmaya çalışarak onun öğretisini

reddetmiş olurlar. İkinci, üçüncü hatta dördüncü yöntemi savunan kişilerin kendileri çelişki içinde bocalarlar, ve kendilerine hata içinde oldukları kolaylıkla gösterilebilir; ancak son yöntemi savunanlar argüman göstererek tartışmaya girmeye tenezzül göstermezler, kendi büyüklüklerinin arkasına sığınarak bütün bunların kendileri ya da çok eskiden herhangi biri tarafından zaten karara bağlanmış olduğu izlenimini verirler, insanlar hükûmetlerin ve Kiliselerin kendilerini soktuğu, ipnotik telkin durumundan kendilerini kurtarmadıkça bu itiraz edilemez gibi görünen durumların böyle kalacağı kuşku götürmezdir.

Kitabım hakkında ruhanî eleştirmenlerin –yani Hıristiyanlığa inananların– tutumları böyleydi. Zaten başka türlü de olamazdı. Öğretmenlerinin tanrısallığına olan inançları ile apaçık sözlerine olan inançsızlıkları arasındaki bu çelişkiden öyle ya da böyle kaçmaları gerekmektedir. Onlardan meselenin özü hakkında İsa'nın öğretisinin uygulanmasının mevcut düzende ortaya çıkaracağı yaşam tarzı değişikliği anlamına gelecek bir özgür görüş alışverişi yapmalarını beklememek gerek. Böylesi bir özgür görüş alışverişini sadece İsa'nın öğretisine hiçbir şekilde bağlı olmayan ve ondan bağımsız olarak meseleye bakabilen hür düşünceli laik eleştirmenlerden beklerdim. Laik düşünceli yazarların İsa'yı (Kilise'nin anladığı gibi) yalnızca kişisel esenliğe dayalı bir dinin kurucusu olarak değil de, onların lisanıyla ifade edecek olursak, eski yaşam tarzı ilkelerini feshedip yerine yenilerini getiren ve reformları henüz tamamlanmamış olup günümüzde de süren bir reformcu olarak görmelerini beklerdim.

İsa hakkında böyle bir bakış açısı kitabımda mevcuttur. Ancak hayrete düşerek kitabım hakkında gerek Rusça gerekse yabancı dillerde yayımlanan çok sayıda eleştiriden bir tanesinde bile kitabın ana temasına değinildiğini, yani bilimsel bir ifadeyle, İsa'nın öğretisine felsefî, etik ve toplumsal bir öğreti olarak bakılıp yorumlandığını görmedim. Bu şekilde tek bir eleştiri bile yapılmadı.

Laik Rus eleştirmenler kitabımın bütün içeriği yalnızca

kötülüğe direnmemeye indirgenebilirmiş gibi, dahası kötülüğe direnmeme öğretisinin kendisini sanki her türlü kötülükle mücadeleyi yasaklıyormuş gibi algıladılar ve –çürütmek daha kolay olduğu için– hararetle bu öğretiye yüklendiler; böylece son birkaç yıldır, İsa'nın öğretisinin yanlışlığını kötülüğe direnmeyi yasaklamasından yola çıkarak başarıyla kanıtladılar. Sansürün daha önce yasaklamış olduğu bir kitabı savunan hiçbir makaleye izin verilmeyeceğini, bu nedenle argümanlarının hiçbir şekilde tartışılmayacağını ve tekzip edilmeyeceğini önceden bildikleri için İsa'nın bu sözde öğretisine karşı mücadeleleri son derece başarılı oldu.

Dikkate değer bir yan da, bizde Kutsal Kitap hakkında sansüre takılmadan bir tek söz bile söylenemezken, İsa'nın Matta İncili 5, 39'da yer alan açık seçik yasası yıllar boyunca bütün dergilerde, sansüre takılmadan saldırıya uğrayıp, eleştirildi.

Laik Rus eleştirmenleri açıkça kötülüğe karşı güç kullanarak direnmeme sorununu aydınlatmak için yapılan tüm çalışmalardan habersizdiler, hatta bazen sanki bu kötülüğe karşı güç kullanarak direnmeme kuralını şahsen ben icat etmişim gibi bir vehme kapıldılar. Karşı çıktılar, saldırdılar ve uzun zamandır her yanıyla incelenmiş ve çürütülmüş argümanlara sarılarak insanın şaşmaz bir biçimde –şiddete başvurarak–, zarar gören ve baskı altında olan herkesi savunması gerektiğini ve bu yüzden kötülüğe direnmeme öğretisinin ahlâkdışı bir öğreti olduğunu ortaya koydular.

Bütün Rus eleştirmenler için İsa'nın Vaazı'nın bütün anlamı, onları alışageldikleri kötülüğün karşısında etkin bir biçimde durmaktan alıkoyacak bir gerçeğe indirgenmiştir. Böylece kötülüğe karşı güç kullanarak direnmeme ilkesi birbirlerine zıt iki tarafın saldırısına uğradı: Muhafazakârlar bu ilkeye, bu ilke onların devrimcilerden gelecek kötülüklere karşı direnme faaliyetlerini, kovuşturmalarını, idamlarını sekteye uğratacağı için karşılar; aynı şekilde devrimciler de, bu ilke muhafazakârlardan gelecek kötülüğe karşı direnmelerine, onları ihtilâlle devirmelerine engel olacağı için karşı-

lar. Muhafazakârlar, kötülüğe karşı güç kullanarak direnmeme öğretisine, halkın refahını bozacak devrimci öğelerin enerjik biçimde yok edilmesini engellediği için kızgınlar; devrimciler ise kötülüğe karşı güç kullanarak direnmeme öğretisine, halkın refahını yok eden muhafazakârların alaşağı edilmesini engellediği için karşılar. İşin ilginç tarafı, her türlü despotluk için en büyük tehlikenin kötülüğe karşı güç kullanarak direnmeme ilkesi olduğuna bakmadan devrimcilerin bu öğretiye saldırmalarıdır; çünkü dünya dünya olalı, engizisyondan Schlussenburg kalesine kadar bütün şiddet hareketleri hep kötülüğe karşı güç kullanarak direnme ihtiyacına, bu zıt ilkeye dayandırılmıştır ve hâlâ da dayandırılmaktadır.

Bundan başka, Rus eleştirmenler kötülüğe karşı güç kullanarak direnmeme yasasının hayata geçirilmesinin insanlığı ilerlemekte olduğu uygarlık yolundan saptıracağını ileri sürmektedirler. Avrupalıların gittiği uygarlık yolu, onların görüşüne göre bütün insanlığın hep gitmesi gereken yoldur.

İşte Rus eleştirmenlerinin genel karakteri böyleydi.

Yabancı eleştirmenler de aynı temel gerekçelere dayanıyorlardı. Ama onların kitabım hakkında yaptıkları tartışmalar yalnız daha az öfkeli ve daha düzeyli olması bakımından değil, aynı zamanda meselenin özüne girme bakmından da Rus eleştirmenlerinkinden oldukça farklıydı.

Kitabım ve Dağdaki Vaaz'da ifade edilen İncil'in genel öğretisi üzerine tartışan yabancı eleştirmenler bu öğreti aslında Hıristiyan öğreti değildir derken (onların görüşüne göre Hıristiyanlık öğretisi Katolik ve Protestan öğretisinden ibarettir) ve Dağdaki Vaaz'ın yalnızca Renan'ın dediği gibi, *du charmant docteur*'ün* uygulanamaz çok güzel hayaller dizisinden başka bir şey olmadığını iddia ediyorlar. Bu, bundan bin sekiz yüz yıl önce yaşamış olan Celile'nin saf ve –Sutayev ve Bondarev gibi– yarı vahşi sakinleri, yarı vahşi

---

* Büyüleyici üstad. (ç.n.)

Rus köylüleri ve Rus mistiği Tolstoy için uygundur, ama yüksek düzeydeki Avrupa kültürüyle hiç bağdaşmaz.

Rus olmayan hür düşünceli Batı eleştirmenleri hassas bir şekilde, beni incitmeden, insanlığın Dağdaki Vaaz gibi naif bir öğreti ile idare edilebileceğine olan kanaatimin kısmen cehaletimden, tarihi bilmememden, Dağdaki Vaaz'ın ilkelerinin hayata geçirilmesi için geçmişte yapılmış bütün girişimlerin hiçbir netice getirmediğini bilmememden kaynaklandığını, kısmen de günümüzde insanlığın erişmiş olduğu Krupp toplarıyla, dumansız barutlarıyla, Afrika'nın sömürgeleştirilmesiyle, İrlanda'nın baskıyla yönetilmesiyle, parlamentolarıyla, basınıyla, grevleriyle, anayasalarıyla ve Eyfel Kulelerivle bu yüksek uygarlığı anlayamamamdan kaynaklandığını anlatmaya çalışıyorlardı.

Vogue böyle yazdı; Leroy Beaulieu ve Matthew Arnolde da böyle yazdı; Amerikalı yazar Savage, Ingersoll ve Amerikalı popüler vaizler ve laik düşünceli yazarlar ve daha başka birçokları da.

Ingersoll safça "İsa'nın öğretisi sanayi çağımızla çatıştığı için hiçbir işe yaramaz" diyor. Ingersoll böylece naifçe ve tam bir isabet kaydederek zamanımızın değerli aydın kişilerinin İsa'nın öğretisi hakkında ne düşündüklerini kısaca belirtmiş oluyordu. Bu öğreti sanayi çağımız için elverişli değildir, sanki çağımızda sanayinin varlığı değiştirilemezmiş, değiştirilmemesi gereken kutsal bir şeymiş gibi. Tıpkı kendilerine içki içmeyi bırakmaları öğütlenen alkoliklerin, bu öğüdün içki içme alışkanlıklarıyla bağdaşmadığı cevabını vermesi gibi.

Laik, Rus ve yabancı eleştirmenlerin hepsinin argümanları ne kadar değişik tarz ve nüanslı olursa olsun, hepsi temelde tek ve aynı tutarsızlığı sergilemektedir; bu da İsa'nın öğretisinden çıkarılan birçok sonuçtan biri olan kötülüğe karşı güç kullanarak direnmemenin bize uygun olmadığı, çünkü bu yasanın bizden yaşam tarzımızı değiştirmemizi istediğidir.

İsa'nın öğretisi işe yaramazdır, çünkü bu öğretiyi hayata geçirecek olursak bugünkü hayatımızı sürdüremeyiz; bunu

başka şekilde ifade edecek olursak, İsa'nın bize öğrettiği gibi iyi bir şekilde yaşamaya başlarsak o zaman alışmış olduğumuz hayatı, yani günahkârlığı sürdüremeyiz. Kötülüğe karşı güç kullanarak direnmeme sorunu yalnız tartışılmakla kalınmıyor, aynı zamanda İsa'nın öğretisinde sözü geçen direnmezlik görevi de bütün öğretinin uygulanamazlığını gösteren yeterli bir kanıt olarak ortaya konuluyor.

Bizi ilgilendiren hemen her şeyin temelinde yattığı için bu sorunun herhangi bir çözümü bulunmalıydı, diye düşünülebilir.

Gerçekte sorun şundan ibarettir: Bazı insanların iyi olarak gördüğü şeyi başkalarının kötü olarak görmesinde, ya da bunun tam tersi durumda bu uyuşmazlığı nasıl çözeceğiz? Hasmım hakkında kötü düşündüğüm için, onun iyi bulduğu her şeyi kötü olarak değerlendirmem bu soruna bir çözüm getirmez. Bunun sadece iki çözümü olabilir: Ya neyin kötü olup olmadığına dair güvenilir ve tartışılmaz bir kriter bulunur ya da kötülüğe kötülükle karşı koyulmaz.

Birinci çözüm tarihin başlangıcından beri denenmiş ve hepimizin bildiği gibi günümüze dek başarılı bir sonuç vermemiştir. İsa tarafından önerilen ikinci çözüm ise, genel geçer bir kriter bulamadığımız sürece, kötülük olarak kabul ettiğimiz şeye kötülükle karşı koymamaktır.

İsa tarafından önerilen çözümün doğru olmadığını düşünerek onun yerine daha iyisini, tüm insanların şüpheye yer bırakmaksızın oybirliğiyle ve eşzamanlı olarak kabul edebileceği bir kötülük kriteri oluşturma çözümünü seçebiliriz. Belki vahşi uluslar gibi bu sorunun varlığını gereksiz görebiliriz; ama soruna aydın Hıristiyan eleştirmenlerin yaptığı gibi yaklaşamayız. Ya bu sorun hiç yokmuş gibi davranıyor ya da belirli insanlara ya da insan topluluklarına kötülüğü tanımlama ve ona karşı şiddet kullanarak direnme yetkisi vererek sorunu çözülmüş kabul ediyorlar. Fakat hepimiz biliyoruz ki, insanlara böyle bir yetki verilmesi hiçbir sorunu çözmez, zira belirli şahsîyetlere ya da topluluklara verilen yetkileri kabul etmeyen insanlar daima çıkacaktır.

Ancak bu haddini aşan varsayım, yani bize kötü görünenin kötü olduğu varsayımı, sorunun hiç anlaşılmamış olduğunu gösteriyor ve Hıristiyan dinini tartışan laik düşünceli eleştirmenlerin argümanlarının temelinde yer alıyor. Şu durumda, din adamlarının ve laik düşünceli eleştirmenlerin kitabım hakkındaki yargıları bana insanların çoğunun İsa'nın öğretisini ya da onun çözüm getirdiği sorunları hiç anlamadığını gösteriyor.

3. Bölüm

İman Edenler Tarafından Yanlış Anlaşılan Hıristiyanlık

Kitabımın yayınlanmasından sonra edinmiş olduğum bilgiler bana İsa'nın öğretisinin basit ve doğrudan anlamının şimdi ve her zaman bir grup azınlık tarafından anlaşılmış olduğunu ve gerek dinî gerekse laik eleştirmenlerin İsa'nın öğretisini dolaysız anlamıyla anlaşılma olasılığını yok saydığını göstermiştir. Bütün bunlar bende, bu öğretinin bir yandan bir azınlık tarafından doğru biçimde anlaşılmakla kalmayıp giderek daha da açık bir biçimde ortaya konduğu diğer yandan ise büyük bir çoğunluk tarafından bu öğretinin anlamının sürekli olarak gizlendiği kanaatini uyandırdı. Bu belirsizlik öyle bir boyuta ulaşmış ki, insanlar İncil'deki en basit sözcüklerle ifade edilmiş en basit kavramları bile dolaysız anlamlarıyla anlayamamaktadır.

İncil'in ışığının insan bilincinin en ücra köşelerine kadar nüfuz ettiği günümüzde, İsa'nın sözleriyle eskiden kulaklara fısıldananlar şimdi damlarda haykırılırken, İncil insan yaşamının her alanına –aile yaşamına, ekonomik alana, toplumsal, siyasî ve uluslararası alana– girmişken genel olarak İsa'nın öğretisi gerçek, yalın ve dolaysız anlamı ile anlaşılamıyor. İsa'nın öğretisine yönelik bu anlayış kıtlığını bir kasıt aramadan anlayabilmek çok güç.

Bunun sebeplerinden biri gerek iman edenlerin gerekse de etmeyenlerin hep birlikte İsa'nın öğretisini kesin, tam ve doğru olarak anladıklarına kanaat getirmiş olmalarıdır; öyle ki bu öğretiye onların yüklediklerinden farklı bir anlam yüklemenin imkânı yoktur. Bunun nedeni de İncil'in bu yanlış yorumlarının çok eskiye dayanmasıdır. En güçlü akarsu bile dolu bir kaba bir damla daha su katamaz.

Aklı kıt bir insana bile henüz bunlar hakkında bir yargıya varmamışsa en zor konuları anlatmak mümkündür; ancak kendisine anlatılacak şeyi çok iyi bildiğine kesinlikle inanan çok akıllı birine en basit bir şey bile anlatılamaz.

İsa'nın öğretisi günümüz insanının karşısına nicedir en ince ayrıntısına kadar çok iyi bir şekilde bilinen ve günümüzde anlaşıldığından daha başka şekilde anlaşılamayacak bir öğreti olarak çıkmaktadır.

Günümüzde Kilise öğretisine inananlar için Hıristiyanlık, İnanç İlkeleri'nin içinde belirtilmiş olan mucizevi, doğaüstü bir vahiydir. İman etmeyenler için ise insanların doğaüstüne duydukları ihtiyacın köhnemiş bir tezahürüdür; kesin ifadesini Katoliklikte, Ortodokslukta, Protestanlıkta bulmuş ve bizim için hiçbir pratik anlamı kalmamış olan tarihî bir olgudur.

İsa'nın öğretisinin anlamını iman edenlerden Kilise gizlerken etmeyenlerden (yani hür düşünceli olanlardan) da bilim gizlemiştir.

Önce birincilerden söz edelim.

1800 yıl önce Roma İmparatorluğu dünyasında daha öncekilere hiç benzemeyen, İsa denilen bir adama atfedilen, yeni, ilginç bir öğreti ortaya çıktı.

Bu öğreti hem çıkışına kaynaklık eden Yahudi dünyası için hem de özellikle vaazedilmiş ve yayılmış olduğu Roma dünyası için, gerek biçimi gerek özü bakımından tamamen yeni bir öğretiydi. Musevi dininin –İşaya'nın belirtmiş olduğu gibi kanunun bile kanunla düzenlendiği– çok karmaşık dinî kuralları arasında ve belirli bir seviyeye çıkmış Roma'nın yürürlüktek yasaları arasında, yalnızca tüm tanrılıkları değil aynı zamanda onlardan korkmayı, onlara ve onların kehanetlerine inanmayı reddeden; insanların kurmuş olduğu tüm kurumları ve bunların gerekliğini reddeden bir öğreti ortaya çıktı. Bütün eski inanç kurallarının yerine bu öğreti, İsa'nın kişiliğinde gerçek ve sevgiden oluşan bir içsel yetkinlik örneğini ve –insanların ulaştığı bu içsel yetkinlik ve de peygamberler tarafından önceden bildirilen dışsal yetkinli-

ğin sonucu olarak– tüm insanların savaşmayı öğrenmekten vazgeçeceği, herkesin Tanrı ve birleşmiş sevgi tarafından eğitileceği ve aslanın kuzunun yanında uzanacağı Tanrı'nın egemenliğini sunuyordu.

Eski dinî ya da sivil devlet yasalarının öngördüğü; kuralları çiğnemenin karşılığında ceza tehditleri savurmak ya da kuralları yerine getirmenin karşılığı olarak ödüllendirmek yerine, bu öğreti, insanları kendisine yalnızca Gerçek olduğu için çekiyordu.

> Her kim ki O'nun isteğini yerine getirirse, o, öğretinin Tanrı tarafından gönderilip gönderilmediğini anlayacaktır. (Yu 7, 17)
>
> Gerçeği söylüyorsam, niçin bana iman etmiyorsunuz? Neden gerçeği söyleyen adamı, beni öldürmek istiyorsunuz? Gerçeği bileceksiniz ve gerçek sizi özgür kılacak. Tanrı ruhtur, onun için Tanrı'ya ruhta ve gerçekte ibadet etmek gerekir. Söylediğimi yapınız, o zaman söylediğimin gerçek olup olmadığını öğrenirsiniz. (Yu 7, 32.46)

Öğreti için gerçekten öğretinin gerçekle olan uyumundan başka bir kanıt ileri sürülmemektedir. Tüm öğreti gerçeğin kabulü ve uygulanmasından, gerçeğe giderek daha çok yaklaşılmasından ve pratik hayatta onun giderek daha yakın bir takipçisi olmaktan ibarettir.

Bu öğretinin içinde insanı aklayabilecek ve onu dini bütün kılabilecek uygulamalar yoktur. Bu öğretide yürekleri, İsa'nın kişiliğinde içsel yetkinliğe, Tanrı'nın Egemenliği'nin gerçekleşmesi ile de dışsal yetkinliğe cezbeden sadece gerçeğin imgesidir. Öğretinin hayata geçirilmesi ise, belirtilmiş yolda yürümek, İsa'yı örnek alarak içsel yetkinliği ve Tanrı' nın Egemenliği'ni gerçekleştirerek dışsal yetkinliği aramak demektir. İnsanın az ya da çok mutlu olabilmesi, bu öğretiye göre, ulaştığı yetkinlik derecesine değil de, bu yetkinliğe doğru yürüyüşünün yavaş mı, hızlı mı olduğuna bağlıdır.

Aşarcı Zakay'ın, günahkâr kadının, haç üzerindeki haydudun yetkinliğe doğru yaptıkları atılım bu öğretiye göre Ferisî'nin yerinde sayan sofuluğundan daha büyük bir esen-

lik. Kayıp bir koyun kaybolmamış doksan dokuz koyundan daha değerlidir. Evini terk eden hayırsız evlât, kaybolduktan sonra bulunan bozuk para misali, Tanrı için hiç kaybolmamış olanlardan daha değerlidir.

Bu öğretiye göre her durum maddî ve manevî yetkinlik yolunda atılmış bir adımdır ve kendi başına hiçbir önemi yoktur. Esenlik sadece yetkinliğe ulaşmaya çalışmadadır; hangi seviyede olunursa olunsun, durmak demek esenleşmeyi kesintiye uğratmak demektir.

"Sol elin sağ elinin ne yaptığını bilmesin."

"Sabanı tutup da geriye bakan Tanrı'nın Egemenliği'ne lâyık değildir."

"Ruhların size boyun eğmesine sevinmeyin, adınızın göğe yazılmış olmasına sevinin."

"Göksel Babanız gibi mükemmel olun."

"Tanrı'nın Egemenliği'ni ve onun gerçeğini arayın."

Öğretinin yerine getirilmesi, kişinin kendi içinde gittikçe daha şevkli bir sevgiyle, daha sağlam bir şekilde en yüce gerçeğe ulaşmak için, kendi dışında da Tanrı egemenliğinin gittikçe tam olarak gerçekleşmesi için yapacağı sürekli yürüyüşten ibarettir.

Bu öğretinin, öngördüğü yaşam tarzından tamamen farklı bir yaşam tarzına alışmış insanlardan oluşan Yahudi bir toplumda ve putperest bir dünyada ortaya çıkmış olması insanların çoğunluğu tarafından kabul görmemesine neden olmuştur. Onu kabul etmiş olanlar tarafından bile tam anlamıyla anlaşılamadı, çünkü bu öğreti tüm eski yaşam biçimlerine ters düşüyordu.

Bir dizi anlaşmazlıklardan, yanlış ve sınırlı açıklamaların kuşaklar boyunca düzeltilmesi ve tamamlanmasından sonra, Hıristiyanlık ilkeleri insanlara daha açık gelmeye başladı. İncil'in yaşama bakışı Yahudilik ve putperestliğin bakış açıları üzerinde etkili oldu, aynı şekilde putperestlik ve Yahudilik de Hıristiyanlık üzerinde izler bıraktı. Ancak daha canlı olan Hıristiyanlık can çekişmekte olan Museviliğin ve put-

perestliğin içine giderek daha fazla nüfuz etmeye başladı ve içine karışmış hatalı öğelerden arınarak gitgide daha net bir şekilde ortaya çıkmaya başladı. İnsanlar Hıristiyanlığın anlamını daha iyi kavramaya ve onu hayatlarında daha iyi uygulamaya başladılar.

Her yaşam öğretisinde olması gerektiği gibi, insanlık yaşı ilerledikçe İsa'nın öğretisini daha açık görür hale geliyordu.

Birbirini izleyen kuşaklar daha önceki kuşakların hatalarını düzeltiyor ve gitgide öğretinin gerçek anlamına yaklaşıyorlardı. Bu Hıristiyanlığın ilk zamanlarından beri böyle oldu. Bununla birlikte başlangıçtan beri, öğretiye getirdikleri yoruma tek doğru yorum payesi vererek otorite olduklarını iddia eden insanlar ortaya çıktı, bu yorumların doğruluğunu da bunları teyit eden doğaüstü hadiselerle ispat etmeye kalktılar.

Öğretinin yanlış anlaşılmasının ve daha sonra özünün tamamen değiştirilmiş olmasının temel nedeni işte burada yatıyor.

İsa'nın öğretisinin insanlara diğer tüm gerçekler gibi değil de özel, doğaüstü bir yolla iletildiği farz edilmiştir. Böylece Isa'nın öğretisi, kendi mantığı ve insan yaşamının gereksinmelerine olan uyumu ile değil, çürütülemez bir kanıt sayılan aktarımının mucizevi niteliği ile ispatlanmıştır. Öğretinin tam olarak anlaşılamamasından doğan bu varsayım, daha iyi anlaşılmasını da imkânsız kılmıştır.

Bu söylediklerim, İncil'de ve Havarilerin İşleri'nde gördüğümüz gibi, Hıristiyanlığın ilk zamanlarında, öğretinin kusurlu, çoğu zaman da yanlış yorumlandığı zamanlarda olmuştur. Ne kadar anlaşılmaz olursa o kadar gizemli görünüyordu, bunun için de doğruluğunu kanıtlamak için dış kanıtlara daha çok ihtiyaç duyuluyordu. "Sana yapılmasını istemediğin şeyi başkasına yapma" buyruğunun doğruluğunu mucizelerle kanıtlamaya gerek yoktur, bunun için inanmak da gerekmemektedir, çünkü bu buyruk kendiliğinden inandırıcıdır, hem akla hem de insan doğasına uygundur. Oysa İsa'nın Tanrı olduğu varsayımının, kavrayışımızın tamamen ötesinde mucizelerle ispat edilmesi gerekmiştir.

İsa'nın öğretisi ne kadar anlaşılmaz hale geldiyse, o kadar mucizevi öğe katılmıştır ve öğretiye ne kadar mucizevi öğe katılmışsa öğreti anlamından o kadar uzaklaşmış ve anlaşılmaz hale gelmiştir; ve öğreti anlamından uzaklaşıp anlaşılmaz hale geldikçe onun güvenilirliğini savunmak da o denli gerekli olmuştur ve öğreti iyice anlaşılmaz bir hal almıştır. İlk zamanlardan beri öğretinin tam anlamını kavrayabilmek için nasıl mucizevi kanıtlara gerek duyulduğunu İncillerden, Havarilerin İşleri'nden, Mektuplar'dan görebiliriz.

Havarilerin İşleri kitabındaki ilk örnek, havarilerin sünnetsizlerin vaftizi konusunu ve kurban etlerini yiyenlerin durumunu görüşmek üzere Kudüs'te topladıkları Konsil'de görülür.

Sorunun ortaya atılış biçimi bile, sorunu çözmeye çalışanların her türlü gösterişli töreni, Şabat Günü'nü, orucu, vücudunu iyice yıkayıp temizlenmeyi, abdesti dışlayan İsa'nın öğretisini anlamadıklarını gösteriyor. İncil'de açıkça şöyle denmektedir: "İnsanı ağzından içeri giren değil dışarı çıkanlar kirletir." İşte bu yüzden, sünnetsizlerin vaftiz edilip edilemeyeceği sorunu, ancak Öğretmenlerini seven, öğretisinin yüceliğini hisseden ama henüz açıkça anlayamayan insanlar arasından çıkabilirdi. Ve böyle de oldu.

Bu bakımdan, öğretiyi anlamamış olan Konsil üyeleri yanlış yorumlarını doğrulamak için harici bir gerekçe bulmak zorunda kaldılar. Ortaya konuş biçimiyle öğretinin ne kadar yanlış anlaşıldığını gösteren bu sorunu çözmek için de bu toplantıda şu talihsiz ve korkunç sözler sarf edildi: "Kutsal Ruh ve bizler bunun böyle olmasını istiyoruz." Havariler ilk kez olarak, almış oldukları bazı kararlarının doğruluğunun harici bir gerekçeye yani Kutsal Ruh'un, başka bir deyişle Tanrı'nın mucizevi katılımına dayandırıldığını ileri sürüyorlardı. Ancak Kutsal Ruh'un yani Tanrı'nın havariler aracılığıyla konuşmuş olduğu iddiasının da kanıtlanması gerekiyordu. Onların iddialarına göre Pentekost Günü'nde Kutsal Ruh ateşten diller biçiminde üzerlerine indi. (Kitapta, Kutsal Ruh'un inişinin bu toplantıdan önce olduğu yazılıyor, Hava-

rilerin İşleri kitabı ise bundan çok sonraları yazılmıştır). –Her ne kadar bir adamın başı üzerinde görünen ateşten bir dilin, onun gerçeği söyleyeceğine işaret etmesi pek anlaşılır olmasa da– ateş dillerini görmemiş olanlara Kutsal Ruh'un inişinin de kanıtlanması gerekiyordu; bunun üzerine yeni mucizeler icat etmek gerekti: Şifa bulmalar, dirilmeler, ölümler, ve Havarilerin İşleri kitabını doldurup taşıran bütün sahte mucizeler. Bütün bunlar öğretinin doğruluğu konusunda herhangi bir kimseyi ikna etmek bir yana, tersine onun kuşku duymasına neden olabilir. Mucize hikâyeleriyle öğretinin doğruluğunu kanıtlamaya çalıştıkça, öğretinin ilk anlamından uzaklaşmış olunuyor ve öğreti daha bir anlaşılmaz hale geliyordu. Gerçeği bu şekilde kanıtlamanın sonucu buydu.

İlk zamanlarda olanlar işte bunlar ve bu hep artarak devam etti. Çağımızda da transsübstansiasyona (Kuddas töreninde ekmekle şarabın İsa'nın etiyle kanına dönüşmesi), papanın, piskoposların ya da Kutsal Kitapların yanılmazlığı dogmalarına, kısacası Tanrı'ya değil de İsa'ya, öğretinin kendisine değil de Katoliklikte olduğu gibi bir insana, Ortodokslukta olduğu gibi birtakım kimselere, Protestanlıkta olduğu gibi bir kitaba olan tamamen anlaşılmaz kör bir inanç zorunluluğuna kadar gelindi.

Hıristiyanlık yayıldıkça ve hazır olmayan bir yığın insanı etkisi altına aldıkça daha az anlaşılıyordu, yanılmazlığında daha yoğun bir biçimde ısrar ediliyordu ve öğretinin gerçek anlamı daha anlaşılmaz bir hal alıyordu. Konstantin zamanında öğretinin tüm yorumu çoktan dünyevî otorite tarafından desteklenen bir özete (konsilde yapılan tartışmaların özetine); "Şuna... şuna... şuna, en sonunda da evrensel kutsal ve apostolik bir Kilise'ye, yani kendilerine Kilise diyen kişilerin yanılmazlığına inanıyorum" diyen bir itikata indirgenmişti bile. Öyle ki, her şey, insanın artık kendisine açınlanmış haliyle Tanrı'ya ve İsa'ya değil de Kilise'nin buyurduğu şeye inanması gerektiği şeklinde düzenlenmişti.

Ancak kilise kutsaldır. Kilise İsa tarafından kurulmuştur.

Tanrı kendi öğretisinin insanlar tarafından gelişigüzel yorumlamasına izin veremezdi; bunun için Kilise'yi kurdu. Bütün bu ifadeler o kadar dayanaksız ve yanlış ki, insan bunları çürütmek için çaba sarf etmeye utanıyor. Hiçbir yerde, hiçbir nedenle (Kiliselerin iddiaları dışında) Tanrı'nın ya da İsa'nın, müminlerin Kilise sözcüğüyle anladıklarına benzer bir şey kurmamış olduğu görülüyor. İncil'de harici bir otorite olarak Kilise'ye karşı, İsa'nın müritlerinin kimseye öğretmen dememeleri konusunda açık ve kesin bir uyarı vardır. İman edenlerin Kilise olarak adlandırdıkları bir kurumdan ise hiçbir yerinde söz edilmemektedir.

Kilise sözcüğü İncil'de iki kez geçmektedir: Bir defasında tartışmalı bir sorunu çözmek üzere toplanan bir kurul için, bir defasında da taş, Petrus ve cehennemin kapıları ile ilgili anlaşılması güç sözlerin ifade edildiği bölümde. Kilisenin kurul, toplantı anlamında ifade edildiği bu iki bölümden günümüzde Kilise sözcüğünden anladığımız şey ortaya çıkartılmıştır.

Ancak İsa hiçbir şekilde –günümüzde anladığımız anlamda– bir Kilise kurmuş olamaz. Çünkü günümüzde anladığımız biçimiyle; sırlarıyla, hiyerarşisiyle, özellikle de yanılmazlık iddiasıyla bir Kilise düşüncesine benzer hiçbir şey ne İsa'nın sözlerinde geçiyor ne de o zamanın insanlarının düşüncesinde yer alıyor.

İnsanların İsa'nın farklı anlamda kullandığı bir söze dayandırarak adlandırdıkları daha sonradan gerçekleşmiş bir şey, hiçbir şekilde İsa'nın biricik gerçek Kilise'yi kurmuş olduğunu göstermez.

Bunun dışında, İsa eğer gerçekten tüm öğretisine ve inanca dayalı Kilise gibi bir kurum tesis etmiş olsaydı, bunu öyle kesin ve açık ifadeler kullanarak yapardı ki, bu gerçek ve biricik Kilise'yi her türlü boş inancın malzemesi olan mucizeler yerine öylesine işaretlerle kuşatırdı ki, gerçekliğinden hiçbir kuşku duyulmazdı. Ne var ki bunu gösteren hiçbir şey yoktur, eskiden olduğu gibi günümüzde de her birinin kendisine biricik ve gerçek Kilise dediği farklı Kiliseler mevcuttur.

Katolik ilmihâli şöyle diyor:

> *L'Eglise est la societe de fideles etablie par notre Seigneur Jesus-Christ, repandue sur toute la terre et soumise à l'autorite des pasteurs legitimes, principalement notre Saint-Pere le Pape* *

"Yasal yol göstericiler" ifadesinden, başında papanın bulunduğu ve kendi aralarında belirli bir organizasyonla bağlı bazı insanlardan oluşmuş bir insanî kurum olduğu anlaşılmaktadır.

Yunan Ortodoks ilmihâli şöyle diyor:

> Kilise, Mesih İsa tarafından yeryüzünde kurulmuş yegâne öğreti olup Kilise Sırları** etrafında bir bütün olarak toplanmış ve Tanrı tarafından tayin edilmiş papazların yönetip rehberlik ettiği bir topluluktur.

"Tanrı tarafından tayin edilmiş papazlar" ifadesinden şu veya bu statüde bulunan belirli kişilerden oluşmuş insanlar topluluğu anlaşılmaktadır.

Lutherci ilmihâl şöyle diyor:

> Kilise kutsal Hıristiyanlık'tır ya da başlarında liderleri İsa olduğu halde Kutsal Ruh'un İncil ve Kilise Sırları yoluyla vaat-

---

* Kilise, Rabbimiz Mesih İsa tarafından kurulmuş, bütün dünyaya yayılmış ve yasal yol göstericilerin, özellikle de kutsal peder papanın otoritesine tâbi olan müminler topluluğudur.

** Kilise Sırları, Tanrı'nın İsa ve Kutsal Ruh aracılığıyla ilk ve son olarak insanları nasıl kurtardığını ve bu kurtarılışın Kilise'deki kutsal ayinlerde nasıl mevcut kılındığını anlatan bir terimdir. Böylece İsa, Hıristiyanların günahlarını silmek ve onları aklayarak esenliğe kavuşturmak için Kilise'yi *aracı* kılmaktadır. Kilise Sırları şunlardır:

1. Vaftiz sırrı.
2. Güçlendirme sırrı.
3. Efkaristiya (ekmek ve şarabın İsa'nın eti, kanı ve Tanrılığına dönüşmesi) sırrı.
4. Günah çıkarma sırrı.
5. Hastaları meshetme (dualar eşliğinde kutsal yağ sürme) sırrı.
6. Ruhbanlık (İsa'nın havarilerine devrettiği misyonu ruhbanların devralması) sırrı.
7. Evlilik sırrı. (Ç.n.)

lerde bulunduğu, iletişim kurduğu ve cennetin esenliğini sunduğu müminler toplamıdır.

Yani Katolik Kilisesi'nin hataya düşmüş olduğunu ve gerçek esenliğin Luthercilik'te olduğunu kastediyor.

Katolikler için tanrısal Kilise Roma hiyerarşisi ve Papa'da vücut bulur; Yunan Ortodoks müminler Tanrı'nın Kilisesi konusunda Rus hiyerarşisi ve önde gelenleriyle birleşir.*

Lutherciler için ise Tanrı'nın Kilisesi Kutsal Kitabı ve Luther'in ilmihâlini kabul eden insanlar topluluğudur.

Genel olarak, Hıristiyanlığın yükselişinden söz ederken, mevcut Kiliselerden birine mensup insanlar Kilise sözcüğünü sanki eskiden bir tek Kilise varmış ve hâlâ bir tek Kilise varmış gibi tekil halde kullanırlar. Ama bu kesinlikle gerçekdışıdır. Tartışılmaz gerçeğe vâkıf olduğunu iddia eden bir kurum olarak Kilise tek başına ortaya çıkmadı, bu iddianın ortaya atıldığı dönemde en azından iki Kilise vardı.

İman edenlerin kendi aralarında bir sorunları olmadığı ve

---

* –Eğer tek ve gerçek Kilise'nin Ortodoks Kilisesi olduğu konusunda Homyakov'la hemfikirsek– Ruslar tarafından çok takdir edilen Homyakov'un Kilise tanımının meseleye herhangi bir olumlu katkısı olamaz. Homyakov –papazlarla cemaati ayırmadan– Kilise'nin sevgide birleşmiş insanlar topluluğu olduğunu, gerçeğin sadece sevgide birleşmiş insanlara açınlandığını (birbirimizi sevelim vs.) ileri sürüyor. Bu Kilise öncelikle İznik'te kabul edilen İnanç İlkelerini kabul ediyor. İkinci olarak da Kiliselerin birbirinden ayrılmasından sonra ne Papayı ne de yeni çıkarılmış dogmaları kabul ediyor. Ne var ki bu tanımlamadan sonra Homyakov'un yaptığı gibi sevgiyle birleşen Kilise'yle, İznik İnanç İlkelerini ve Photius tarafından vaazedilen gerçeği kabul eden Kilise'yi bir araya getirmek hâlâ oldukça güçtür.

Bu durumda Homyakov'un, sevgiyle birleşmiş ve bu nedenle kutsal olan bu kilisenin Yunan Ortodoks papazlığının inandığı kiliseyle aynı kilise olduğu iddiası Katolik ve Ortodoksların iddialarından bile daha keyfîdir. Homyakov tarafından yapılmış olan Kilise tanımı olduğu gibi kabul edilirse, birbirlerine sevgi ve gerçekle bağlı insanlar topluluğunda hiç kimse bu yapıya sevgi ve gerçekten başka bir itibar atfedemez, ayrıca böylesi bir toplulukta birinin kendini ya da başkalarını üye sayabileceği ya da herhangi birini bu topluluğun dışına çıkarabileceği hiçbir maddî işaret olamaz, bu durumda harici bir varlığa sahip hiçbir kurum bu düşünceyle bağdaşamaz.

cemaatin bir bütün olduğu sırada Kilise'nin varlığını ilân etmesi için hiçbir neden yoktu. Ancak müminler birbirlerini karşılıklı olarak inkâr ederek zıt gruplara bölündükten sonra her grup için kendilerine yanılmazlık atfederek kendi gerçekliklerini doğrulamaları kaçınılmaz oldu. Tek bir Kilise anlayışı, birbiriyle uyuşmayan ve diğerini sapkınlıkla suçlayan, her biri kendi Kilisesini yanılmaz olarak gören iki ayrı Kilise'nin ortaya çıkmasıyla birlikte ileri sürülmüştür.

51 yılında, sünnetsizleri kendi bünyesine almaya karar vermiş bir Kilise'nin mevcut olması, sünnetsizleri kabul etmeme kararı almış Yahudilikten gelen bir başka Kilise'nin daha var olmasındandır.

Eğer günümüzde yanılmaz olduğunu ileri süren bir Katolik Kilisesi mevcut ise bu, her birinin kendi yanılmazlığını iddia ederek sonuçta diğer Kiliselerin varlıklarını inkâr eden Yunan-Rus Ortodoks, Protestan Kiliselerinin var olmasındandır. Bu durumda evrensel Kilise hiçbir realitesi olmayan boş bir kavramdan başka bir şey değildir.

Her biri kendince İsa tarafından kurulmuş evrensel Kilise olduğunu ve diğerlerinin dinden ayrılmış ve sapmış mezhepler olduğunu ileri süren bu çok sayıdaki topluluk, birer tarihî olgu olarak gerçekten var olmuş ve var olmaya da devam ediyor.

En yaygın Kiliselerin –Katolik, Eski Ortodoks ve Protestan Kiliselerinin– ilmihâlleri bunu açıkça dile getiriyor.

Katolik ilmihâli şöyle diyor:

> *Qu'ils sont ceux qui sont hors de l'Eglise? -Les infideles, heretiques, les schismatiques.**

Buna göre Ortodokslar dinden ayrılanlar, Protestanlar ise din sapkını sayılıyorlar. Yani, Katolik ilmihâline göre Kilise sadece Katoliklerden oluşmuş oluyor.

---

* Kilise'nin dışında kalmış kabul edilenler kimlerdir? -İmansızlar, din sapkınları ve dinden ayrılanlar.

Ortodoksların ilmihâlinde de şöyle yazıyor:

> Mesih'in biricik Kilisesinden sadece evrensel Kilise ile tam bir uyum içinde bulunan Ortodoks Kilisesi anlaşılır. Roma Kilisesi'ne, –adları bile zikredilmeye lâyık görülmemiş– Lutherci Kilise ve diğer Kiliselere gelince bunlar evrensel Kilise içinde kabul edilemezler, zira evrensel Kilise'den kendileri ayrılmışlardır.

Bu ilmihâl tanımına göre, Katolikler ve Protestanlar Kilise dışında sayılıyor; sadece Ortodokslar Kilise'den sayılıyorlar.

Lutherci ilmihâlde ise şöyle diyor:

> *Die wahre Kirche wird darein erkannt, dass in ihr das Wort Gottes lauter und rein ohne Menschenzusatze gelehrt und die Sacramente treu nach Christi Einsetzung gewahret werden.**

Bu tanıma göre de –Katolik ve Yunan Kiliselerinde olduğu gibi– İsa'nın ve Havarilerinin öğretisine bir şeyler eklemiş bulunan Kiliseler, Kilise dışında sayılıyorlar ve Kilise'yi sadece Protestanlar oluşturmuş sayılıyorlar.

Katolikler Kutsal Ruh'un sürekli olarak kendi hiyerarşilerinde tezahür ettiğini iddia ediyorlar. Ortodokslar da aynı şeyi iddia ediyorlar. Aryancılar da (günümüzde egemen olan Kiliseler gibi aynı hakla) aynı şeyi iddia etmişlerdi. Protestanlığın tüm mezhepleri de –Lutherciler, Reform Edilmiş Kilise taraftarları, Presbiteryenler, Metodistler, Swedenborgen'ler, Mormonlar– Kutsal Ruh'un kendi aralarında tezahür etmiş olduğunu iddia ediyorlar.

Eğer Katolikler Kutsal Ruh'un Aryan ve Yunan Kiliselerinin ayrılmaları sırasında, bu dinden ayrılan (şizmatik) Kiliseleri terk etmiş olduğunu ve sadece gerçek olanında kaldığını iddia ederlerse, aynı şekilde, aynı haklara dayanarak,

---

* Gerçek Kilise Tanrı sözünün insanî eklemeler yapılmadan açık ve yanlışsız bir şekilde öğretildiği ve Kilise Sırları'nın da İsa'nın öğretisine sadık kalarak tesis edilmiş olduğu bilinen Kilise'dir.

çeşitli mezhepleri bulunan Protestanlar da kendi Kiliselerinin Katolik Kilisesi'nden ayrılması sırasında Kutsal Ruh'un Katolik Kilisesi'ni terk edip kendilerine geçtiğini iddia edebilirler. Zaten bunu yapıyorlar da.

Her Kilise kendi inancını İsa ve Havarilerinden beri kesintisiz aktarılmış olan geleneğe dayandırmaktadır. Gerçekten de, Isa'dan gelen her Hıristiyan inancı günümüz kuşağına mutlaka bazı gelenekler aracılığıyla gelmelidir. Ama bu, bu geleneklerin tartışılmaz olduğunu ve diğerlerini geçersiz kıldığını göstermez.

Bir ağacın bütün dalları kökten gelir, ama bu hiçbir şekilde her dalın biricik dal olduğunu göstermez. Kiliseler konusunda da durum böyledir. Her Kilise kaynağına dair aynı kanıtları, ve doğruluğuna destek olacak aynı mucizeleri gösterir. Öyle ki, Kilise'nin tam ve mutlak tanımı ancak bir tane olabilir (olmasını isteyeceğimiz gibi fantastik bir tane değil, gerçeği yansıtan bir tanım): Kilise gerçeğe vâkıf olduklarını iddia eden insanlar topluluğudur. Daha sonraları iktidarlar tarafından desteklenen bu topluluklar güçlü kurumlar haline geldiler. Bu kurumlar İsa'nın öğretisinin gerçek anlamının yayılmasında başlıca engelleri oluşturmuştur.

Başka şekilde de olamazdı. İsa'nın öğretisini diğerlerinden farklı kılan başlıca özellik bu öğretiyi kabul edenlerin, bunu gitgide daha iyi anlamaya ve uygulamaya çalışmalarıdır. Oysa Kilise bu öğretinin kesin ve eksiksiz yorumunu yaptığını ve onun gerçekleşmesini sağladığını iddia etmektedir.

Bir Hıristiyan kurumu olarak Kilise'nin yanlış öğretisiyle ve sapkın mezheplere karşı horgörü içinde yetişmiş olan bizlere, bu her ne kadar tuhaf görünse de, iyi yolda, yani gerçek Hıristiyanlık yolunda ilermeyi sağlayanlar aslında sapkın denilen mezheplerdir. Ancak sapkın mezhepler de sabit birer kilise haline geldiğinde ve bu yürüyüş durduğunda bu niteliklerini kaybederler.

Gerçekten sapkın mezhep nedir? Bu sapkın mezhep konusu üzerine yazılmış tüm ilâhiyat eserlerini alın okuyun, tüm

bu eserlerde İsa'nın gerçek öğretisi ile yanlış öğretilerden yani sapkın mezheplerden söz edildiği için, önce sapkın mezhebin ne olduğunun tanımlanması gerekirdi. Ne var ki hiçbir yerde sapkın mezhep tanımına rastlamanız mümkün değildir.

Hıristiyan tarihçisi E. de Pressense'nin bu konu hakkında düşüncesini belirttiği, "Ubi Christus, ibi Ecclesia"* altbaşlıklı *Histoire du Dogme* (1869) adlı kitabı, sapkın mezhep sözcüğünün tanımının hiç yapılmadığını gösteren iyi bir örnektir. Kitabın önsözünde (s. 3) yazar şöyle diyor:

> *Je sais que l'on nous conteste le droit de qualifier ainsi, les tendances qui furent si vivement combattues par les premiers Peres. La designation meme d'heresie semble une atteinte portee à la liberte de conscience et de pensee. Nous ne pouvons partager ce scrupule, car il n'irait à rien moins qu'à enlever au Christianisme tout caractere distinctif.***

"Konstantin'den sonra Kilise gerçekten gücünü kötüye kullanarak kendisiyle aynı görüşte olmayanları mezhep sapkınları olarak görmüş ve onlara zulmetmiştir," dedikten sonra Hıristiyanlığın ilk zamanlarının tarihçesini vererek şöyle devam ediyor:

> *L'Eglise est une libre association; il y a tout profit à se separer d'elle. La polemique contre l'erreur n'a d'autres ressources que la pensee et le sentiment. Un type doctrinal uniforme n'a pas encore ete elabore; les divergences secondaires se produisent en Orient et en Occident avec une entiere liberte, la theologie n'est point liee à d'invariables formules. Si au sein de cette diversite apparaît un fond commun de croyances, n'est-on pas en droit d'y voir, non pas un systeme formule et compose par les representants*

---

* "Kilise neredeyse İsa oradadır."

** İlk Kilise Babalarının hararetle karşı çıktıkları eğilimleri böyle değerlendirme hakkımızın tartışılacağını biliyorum. Sapkın mezhep ifadesini kullanmak bile düşünce ve vicdan özgürlüğüne yapılmış bir saldırı olarak görülüyor. Bu kaygıları paylaşamayacağız, çünkü bu, Hıristiyanlığın en bariz özelliklerini ortadan kaldırmaktan başka bir işe yaramaz.

*d'une autorite d'ecole, mais la foi elle-meme, dans son instinct le plus sur et sa manifestation la plus spontanee? Si cette meme unanimite qui se revele dans les croyances essentielles, se retrouve pour repousser telles ou telles tendances, ne seront-nous pas en droit de conclure que ces tendances etaient en desaccord flagrant avec les principes fondamentaux du christianisme? Cette presomption ne se transformera-t-elle pas en certitude, si nous reconnaissons dans la doctrine universellement repoussee par l'Eglise, les traits caracteristiques de l'une des religions du passe chretienne, il faut dire hardiment qu'il n'y a pas de pensee chretienne, ni de caractere specifique, qui la fasse reconnaître. Sous pretexte de l'elargir, on la dissent. Personne, au temps de Platon, n'eût ose couvrir de son nom une doctrine qui n'eût pas fait place à la theorie des idees, et l'on eût excite les justes moqueries de la Grece en voulant faire d'Epicure ou de Zeno un disciple de l'Academie. Reconnaissons donc que s'il existe une religion ou une doctrine, qui s'appelle le christianisme, elle peut avoir ses heresies.**

---

* Kilise özgür bir kurumdur; ondan ayrılmanın büyük avantajları vardır. Yanlışla mücadelenin düşünce ve duygulardan başka silâhı yoktur. Tekbiçimli tipte bir öğreti henüz keşfedilmedi. İkincil ayrılmalar hem Doğu'da hem de Batı'da tam bir serbestlikle oluşmaktadır, ilahiyat değişmez formüllere bağlı değildir. Eğer bu farklılıklar arasından herkesin kabul ettiği bir ortak inanç çıkarsa, bunda otorite sahibi bir ekolün temsilcileri tarafından meydana getirilmiş ve formüle edilmiş bir sistem yerine en doğal içtepisiyle ve kendiliğinden açılımıyla inancın kendisini görme hakkımız yok mudur? Temel inançlarda ortaya çıkan bu aynı oybirliği şu veya bu eğilimleri reddetmek için de görülürse, bu eğilimlerin Hıristiyanlığın temel ilkeleriyle bariz bir şekilde uyuşmadıkları sonucunu çıkarmaya hakkımız yok mu? Kesin olarak Kilise tarafından reddedilen bir öğretide geçmişteki dinlerden birinin karakteristik izlerine rastlarsak bu varsayım kesinleşmeyecek midir? Gnostisizm veya Ebionizm Hıristiyan düşüncesinin yasal formlarıdır demek için, Hıristiyan düşüncesi diye bir şeyin ya da onu tanıtacak kendine özgü özelliklerinin varlığını açıkça yadsımak gerekir. Onu genişletme bahanesiyle dağıtıyorlar. Platon'un zamanında hiç kimsenin aklına, idealar teorisinin yer almadığı bir öğretiye onun adını vermek gelmezdi, Epikür ya da Zenon'u Akademinin bir müridi yapmakla bütün Yunanistan'ın haklı alaylarına mâruz kalınırdı. Şunu kabul edelim ki Hıristiyanlık denen bir öğreti ya da bir din varsa, sapkın mezhepleri de olacaktır.

Yazarın demek istediği herhangi bir çağda inandığımız dogmalarla aykırılık gösteren her türlü genel düşünce formu bir sapkın mezheptir. Herhangi bir çağda, herhangi bir yerde insanlar bir şeylere inanırlar; ancak bu inanış, inanılan şeyin gerçekliğinin ölçütü olmak zorunda değildir.

Her şey şu düşünceye varmaktadır: *Ubi Christus, ibi Ecclesia* olduğuna göre, biz nerdeysek İsa da oradadır.

Sadece kendi öğrettiğini doğru kabul eden her sapkın mezhep bunun bir açıklamasını Kilise tarihinde bulabilir, Pressense'nin bütün argümanlarını kendine göre değerlendirebilir ve kendi inancını da tek gerçek Hıristiyanlık olarak görebilir: Bütün sapkın mezheplerin yapmış oldukları ve halen de yapmakta oldukları şey zaten budur.

Sapkın mezhep (*αἵρεσις* sözcüğü kısım demektir) sözcüğünün tek tanımı şudur: Bir insan topluluğu tarafından inanılan itikadın bir bölümünü yadsıyan bir düşünceye o insan topluluğunun verdiği isim. Sapkın mezhep sözcüğüne çoğu zaman atfedilen özel bir anlam da, Kilise tarafından belirlenen ve dünyevî otoriteler tarafından desteklenen öğretiyi kabul etmeyen görüş olduğudur.

Godfrid Arnold'un çok az bilinen, ilginç ve önemli *Unpartheyische Kirchen und Ketzerhistorie* (1729) adlı eseri bu konuyu işliyor ve kınama anlamında kullanılan sapkın mezhep sözcüğünün keyfîliğini, anlamsızlığını, gayri meşruluğunu ve acımasızlığını gösteriyor. Bu kitap Hıristiyanlığın tarihini sapkın mezheplerin tarihi olarak gösteren bir denemedir.

Yazar giriş bölümünde birçok soru yöneltiyor: 1. Sapkın mezhep ilân edenler üzerine; 2. Sapkın mezhep ilân edilenler üzerine; 3. Sapkın mezheplik üzerine; 4. Sapkın mezhep ilân etme yöntemleri üzerine; 5. Sapkın mezhep ilân etmenin amaç ve sonuçları üzerine. Bütün bu hususların her biri birçok soruyu da beraberinde getiriyor. Yazar tanınmış ilâhiyatçılardan yaptığı alıntılarla bu soruları yanıtlamaya çalışıyor. Bunun yanında kitabının bütününden sonuç çıkarma işini ise okuyucunun kendisine bırakıyor.

Bu soruların bir kısmı yanıtlarını kısmen de olsa kendi içlerinde taşıdıklarından örnek olarak sadece aşağıdakini ele alacağım. Sapkın mezhep ilân etme yöntemleri üzerine olan 4. konudaki sorulardan biri (yedincisi) şöyle:

> Bütün Hıristiyanlık tarihi en büyük sapkın mezhep ilân edicilerin özellikle Baba'nın gizlerini kendilerinden saklamış olduğu bilim adamları, yani Ferisîler, ikiyüzlüler, yasa öğreticiler, ya da imandan ve ahlâktan tamamen yoksun insanlar olduğunu göstermiyor mu? (soru 20 ve 21) Hıristiyanlığın yozlaşmış olduğu devirlerde ikiyüzlü ve birbirini çekemeyen insanlar, özellikle Tanrı tarafından yetenekli kılınan ve saf Hıristiyanlık döneminde açıkça saygı gören insanları reddetmediler mi? Diğer taraftan bu insanlar, Hıristiyanlığın çöküş zamanında kendilerini başkalarından üstün duruma çıkartarak en saf Hıristiyanlığın yayıcısı ilân eden bu adamlar, İsa'nın havarileri ve müritleri zamanında mezhep sapkını ve yüzsüz Hıristiyan karşıtı insanlar olarak görülmezler miydi?

Bu sorularda başka şeylerin yanı sıra, Kilise'nin de yaptığı gibi hiçbir sözlü inanç açıklamasının ya da sapkın mezhep olarak adlandırılan ayrılığın bir müminin tüm dinî düşüncelerini olduğu gibi kaplayamayacağı ve bu yüzden de inancın sözle ifade edilmesinin sapkın mezhep üretmek için yeterli olacağı görüşü belirtiliyor. Ve 21. soruda şöyle diyor:

> Tanrı'nın düşünceleri ve işleri insana o kadar büyük ve o kadar derin gelir ki, onları ifade edecek sözcük bulamayan, hissettiğini tam olarak anlatamayan insanı mezhep sapkını olarak mı nitelemek gerekir?

33. soruda ise,

> İşte bu nedenle Hıristiyanlığın ilk zamanlarında sapkın mezhepler yoktu, çünkü insanlar birbirlerini sözlere göre değil de yüreklerine ve eylemlerine bakarak yargılıyorlardı, insanlar düşüncelerini mezhep sapkınlığıyla suçlanma endişesi duymadan tam bir serbestlikle ifade etmiyorlar mıydı?

diyor ve sorusuna şöyle devam ediyor;

Kilise, papaz sınıfının kurtulmak istediği insanları şüpheli kılarak üzerlerine mezhep sapkını yaftası yapıştırmakla en basit ve en kolay yola başvurmuyor muydu?

Ve daha ileride şunları yazıyor:

Mezhep sapkını denilen kişilerin de günah işledikleri ve yanıldıkları doğru olsa da, burada (yani Kilise ve sapkın mezhepler tarihi kitabında) zikredilen sayısız örnekten de görüleceği gibi, belirli bir etkisi olan dürüst ve vicdanlı bir insanın çekemezlik ya da başka bir nedenle Kilise yandaşları tarafından yok edilmiş olması da aynı derecede doğru ve kanıtlanabilirdir.

İşte bu şekilde yaklaşık iki yüzyıl önce sapkın mezhep sözcüğünün gerçek anlamı anlaşılmıştı. Ancak buna rağmen aynı anlayış günümüzde de varlığını sürdürüyor. Zaten Kilise var olduğu sürece aksi de düşünülemez. Sapkın mezhep Kilise'nin arka yüzüdür. Kilise'nin var olduğu yerde sapkın mezhebin de var olması kaçınılmazdır. Kilise mutlak gerçeğe vâkıf olduklarını ileri süren bir insanlar topluluğudur; sapkın mezhep ise bu gerçeğin tartışılmaz olduğunu kabul etmeyenlerin düşüncesidir.

Mezhep sapkınlığı Kilise'yle birlikte varlık kazanır. Taşlaşmış Kilise otoritesini kırma çabasıdır. Öğretinin güncelleştirilmesi yönündeki tüm çabalar mezhep sapkınları tarafından gerçekleştirilmiştir: Tertülyanus, Origenes, Augustinus, Luther, Hus, Savonarola, Helçitski ve daha başkaları mezhep sapkınıydılar. Başka türlü de olamazdı. İsa'nın müridi, İncil düşüncesini gittikçe daha iyi kavrama, gittikçe daha iyi uygulamadan ibaret olan öğretinin mükemmellik yürüyüşünde, sırf İsa'nın müridi olduğu için ne kendi adına ne de başkası adına İsa'nın öğretisini bütünüyle anladığını ve uyguladığını iddia edemez. Bütün bir topluluk adına ise hiç edemez.

Hangi anlama yeteneği ve mükemmellik seviyesine çıkmış olsa da, İsa'nın müridi anlama yeteneğinin ve din buyruklarına uymasının daima yetersiz kaldığını hissedecektir, bu nedenle de hep daha iyi anlamaya ve daha çok uymaya

yönelecektir. Işte bu yüzden, İsa'nın öğretisine tam olarak uyduğunu ya da onu tam olarak anladığını (kendi adına veya bir topluluk adına) iddia etmek bu öğretinin ruhunu reddetmek demek olacaktır.

Ne kadar tuhaf görünürse görünsün, her Kilise, Kilise olarak hep Isa'nın öğretisine yalnız yabancı değil, aynı zamanda doğrudan karşıt bir kurum olmuştur ve başka türlü de olamayacak bir kurumdur. Voltaire'in Kilise'yi rezil bulması boşuna değildir. Bütün sözde Hıristiyan mezheplerin ya da hemen hemen hepsinin Kilise'yi Apokalipsis Kitabı'nda önceden haber verilen Büyük Günahkâra benzetmiş olmaları, halen de öyle görmeleri boşuna değildir. Kilise tarihinin en büyük zulmün ve dehşetin tarihi olması boşuna değildir.

Kiliseler Kilise olarak, çoğu insanın sandığının aksine, her ne kadar doğru yoldan birazcık ayrılmış olsalar bile yine de Hıristiyan ilkelerine dayanan kurumlar değillerdir. Kiliseler topluluklar olarak yanılmazlıklarını iddia eden Hıristiyanlık karşıtı kurumlardır. Kiliseler ile Hıristiyanlık arasında isim dışında ortak bir yan olmaması bir yana, aynı zamanda ilkeleri de zıt ve düşmancadır. Kiliseler gururu, şiddeti, keyfî cezayı, devinimsizliği ve ölümü; Hıristiyanlık ise tevazuyu, tövbekârlığı, uysallığı, ilerlemeyi ve yaşamı temsil eder.

Insan aynı anda iki efendiye birden hizmet edemez. Birinden birini seçmek zorundadır.

Kilise'nin her mezhepten hizmetlileri, kendilerini, özellikle son zamanlarda Hıristiyanlıkta kaydedilen ilerlemenin yandaşları olarak göstermeye çalışıyorlar. Ödün veriyorlar, Kilise içinde yapılmış olan kötülükleri düzeltmeye çalışıyorlar; herkesi bir tek bütünde birleştirebilecek, insanlarla Tanrı arasında arabuluculuk yapabilecek Hıristiyan Kilisesi'nin temel kurallarının bu kötülükler yüzünden inkâr edilemeyeceğini söylüyorlar. Ne var ki bu tamamen yanlıştır. Kiliseler hiçbir zaman hiç kimseyi birleştirmedikleri gibi insanlar arasındaki uyuşmazlıkların, kinlerin, savaşların, anlaşmazlıkların, engizisyonların, Saint-Barthelemy gibi olayların ve

benzerlerinin hep temel nedenlerinden biri olmuşlardır. Aynı zamanda Kiliseler hiçbir zaman insanlar ile Tanrı arasında arabuluculuk yapmamıştır, hem zaten bu gereksizdir ve her insana öğretisini doğrudan açınlayan İsa tarafından yasaklanmıştır. Onlar Tanrı'nın yerine durmadan ölü formlar koyuyor, insanlara Tanrı'yı göstereceklerine onun görülmesini engelliyorlar. Yanlış bir yorum yüzünden ortaya çıkan ve bunda sabit fikirlilikleri nedeniyle ısrar eden Kiliseler, öğretinin her doğru yorumunun peşine düşerek, onu inkâr etmeden yapamaz. Onu gizlemeye çalışırlar, ne var ki bu mümkün değildir; çünkü İsa'nın işaret ettiği yolda kaydedilen her ilerleme onların güçlerini kırar.

Yakın zamanlarda tüm mezheplerden dinî yazarların Hıristiyan erdemi ve gerçeğinden dem vuran vaazlarını duyunca, yüzyıllardır geliştirilen bu ustaca argümanlarını ya da bazen samimi bir inanca dayanıyor gibi gelen yüreklendirici sözlerini duyunca ya da okuyunca, insan, Kiliselerin Hıristiyanlığa düşman olup olmadığından kuşku duymaya başlıyor. "Krisostomos, Fenelon, Botler ve daha başka Hıristiyan vaizlerin Hıristiyanlığa düşman olmaları mümkün değil," diyor insan kendi kendine. İnsanın şöyle diyesi geliyor: "Kiliseler Hıristiyanlıktan uzaklaşmış, yanılgıya düşmüş olabilirler ama Hıristiyanlığa düşman olamazlar." Ancak, bir ağaç hakkında karar vermek için, İsa'nın bize öğrettiği gibi, önce meyvesine bakmalı. Ve meyvelerin kötü olduğunu, yaptıklarının sonucunun Hıristiyanlığa karşı olduğunu gördüğümüzde, ne kadar iyi olurlarsa olsunlar, bu insanların içinde bulunduğu Kilise'nin işlerinin Hıristiyan'ca olmadığını inkâr edemeyiz. Kilise'ye hizmet etmiş bütün bu insanların iyilikleri ve değerlilikleri, hizmet ettikleri şeyden değil de kendi erdemlerinden gelmektedir. Fraçesco de Assisi, François de Sales gibi, bizim Tikhon Zadonski, ya da Thomas von Kempen gibi, tüm bu iyi insanlar Hıristiyanlığa düşman bir kuruma hizmet etmiş olsalar dahi iyi insanlardır ve bu hataya düşmeselerdi daha da iyi insanlar olurlardı.

Peki ama neden kötü ya da az bilinen bir geçmişten söz

edelim, geçmişi yargılayalım? Kiliseler ilkeleriyle, yaptıkları işlerle geçmişte kalmış değiller. Kiliseler günümüzde gözümüzün önünde duruyorlar, onları yaptıkları işlere göre, insanları nasıl etki altına aldıklarına bakarak yargılayabiliriz.

Günümüzde Kiliselerin faaliyeti neden oluşmaktadır? İnsanları nasıl etkiliyorlar? Bizde, Katoliklerde ve bütün Protestan mezheplerinde Kiliselerin faaliyetleri ve bu faaliyetlerin sonuçları nelerdir?

Sözde Ortodoks olan Rus Kilisemizin faaliyeti hepimizin gözü önündedir. Bu, saklanması olanaksız ve su götürmez koca bir gerçek olarak karşımızda.

Gayet faal bir kurum olan ve halka onlarca milyon rubleye malolan bu yarım milyonluk güruhtan müteşekkil Rus Kilisesi'nin faaliyeti nelerden oluşur?

Bu Kilise'nin faaliyeti, eskiden Rus ulusuna tamamen yabancı insanlar tarafından oluşturulmuş olan ve "artık kimsenin hatta, onları koruma misyonunu üstlenmiş olanların bile inanmadığı bayatlamış inançları," bütün imkânlarını kullanarak Rus ulusuna mensup yüz milyon insana aşılamaktan ibarettir.

Günümüz insanları için artık hiçbir şey ifade etmeyen Bizans ruhundan kalma Üçlü-Birlik, Tanrı'nın annesi, dinî törenler düzenlemek, nur üzerine reçetelerini halka aşılamak Rus Kilisesi'nin faaliyetlerinin yalnızca bir kısmını oluşturur. Faaliyetlerinin bir başka kısmını ise, kelimenin tam anlamıyla *putperestliğe* verdikleri destek oluşturur. Kutsal emanetlere, kutsal ikonalara dinî saygı gösterilmesi ve dileklerin gerçekleşmesi için onlara sunularda bulunulmasını desteklerler. Bilimsel ya da liberal eğilimleri olan Rus ruhban sınıfının bazı ilâhiyat dergilerinde yer alan yazılarına ve söylediklerine değinmeyeceğim. Ben, ruhban sınıfının engin Rus topraklarında yüz milyon canın ortasında gerçekten neler yaptığından söz edeceğim. Halka her yerde olduğu gibi gayretle ve hararetle neler öğretiliyor? Sözde Hıristiyanlık inancı adına halktan ne isteniyor?

İşe başından başlayacağım, yani çocuğun doğumundan.

Çocuk doğar doğmaz, anneyi ve yeni doğan çocuğu arındırmak için üzerlerine dua okunması gerektiği öğretilir, çünkü bu dua okunmazsa anne murdar olarak kalacaktır. Bu nedenle papaz çocuğu kolları arasına alır, –halk arasında açıkça tanrılar olarak kabul edilen– azizlerin ikonaları önünde kutsal sözler söyler. Bu şekilde anneyi arındırmış olur. Sonra, cezalandırma tehdidi altında, ebeveynlerin aklına çocuğun mutlaka vaftiz edilmesi, yani papaz tarafından çocuğa üç kez arka arkaya anlaşılmaz sözlerle ve bunu izleyen daha da anlaşılmaz davranışlarla (vücudun çeşitli bölgelerinin meshedilmesi, saçtan birkaç tutam kesilmesi; vaftiz edilen çocuğun anne-babasının hayalî şeytana tükürmesi ve üfürmesi) suya sokulması gerektiği söylenir. Bütün bunlar çocuğu arındırmak ve Hıristiyan yapmak için gereklidir. Daha sonra ebeveynlere ve çocuğa komünyon vermek, yani ekmek ve şarap kisvesine bürünmüş İsa'nın vücudundan bir parça yutturmak gerektiği, bu sayede tanrısal nurun çocuğa girmiş olacağı vs., öğretilir. Sonra yaşı ilerledikçe çocuğa dua etmesini öğretmek gerektiği söylenir. Dua etmek İsa'nın, Meryem Ana'nın ve azizlerin resimlerinin çizilmiş olduğu tahta perdelerin önünde durup, baş ve vücudunu eğmek, sonra da sağ elinin parmaklarını belirli bir şekilde birleştirip alna, omuzlara ve karına götürerek haç çıkarırken Slavca en çok kullanılan şu sözleri, "Tanrı'nın annesi ... kutsal bakire, sevinç seninle olsun," ya da benzerlerini söylemek demektir. Sonra bir kilise ya da kutsal bir ikonayla karşılaşıldığında aynı haç işaretini yapmak gerektiği öğretilir. Sonra dinî bayramlarda (bunlar İsa'nın doğduğu gün –oysa İsa'nın hangi tarihte doğduğunu kimse bilmez–, sünnet edildiği gün, Meryem Ana'nın öldüğü gün, Haçın taşındığı gün, kutsal ikonanın kurulduğu gün, kaçığın birinin görümler gördüğü gündür, vs.) en iyi giysiler giyilmelidir, kiliseye gidilmelidir, mumlar satın alınarak azizlerin ikonaları önünde yakılmalıdır. Ölüleri anma gününde küçük yazılı kâğıtlar vermek ve de küçük ekmek somunlarını üç köşeli parçalar şeklinde

kesmek, sonra birçok kez çar, başpiskoposlar ve kendi için, işleri için dua etmek, sonra haçı ve papazın elini öpmek gerektiği öğretilir.

Bunlardan başka yılda en azından bir kez günah çıkarmak gerektiği öğretilir. Günah çıkarmak demek kiliseye gidip günahlarını bir papaza söylemek demektir; bir yabancıya yapılan bu itirafın kişiyi tamamen günahlarından arındırdığı varsayılır. Daha sonra küçük bir kaşıkla bir parça şaraplı ekmek yemelidir, bunun kişiyi daha da çok arındırdığı varsayılır. Ayrıca kadın ve erkek, evliliklerinin kutsal olmasını istiyorlarsa, kiliseye gidip başlarının üzerine metalden taçlar koydurmaları, bir içkiden içmeleri, bir masanın etrafında ilâhîler eşliğinde üç kez dönmeleri gerekir; böylece kadın ile erkeğin cinsel birleşmelerinin başka herkesten farklı olarak kutsal olacağı öğretilir.

Yaşam biçimi olarak da bazı kurallara uyulması istenir: Bazı günler et yenmeyecek, süt içilmeyecektir; kudas ayinlerine katılınacaktır, ölüler için dualar okunacaktır, bayram günlerinde papazlar eve davet edilip onlara para verilecektir, yılda birkaç kez ikonalar kiliselerden çıkartılıp omuzlar üzerinde tarlalar ve evlerin etrafında dolaştırılacaktır. En sonunda da ölüm döşeğinde olan kişinin küçük bir kaşıkla verilen şaraplı ekmeği yemesi gerektiği, eğer hâlâ vakti varsa kutsal yağla meshedilmesi öğretilir. Bütün bunlar öbür dünyadaki mutluluğu garanti etmektedir. Öldükten sonra da merhumun ailesine, merhumun ruhunun huzura kavuşması için eline, üzerinde bir dua yazılmış bir kâğıt parçası sıkıştırılmasının yararlı olacağı; ölünün vücudunun yanında belirli bir kitaptan parçalar okunmasının ve bazı günlerde kilisede adının anılmasının yararlı olacağı öğretilir. Tüm bunlar herkes için zorunlu olan inanç gerekleri olarak kabul edilir.

Buna rağmen eğer biri ruhunun geleceğini özel olarak garantiye almak istiyorsa, bu inanca göre, ruhunun öbür dünyadaki esenliğinin en büyük garantisinin kiliseler ve manastırlara para yardımında bulunmasında ve bu yolla kutsal kişileri kendisi için dua etmeye sevk etmesinde olduğu önem-

le tavsiye edilir. Manastırlara yapılacak hac ziyaretleri, kutsal emanetleri öpmek ve mucize yaratan ikonalar önünde saygı göstermek de esenlikli davranışlar arasında sayılmaktadır.

Bu inanışa göre mucizevi ikonalar kendilerinde bir güç, bir lütuf ve özel bir kutsallık barındırmaktadırlar, onlara dokunmak, onları öpmek, onların önünde mum dikmek ve secdeye varmak, hatta onlar adına ayin sipariş etmek esenliğe çok yardımcı olacaktır.

İşte Ortodoksluk denilen inanç bundan ibarettir; Hıristiyanlık kisvesi altında Kilise'nin tüm güçlerini kullanarak pratiğe geçirdiği ve hâlâ da büyük bir gayretle insanlara aşıladığı inanç budur.

Bana kimse Ortodoks papazların Hıristiyanlık öğretisini farklı bir şekilde anladıklarını, bütün bunların eski âdetler olduğunu ve bunları yok etmeyi gerekli görmediklerini söylemesin. Bu, gerçeği yansıtmıyor. Günümüzde Rusya'nın bütününde tüm bir ruhban sınıfı tarafından büyük bir gayretle öğretilen inanç bundan ibaret. Başka bir şey değil. Başkentlerde başka şeyler konuşuluyor ve yazılıyor olabilir, ancak yüz milyon candan oluşan halkın içinde sadece bu yapılmakta ve bu öğretilmekte. Kilise yetkilileri kendi aralarında başka şeyi tartışabilirler ama tüm iktidarlarıyla tek öğrettikleri bu.

Dinî emanetlerin ve ikonaların önünde secdeye varmak ilâhiyat eserlerinde ve ilmihâllerde yer almaktadır. Bunları teorik ve uygulamalı olarak şatafatla, törenle, otoriteyle ve zorbalıkla halkın kafasına sokarlar; halkı ipnotize ederek bunlara inanmaya zorlarlar, bu inancı da, bu barbarca boş inançlardan kurtulmaya çalışan her türlü halk girişiminden kıskançlıkla korurlar.

Kitabımı yayımladığım sırada söylediğim gibi, İsa'nın kötülüğe direnmeme öğretisi üzerine söylediklerinin uzun yıllar herkesin alay ve eğlence konusu olması gözümün önündeydi; Kilise yetkilileri bu küfürlere karşı durmak bir yana bunları desteklediler. Sarhoş adamların Moskova sokakla-

rında İverski Bakiresi ikonası adı altında dolaştırdıkları gülünç bir put hakkında saygısızca konuşmaya bir kalkın hele! Ortodoks Kilisesi yetkililerinden hemen protesto sesleri yükselmeye başlayacaktır. Tek öğrettikleri putperest âdetlerin görsel gelenekleri. Kimse kalkıp da birinin diğerini engellemediğini söylemesin çünkü, "Bunlar yapmanız gerekenler, ve diğerleri de yapmadan bırakmamanız gerekenler", "İşte bu yüzden sizden saygı göstermenizi bekledikleri şeye saygı gösterin ve istediklerini yapın, ama onların yaptığını yapmayın; çünkü onlar söyler, fakat yapmazlar."(Mt 23, 3)

Bu sözler dinin şekilci kurallarını yerine getiren Ferisîler için söylenmişti, onun için "sizden saygı bekledikleri şeylere saygı gösterin ve yapın" sözleri sevgi ve hayır işlerine işaret eder, "ama onların yaptıklarını yapmayın, çünkü onlar söyler, fakat yapmazlar" sözleri ise törenlere saygı göstermeleri ama iyi işlere boş vermeleri konusunda söylenmiştir. Kilise yetkililerinin törenler düzenleme buyruğu olarak yorumladıkları bu sözlerin, onların vermek istedikleri anlamın tam tersi bir anlamı vardır. Şekilci âdetlerle iyilik ve gerçeğe ibadet birbiriyle çok zor bağdaşır, çoğu zaman da birbirine ters düşer. Ferisîler zamanında bu böyleydi; günümüzdeki Kilise Hıristiyanları için de aynen böyledir.

Eğer insanın, esenliği, İsa'nın insanlığı kurtarması, insana verilen Kilise Sırları ve dualarla elde etmesi mümkünse, o zaman iyi işler yapmasına gerek yoktur.

Ya İsa'nın Dağdaki Vaazı ya da İnanç İlkeleri! İnsan her ikisine birden inanamaz. Kilise taraftarları ikincisini seçtiler. İnanç İlkeleri kiliselerde öğretilmekte ve dua olarak okutulmaktadır, oysa Dağdaki Vaaz kiliselerde İncil okumalarından bile çıkartılmıştır, öyle ki müminler İncil'in tümünün okunduğu günler haricinde onunla ilgili hiçbir şey duymazlar. Zaten aksi de düşünülemezdi. İnsan ırkını lanetleyen, oğlunu kurban olarak adayan kötü ve çılgın bir Tanrı'ya inanan insanlar bir Sevgi Tanrısı'na inanamazlar. Büyük bir görkemle ölüleri ve dirileri yargılamak ve cezalandırmak üzere geri gelen bir Tanrı-Mesih'e inanan insanlar, hakarete

karşı insanlara yanağını uzatmayı, yargılamamayı, bağışlamayı ve düşmanlarını sevmeyi buyuran bir Mesih'e inanamazlar. Eski Ahit'in tanrısal niteliğine ve ölüm döşeğinde iken, kendisine hakaret eden ve yeminle bağlı olduğundan kendisinin öldüremediği yaşlı bir adamın (I Kral 2, 8) öldürülmesini vasiyet eden Davut'un azizliğine ve Eski Ahit'i dolduran birçok rezilliğe inanan biri İsa'nın kutsal sevgisine inanamaz. Kilise'nin, savaşla ve idamlarla bağdaşan Hıristiyanlık öğretisine ve vaazlarına inanan kimse bütün insanların kardeş olduğuna inanamaz.

En önemlisi de; İsa'nın bütün insanlık adına acı çekerek insanları kurtardığına ya da Kilise Sırları'nın alınmasıyla insanların kurtulacağına inanan bir insan tüm yetilerini, İsa'nın hayatında gerçekleştirdiği etik öğretisini kavrayabilmek için seferber edemez.

Kilise tarafından, insanın kendi yetileriyle esenliğe kavuşamayacağı, bunun için başka yollar olduğu şeklindeki saygısız öğretiye inandırılan bir insan şaşmaz bir biçimde bu yollara güvenecektir, güvenmesinin günah sayıldığına temin ettikleri kendi yetilerine değil.

Buna, "Ama halk şimdi de yaptığı gibi her zaman, uygun bulduğu şeylere inandı," diye itiraz edilecektir. "Rus halkının tüm tarihi bunu göstermektedir. Rus halkının elinden bu gelenekleri alınamaz." Bu ifade de elbette yanıltıcıdır. Halk eskiden gerçekten bugün Kilise'nin kabul etmiş olduğu şeyin benzerini kabul etmişse de bu aynı şey değildir. İkonalara ve dinî emanetlere, ev cinlerine ve festivallere çelenklerle, huş ağaçlarıyla gösterilen putperestlik derecesindeki saygının yanı sıra, halkın içinde daima Kilise'de hiç var olmamış, ancak en iyi temsilcilerinde bulunan Hıristiyanlığın derin etik anlayışı da bulunuyordu. Ama halk, devlet ve kilise tarafından kendilerine aşılanan önyargıların hiçbiriyle uyuşmayan bu işlenmemiş anlayış evresini uzun süre yaşadı. Nitekim günümüzde Rusya'da Kilise yetkililerinin başarısız mücadelesine rağmen çoğalan rasyonalist mezheplerin kendiliğinden genel gelişmesi de bunu kanıtlıyor. Halk Hıristiyanlığın

canlı ve ahlâkî farkındalığını ileri taşıyor. İşte tam bu sırada Kilise, bu akıma destek olacağı yerde halkın kafasına çok şaşırtıcı formlarla eskimiş bir paganizmi sokmak ve halkı içinden zorlukla çıkmaya çalıştığı koyu karanlığın içine yeniden itmek için devreye girmektedir.

Kilise yetkilileri "Biz halka yeni bir şey öğretmiyoruz, sadece inandığı şeyleri daha iyi bir biçimde sunuyoruz" diyorlar. Bu yöntem büyümekte olan bir civcivi bağlayıp yeniden çıkmış olduğu kabuğun içine sokmaya benzer.

Çoğu zaman, bu çembere sıkışıp kalmış insanların nasıl birbirlerini aldattıklarını ve bu büyülü çemberden çıkamadıklarını gözlemlerken, bu kadar korkunç sonuçları olmasaydı bana komik gelebilecek olan bu şeylere öfkeleniyorum.

Düşünmeye başlayan bir Rus'un aklına gelen ilk soru, ilk kuşku mucizevi ikonalarla ve özellikle kutsal emanetlerle ilgilidir. Bunların gerçek olduğu doğru mudur? Bunlar gerçekten mucizeler yaratıyor mu? Yüz binlerce insan kendilerine bu soruyu soruyor, ancak başpiskoposlar, metropolitler ve yüksek mevkide bulunan insanlar bu kutsal emanetleri ve mucizevi ikonaları öpmekten bu soruları yanıtlamaya fırsat bulamıyorlar. Bu başpiskoposlara, bu büyük şahsîyetlere neden böyle davrandıklarını sorarsanız, size halkın hatırına bunu yaptıklarını söylerler. Halk da onlar yaptığı için böyle yapmaktadır.

Kilise üyelerinin günümüzde eserleri, makaleleri, dinî dergi ve vaazlarının içine sokmaya çalıştıkları çağdaşlığın yüzeysel cilasına ve kutsal karakterinin inceliğine rağmen Rus Kilisesinin pratikteki işlevi, halkı kaba ve vahşi bir putperestlik içinde tutmak; ve daha kötüsü boş inanç ve dinî cehaleti daha da güçlendirmek ve halk arasında putperestliğin yanı sıra yaşayan İncil öğretisinin anlamını yozlaştırmaktan başka bir şey değildir.

Hatırlıyorum, bir gün Optina Manastırı'nın kütüphanesinde yaşlı, okuma yazma bilmeyen bir Rus köylüsünün okuma bilen torunu için bir kitap aradığına şahit oldum. Bir rahip, yaşlı adama dinî emanetlerle, bayramlarla, ikonaların

ortaya çıkışıyla ilgili kitapları, Zebur kitabını, vs., tavsiye ediyordu. Yaşlı adama evinde bir İncil olup olmadığını sordum. -Hayır, dedi. Rahibe, ona bir İncil verin dedim. -İncil onlar için uygun değildir, dedi. Kilise işleyişinin somut bir örneğini işte burada görmek mümkün.

Avrupalı ya da Amerikalı okuyucu, ama böyle bir şey yalnızca barbar Rusya'da olur, diye itiraz edecektir. Bu itiraz ancak, Rusya'da Kilise'ye engelleme ve yozlaştırma işlerinde arka çıkan hükûmete yöneltildiği sürece doğrudur.

Avrupa'da bu kadar zorba ve Kilise yönetimiyle bu kadar uyum içinde olan bir başka devletin daha olmadığı doğrudur. Ve bu yüzden Rus halkının yozlaşmasındaki en büyük pay iktidarındır. Ancak Rus Kilisesi'nin halkın üzerindeki etkisi bakımından başka herhangi bir Kilise'den farklı olduğunu düşünmek haksızlık olur.

Kiliseler her yerde aynıdır; Katolik, Anglikan ve Lutherci Kiliseler Rusya'da olduğu gibi ellerinin altında uysal bir hükûmet bulundurmuyorsa da, bu ondan yararlanma isteklerinin olmadığını göstermez.

–Katolik, Anglikan, Lutherci ya da Presbiteryen– hangisi olursa olsun bir Kilise, Kilise olduğu sürece Rus Kilisesi'yle aynı amaç için çabalayacaktır: İsa'nın öğretisinin gerçek anlamını örtbas etmek ve onun yerine insanlara hiçbir yükümlülük getirmeyen, İsa'nın gerçek öğretisinin anlaşılmasını ihtimal dışı tutan ve özellikle de halkın sırtından geçinen papazların varlıklarını haklı çıkaran bir öğretiyi koymak.

Katolik mezhebi İncil'i okumayı yasakladığında, yanılmaz papaya ve Kilise liderlerine körü körüne bir itaati talep ettiğinde yaptığı şey bu değil de nedir? Katolik mezhebi Rus Kilisesi'nden başka bir şey mi vaazediyor? Aynı cismanî ritüeller, aynı dinî emanetler, aynı mucizeler ve mucizevi heykeller, Notre-Dame'lar ve tören alayları, kitaplarda ve vaazlarda Hıristiyanlık hakkında aynı şişirme ve bulanık düşünceler; yani en kaba biçimiyle putperestliğe yöneltici aynı özendirmeler.

Aynı şey Anglikan Kilisesi'nde, Luthercilik'te ve bir kilise-

ye dönüşen tüm Protestan mezheplerinde de yapılmıyor mu? Dördüncü yüzyılda ifade edilmiş ve çağımız insanları için tüm anlamlarını yitirmiş dogmalara olan aynı inanç, dinî emanetler ve ikonalar önünde değilse de Şabat Günü ve Kutsal Kitabın harfleri önünde aynı putperest uygulamaları zorunlu kılma onların cemaatlerinde de mevcut. Hıristiyanlığın gerçek ödevlerini gizlemeye yönelik hep aynı eğilimler ve bunların yerine hiçbir yükümlülük getirmeyen, İngilizlerin gayet iyi şekilde tanımladıkları ve özellikle baskılanmalarına sebep olan yüzeysel bir saygınlığı ve sahteliği koymak. Protestanlıkta bu eğilim özellikle dikkat çekicidir, çünkü eskimiş olma gibi bir bahanesi de yoktur. Modern yenilenmede de aynı şey olmuyor mu; yeniden canlanan Kalvinizm ve Kurtuluş Ordusu'nun köklerinin dayandığı Evangelizm'de?

İsmini kendi çıkarlarına alet ettikleri İsa'nın öğretisine göre, tekbiçimlilik tüm kiliselerin ortak niteliğidir.

Tüm Kilise inançlarının İsa'nın öğretisiyle çelişiyor olması elbette ki bu çelişkiyi insanlardan gizlemek için neden bu kadar özel bir çaba sarf edildiğini gösterir. Aslında sadece kendimizi, aydın demiyorum ama jeoloji, fizik, kimya, kozmoğrafya ve tarih konusunda kulaktan dolma bilgilere sahip yetişkin birinin, çocukken Kilise tarafından bilinçli bir şekilde kafasına sokulmuş inanışları ilk kez incelemeye kalkan bir insanın yerine koyalım. Tanrı dünyayı altı günde, ışığı Güneşten önce yarattı, Nuh Peygamber bütün hayvanları gemisine doldurdu, her şeyi zaman içinde yaratan İsa aynı zamanda Oğul Tanrı'dır ve bu Tanrı Adem'in işlediği günah yüzünden yeryüzüne geldi, dirildi, göğe çıktı, Baba'nın sağında oturuyor, bulutlar arasından yeniden gelip dünyayı yargılayacak, vs. IV. yüzyıl insanları tarafından çalışılıp ortaya çıkartılan, onlar için, o çağda, belirli bir anlamı olan bütün bu kavramların günümüzde hiçbir anlamı yoktur. Günümüz insanları bu sözleri dudaklarıyla tekrar edebilirler ama bunlara inanamazlar; çünkü artık Tanrı gökte yaşıyor; gökkubbe açıldı ve bir ses yukarıdan aşağıya doğru birşeyler dedi, Mesih dirildi ve gökyüzünün herhangi bir yerine doğru yükseldi,

bulutlar arasından yeniden gelecektir, türünden iddiaların bizler için hiçbir anlamı yoktur.

Gökyüzünü sağlam ve sınırlı bir kubbe olarak gören bir insan Tanrı'nın göğü yarattığına ya da göğün açıldığına, İsa'nın oraya doğru yükseldiğine inanabilir ya da inanmayabilir? Ama bizim için bütün bunların ne anlamı olabilir ki? Çağımız insanları bunlara ancak inanmak gerektiği için inanabilirler, yaptıkları da budur zaten. Nitekim kendileri için bir anlam ifade etmeyen şeye inanamazlar.

Ancak, bütün bu ifadeler mecazî bir anlamda kullanıldıysa bile öncelikle şunu biliyoruz ki, Kilise taraftarlarının hepsi bu konuda hemfikir değil; çoğunluğu Kutsal Kitabın, harfî harfine bağlı kalınarak yapılan yorumunda ısrar ediyor, ikinci olarak ise bütün bu alegorik yorumlar çok çeşitlidir ve hiçbir kanıtla desteklenmemektedir.

Buna rağmen, insanlar Kiliselerin öğretisine öğretildiği şekliyle inanmak için çaba gösterseler bile; temel bilgilerin ve İncil'in yaygınlaşması, değişik inançlara sahip insanların birbirleriyle iletişimi bunun karşısında aşılması güç bir engel oluşturacaktır.

Günümüz insanının üç kuruşa bir İncil alması ve içinde İsa'nın hiçbir yoruma gerek bırakmayan, Samiriyeli kadına söylediği, "Baba'ya bu dağda, başka bir dağda ya da Kudüs'te değil, ruhta ve gerçekte ibadet edecek müminler gerek", ya da "Hıristiyanlar gösteriş için ya da paganlar gibi değil kendi yuvasında gizlice dua etmeli", ve İsa'nın müridi olan kişi kimseye öğretmen dememeli sözleri gibi açık ve net sözlerini okuması yeterlidir; İsa'nın öğretisine ters düşerek kendilerini hoca sayan, kendi aralarında tartışan, hiçbir otoriteleri olmayan Kilise çobanlarının öğrettikleri şeyin de Hıristiyanlık olmadığına tartışmasız bir şekilde ikna olabilmek için bu sözleri okumak yeterlidir.

Dahası, eğer modern insan İncil'i okumayıp mucizelere inanmaya devam ediyorsa, çağımızda oldukça kolaylaşan öteki inanıştaki insanlarla olan ilişkileri bile onun inancından kuşku duymasını sağlayabilir. Başka inançlara sahip olan

hemcinslerine katlanamayan biri için sadece kendi inancının doğru olduğuna inanmak kolay bir şeydir; oysa düşünen bir adam için, kendi inancından kuşkuya düşmek için iyi ya da kötü olsun başka inançlara sahip olan, karşılıklı olarak inanışlarını tartışan insanlarla ilişkiye girmek yeterlidir. Zamanımızda, ancak dinin uğraştığı hayatî sorunlardan tamamen habersiz biri Kilise inancına bağlılığını sürdürebilir.

Inanç aleyhindeki tüm bu olumsuz koşullara rağmen Kiliseler hâlâ tapınaklar inşa ettirebilmek, ayinler yapabilmek, vaazlar verebilmek, insanları dine sokabilmek, eğitebilmek ve hepsinden de çok bütün bunlar için tüm papazların, pastörlerin, temsilcilerin, süper temsilcilerin, başpapazların, başdiyakonların, piskopos ve başpiskoposların bolca ücret alabilmesi için ne hileler çevirip ne zahmetlere giriyorlar.

Bunun için çok büyük, insanüstü çabalar gerekir, gittikçe artan bir enerji ile Kiliselerin yaptıkları da işte budur. Bizde, Rusya'da diğer yöntemlerin yanı sıra Kilise açıkça iktidarın desteğiyle zorbalığın basit, kaba biçimini kullanıyor. İmanın göstermelik gereklerini yerine getirmeyi reddedenler ve bunu da gizlemeyenler ya cezalandırılıyor ya da haklarından mahrum bırakılıyorlar. Uzlaşanlar ise, ödüllendiriliyor ve ayrıcalıklar elde ediyorlar.

İşte Ortodokslar böyle davranıyor; dahası istisnasız bütün Kiliseler bu amaç için ellerindeki tüm çareleri kullanıyorlar, bunlardan en önemlisi de günümüzde ipnotizmayla uyutmak denilen şeydir.

İnsan ruhunu etkilemek ve onu serseme çevirmek için mimarlıktan tutun da şiire kadar bütün sanat dalları kullanılır ve bu etki sürekli devam ettirilir. Bu ipnotizmayla yöntem özellikle davullar, trompetler, şarkılar, bayraklar, kostümler, tören alayları, danslar, göz yaşları ve başka dramatik usûller gibi hiç alışkın olmadığımız yeni yöntemler kullanan Kurtuluş Ordusu'nun uygulamalarında açığa çıkar.

Bütün bunlar sadece yeni yöntemler olduğu için canımızı sıkar. Acaba tapınakların özel şekilde aydınlatılmalarıyla, altınımsı parlaklıklarıyla, korolarıyla, orglarıyla, çanlarıyla,

ayin kaftanlarıyla, ağlamaklı vaizleriyle eski yöntemlerin bunlardan ne farkı vardı?

Ne var ki, bu ipnotizmayla uyutma ne denli etkili olursa olsun Kilise'nin başlıca ve en üzücü faaliyeti bu değildir. Başlıca ve en üzücü faaliyeti, İsa'nın "Bu küçüklerden bir tekini bile ayartmaya çalışanın vay haline!" derken kastettiği çocukları kandırma eğiliminde olmasıdır. Bilincinin yeni uyanmaya başlamasıyla birlikte çocuğa yalan şeyler öğretilmeye başlanır; ona tumturaklı bir şekilde eğitmenlerin kendilerinin bile inanmadığı şeyler öğretilir, ve bu öyle bir beceriyle ve sebatla yapılır ki, bu inanışlar alışkanlık haline gelerek onun doğasına yerleşir. Çocuk hayattaki en önemli konu hakkında da özenle kandırılır. Bu yalan onun zihninin derinliklerine kök saldığında, onu oradan çıkarmak imkânsız hale gelir, sonra da önüne inançlarıyla hiçbir suretle bağdaşmayan bilim ve gerçeğin dünyasını açarlar ve onu çelişkiler arasında işin içinden çıkması için bir başına bırakırlar.

Eğer biri, insanın çocukluğunda kendisine aşılanan iki zıt yaşam teorisinin yarattığı kafa karışıklığından kendini kurtaramaması ve kendi başına özgürce düşünememesini sağlamayı vazife edinseydi, sözde Hıristiyan olan toplumumuzdaki her genç insana verilen eğitimden daha iyisini icat edemezdi.

Kiliselerin insanlara yaptıkları şey korkunçtur, ama onların durumlarını iyi incelersek başka türlü davranamayacaklarını görürdük. Kiliselerin önüne bir ikilem konulmuştur: Ya Dağdaki Vaaz, ya da İznik İnanç İlkeleri. Biri diğerini dışlamaktadır. Eğer birisi içtenlikle Dağdaki Vaaz'a inanıyorsa, İznik İnanç İlkeleri ister istemez onun için tüm anlam ve değerini yitirir; tabii ki, İznik İnanç İlkeleri ile birlikte Kilise ve onun temsilcileri de. İnsan İznik İnanç İlkelerine inanırsa, yani Kilise'ye, yani kendilerini Kilise'nin temsilcileri sayanlara, o zaman Dağdaki Vaaz onun için yararsız bir şey olur. İşte bunun için Kiliseler Dağdaki Vaaz'ı anlaşılmaz hale sokmak ve insanları kendilerine çekmek için akla gelebilecek her çareye başvurmadan yapamazlar. Kiliselerin et-

kileri bu yöndeki yoğun faaliyetleri sayesinde bugüne kadar sürmüştür.

Kiliselerin kitleler üzerindeki ipnotizmayla uyutma etkilerinin ve çocuklara yalan söylemelerinin kısa bir süre için durduğunu ve insanların İsa'nın öğretisini anlamaya başladıklarını varsayalım. Bu öğretinin anlaşılması Kiliselerin ve etkilerinin sonu olacaktır. İşte bu nedenle Kiliseler faaliyetlerini bir an bile durdurmazlar. İnsanlara İsa'nın öğretisini yanlış bir şekilde yansıtan Kilise'nin bu tutumu sayesinde sözde Hıristiyan olan insanların çoğu İsa'nın öğretisinin gerçek anlamından haberdar değildir.

4. Bölüm

Bilim Adamları Tarafından Yanlış Anlaşılan Hıristiyanlık

Şimdi de, Hıristiyanlığın gerçek anlamını kavramaya engel olan ikinci sözde Hıristiyanlık görüşünden, yani bilimsel görüşten söz edeceğim.

Kilise adamları Hıristiyanlığı, kendi yaptıkları bir taslağa indirgediler ve bunun şüpheye yer bırakmayacak şekilde tek gerçek yorum olduğunu kabul ettiler.

Bilim adamları da Hıristiyanlığı geçmişte ve bugün değişik Kiliselerde öğretildiği şekliyle kabul ediyor ve bunun da Hıristiyanlığın tüm anlamını boşalttığını görerek Hıristiyanlığı zamanını tamamlamış bir dinî öğreti olarak kabul ediyorlar.

Böyle bir bakış açısından Hıristiyanlığı anlamanın ne kadar imkânsız olduğunu görmek için genelde tüm dinlerin ve özellikle Hıristiyanlığın insanlık yaşamında gerçekte yer almış ve halen de almakta olduğu yeri ve aynı zamanda bilimin ona atfettiği önemi bilmek zorunludur.

Nasıl ki tek başına bir birey yaşamın anlamı hakkında bir teoriye sahip olmadan yaşayamazsa ve çoğu kez bilinçsiz olarak da olsa, davranışını daima yaşamına verdiği anlama uygun olarak düzenlerse, aynı şekilde, benzer koşullarda yaşayan insan toplulukları da, ortak toplum yaşamlarına ve bunun doğal sonucu olan işlerine bir mana veremeden yaşayamazlar. Nasıl ki bireysel yaşamını sürdüren bir insan yaş bakımından ilerledikçe, kaçınılmaz bir şekilde hayat felsefesini değiştirip var olma nedenine çocukken verdiğinden farklı bir anlam veriyorsa; aynı şekilde toplumlar da, uluslar da yaşları gereği zorunlu olarak yaşam teorilerini ve bunların sonucu olan davranışlarını değiştirirler.

Birey ile insanlık arasındaki fark, bireyin girmekte oldu-

ğu yeni yaşam dönemine uygun bir görüş ve buna uygun davranışları oluşturabilmek için girmekte olduğu yaşam evresini çoktan geride bırakmış, ondan önce yaşamış insanların deneyimlerinden faydalanmasında yatar. Oysa insanlık böyle bir yardım alamaz, çünkü henüz hiç kimsenin hiçbir zaman bulunmadığı bu yeni koşullarda yaşamı nasıl algılaması ve nasıl davranması gerektiğini soracak birinin bulunmadığı henüz bakir olan bir yolda yürümektedir.

Bununla birlikte, bir aile babası nasıl ki yaşamı çocukken algıladığı biçimde algılamıyorsa, aynı şekilde insanlık da nüfus artışı, farklı halklar arasında iletişim kurulması, doğayla mücadele tekniklerinin mükemmelleşmesi, bilgi birikimi gibi çeşitli değişikliklerden sonra yaşamı eskiden algıladığı biçimde algılamayı sürdüremez. İnsanlığa yeni bir var olma teorisi gerek, içine girmiş olduğu bu yeni duruma uyumunu sağlayacak yeni bir teori gerek.

Bu ihtiyacı karşılamak üzere insanlığın, insan yaşamının tümüne yeni bir anlam katan, kendisinden öncekilerden oldukça farklı yeni etkinlik biçimlerinin peşine düşüp yeni bir yaşam teorisi sunan insanlar çıkartmak gibi özel bir kabiliyeti var. Din denilen de, girdiği yeni koşullarda insanlık için uygun yaşam felsefesinin biçimlenmesinden başka bir şey değildir.

Ve işte bu yüzden ilk olarak din, bilimin sandığı gibi eskiden insanlığın gelişmesine eşlik ettiği halde o zamandan beri yenilenmemiş olan bir tezahür değil, insan yaşamına özgü ve başka zamanlarda olduğu gibi günümüzde de hâlâ insan için tamamen doğal olan bir hadisedir. İkinci olarak ise, din hep geçmişin değil geleceğin uygulamalarına dair bir teori olmuştur; bu durumda geçmişteki hadiselerin araştırılmasının hiçbir şekilde dinin tüm anlamını kapsayamayacağı gün gibi açıktır.

Her dinî öğretinin özü bilim adamlarının sandığı gibi, ne doğa güçlerinin sembolik bir ifadesinde, ne bu güçlerin uyandırdığı terörde, ne harika bir şeye duyulan ihtiyaçta, ne de dinin göstermelik tezahür biçimlerindedir.

Dinin özü, gelecekteki tüm insan davranışlarının geçmiş-

tekinden farklı olacağı sonucuna varan insanların, insanlığa yeni bir yaşam teorisi arayışında yürümesi gereken yolu işaret etme ve öngörü yeteneğinde yatmaktadır.

Bu yolu önceden görme yeteneği, az ya da çok bütün insanlarda mevcuttur. Ama her zaman, özellikle bu yetenekleri kuvvetli olan insanlar varolmuştur ve bu insanlar bütün insanların belli belirsiz hissettiklerini açık ve tam olarak ifade ederek yüzlerce, binlerce yıldır izlenmekte olan yeni eylem biçimleri ortaya koyan yeni bir yaşam teorisi oluşturmuşlardır.

Bu hayat felsefelerinden üçünü biliyoruz. Bunlardan ikisi insanlık tarihi içinde geçip gitti, üçüncüsünü ise bugün Hıristiyanlık'ta yaşıyoruz. Bu teorilerin sayısı yalnız ve yalnızca üçtür; bunları bu başlıklar altında keyfî olarak bir araya getirdiğimiz için değil, tüm insanların eylemleri her zaman bu üç bakış açısının birinden kaynaklandığı için. Çünkü yaşamı bu üç yolun dışında başka bir açıdan görmemiz mümkün değil.

Bu üç görüş aşağıdaki gibidir:

1. Bireysel ya da hayvanî yaşam görüşü; 2. Toplumsal ya da putperest yaşam görüşü; 3. Evrensel ya da tanrısal yaşam görüşü.

Birinci teoriye göre insan yaşamı sadece insanın kişiliğinden ibarettir. Yaşamının amacı, bu kişiliğin iradesinin tatmininden ibarettir. İkinci teoriye göre ise insan yaşamı yalnızca insanın kendi kişiliğinden ibaret değildir, belirli topluluk ve sınıflardan oluşur: Aile, kavim, ırk, devlet. Yaşamın amacı bireylerin kurduğu bu kurumların iradesinin yerine getirilmesinden ibarettir. Üçüncü teoriye göre ise insan yaşamı ne insan kişiliğinden, ne de kişiliklerin bir bütünü ve bir derecelendirilmesinden ibarettir, yaşamın kaynağı ve özü olan buyruğa –Tanrı'ya– dek uzanır.

Bu üç yaşam anlayışı gelmiş, geçmiş ve halen mevcut olan bütün dinlerin temelini oluşturur.

Vahşi bir adam, yaşamı ancak kendisinde, yani bireysel ihtiyaçlarında tanır; ilgisi yalnızca kendisine yoğunlaşmıştır.

Onun için en büyük mutluluk isteklerinin tam olarak tatmin edilmesinden ibarettir. Yaşamının dürtüsü kendi bireysel zevkidir. Dini ise tanrısının gönlünü almak ve yalnızca kendi bireysel amaçları için varsaydığı hayalî tanrılar önünde secde kılmaktan ibarettir.

Uygar pagan, yaşamı yalnız kendisinden yola çıkarak tanımlamayıp bireylerden oluşan topluluklar –aile, kavim, ırk, devlet– olarak kabul eder ve bu topluluklar uğruna kendi çıkarlarından feragat eder. Yaşamının devindirici gücü şandır Dini ise, aidiyetini oluşturanları –kavminin kurucularını, atalarını, yöneticilerini– yüceltmekten ve ailesini, kavmini, halkını, hükûmetini koruyan tanrılara tapınmaktan ibarettir.*

Tanrısal yaşam teorisini kabul eden kimse ise, yaşamın anlamını ne kendi bireysel varlığında ne de kişilerden oluşmuş bir toplulukta (aile, kavim, halk, vatan ya da devlet) kabul etmez, ebedî yaşamın kaynağı olan Tanrı'da kabul eder. Tanrı'nın iradesini yerine getirmek için de bireysel, ailevi ve toplumsal mutluluğunu feda etmeye hazırdır. Yaşamının temel güdüsü sevgidir. Dini de her şeyin gerçek kaynağı olan Tanrı'ya ibadet etmektir.

Bütün insanlık tarihi, bireysel-hayvanî yaşam anlayışından toplumsal yaşam anlayışına, toplumsal yaşam anlayışından da tanrısal yaşam anlayışına aşamalı bir geçişten başka bir şey değildir. Binlerce yıl süren ve Roma tarihi ile son bulan antik toplumların tüm tarihi bireysel, hayvanî yaşam görüşünün toplumsal görüşle yer değiştirmesinden ibarettir. Roma imparatorluğu ve Hıristiyanlığın ortaya çıkışından itibaren geçirmekte olduğumuz tüm tarih, toplumsal görüşün tanrısal görüşle yer değiştirmesinin tarihidir.

---

* Pozitivistler tarafından ailenin, kabilenin, kavmin, devletin ve hatta insanlığın hayatı gibi teorik olarak tasarlanan pek çok varoluş biçiminin bu toplumsal ya da pagan yaşam teorisinde de bulunduğu gerçeği, bu yaşam teorisinin birliğini yıkmış olmuyor. Tüm bu çeşitli yaşam biçimleri aynı anlayış üzerine kurulmuştur; bireyin yaşamı kendi başına yeterli bir amaç değildir, yaşamın anlamı yalnızca insanların oluşturduğu cemaatlerde bulunabilir.

Bu hayat görüşü sonuncusudur ve bunun üzerine de yaşamımızı yönlendiren ve gerek teorik gerek pratik her eylemimizin de temelini oluşturan Hıristiyan öğreti kurulmuştur. Yanlışlıkla bilim adamı denen adamlar da, bu sözde bilim adamları da yalnızca yüzeysel bir değerlendirme yaparak bunu vadesi dolmuş ve bizim için hiçbir kıymeti olmayan bir şey olarak kabul ediyor.

Bu bilim adamlarına göre insanlığın doğurmuş olduğu –ve yalnızca Üçlü-Birlik, İsa'nın acı çekerek bütün insanlığı kurtarması gibi dogmalardan, mucizelerden, Kilise'den, dinî törenlerden, vs. ibaret olan– bu öğreti, tarihteki rolünü oynadıktan sonra artık miadını doldurmuş, bilimin ve uygarlığın ışığı karşısında kaybolmakta olan sayısız dinden yalnızca bir tanesidir.

Burada birçok durum karşısında ortaya çıkmış ve büyük yanlışlara neden olmuş bir şeyle karşılaşmaktayız; aşağı bir anlayış seviyesine sahip insanlar daha üst bir seviyedeki hadiselerle karşı karşıya geldiklerinde, onu anlamaya çaba sarf edeceklerine, kendilerini onu anlayabilecekleri bir seviyeye çekeceklerine, onları kendi yetersiz görüşlerine göre açıklamaya çalışmaktadırlar, ve ne hakkında konuştuklarını ne kadar az bilirlerse onu o denli rahat ve duraksamadan yargılamaktadırlar.

İsa'nın canlı ahlâkî öğretisine devletin daha alt seviyedeki yaşam anlayışından bakan bilim adamlarının büyük çoğunluğu için bu öğreti günümüzde artık ciddî bir değeri kalmamış, Hint çileciliği, Stoacı ve Neo-Platoncu öğretilerin ve toplum karşıtı ütopyacı düşlerin rasgele bir toplamıdır. Onlar için öğretinin bütün anlamı –Katoliklik, Protestanlık, dogmalar, sivil iktidara karşı mücadele gibi– göstermelik tezahürlerinde toplanmıştır. Hıristiyanlığın değerini bu olgulara bakarak biçmek sağır bir adamın müziğin niteliğini müzisyenlerin hareketine bakarak değerlendirmesine benzer.

Bundan şu sonuç çıkmaktadır ki, Kant, Strauss, Spencer ve Renan'dan başlayarak bütün bu bilim adamları İsa'nın sözlerinin manasını anlamadılar, bir zahmete girip de bu

sözlerin ne anlama geldiğini araştırmadılar, cevap yerine geçen sorularını da anlamadılar, öğretinin mantıkî bir anlamı olduğunu kabul etmeye hazır olmadıklarından onu inkâr yolunu seçtiler. Müsamaha göstererek, bilgelik kurumundan aşağı inerek, İsa'mn özellikle de kendi düşündüklerini söylemek istediğini, ama bunu yapmayı bilemediğini varsayarak öğretiyi düzeltmeye kalktılar. Öğretiyi ukalâca incelediler, muhataplarının sözlerini de "aslında şunu ya da bunu demek istediniz," diyerek küçümsediler. Bu düzeltmelerin amacı tanrısal anlayışı daha alt düzeydeki devlet anlayışına indirgemektir.

Genelde Hıristiyanlığın ahlâkî öğretisi iyidir ama abartılıdır denir, uygulanabilir olması için, var olma koşullarımıza uymayan fazlalıkların hepsini öğretiden çıkarıp atmak gerekir. Hıristiyanlığı yorumlayan bilim adamları aynen Hıristiyanlığı anlamamış olan ve İsa'yı çarmıha geren Yahudilerin iddia ettikleri ve iddia etmekten öteye geçemeyecekleri şeyi tekrar ederek "Çünkü çok şey isteyen bir öğreti, insanlardan yalnızca onların gücünü aşmayacak şeyler isteyen bir öğretiden daha kötüdür ve gerçekleşemez " diye düşünüyor ve iddia ediyorlar.

Çağımız aydınlarının yargısına göre, insanlık tarafından 5000 yıldır bilinen ve bir misillenie yasası olup "göze göz, dişe diş" olarak ifade edilmiş olan Yahudi yasası, İsa'nın bunun yerine getirmiş olduğu sevgi yasasından daha adil bir yasadır.

Sanki İsa'nın öğretisini doğrudan anlamış ve bu anlayışa göre yaşamış olan insanların yapmış oldukları her şey, gerçek Hıristiyanların söyledikleri ve yaptıkları her şey, İncil öğretisinin tüm militanları, sosyalizm ve komünizm esintisi ile günümüzde dünyayı değiştiren her şey, bütün bunlar üzerinde konuşulmaya değer olmayan bir aşırılıktan başka bir şey değil.

On sekiz yüzyıldır Hıristiyanlık içinde yetişmiş olan insanlar kendilerini temsil eden otorite sahibi bilim adamlarının kişiliğinde Hıristiyan öğretinin bir dogmalar öğretisi ol-

duğuna, pratiğinin gerçekte uygulanamaz olduğuna ve aşırıya kaçıldığına, insan doğasıyla uyumlu bir ahlâkın gerçekten kanunları ihlâl etmeye meyilli olduğuna, İsa'nın reddetmiş olduğu hak edeni cezalandırma öğretisinin bizim için uygulamada daha faydalı olduğuna ikna oldular.

Kötülüğe karşı güç kullanarak direnmeme yasası bilim adamlarına abartılı hatta saçma gelmektedir. Bu olmadan Hıristiyanlığın daha iyi olacağını düşünüyorlar ama onların önerdiği biçimiyle Hıristiyanlığın nereye varacağını bile samimiyetle incelemiyorlar.

Kötülüğe karşı güç kullanarak direnmeme buyruğu İsa'nın öğretisinin abartılı bir yanıdır demenin ashında, bir dairenin tanımında, dairenin yarı çaplarının birbirine eşit olduğunu söylemenin bir abartı olduğunu söylemekle aynı şey olduğunun farkında değiller. Bu insanlar daire hakkında hiçbir fikri olmadığı için çemberin her bir noktasının merkeze olan uzaklığının eşit olduğunu söylemenin bir abartı olduğunu iddia eden bir adam gibi davranıyorlar. Dairenin yarı çaplarının eşitliğini belirten aksiyomu reddetmeyi tavsiye etmek demek dairenin ne olduğunu bilmemek demektir. Aynı şekilde İsa'nın öğretisinde kötülüğe karşı güç kullanarak direnmeme buyruğunu reddetmeyi ya da bunu yaşamın gereklerine uyarlamayı tavsiye etmek, İsa'nın öğretisini anlamamak demektir.

Bunu yapanlar İsa'nın öğretisini gerçekten anlamamışlar. Bu öğretinin yeni bir yaşam anlayışının hayata geçirilmesi olduğunu, insanlığın bin sekiz yüz yıl önce girmiş olduğu yeni evreye cevap veren ve ondan çıkan yeni yaşamın tanımı olduğunu anlamamışlar. İsa'nın söylemiş olduğu şeyi söylemek istediğine inanmıyorlar, ya da onlar İsa'nın Dağdaki Vaaz'da ve başka yerlerde bulunan sözlerini bir coşkunluk anında, bilgi ve kültür eksikliğinden söylemiş olduğuna inanıyorlar.*

---

* İşte, Amerikan dergisi *Arena*'dan bu türden görüşlerin karakteristik bir örneği: "New Basis of Church Life" (Kilise Yaşamının Yeni Temelleri, ,

Bu nedenle size söylüyorum: Ne yiyip ne içeceğiz diye canınız için, ne giyeceğiz diye bedeniniz için kaygılanmayın. Can yiyecekten, beden de giyecekten daha önemli değil mi? Gökte uçan kuşlara bakın! Ne eker, ne biçer, ne de ambarlarda yiyecek biriktirirler. Göksel Babanız yine de onları doyurur. Siz onlardan çok daha değerli değil misiniz? Hangi biriniz kaygılanmakla ömrünü bir anlık (ya da boyunu bir arşın) uzatabilir? Giyecek konusunda neden kaygılanıyorsunuz? Kır zambaklarının nasıl büyüdüğüne bakın! Ne çalışırlar, ne de iplik eğirirler. Ama size şunu söyleyeyim, bütün görkemine rağmen Süleyman bile bunlar gibi giyinebilmiş değildi. Bugün var olup yarın ocağa atılacak olan kırdaki otu böyle giydiren Tanrı'nın sizi de giydireceği çok daha kesin değil mi, ey kıt imanlılar? Öyleyse ne yiyeceğiz, ne içeceğiz ya da ne giyeceğiz diyerek kaygılanmayın. Diğer uluslar hep bu şeylerin peşinden giderler. Oysa göksel Babanız bütün bunlara gereksinmeniz olduğunu bilir. Siz öncelikle O'nun egemenliğini ve doğruluğunu arayın; o zaman size bütün bunlar da verilecektir. O halde yarın için kaygılanmayın. Yarının kaygısı yarının olsun. Her günün derdi kendine yeter. (Mt 6, 25-34)

Mallarınızı satın, sadaka olarak verin. Kendinize eskimeyen keseler, göklerde tükenmeyen bir hazine biriktirin. Orada ona ne hırsız yaklaşır, ne de güve yer. Hazineniz neredeyse, yüreğiniz de orada olacaktır. (Lk 12, 33-34)

Ekim, 1890.) Dağdaki Vaaz, özellikle kötülüğe karşı güç kullanarak direnmeme hakkında akıl yürüten yazar, Kilise yandaşları kadar olmasa da, bunun anlamını gizleme ihtiyacı hissederek şöyle yazıyor:

"Isa gerçekten eksiksiz bir şekilde komünizmi ve anarşiyi vaazetmiştir, ancak İsa'nın bu sözlerine, tarihî ve psikolojik anlamı içinde bakmayı bilmek gerekir. İnsanlık sevgisinin tüm savunurları gibi İsa da öğretisinde aşırıya gitmiştir. Insanlık ahlâkının mükemmelleşmesi yolunda atılan her adım, gözü kendi davasından başka bir şey görmeyen insanlar tarafından atıldı. Isa'nın da böyle tipik bir reformcu mizacı vardı, bu yüzden onu kınayamayız. Işte bu yüzden onun öğretileri tam bir yaşam felsefesiymiş gibi kelimesi kelimesine alınmamalıdır. Sözlerini onlara saygı duyarak, ancak gerçeği arayan eleştirici bir ruhla analiz etmeliyiz," vs.

Isa söylemesi gerekeni söyleyebilseydi daha mutlu olurdu, ama eleştiri ruhuna sahip bizler kadar açık ve tam bir şekilde ifade etmeyi bilmiyordu. Bu yüzden bırakın da onu düzeltelim. Yumuşak huylu olma, özveride bulunma, yoksulluk, yarın için kaygı duymama konusunda bütün söylediklerini, kendini bilimsel olarak ifade etmeyi bilmediği için kazaen söyledi.

Malını sat ve benim ardımdan gel; babasını ve annesini, çocuklarını ve kardeşlerini, tarlasını ve evini terk etmeyen benim müridim olamaz. Kendini inkâr et, her gün haçını sırtla ve beni izle. Benim yiyeceğim beni gönderenin iradesini yerine getirmek, işini gerçekleştirmektir. Benim iradem değil senin iraden olacaktır; benim isteğim değil senin isteğin, benim istediğim gibi değil senin istediğin gibi olacaktır. Yaşam insanın kendi iradesini değil Tanrı'nın iradesini yerine getirmektir.

Tüm bu buyruklar bunlara daha aşağı bir seviyeden bakan insanlar için pratikte uygulama olasılığı bulunmayan bir heyecan, bir coşku ifadesinden başka bir şey değildir. Ancak bu buyruklar, en azından devletli yaşam teorisinde temelini bulan, topluluktaki işi bırakarak vatanı savunmak için hayatını feda etme buyruğunda olduğu kadar mantıklı biçimde Hıristiyan yaşam teorisinde temellerini bulmaktadır.

Devletli yaşam anlayışına bağlı bir insan vahşiye şöyle diyebilir: "Kendine gel, ve düşün; senin benliğinin yaşamı gerçek yaşam olamaz; çünkü bu yaşam boşa harcanmakta ve geçicidir. Yalnızca –aile kavim, ırk, devlet gibi– toplumlar ve bireylerin doldurduğu mevkiler kalıcıdır, işte bu yüzden kendi benliğini ailen ya da devletin için feda etmelisin. Aynı şekilde Hıristiyan öğreti de devletli toplumsal anlayış içinde yaşayan adama şöyle diyebilir: "Tövbe edin (metanozete), yani kendinize gelin, yoksa yok olup gideceksiniz. Şimdi meydana gelen ve yarın da devam edecek olan bu tesadüfî, kişisel yaşamın bir sureklilığinin olamayacağını, dünyevî bir çarenin olamayacağını, hiçbir yapının yaşamınıza bir ardışıklık ve süreklilik kazandıramayacağını anlayın. Kendinize gelin ve içinde yaşadığınız yaşamın gerçek yaşam olmadığını anlayın; aile yaşamı, cemiyet yaşamı, devlet yaşamı esenlik değildir. Gerçek, akılcı yaşam aile ya da devlet yaşamına değil yaşamın kaynağına –Babamız'a– katılındığı ölçüde mümkündür. Bu şüphesiz İncil'in her ifadesinde açıkça görünür olan Hıristiyan yaşam anlayışıdır.

Bu görüşe katılınmayabilir, bu görüş reddedilebilir, bu

görüşün yanlışlığı ispat edilebilir, ancak bu öğreti nereden geldiği tam olarak bilinmeden yargılanamaz. Dahası, yetkin bir tezi daha dar bir görüş açısından yargılamak mümkün değildir. Bodrum katından bakarak kulenin sivri tepesi hakkında fikir yürütülemez. Çağımız bilim adamlarının yaptığı işte tam da budur. Çünkü Ortodoks inançlıların bir konuyu araştırırken yanılmaz yöntemlere sahip olduklarına dair yanlış fikrilerini onlar da taşımaktadır. Bu sözde bilimsel yöntemi uygulamanın yeterli olacağını ve incelemelerinin sonucundan da kimsenin kuşku duymayacağını düşünürler.

Bu sözde yanılmaz yöntem inanmayanların ve sözde bilim adamlarının Hıristiyanlık öğretisini anlamalarına en büyük engeli oluşturur. Bu adamların görüşü de inançsızların, sağduyu sahibi aydın kişilerin büyük çoğunluğuna kılavuzluk eder. Bilim adamlarının Hıristiyanlık öğretisi ile ilgili bütün yanlış görüşlerinin nedeni bu sözde yorumdan kaynaklanır, özellikle de hepsinden daha fazla iki tuhaf yanlış anlama bunu anlamalarını engeller.

Bu yanlış anlamalardan biri Hıristiyan öğretinin uygulanamaz olmasıdır; işte bu yüzden Hıristiyan öğretiyi yerine getirme zorunluluğu kalmaz, yani yol gösterici olma niteliği ortadan kalkmış olur, ya da öğreti ya değiştirilmeli ya da bizler tarafından yerine getirilebilecek sınırlara kadar hafifletilmelidir. Ikinci yanlış anlama, Tanrı'yı sevmeyi ve ona hizmet etmeyi buyuran bu öğretinin pek açık olmadığı, mistik olduğu ve tanımlanmış bir sevgi nesnesi olmadığı şeklindedir; bu nedenle bu öğreti insanlığı sevecek ve ona hizmet edecek daha doğru ve daha anlaşılır bir öğretiyle yer değiştirmelidir.

Hıristiyan öğretiyi uygulamanın imkânsızlığı konusunda birinci yanlış anlama devletli yaşam anlayışına sahip insanların, Hıristiyan öğretisine bağlı insanları yönlendiren şeyin ne olduğunu anlamamaları ve mükemmellik ilkesini düzenleyen bir kural olarak görmeleri nedeniyle İsa'nın öğretisini izlemenin imkânsız olduğunu düşünüp söylemeleridir, çünkü bu öğretinin gereklerini tam olarak yerine getirilmesi sonu-

cunda yaşam yok olacaktır. "Bir kişi İsa'nın vaazettiklerini yerine getirirse yaşamını mahveder; bütün insanlar Onun dediklerini yerine getirirse, o zaman da bütün bir insan türü yok olur," diyorlar.

Yarını düşünmezsek, yarın ne yiyip içeceğiz ve nasıl giyineceğiz; kendi yaşamını savunmadan, kötülüğe karşı güç kullanarak direnmeden, hemcinsi için yaşamını feda ederek ve mutlak cinsel perhiz uygulayarak insan ve insanlık varlığını sürdüremez" diye düşünüyor ve bunu ifade ediyorlar.

İsa'nın öğretisinin ortaya koyduğu mükemmellik göstergeleri, devlet buyruklarında olduğu gibi –vergi ödemek, hukuka saygı göstermek türünden– herkesin uyması gereken kurallar olarak görülürse bu dediklerinde tamamen haklı olurlar.

Yanlış anlama tam olarak, İsa'nın öğretisinin insanlara, temeli daha düşük bir yaşam anlayışına dayalı öğretilerden daha başka bir usûlle yol göstermesinden kaynaklanıyor. Devletin buyrukları insanları yalnızca eksiksiz uyulması gereken kurallar ve yasalarla yönetir. İsa'nın öğretisi ise, insanlara, her insanın hangi kusurlu seviyede bulunursa bulunsun özgürce yönelebileceği göksel Babalarının mükemmelliğini göstererek onları yönlendirir.

Hıristiyan öğretiyi devletin görüş açısına göre yargılayan insanların yanlışı, İsa tarafından gösterilen mükemmelliğin tamamen elde edilebileceği varsayımıyla, tüm bunların sonucunun ne olacağını sormalarıdır; tıpkı devlet kanunlarının tam uygulanabildiği durumda ne olabileceğini düşündükleri gibi. Bu varsayım yanlıştır, çünkü Hıristiyanlara işaret edilen mükemmellik sonsuzdur ve hiçbir zaman ulaşılamaz. İsa öğretisini, mutlak mükemmelliğe hiçbir zaman ulaşılamayacağını bilerek sundu, ancak bu mutlak ve sonsuz mükemmelliğe olan eğilim insanların mutluluğunu sürekli arttıracaktır, ve bu mutluluk sonsuzluğa dek çoğaltılabilir.

İsa meleklere değil canlı ve hareket eden, hayvanı bir yaşam süren insanlara sesleniyor. Devinimin bu hayvani kuvvetine İsa yeni bir kuvvet –Tanrısal mükemmellik bilinci–

ekliyor ve yaşamı bu iki kuvvetin bileşkesine yönlendiriyor.

Insanlığın İsa'nın belirttiği yönde gideceğine inanmak, minicik bir kayığın hızla akan bir nehri geçmek için yönünü nehrin akış yönünün tersine çevirip o yönde ilerleyebileceğine inanmaya benziyor.

İsa insan yaşamını oluşturan paralel kenarın iki kenarının, ebedî, yok olmaz iki kuvvetin varlığını kabul ediyor: Hayvanî doğanın kuvveti ile Tanrı'nın evladı olma bilincinin kuvveti. Kendiliğinden kendini belli eden, hep bâki kalan ve insan iradesinin hükmedemediği hayvanî kuvveti bir kenara bırakıp İsa yalnızca tanrısal kuvvetten söz ediyor, insanı bu kuvvetin daha çok bilincinde olmaya, daha çok ortaya çıkarmaya ve geliştirmeye çağırıyor.

Bu kuvvetin ortaya çıkarılması ve geliştirilmesi, İsa'nın öğretisine göre, insanın gerçek yaşamını oluşturur. İsa'nın öğretisinden önceki dinlere göre, gerçek yaşam kuralların, yasaların yerine getirilmesine dayanıyordu; oysa, İsa'nın öğretisine göre gerçek yaşam amaç olarak işaret edilen ve her insanın ilkesini kendinde taşıdığının bilincinde olduğu, ve iradesinin Tanrı iradesiyle gitgide daha çok benzeşmesiyle mevcut düzenin parçalanacağı bir Tanrısal mükemmelliğe ulaşma çabasından ibarettir.

Tanrısal mükemmellik insan yaşamının kavuşulmazıdır; insanlık hep ona doğru yönelir; ona yaklaşır ama ona ancak sonsuzlukta ulaşabilir.

Bir ideale yönelmekten başka bir şey olmayan bu öğreti bir kural olarak anlaşılırsa İsa'nın öğretisi yaşam ihtimalini dışlar görünür. İsa'nın buyrukları ancak bu durumda yaşamın gerekleriyle bağdaşmaz görünür, oysa bunlar adil bir yaşam ihtimali sağlayan biricik buyruklardır. Bu buyruklar olmadan gerçek yaşam mümkün olamaz.

Hıristiyanlık öğretisinin zorunlulukları üzerine tartışan adamlar genelde "fazla şey istenmemeli" derler. "İncil'de yazıldığı gibi hiç gelecek kaygısı duymamak mümkün değildir, ama fazla kaygı duyulmayabilir; insan yoksullara her şeyini veremez, ama belli bir ölçüde verebilir; insan mutlak bir cin-

sel perhiz tutamaz, ama insan sefahatten kaçınabilir; insan karısını ve çocuklarını terk edemez, ama onlara karşı aşırı bir sevgi duymak zorunda da değildir, vs,."

Bu şekilde konuşmak, hızla akmakta olan bir akarsuda akıntıya karşı yüzmeye çalışan birine, bu şekilde nehri geçmenin olanaksız olduğu, nehri geçmek istiyorsa ulaşmak istediği yöne dönüp suyun üzerinde kalmaya bakması gerektiğini söylemeye benzer.

Aslına bakarsanız insan ulaşılmak istenen noktaya ulaşmak için bu noktanın da ötesini hedefleyerek var gücüyle kürek çekmelidir.

İdealin gerektirdiklerinden vazgeçmek yalnızca idealin gerçekleşme olasılığını azaltmakla kalmıyor, idealin kendisini de tüketiyor. İnsanlar üzerinde etkili olacak ideal, biri tarafından icat edilmiş bir şey değil, herkesin ruhunda taşıyacağı bir şeydir. Yalnızca bu eksiksiz ve sınırsız mükemmellik ideali insanlar üzerinde etkili olabilir ve onları harekete geçirebilir. Orta karar bir mükemmellik insanların yüreklerinde yer etme gücünü yitirir.

İsa'nın öğretisi yalnızca mutlak mükemmelliği –insan ruhunun ilâhî doğasının Tanrı iradesiyle buluşmasını– talep ettiğinde muktedir olabilir: Oğul'un Baba'yla buluşması. İsa'nın öğretisine göre yaşam yalnızca Baba'nın Oğlu'nun özgürleşmesidir; her insanın ruhunda bulunan hayvandan uzaklaşarak Baba'ya yaklaşması.

Yalnızca hayvanî bir varoluş insan yaşamını tek başına ifade edemez. Yalnızca Tanrı'nın iradesine uygun bir yaşam da insan yaşamı değildir. Ve bu bileşke ilâhî yaşama ne denli yaklaşırsa içinde o kadar yaşam olacaktır.

Hıristiyan dinine göre yaşam tanrısal mükemmelliğe yapılan bir yürüyüştür. Bu öğretiye göre hiçbir durum bir başka durumdan ne yukarı ne aşağı olabilir. Her durum gerçekleştirilemez mükemmelliğe doğru kaydedilen bir aşamadır, bundan dolayı tek başına alt ya da üst bir yaşam seviyesini göstermez. Yaşamın gelişmesi mükemmelliğe doğru yapılan devinimin hızlanmasından başka bir şey değildir. Bunun i-

çindir ki, aşarcı Zakay'ın, günahkâr kadının, haça gerilen haydudun mükemmelliğe doğru yaptıkları atılım Ferisî'nin âtıl günahsız yaşamından daha yüksek bir yaşam seviyesidir. İşte bu yüzden bu öğretide yerine getirilmesi zorunlu kurallar olamaz. Daha aşağı bir seviyede bulunan bir insan, mükemmelliğe doğru yürüyerek, daha yüksek bir seviyede bulunan ama mükemmelliğe doğru yürümeyen insandan daha iyi, daha ahlâkî bir davranış göstermiş sayılır ve öğretinin gereklerini daha iyi yerine getirmiş olur.

İşte bu anlamda, kaybolmuş koyun Baba için diğer koyunlardan daha değerlidir. Müsrif evlât, kaybolan ve bulunan para hiç kaybolmamış olanlardan daha değerlidir.

Öğretinin yerine getirilmesi benlikten Tanrı'ya doğru devinimle mümkündür. Şurası kesindir ki, burada ne yasalar ne kurallar olabilir. Her mükemmellik ya da kusurluluk derecesi, yerine getirilmesi hiçbir yasaya bağlı olmayan bu öğreti karşısında eşittir; bu yüzden bu öğretide zorunlu kural ve yasalar olamaz.

İsa'nın öğretisi ile devletli yaşam anlayışına dayalı ondan önceki öğretiler arasındaki bu radikal fark devlet teorisi ile Hıristiyan buyrukları arasındaki farkı da doğurur. Devletin buyrukları çoğunlukla pozitiftir, bazı davranışları tavsiye ederek insanlara meşruiyet verip onları mazur gösterir. Oysa Hıristiyan buyruklarının (Sevgi buyruğu kelime anlamıyla bir buyruk değildir, ama öğretinin özünün bir ifadesidir), Dağdaki Vaaz'ın beş buyruğunun hepsi de negatiftir ve insanlığın belirli bir gelişim seviyesinde, insanlara ne yapmayabileceklerini belirtir.

Bu buyruklar bir bakıma insanlığın yürümekte olduğu sonsuz mükemmellik yolundaki kavşak noktaları, gelişimin belirli bir periyodunda ulaşılabilir mükemmellik dereceleridir.

Dağdaki Vaaz'da İsa insanlara hem yönelmeleri gereken ebedî ideali, hem de çağımızda şimdiden ulaşabilecekleri dereceleri gösterdi.

Ideal olan kötülük yapmayı arzulamamak, kötü niyet bes-

lememek, herkesi sevmektir. Bu buyrukta belirtilen, bu ideale ulaşmak için daha aşağısına düşülmemesi gereken alt sınır ise insanlara sözle hakaret edilmesinin yasaklanmasıdır. Bu birinci buyruktur.

İdeal olan düşüncede bile mükemmel, erdemli olmaktır. Bu buyruğun belirtmiş olduğu daha aşağısına düşülmemesi gereken alt sınır ise sefahatten uzak durup evlilikle temiz kalmaktır. Bu da ikinci buyruktur.

İdeal olan gelecek kaygısı duymadan şimdiki zamanı yaşamaktır. Bu buyruğun belirtmiş olduğu daha aşağısına düşülmemesi gereken alt sınır ise, yemin etmemektir ve gelecek için hiçbir şey vaat etmemektir. Bu da üçüncü buyruktur.

İdeal olan hiçbir nedenle hiçbir zaman şiddete başvurmamaktır. Bu buyruğun belirtmiş olduğu daha aşağısına düşülmemesi gereken alt sınır ise kötülüğe iyilikle karşılık vermek, hakarete katlanmak, ceketini de vermektir. Bu da dördüncü buyruktur.

İdeal olan bizden nefret edenleri sevmektir. Bu buyruğun belirtmiş olduğu daha aşağısına düşülmemesi gereken alt sınır ise, düşmanlarına kötülük yapılmamasıdır, onlar ile dostlar arasında bir fark gözetmemektir. Bu da beşinci buyruktur.

Bütün bu buyruklar mükemmellik yolunda neyi yapmamamız gerektiğini gösteren ve şimdi neleri yavaş yavaş içgüdüsel alışkanlık haline getirmeye çalışmamız gerektiğini gösteren işaretlerdir. Bunlar İsa'nın öğretisinin tamamını oluşturmaktan uzaktırlar, onu tamamen kapsamazlar, sadece mükemmellik yolundaki sayısız evrelerden birini oluştururlar. Gitgide daha yüksek buyruklarla izlenmeleri gerekir.

İşte bu yüzden, bu buyruklarla ifade edilmiş yükümlülüklerden daha yüksek yükümlülükleri, bu öğretiyi toplumsal yaşam anlayışı açısından bakarak yargılayan insanların düşündükleri gibi hiç bir suretle azaltmadan formüle etmek Hıristiyanlık dininin en önemli yönüdür.

Hıristiyanlık öğretisinin amacı ve değeri konusunda bilim adamlarının birinci yanlış anlamaları işte böyledir. Aynı

kaynaktan ileri gelen öteki yanlış anlama, Hıristiyanlığın Tanrı sevgisi için insanları sevme ve onlara hizmet etme zorunluluğunun insanlık uğruna insanları sevme ve onlara hizmet etmeye indirgemesinden ileri geliyor.

Tanrı'yı sevme ve ona hizmet etmeye; bu sevgi ve hizmetin bir sonucu olarak hemcinsini sevme ve ona hizmet etmeye dayanan Hıristiyan öğreti bilim adamlarına mistik, keyfî ve müphem gelmektedir. Ve insanlık sevgisini vaazeden öğretinin daha açık, daha sağlam ve daha mantıklı olduğunu düşünerek Tanrı sevgisi ve hizmetini tamamen bir kenara bırakmayı istemekteydiler.

Bilim adamları bilinçli ve iyi bir yaşamın tüm insanlığın hizmetine adanmış bir yaşam olduğunu teorik olarak öğretirler; bu şekilde Hıristiyan öğretiyi ithal eder ve İsa'nın öğretisini yalnızca buna indirgerler. İki öğretinin gerçekten aynı olduğunu varsayarak İncil'in içinde kendi öğretilerini ararlar.

Bu görüş tamamen yanlıştır. Hıristiyan öğreti ile pozitivistlerin, komünistlerin ve genel çıkara dayalı evrensel kardeşlik havarilerinin öğretileri arasında ortak hiçbir yan yoktur. Özellikle Hıristiyanlığın insan ruhunda sağlam ve açık bir temeli bulunurken, insanlık sevgisinin yalnızca bir örnek almadan kaynaklanan teorik bir çıkarım olması nedeniyle birbirlerinden ayrılırlar.

İnsanlık için sevgi öğretisi yalnızca toplumsal yaşam anlayışına dayanır.

Toplumsal yaşam anlayışının özü, bireysel yaşamın anlamının grup yaşamına (aile, kavim, ırk, devlet) transferinden ibarettir. Bu transfer doğal ve kolay bir biçimde ilk seviyelerde, yani aile ya da kavim seviyelerinde başarılmıştır; ırk ya da halk içinde gerçekleşmesi ise daha zordur ve özel bir eğitim gerektirmektedir; en sonunda da, nihaî sınırını devlet içinde bulur.

Insanın kendisini sevmesi herkes için doğaldır, kimse bunun için cesaretlendirilmeye gerek duymaz. İnsanın, yardım ve destek gördüğü kendi kavmini sevmesi; yaşamda kendi-

sine destek olan ve sevinci olan karısını sevmesi; yaşamın umudu ve tesellisi olan çocuklarını sevmesi gibi varlığını ve eğitimini borçlu olduğu anne babasını sevmesi de doğaldır ve her ne kadar insanın kendini sevmesi kadar güçlü olmasa da sıkça rastlanan bir şeydir.

İnsanın kendisi için, onuru için, ırkını, halkını sevmesi doğal olmasa da sıkça rastlanan bir durumdur. İnsanın aynı kökenden gelen, aynı dili konuşan, aynı dine inanan bir grubu, bir ulusu sevmesi, her ne kadar bu sevgi insanın kendini sevmesi, hatta ailesini ve ırkını sevmesi kadar güçlü değilse de mümkündür. Ancak Türkiye, Almanya, İngiltere, Avusturya, Rusya gibi bir devlete karşı sevgi duymak hemen hemen imkânsız bir şeydir ve bu yönde yapılan eğitimlere rağmen, bu sevgi var sayılan bir sevgidir, gerçekte var değildir. İnsanın bu uç noktada kendi duygularını aktarması ve bu kurgu için doğrudan bir şeyler hissetmesi imkânsızdır; oysa pozitivistler ve tüm bilimsel kardeşlik havarileri, sevgi nesnesi yayıldığı ölçüde ona yöneltilen duygunun azalacağını göz önüne almadan, teorik olarak akil yürütmeye devam ederek bu yolda daha da ileri giderler. "Birey için kendi ben'ini aileye, kavme, halka, devlete yayması kendi çıkarınadır, hatta tüm insanlığa yaymasında daha büyük bir çıkar söz konusudur, öyle ki herkes ailesi için yaşadığı gibi, insanlık için, devleti için yaşasın," derler.

Gerçekten de, insanlar nasıl ki kişiliklerine olan sevgilerini aileye, aile sevgilerini ırk sevgisine, sonra da halk sevgisine aktarıyorlarsa, aynı şekilde, insanlık içindeki halklar ve devletler arasındaki bölünmelerden doğan felâketlere ve savaşlara engel olmak için, sevgilerini bütün insanlığa aktarmaları teorik olarak çok mantıklı olacaktır. Bu çok mantıklı olabilir ve bunu savunan ama sevginin savunulabilecek bir şey olmadığını, hissedildiğini ya da edilmediğini görmeyen teorisyenler için bunun savunulması teorik olarak çok doğal görünebilir, dahası sevginin bir nesnesi olması gerekir ama insanlık bir nesne değildir. İnsanlık kurgudan başka bir şey değildir.

Aile, kavim, hatta devlet bile insanlar tarafından keşfedilmedi; bu kurumlar arı toplulukları ya da karınca toplulukları gibi kendiliklerinden oluştular ve gerçek bir varlıkları var. Kendi hayvanı kişiliğinde ailesini seven bir insan Anna'yı, Mariya'yı, Yuhanna'yı, Piyotr'u vs., sevdiğini bilir. Kabilesini seven ve bundan gurur duyan bir insan o kabilenın bütün insanlarını sevdiğini bilir. Memleketini seven biri Ren nehri kıyılarından Pireneler'e kadar Fransa'yı, başkent Paris'i ve tarihini, vs., sevdiğini bilir. Ancak insanlığı seven ınsan neyi sever? Devletler vardır, uluslar vardır, soyut bir ınsan kavramı vardır, ancak somut bir insanlık kavramı yoktur ve olamaz da.

İnsanlık! İnsanlığın tanımı nerede? Nerede başlayıp nerede bitiyor? Acaba insanlık vahşilikte, zekâ geriliğinde, alkoliklikte ya da delilikte mi sona erer? İnsanlığı, insanlık soyunun aşağı seviyelerinde bulunan temsilcilerinden ayırmak üzere bir sınır çizecek olsak, bu sınırı nereye kadar götüreceğiz? Amerikalıların yaptığı gibi zencileri mi dışlayacağız yoksa bazı Ingilizlerin yaptığı gibi Hintlileri mi dışlayacağız? Ya da birçoklarının yaptığı gibi Yahudileri mi dışlayacağız? Eğer bütün insanları istisnasız insanlık içinde topluyorsak, o zaman niçin yalnız insanları değil de, aynı zamanda insan soyunun aşağı seviyesindeki temsilcilerinden çok daha gelişmiş olan üst seviyedeki hayvanları da insanlıktan saymayalım?

Ebedî bir nesne olarak insanlığı bilmiyoruz; sınırlarını bılmiyoruz. Insanlık bir kurgudur ve onu sevemeyiz. Hiç kuşkusuz insanlar ailelerini sevdikleri gibi insanlığı da sevebilselerdi çok iyi olurdu. Komünistlerin arzuladığı gibi, her bir insanın herkes için, herkesin de her bir insan için çalışabileceği, insanlar arasındaki rekabeti ortak bir kuruma, ya da bireysel mülkiyeti evrensel mülkiyete dönüştürmek çok yararlı olurdu. Ancak insanları bunun için harekete geçirecek hıçbir dürtü yok. Pozivitistler, komünistler ve bütün bilimsel kardeşlik havarileri insanın kendisine, ailesine ve devletine duyduğu sevgiyi bütün insanlığa yaymayı vaazediyorlar; bir şeyı unutuyorlar, bu yayılmasını vaazettikleri sevgi bireysel-

dir, gelişerek aileyi de içine aldı, daha da gelişerek anavatan sevgisine kadar gitti, ancak bu sevgi Avusturya, Ingiltere, Türkiye gibi yapay bir devlet karşısında tamamen kaybolur, tamamen mistik bir kavram olan bütün insanlık söz konusu olduğunda ise ne olacağını gözümüzün önüne bile getiremeyiz.

"Bir insan kendisini (hayvanî kişiliğini) sever; ailesini sever. hatta anavatanını bile sever. Neden aynı şekilde bütün insanlığı sevmesin ki? Ne mükemmel bir şey olurdu! Bu arada. Hıristiyanlık da tam bunu vaazediyor." Pozitivist, komunist ve sosyalist kardeşlik taraftarları böyle düşünüyorlar. Gerçekten de bu çok güzel olurdu, ama bu olamaz, çünku bireysel ve toplumsal yaşam anlayışına dayalı sevgi devlet sevgisinin ötesine geçemez.

Bu düşünme biçiminin yanlışlığı şurada; aile ve millet sevgisine dayalı toplumsal yaşam anlayışının kendisi de kaynağını kişilik sevgisinden alır, bu sevgi de kişilikten aileye, ırka, millete doğru gitgide zayıflayarak en sonunda nihaî sınırı olan devlet sevgisine gelir.

Sevgi alanının genişletilmesi gereği tartışılmaz. Ancak bu sevgiyi gerçeklik içinde belirli bir nesnesi olmayan bir şeye doğru genişletme ihtiyacı onu yok etmektedir.

İşte burada pozitivist, komünist ve sosyalist kardeşlik havarileri bu kifayetsizliği ispat edilmiş insanlık sevgisini desteklesin diye, yerine Hıristiyanlık sevgisini öneriyorlar. Ancak bu öneriyi yaparken bu sevginin nedenlerini bir yana bırakıp sonuçlarıyla ilgileniyorlar. Tanrı sevgisi olmadan yalnızca insanlık sevgisini öneriyorlar.

Ama böyle bir sevgi var olamaz; hiçbir var olma nedeni yoktur. Hıristiyanlık sevgisi yalnızca, Tanrı'yı sevmeyi ve ona hizmet etmeyi yaşamın temel amacı olarak gören Hırıstiyan yaşam anlayışından ileri gelir.

Toplumsal yaşam anlayışı insanları, kendini sevmekten, aileyi, ırkı, ulusu, vatanı ve yaşayan her şeyi kapsamına alan, sınırı belirsiz bir insanlığı sevme gerekliliği bilincine doğru aşama aşama götürdü. İnsanda hiçbir duygu uyandır-

mayan şeyleri sevme gerekliliği, toplumsal yaşam anlayışının çözemeyeceği çelişkili bir durum yarattı.

Yalnızca İncil öğretisi yaşama yeni bir anlam katarak bunu tüm yönleriyle çözebilir. Hıristiyanlık insanın kendisine olan sevgisini kabul ettiği gibi, aile sevgisini, ulus ve insanlık sevgisini de kabul eder, yalnız insanlık sevgisini değil bütün yaşayan şeylere duyulan sevgiyi de; sevgi küresinin çeperinin sınırsızca genişletilmesi gereğini kabul eder. Ne var ki bu sevginin nesnesini insan ne kendisi dışındaki birey topluluklarında ne de cismanî dünyada bulabilir; hayvanî benliğin yitip gidebilen doğasının farkındalığıyla ihtiyacını duyduğu, özünü sevginin ta kendisini oluşturan kendi içindeki tanrısal kişiliğinde bulur.

Hıristiyanlık öğretisini ondan önce gelenlerden ayıran şey, eski toplumsal öğretinin "Kendi doğana [burada yalnızca hayvanı doğa söz konusu] aykırı bir biçimde yaşa; onu ailenin, cemiyetin, devletin dünyevî yasalarına tâbi kıl" demesiydi. Oysa Hıristiyanlık şöyle diyor: Doğana göre yaşa [burada tanrısal doğa söz konusu]; onu hiçbir şeye tâbi kılma, ne hayvanî doğana ne de başkalarınınkine, böylece dünyevî varlığına bağlı kalarak amacına ulaşacaksın.

Hıristiyanlık öğretisi insanı kendi ben'inin asıl bilincine, yalnızca hayvanî ben'ine değil hayvanî bir kabukta hapsedilmiş olan tanrısal ben'ine, tanrısal kıvılcıma, Baba gibi olan bir Tanrı'nın oğlu olma ben'ine yeniden kavuşturur. Temel karakteri sevgi olan Tanrı'nın oğlu olma bilinci, insanın toplumsal yaşam anlayışıyla birlikte yüz yüze kaldığı, sevginin alanını genişletme gerekliliğini giderir. Toplumsal yaşam anlayışına göre, kişiliğin esenliği sevgi alanının gitgide daha çok genişlemesini talep eder; sevgi bir ihtiyaçtır ve benlik, aile, cemiyet gibi bazı nesnelerle sınırlandırılmıştır. Hıristiyan yaşam anlayışı ile birlikte sevgi artık bir ihtiyaç değildir ve hiçbir nesneyle sınırlanamaz, insan ruhunun temel yeteneğidir. İnsan şu ya da bu kimseyi kendi çıkarına olduğu için değil de sevgi ruhunun özü olduğu için, sevmeden edemeyeceği için sever.

Hıristiyanlık öğretisi insana, ruhunun özünün sevgi olduğunu, mutluluğunun şu ya da bu nesneyi sevmekte değil, ama her şeyin özü olan ve kendi içinde olduğunu hissettiği Tanrı'yı sevmekte yattığını öğretir. Bundan dolayı insan her şeyi ve herkesi sevecektir. Hıristiyan öğreti ile pozitivist ogreti ve Hıristiyan olmayan bütün evrensel kardeşlik teorisyenlerinin öğretileri arasındaki temel fark işte buradadır

Hıristiyanlıkla ilgili temel iki yanlış anlama işte bunlardır. ve bu konu ile ilgili yanlış düşüncelerin çoğu bunlardan çıkar. Yanlış düşüncelerden birincisi Isa'nın öğretisinin insanlara, ondan önce gelen öğretiler gibi, uygulanması gereken kurallar getirdiği ve bu kuralların uygulanmasının imkânsız olduğudur. İkincisi ise Hıristiyanlığın bütün felsefesinin insanlara bir arada yararlı bir biçimde, tek bir ile olarak yaşamalarını öğretmek olduğu ve bu sonuca ulaşmak için de tek yapmamız gerekenin, Tanrı sevgisi duşuncesini tamamen göz ardı ederek insanlık sevgisi yöntemini izlemek olduğudur.

Bilim adamlarının Hıristiyanlığın özünün doğaüstü olduğu ve bu öğretinin ahlâkî önerilerinin uygulanamaz olduğu şeklindeki yanlış görüşü de çağımız insanlarının Hıristiyanlığı anlamama nedenlerinden biri olmuştur.

5. Bölüm

Yaşamımızla Hıristiyan Bilincimiz Arasındaki Çelişki

Isa'nın öğretisinin insanlar tarafından anlaşılmamasının çeşitli nedenleri vardır. Bu nedenlerden biri de insanların, Hıristiyanlığın doğaüstü vahiyle insanlara tevdi edildiğine inanan müminler gibi, ya da Hıristiyanlığın göstermelik tezahürlerini incelemekle yetinen bilim adamları gibi, onu anladıklarını sanmalarıdır. Başka bir neden de, bu öğretinin uygulanamaz olduğu ve bunun yerine insanlık sevgisi öğretisinin konulması gerektiğine yönelik yanlış kanaattir. Ama bu nedenlerden en önemlisi bütün yanlış anlaşılmaların kaynağını oluşturan nedendir ki bu da Hıristiyanlığın insanın kendi yaşamını değiştirmeden kabul edilebilen ya da reddedilebilen bir öğreti olduğuna dair görüştür.

Günlük işleyişe alışmış ve bu işleyişi değiştirmekten korkan insanlar, Hıristiyan öğretiyi, yaşamlarında bir değişiklik yapmadan kabul edebilecekleri bir vahiyler ve kurallar bütünü olarak görmeye çalışırlar. Oysa Hıristiyanlık yalnız izlenmesi gereken kurallar vermez, aynı zamanda yaşamın anlamının ne olduğuna yeni bir açıklama getirir. Eskisinden tamamen farklı ve insanlığın yeni girdiği evreye son derece uygun bir insan davranışı tanımı getirir.

Nasıl bireyin yaşamı değişirse insanlığın yaşamı da çeşitli dönemlerden geçerek değişmekte ve ileriye gitmektedir. Her dönemde, insanların kaçınılmaz bir şekilde uydukları döneme özgü bir yaşam teorisi vardır. Bunu bilinçleriyle içselleştirmeyenler, uymayanlar, bilinçsiz bir şekilde uyarlar. Bireylerin yaşamlarında oluşan görüş değişiminin aynısı halkların ve bütün insanlığın yaşam görüşlerinde de olur. Eğer bir aile babası, yaşamını çocukluğundaki yaşam anlayışı ile yönlen-

dirmeye kalksaydı, yaşamı öylesine zorlaşırdı ki, ister istemez başka bir anlayış arayışına girerdi ve dönemine uygun anlayışı seve seve kabul ederdi.

Günümüzde, geçirmekte olduğumuz dönemde, pagan yaşam anlayışından Hıristiyan yaşam anlayışına geçiş döneminde insanlık içinde olmakta olan şey tam da budur. Günümüzün toplumsallaşmış insanı, yaşamın kendisi tarafından, günümüze uygun olmayan pagan yaşam anlayışını reddetmeye ve ne kadar kötü ve bozuk yorumlanmış olsalar da kendisi tarafından yine de bilinen ve kendisini sarmalayan çelişkilere çözüm öneren Hıristiyan öğretinin gereklerine uymaya zorlanır.

Eğer toplumsal yaşam anlayışına sahip bir insan için Hıristiyanlığın gerekleri yabancı hatta tehlikeli geliyorsa, eski zamanlarda yaşayan vahşilere de henüz anlamadıkları ve sonuçlarını kestiremedikleri toplumsal öğretinin gerekleri bir o kadar anlaşılmaz ve tehlikeli geliyordu.

Vahşi insan "Anlaşılmaz, dokunulmaz olan ve ortak kabule dayanan aile, ırk, vatan gibi şeyleri savunmak için kendi yaşamını ya da rahatını feda etmek çılgınlıktır ve özellikle de kendini başkalarının iktidarına teslim etmek tehlikelidir," diyordu.

Ama vahşi adamın, bir yandan bulanık da olsa, toplumsal yaşamın ve onun temel motoru olan toplumsal kınama ya da onaylamanın –şanın– değerini, diğer yandan bireysel yaşamının zorluklarının eski yaşam teorisinin değerine inanmayı sürdüremeyeceği kadar arttığını hissettiği bir zaman geldi. Bundan sonra toplumsal yaşam teorisini, devletli yaşam teorisini kabul etti ve ona tâbi oldu.

Günümüzde toplumsal yaşam teorisine inanan insanın içinden geçmekte olduğu da işte tam budur.

Toplumsallaşmış insan şöyle diyor: "Kendi mutluluğumu, ailemin, vatanımın mutluluğunu; en iyi, en doğal duygu olan, insanın kendine olan sevgisiyle, ailesine olan sevgisiyle, ırkına, vatanına olan sevgisiyle bağdaşmayan bazı daha yüksek yasaların gerekleri uğruna feda etmem çok mantıksız, özel-

likle de devlet örgütlenmesinin sağladığı güvenliği terk etmem hiç ihtiyatlı değil."

Fakat bir yandan Tanrı'yı ve hemcinsini sevme yasasının yüceliğinin insan ruhunda belli belirsiz kavranmasının, diğer yandan yaşamın çelişkilerinden ileri gelen ıstırapların, insanı toplumsal yaşam anlayışını reddetmeye ve kendisine sunulan, bütün çelişkilerini çözen ve bütün ıstıraplarına merhem olan şeyi, yani Hıristiyan yaşam anlayışını kabul etmeye zorlayacağı zaman gelmekte. Ve artık vakit geldi.

Binlerce yıl önce kişisel, hayvanî hayat anlayışından toplumsal yaşam anlayışına geçen bizler, bu geçişin doğal ve kaçınılmaz olduğuna inanıyoruz, oysa 1800 yıldır içinde bulunduğumuz bu geçişi keyfî, yapay ve ürkütücü buluyoruz. Ama bunun bize böyle gelmesinin nedeni birinci geçişin tamamlanmış olup, onun sonucu olan pratiklerin bilinçsiz ve içgüdüsel olarak hayatımıza yerleşmiş olmasıdır, oysa hali hazırdaki geçiş henüz tamamlanmadı, buna doğru bilinçli bir biçimde ilerlememiz gerekiyor.

Toplumsal yaşam anlayışının insanların bilincine yerleşebilmesi için yüzlerce, binlerce yıl geçti. Birçok biçim aldıktan sonra soyaçekimle, eğitimle, alışkanlıkla artık insan bilinçaltına girdi. İşte bu yüzden bize doğal geliyor. Oysa bu anlayış beş bin yıl öncesinin insanlarına, bugün gerçek Hıristiyanlık öğretisinin göründüğü kadar doğadışı ve ürkütücü görünüyordu.

Bize öyle geliyor ki, Hıristiyanlığın evrensel kardeşlik, milliyetlerin ortadan kaldırılması, mülkiyetin ortadan kaldırılması, kötülüğe karşı güç kullanarak direnmeme ile ilgili tuhaf buyruğu gibi gereklerini yerine getirmek imkânsız. Ne var ki, binlerce yıl önce toplumsal yaşamın gerekleri de, hatta aile yaşamı ile ilgili örneğin anne babaların çocuklarını, gençlerin yaşlıları besleme zorunluluğu, eşlerin birbirine sadık kalma zorunluluğu da kabul edilemez görünüyordu. Yurttaşların iktidara tâbi olmaları, vergi ödemeleri, vatanı savunmak için savaşmaları türünden değişik toplumsal gerekler de tuhaf hatta çılgınca bulunuyordu. Günümüzde

bütün bunlar basit, anlaşılır ve doğal geliyor ve bunlarda hiçbir mistik ve ürkütücü bir yan görülmüyor. Ama üç-beş bin yıl önce imkânsız olanı istiyormuş gibi görünüyorlardı.

Toplumsal yaşam anlayışı haklı olarak dinlere temel teşkil ediyordu, çünkü insanlara sunulduğu zamanlarda tamamen anlaşılmaz, mistik ve doğaüstü görünüyordu. Günümüzde, insan yaşamının bu evresini geçtikten sonra insanın aileler, cemaatler, devletler gibi mantıklı temellerde birarayа gelmesinin radikal nedenlerini anlıyoruz; ancak eskiden böylesi bir araya toplanmaların gerekliliği doğaüstü adına sunuluyor ve onunla pekiştiriliyordu.

Patriarkal dinler aileyi, ırkı, halkı göklere çıkarıyordu. Devlet dinleri kralları, devletleri tanrılaştırıyordu. Günümüzde bile –çarı yeryüzündeki Tanrı gibi gören bizim köylüler gibi– cahillerin çoğu, devlet yasalarına, bunların gerekliliğini mantıken kabul ettiklerinden ya da devlet konusunda bir fikir sahibi olduklarından değil de dinî bir hisle uyuyorlar.

Aynı şekilde günümüzde Hıristiyanlık öğretisi, toplumsal ya da putperest yaşam teorisine inanan insanlara doğaüstü bir din görünümünde sunuluyor, oysa gerçekte gizemli, mistik ve doğaüstü hiçbir yanı yok. Sadece, insanlığın içinde bulunduğu gelişme dönemine uygun ve bu yüzden kaçınılmaz olarak kabul edilmesi gereken bir yaşam teorisi.

Gün gelecek, –hatta gelmekte– Hıristiyanlığın kardeşlik, eşitlik, mülkiyet ortaklığı, kötülüğe karşı güç kullanarak direnmeme gibi yaşam ilkeleri bize günümüzde aile ve toplumsal yaşam ilkelerinin göründüğü kadar doğal ve basit görünecek.

Ne insan ne de insanlık, gelişiminden geriye dönemez. Ailevî, devletli ve toplumsal yaşam anlayışları insanların geçmiş olduğu evrelerdir; ileriye doğru yürümek ve bir sonraki daha yetkin anlayışa uymak gerek; şimdi olan da işte budur.

Bu değişim iki şekilde gerçekleşir: Ahlâkî nedenlerle bilinçli olarak; maddî nedenlerle bilinçsiz olarak.

Tek başına bir birey aklın ortaya koyduğu kanıtlara rağmen çok ender olarak yaşam tarzını değiştirir, aklın işaret

ettiği yaşamın yeni amacını ve anlamını pek dikkate almaz ve eskiden olduğu gibi yaşamaya devam eder, yaşamını ancak bilincine tamamen ters ve dayanılmaz geldiği zaman değiştirir; aynı şekilde insanlık da dinî rehberleri aracılığıyla yaşamın yeni anlamını, ulaşması gereken yeni amaçları öğrendikten sonra bile yine eskisi gibi yaşamaya devam eder, yeni anlayışı ancak eski yaşam tarzını sürdürmek imkânsız olduğunda kabul eder.

İnsanların çoğunluğu şimdiki karmaşık varoluşlarında liderlerinin sözlerine saygı duydukları, öğrettiklerine inandıkları halde, yaşam tarzını değiştirme zorunluluğu en akıllı insanlar tarafından kabul edildiği ve dinî liderler tarafından fark edilip vaazedildiği halde eski yaşam teorisi tarafından yönlendirilmeye devam ediyor. Tıpkı nasıl davranması gerektiğini bildiği halde alışkanlık ve düşüncesizlik sonucu çocukluğunda davrandığı gibi davranan bir aile babası gibi.

Şu anda insanlığın bir çağdan başka bir çağa geçiş döneminde yaşadığı şey oluyor. İnsanlık toplumsal dönemini geride bıraktı ve yeni bir çağa girdi. Bu yeni çağın temelini oluşturabilecek öğretiyi bilmesine rağmen, ataleti nedeniyle eski yaşam tarzlarını korumaya devam ediyor. Yeni yaşam anlayışının pratik yaşamla olan bu karşıtlığından varlığımızı zehirleyen ve varlığımızda değişiklikler yapmaya zorlayan bir dizi ıstırap ve çelişki ortaya çıkıyor.

Aslında, yalnızca yaşamın teorisiyle pratiğini karşılaştırmak bile içinde yaşadığımız koşulların apaçık çelişkileri karşısında dehşete kapılmamıza yeter.

Tüm bildiklerimiz, gerekli ve zorunlu gördüğümüz her şey ile yaşamımız sürekli olarak çelişki içindedir. Bu çelişki ekonomik yaşamda, siyasî yaşamda ve uluslararası yaşamda olduğu gibi her yerde kendini gösterir. Sanki bildiklerimizi unutmuşuz ve doğru bildiğimiz ilkeleri bir süreliğine bir kenara koymuşuz gibi aklımızın ve sağduyumuzun bize söylediği şeyin tam tersini yapıyoruz; yine de onlara inanmaktan geri duramayız, çünkü onlar yaşamımızı üzerine kurduğumuz yegâne tesistir.

Günümüzde ekonomik, toplumsal ve uluslararası ilişkilerde, içinde bulunduğumuz yaşam koşullarına olduğu kadar anlayışımıza da aykırı olan, üç-beş bin yıl önceki insanlar için iyi olan ilkelere göre davranıyoruz.

Eski dünya insanı, insanların efendiler ve köleler olarak bölündüğü toplumsal bir örgütlenme içinde rahatça yaşayabilirdi, çünkü bu ayrılığın Tanrı'dan geldiğine, başka türlüsünün de olamayacağına inanıyordu. Peki çağımızda buna inanmak mümkün müdür?

Eski dünya insanı başka insanlara kuşaklar boyunca acı çektirerek onların zararına bu dünyanın nimetlerinden yararlanmayı kendisine bir hak görebiliyordu, çünkü insanların değişik kökenlerden geldiğine, soylu ya da aşağı tabakadan, Yafet ya da Ham'ın soyundan geldiğine inanıyordu. Dünyanın en bilge ve insanlık dersi veren insanları; Plato ve Aristo köleliği haklı görüyor ve bunun meşruiyetini göstermeye çalışıyorlardı, hatta bundan üç yüzyıl önce geleceğin hayalî topluluğunu, *Ütopya*'sını yazmış olan insanlar bile böyle bir topluluğu kölesiz düşünemiyorlardı.

Eski dünya insanları hatta ortaçağ insanları bile insanların eşit olduğuna inanmıyorlardı, gerçek insanların yalnızca Persler, Yunanlılar, Romalılar ya da Frenkler olduğuna inanıyorlardı; ama bizler bütün bunlara inanamayız, çağımızda da aristokrasiyi ve yurtseverliği savunmak için onca çaba harcayan bu insanların kendileri de söylediklerine inanmazlar ve inanmıyorlar.

Hepimizin bildiği ve bilmezden gelemeyeceği gibi, bu düşünce hakkında hiçbir şey okumamış, hiçbir şey duymamış olsak da, atmosferdeki Hıristiyan duyarlılıkları gayri ihtiyarî soluyup etkilenerek bunu söze dökmemiş olsak da, her nerede oturuyor olsak da, hangi dili konuşsak da, bir tek Baba'nın evlâtları olduğumuzu tüm kalbimizle biliyoruz; hepimiz kardeşiz, hepimiz ortak Babamız'ın yüreğimize ektiği sevgi yasasına tâbiyiz.

Çağımız insanı, eğitim seviyesi ve düşünceleri ne olursa olsun, liberalizminin derecesi, felsefî ya da bilimsel ya da

ekonomi ekolü ne olursa olsun, ne denli cahil ya da boş inançlı olursa olsun bütün insanların yaşamdan ve bu dünyadan yararlanma haklarının olduğunu, birilerinin başkalarından ne daha kötü ne daha iyi olmadığını, herkesin eşit olduğunu bilir. Herkes bunu kesin, mutlak bir şekilde bilir. Bununla birlikte herkes kendi çevresinde insanların iki sınıfa ayrıldıklarını, bir sınıfın, acı ve sıkıntı çektiğini, emekçi, zavallı, ezilmiş olduğunu, diğer sınıfın ise hiçbir iş yapmadığını, egemen olarak lüks ve sefahat içinde yaşadığını görür. Aynı zamanda herkes isteyerek ya da istemeyerek, bilincinin kınadığı bu bölünmüşlüğün inşasında üzerine düşeni şu ya da bu şekilde yapar. Bu çelişkinin ve bundaki payının bilincinde olmaktan dolayı da ıstırap çekmekten kendini alamaz.

İster efendi ister köle olsun, çağdaş insan, bilinci ile gerçek arasında mevcut olan keskin, sürekli çelişkiyi ve bunun sonucunda ortaya çıkan ıstırapları hissetmeden edemez.

Insanların çoğunluğunu oluşturan, bütün yaşamlarını yutan anlamsız ve sonu gelmeyen yoksunluklara ve sıkıntılara katlanan çalışan kitle, kendilerinin ve onları bu hale sokan ve bu halde kalmalarını sağlayanların kabul ve itiraf ettikleri gibi, olan ile olması gereken arasındaki bu aşikâr çelişki yüzünden daha çok acı çekmektedir.

Kölelik içinde olduklarını, kendilerini köle gibi kullananların zevkleri uğruna sefalete ve karanlığa mahkûm olduklarını bilirler. Bunu bilirler ve bunu açıkça söylerler. Bunun bilincinde olmak acılarını arttırmakla kalmaz, acılarının en temel nedenini de oluşturur.

Eski dünyanın kölesi, köleliğinin doğal olduğu bilgisine sahipti, oysa kendisini köle gibi hisseden bizim emekçimiz, köle olmaması gerektiğini bilir, işte bu yüzden olabilecek ve olması gereken şeyi hiç elde edemeyen Tantalus'un çektiği ıstırabın aynısını çeker.

Olan ile olması gereken arasındaki çelişkiden ileri gelen işçi sınıfının ıstırapları bu durumun oluşturduğu kıskançlık ve nefret yüzünden on katına çıkar.

Çağımız emekçisinin işi eski dünyanın kölesinden daha az

zahmetli olsa da, günde sekiz saat çalışma hakkı ve bunun karşılığında üç dolar ücret alsa da sıkıntısı dinmeyecektir. Çünkü, kullanma zevkinden mahrum kalacağı nesnelerin üretiminde kendi iradesiyle kendi çıkarı için değil de ihtiyaç nedeniyle, konforlu ve aylak insanların arzularını tatmin etmek ve tek bir zengin adamın, fabrika ya da atölye sahibinin çıkarı için çalışmaktadır. Bütün bunların, refahı yaratanın yalnızca emek olduğuna dair bilimsel ilkenin kabul edildiği ve başkasının emeğinden faydalanmanın haksızlık, sahtekârlık sayıldığı ve hukuk tarafından cezalandırıldığı bir dünyada, İsa'nın öğretisine inanılan bir dünyada geçtiğini bilir. Bu öğretiye göre hepimiz kardeşiz, bu öğretiye göre bir insanın meziyeti ve değeri hemcinsini sömürmesiyle değil ona yardım etmesiyle ölçülür. İnsan bütün bunları bilir ve olan ile olması gereken arasındaki bu aşikâr çelişki karşısında acı çekmekten kendini alamaz.

Bir emekçi kendi kendine şöyle der: "Bütün bu ilkelere, tüm bildiklerime ve herkesin açıkça ifade ettiğine göre özgür olmam gerek, diğer insanlarla eşit olmalıyım, sevilmeliyim; oysa bir köleyim, hor görülen ve nefret edilen biriyim." Ve o da nefretle dolmakta, bulunduğu durumdan sıyrılmaya, kendisini ezen düşmandan kurtulmaya ve bu defa da kendisi düşmanını ezmeye çalışmaktadır. Deniliyor ki "işçiler kapitalist olmaya çalışmakla, yoksullar da kendilerini zenginlerin yerine koymakla hata ediyorlar". Bu doğru değil. İşçi ve yoksullar, efendilerin ve kölelerin Tanrı tarafından farklı türler olarak yaratıldığı bir dünyada bunları söylemiş olsalardı haksız sayılırlardı; ama İncil'in öğretisine inanılan bir dünyada yaşıyorlar ve bu öğretiye göre herkes Tanrı'nın evlâtları olarak benzerdir, kardeştir ve de eşittir. İnsanların tüm çabalarına rağmen Hıristiyan yaşamının birinci şartının sözle değil davranışlarla gösterilen sevgi olduğunu gizlenıek mümkün değildir.

Sözde aydın sınıfa mensup bir insan daha büyük çelişkiler ve sıkıntılar içindedir. Bu sınıfa mensup her insan, eğer bir şeylere inanıyorsa en azından ya insanların kardeşliğine,

ya insanlığa, ya adalete, ya da bilime inanıyordur. Ve tüm yaşamının bütün bunlara, Hıristiyanlığa, insanlığa, adalete ve bilime doğrudan zıt olan ilkeler üzerine kurulu olduğunu görecektir.

O, içinde yetiştiği ve acı çekmeden vazgeçemeyeceği tüm alışkanlıkların, yalnızca ezilen emekçilerin durup dinlenmeksizin, hatta ölümüne çalışmaları pahasına; yani Hıristiyanlığın, insanlığın ve adaletin, ve hatta bilimin (ekonomi biliminin) ilkelerinin en kaba biçimde ihlâl edilmesi pahasına tatmin edilebileceğini bilir. Kardeşlik, insanlık, adalet, bilim ilkelerini savunur ama içine sinmese de işçilerin baskılanmasına muhtaçtır ve tüm yaşamı bu baskıdan elde edeceği çıkara dayanır. Dahası, inandığı her şeye tamamen zıt olan bu düzenin ayakta kalması için de elinden geleni yapar.

Hepimiz kardeşiz; bununla birlikte, her sabah bir erkek ya da kız kardeş yatak odasındaki tuvalet kaplarını boşaltmaya gider. Hepimiz kardeşiz; bununla birlikte her gün bir sigaraya, şekere, buza ya da buna benzer şeylere ihtiyacım olduğundan, benim eşitim olan erkek kardeşlerim ve kız kardeşlerim bunların üretimi için sağlıklarını feda ederler, ve ben bu şeyleri seviyor ve talep ediyorum. Hepimiz kardeşiz, bununla birlikte hayatımı kardeşlerimin ihtiyaç duyduğu şeyleri daha da pahalılaştırmaya çalışan bir dükkânda, bir bankada, bir ticarethanede kazanıyorum. Hepimiz kardeşiz; bununla birlikte ben hayatımı, varlık nedeninin benim yaşam düzenim olduğunu ve mahkûm edilmesi, cezalandırılması değil ıslah edilmesi gerektiğini bildiğim bir hırsızı, bir hayat kadınını sorgulayarak, yargılayarak mahkûm etmem için ödenen ücretle kazanıyorum. Hepimiz kardeşiz; ama ben hayatımı, geçim sıkıntısı çeken emekçiden vergi toplamam ve bu topladığım vergileri aylakların ve zenginlerin yararına kullanmam için bana ödenen ücretle kazanıyorum. Hepimiz kardeşiz; ama ben hayatımı, kendimin de inanmadığı ve insanların gerçeği bilmelerine engel olan sözde bir Hıristiyanlığı vaazederek kazanıyorum; insanları, onlar için temel önem taşıyan bir sorun konusunda kandırmak için papazlık, pisko-

posluk gibi görevler üstlendim. Hepimiz kardeşiz; ama yoksul kardeşime pedagojik, tıbbî ya da edebî alandaki çalışmamı ancak para karşılığı veriyorum. Hepimiz kardeşiz; ama ben cinayet işlemeye hazırlanacağım bir görevi üstleniyorum; cinayet işlemeyi öğreniyorum, silâh, barut yapmayı öğreniyorum, kaleler inşa ediyorum.

Üst sınıfların tüm yaşamı sürekli bir çelişkidir, insanın vicdanı ne kadar duyarlıysa bu çelişki ona o kadar acı verir.

Duyarlı bir vicdana sahip bir insan böylesi bir yaşamı acı çekmeden yaşayamaz. Bu acıdan kurtulmanın tek yolu vicdanını susturmaktır; bu konuda bazıları başarılı olsalar da korkularını bastırmayı başaramazlar.

Vicdanlarının sesine kulağını tıkamış ya da vicdanlarını susturmayı başarabilmiş baskıcı üst sınıfa mensup insanlar vicdan azabı çekmiyorlarsa, korkudan ya da nefretten dolayı acı çekiyorlardır, buna engel olamazlar. Emekçi sınıfların kendilerine beslediği bütün nefreti bilirler; kandırılmış olduklarını, sömürüldüklerini gören işçilerin baskıdan kurtulmak için örgütlenmeye başladıklarının ve bunu yapanlardan intikam almaya hazırlandıklarının farkındadırlar. Üst sınıflar dernekleri, grevleri, 1 Mayıs'ları görürler ve kendilerini tehdit eden tehlikeyi hissederler, ve bu korku tüm yaşamlarını zehir eder, bir savunma ve bir nefret içgüdüsüne dönüşür. Ezilmiş kölelere karşı mücadelede bir an bile zayıflık gösterseler mahvolacaklarını bilirler, çünkü köleler çileden çıkmış durumdadır, ve her gün arttırılan baskı bu öfkeyi daha da şiddetlendirir. Baskı uygulayanlar, isteseler bile bu baskıya son veremezler. Değil baskı yapmayı bırakmak, yumuşadıkları anda bile mahvolacaklarını bilirler. Bu nedenle işçinin refahı, günde sekiz saat çalışma, kadın ve çocukların çalışmalarının düzenlenmesi, emekli sandıkları ve ikramiyeler konusunda sözde duyarlı olmalarına rağmen yumuşamazlar. Bütün bunlar yutturmacadır ya da köleye çalışabilecek kadar kuvvet bırakma yollarıdır; ama köle köle olarak kalır, efendi ise kölesiz yapamayacağı için köleliği kaldırmaya her zamankinden daha az heveslidir.

Yönetici sınıflar emekçi sınıfların karşısında aynen rakibini yere serdikten sonra dahi onun yakasını bırakmayan bir adama benzerler; onu yerde tutmayı öyle çok istediğinden değil, öfke içindeki eli bıçaklı düşmanına tanıyacağı bir anlık bir özgürlüğün kendi boğazının kesilmesi ihtimalini doğuracağını bildiği için bırakmak istemez. İşte bu nedenle, bizim hali vakti yerinde sınıflar ister duyarlı olsunlar ister olmasınlar, eskilerin kendilerinde hak gördüğü gibi, yoksulu soyup onlardan elde ettiklerinin keyfini süremezler. Tüm yaşamları ve tüm zevkleri vicdan azabı ya da korkuyla bozulmuştur.

Buraya kadar hep çelişkinin ekonomik yüzünden bahsettik. Siyasî yüzü ise daha da çarpıcıdır.

Bütün insanlar her şeyden önce devlet yasalarına itaat etme alışkanlığı verilerek yetiştirilirler. Modern zamanların tüm varlığı yasalarla tanımlanmıştır. İnsan evlenirken, boşanırken, çocuklarını yetiştirirken, ve hatta –birçok ülkede– dinî inancını yasalar çerçevesinde ifade eder. Peki bütün mevcudiyetimizin bağlı olduğu bu yasa ne yasasıdır? İnsanlar bu yasaya inanıyorlar mı? Bu yasayı doğru buluyorlar mı? Hiç de değil! Çoğu zaman çağımız insanları bu yasanın adil olduğuna inanmazlar, onu küçümserler buna rağmen ona boyun eğerler. Eski dünya insanlarının yasaya tâbi olmaları anlaşılırdır; onlar –genelde dinî bir karaktere bürünen– yasalarının biricik adil yasa olduğuna ve bütün insanların buna tâbi olmaları gerektiğine inanıyorlardı. Bizim için öyle mi ya? Anayasamızın, biricik, ebedî bir yasa değil, değişik devletlerde bulunan sayısız yasa gibi kusurlu ve çoğu zaman yanlış ve haksız bir yasa olduğunu kesin olarak biliyoruz. Yahudilerin kendi yasalarına, bu yasaları Tanrı'nın kendi eliyle yazdığından kuşku duymadıkları için uydukları anlaşılır; Romalıların yasalarının peri Egeria tarafından yazıldığına inandıkları için buna uymaları da anlaşılır. Hatta bu yasaları yapan çarların Tanrı'nın yeryüzündeki temsilcileri olduğuna inanıldığı sürece ya da bu yasaları çalışıp ortaya çıkaran meşru meclislerin iyi işler yapma arzusu ve gayretiyle dolu oldukları düşünüldüğü sürece anlaşılır. Ne var ki

bu yasaların nasıl hazırlandığını hepimiz çok iyi biliyoruz. Hepimiz meclis kulislerinde bulunduk; bu yasaların açgözlülükle, dalavere ile, parti çekişmeleriyle ortaya çıkarıldığını; gerçek adaletin olmadığını ve olamayacağını biliyoruz. İşte bu yüzden çağımızın insanları toplumsal ve siyasî yasaların insan aklına uygun olduğuna ve insan doğasının ihtiyaçlarını karşılayacağına inanmaz. İnsanlar uzun zamandan beri doğruluğu kuşku götürür bir yasaya uymanın akılsızca bir davranış olacağını biliyor. İşte bu yüzden de isabetli ve bağlayıcı olduğunu kabul etmedikleri bir yasaya boyun eğmek onlar için ıstırap vericidir.

İnsan, tüm yaşamı daha baştan ceza tehdidi altında, isabetliliğine ya da adilliğine inanmadığı ve çoğunlukla haksızlığını, zalimliğini ve yapaylığını açıkça gördüğü yasalara göre düzenlenmişse acı çekmekten başka bir şey yapamaz.

Gümrükleri ve gümrük vergisini gereksiz buluruz ama buna rağmen ödemek zorunda kalırız. Hükûmetin bir sürü idari kurumunu ayakta tutmak için yaptığı harcamaları gereksiz buluruz; Kilise'nin verdiği vaazları zararlı buluruz ama yine de bu kurumların giderleri için payımıza düşeni ödemek zorunda kalırız. Mahkemeler tarafından verilen mahkûmiyet kararlarını zalimce ve adaletsiz buluruz ama bu adaletsizliğe katılmaya zorlandığımızda tepkisiz kalırız. Topraktaki mülkiyet dağılımını kötü ve adaletsiz buluruz, ama buna boyun eğmek zorunda kalırız. Ordunun ve savaşın gerekli olduğunu kabul etmeyiz ama savaş giderleri ve askerî birliklerin bakımı için gerekli korkunç mali yükü kaldırmak zorunda kalırız.

Ne var ki bu çelişki, uluslararası meselelere döndüğümüzde yüzleşmek zorunda kaldığımız ve insana aklını yitirtebilecek ve hatta insan ırkının sonuna yol açabilecek çelişkinin yanında bir şey değildir. Bahsettiğim, Hıristiyan vicdanı ile savaş arasındaki çelişkidir.

Dünyanın bir ucunda doğan her iyi ve verimli düşüncenin, anında bütün Hıristiyanlık dünyasına iletildiği ve milliyetlere rağmen her yerde aynı gurur ve sevinç duygusunu yarat-

tığı aynı tinsel yaşamı yaşayan biz Hıristiyan halklar; düşünürleri, hayırseverleri, ozanları, yabancı halkların bilim adamlarını seven bizler, Peder Damian'ın başarısından kendi başarımız gibi gurur duyan bizler; yabancı milliyetten insanları, Fransızları, Almanları, Amerikalıları, İngilizleri seven bizler, onların meziyetlerini takdir ediyor, onlarla karşılaşmaktan mutluluk duyuyoruz, onları zevkle kabul ediyoruz, onlara karşı verilecek bir savaşı kahramanca bir eylem olarak görmek bir yana, onlarla aramızda çıkan bir uyuşmazlığı dahi dehşete kapılmadan karşılamıyoruz; oysa hepimiz, bugün değilse bile yarın kaçınılmaz bir biçimde gerçekleşecek olan insan katliamına katılmaya çağrılıyoruz.

Yahudilerin, Yunanlıların ve Romalıların bağımsızlıklarını savunmak için insan kıyımı yapmaları, ve bu yolla başka ulusları egemenlik altına almaları anlaşılır bir şeydir, çünkü bu ulusların her biri kendilerinin tek, seçilmiş ve Tanrı'nın sevgili ulusu olduğuna inanıyordu, ötekiler ise Filistinliler ya da barbarlardı. Ortaçağ insanları, hatta geçen yüzyılın sonu ve bu yüzyılın başındaki insanlar hâlâ aynı inançta olabilirlerdi. Ama bizler, bütün tahriklere rağmen bu inanca sahip olamayız. Çağımızda bu çelişki öylesine korkunç derecededir ki, buna bir çözüm bulmadan yaşamak mümkün değildir.

Uluslararası hukuk profesörü Kont Komarovski anılarında "Her türlü çelişkinin bolca bulunduğu bir zamanda yaşıyoruz," diyor, "her ülkenin basını uluslar arasında barışın gerekliliğinden değişik tonlarda söz ediyor ve bunu hararetle arzuluyor. Ve şöyle devam ediyor:

> Hükûmet yetkilileri, resmî ve özel organlar bunu istediklerini açıkça beyan ediyorlar; parlamentoda, diplomatik yazışmalarda, hatta devlet antlaşmalarında bundan söz ediyorlar. Barış herkesin ağzında, buna rağmen hükûmetler her yıl daha çok silâhlanıyorlar, yeni vergiler getiriyorlar, yeni borçlara giriyorlar, böylece akılsız politikalarımızın hatalarını düzeltmeyi gelecek kuşaklara bırakarak borçlarını büyük ölçüde arttırmış oluyorlar. Söylenenler ile yapılanlar arasında ne keskin bir çelişki var böyle. Tabii, hükûmetler silâhlanmalarını ve bütçe açıklarını

haklı çıkarmak için bütün bunların tamamen savunma amaçlı olduğunu iddia ediyorlar! Tarafsız bir insanın anlamadığı ve anlayamayacağı karanlık nokta şudur: Bütün büyük güçler, politikalarında sırf savunmayı öngörüyorlarsa o zaman saldırı hangi taraftan gelecek? Oysa şurası kesin ki bu güçlerin her biri her an ötekilerine saldırmaya hazır vaziyette. Genel güvensizliğin nedeni işte budur, her bir devlet askerî alanda öteki devletleri geçmek için olağanüstü bir çaba içindedir: Savaş meydanında en hatırı sayılır kitleyi kim oluşturacak.

Böyle bir rekabetin kendisi savaş tehlikesini arttırmaya yeterlidir. Uluslar bu durmadan artan silahlanmayı sonsuza dek sürdüremezler, eninde sonunda savaşı içinde bulundukları gerilimli ortama ve sürekli savaş tehdidine tercih edeceklerdir. Öyle ki sudan bir bahane bütün Avrupa'yı bir uçtan öbür uca savaş ateşinin içine atmaya yetecektir. Böyle bir krizin, belimizi büken siyasî ve ekonomik musibetlerden bizi kurtaracağı düşüncesi yanlıştır. Son savaşların gösterdiği tecrübeler bize, her savaşın uluslar arasındaki nefreti daha da derinleştirdiğini, militarizmin yüklediği ağırlığın daha çekilmez olduğunu ve Avrupa'nın ekonomik ve siyasî durumunun daha üzücü ve içinden çıkılmaz hale geldiğini göstermiştir.

"Modern Avrupa halen dokuz milyon kişiyi aktif halde silâh altında tutuyor," diye yazar Enrico Feri, "on beş milyonluk bir ordu da yedekte bekletiliyor, bunun için yılda beş milyar franklık bir harcama yapılıyor. Gittikçe artan silâhlanmayla bireysel ve toplumsal refah kaynakları eritilmiş oluyor. Bu durum, silâh sahibi olabilmek için kanını satan, ama bu silâhları kullanmak için ihtiyaç duyduğu gücü yitirdiğinden bunların ağırlığı altında ezilen bir insanın durumuna benziyor."

Aynı şey, Charles Booth tarafından 26 Temmuz 1887 tarihinde bir toplantıda Ulusların Yasalarının Reformu ve Düzenlenmesi konusunda yapmış olduğu konuşmada da belirtilmiştir. Silâh altında dokuz milyon ve yedekte de on beş milyon kişinin tutulduğu bilgisini verdikten ve hükûmetlerin bu ordıuların bakım masrafını karşılamak için yaptıkları korkunç harcamaları belirttikten sonra şunları ekliyor:

Bu rakamlar reel harcamaların ancak çok küçük bir bölümünü gösteriyor, zira, çeşitli ulusların bilinen savaş bütçelerinden başka, toplumun verdiği sayısız kaybı, en güçlü, en kuvvetli insanlar arasından seçilip, sanayiden ve her türlü işten kopartılıp alınarak orduda âtıl hale getirilen muazzam bir insan gücünü, aynı şekilde hiçbir getirisi olmayan askerî hazırlıklara yapılan akıl almaz harcamaların faizlerini de hesaba katmamız gerekir. Bu savaş ve askerî hazırlıkların kaçınılmaz sonucu devletin gittikçe artan borçlarıdır. Avrupa devletlerinin borçlarının çoğu bu savaş anlayışı nedeniyle yapılmıştır. Bu borcun toplamı dört milyar Sterlin ya da kırk milyar Rubledir ve bu borç her yıl da giderek artmaktadır.

Aynı Profesör Komarovski başka bir yerde de şöyle diyor:

Çok zor bir zamanda yaşıyoruz. Her yerden, üretim ve ticaretin durma noktasına geldiği ve ekonomik durumun perişan olduğu yönünde yakınmalar gelmektedir; çalışan sınıfların yaşam koşullarının zorlaştığına ve kitlelerin genel olarak yoksullaştığına dikkat çekiliyor. Her şeye rağmen, hükûmetler akılsızlığın en son sınırına dek bağımsızlıkları konusunda dayatıyorlar. Her yerde yeni vergiler icat edilmekte, uluslar üzerindeki mali baskı sınır tanımıyor. Avrupa'daki devletlerin bütçelerine şu son yüzyıl için bir göz atacak olursak, bizi en çok etkileyecek şey bütçelerinin gitgide ve hızla artması olacaktır.

Er ya da geç devletleri kaçınılmaz bir iflasa götürecek bu olağandışı hadiseyi nasıl açıklayabiliriz?

Bu kuşkusuz, orduların bakımı için yapılan ve bütün Avrupa devletlerinin bütçelerinin üçte birini ya da yarısını yutan harcamalardan geliyor. En üzücü yanı da kitlelerin yoksullaşmasına ve bütçelerin büyümesine bir son verilememesidir. Aslında sosyalizm, kıtamız nüfusunun büyük bir bölümünün içinde bulunduğu bu tamamen anormal duruma karşı bir protestodan başka nedir ki?

"Kendi mahvımıza yol açıyoruz," diyor Frederic Passy, Londra'da 1890 tarihli son Evrensel Barış Kongresi öncesinde yaptığı konuşmada, "gelecekte yapılacak delice insan katliamlarına katılmanın yolunu hazırlayarak, ya da geçmişten bize miras kalan çılgın ve canice katliamların borçlarının faiz-

lerini ödemeye katılarak kendi mahvımıza yol açıyoruz. Birbirimizi öldürebilme imkânını yaratabilmek için açlıktan ölüyoruz."

Bu sorunun Fransa'da nasıl ele alındığına değinirken de şöyle diyor:

> Yurttaş ve insan hakları deklarasyonundan yüz yıl sonra, ulus haklarının kabul edilmesinin; fetih adı altında insanlığa karşı işlenmiş gerçek suçlar olan ve hükümdarların tutkusu, ulusların gururu ne derse desin kazananları bile zayıflatan bütün bu yalana ve şiddete dayalı girişimlerden vazgeçmenin zamanının geldiğine inanıyoruz.

"Ülkemizdeki dinî eğitim beni hayretler içinde bırakıyor," diyor, aynı kongrede Sör Wilfred Landon. "Bir oğlanı pazar okuluna gönderiyorsunuz ve ona diyorsunuz ki: 'Sevgili oğlum, düşmanlarını sev. Eğer bir arkadaşın sana vurursa, sen de ona vurma, onu tatlılıkla yola getirmeye çalış.' Pekâlâ! Çocuk pazar okuluna on dört, on beş yaşına kadar devam ediyor; daha sonra yakınları onu orduya sokuyorlar. Bu genç orduda ne yapacak ki? Herhalde düşmanını sevmeyecek, tersine onunla karşılaştığı anda onu süngüsüyle deşecek. Bu ülkedeki dinî eğitim işte bu boyuttadır. Bunun din buyruklarını yerine getirmenin en iyi yolu olduğuna inanmıyorum. Bence, düşmanını sevmek bir çocuk için iyi bir şey ise, bu aynı zamanda yetişkin için de geçerli olmalıdır..."

"Avrupa'da sorunları tartışarak değil de cinayetle çözmek için," diyor J. Jowet Wilson, "silâh altında tutulan yirmi sekiz milyon insan var. Hıristiyan uluslarda yürürlükteki tartışmalı sorunları çözme usûlü böyle. Bu usûl aynı zamanda oldukça pahalı, çünkü başvurduğum istatistiklere göre, Avrupa'daki uluslar 1872'den beri birbirlerini boğazlayarak sorunları çözmek için elli milyon sterlin harcamışlar. Bana öyle geliyor ki, işler bu duruma geldiğinde iki alternatiften biri kabul edilmeli: Ya Hıristiyanlık başarıya ulaşamamıştır ya da Hıristiyanlığı yorumlamaya kalkanlar onu yanlış anlamışlardır. Savaşçılarımız silâhsızlandırılmadıkça, orduları-

mız terhis edilmedikçe kendimize bir Hıristiyan ulusuyuz deme hakkımız olamaz."

Hıristiyan papazların savaş karşıtı propaganda yapma zorunluluğu üzerine yapılan bir görüşmede G.D. Bartlett birçok şeyin yanı sıra dedi ki, "Kutsal Kitaplardan anladığım kadarıyla, iddia ediyorum ki, insanlar savaş sorununu görmezden geldikleri sürece Hıristiyanlıkla sadece oyun oynuyorlar demektir. Uzun bir ömür sürdüm ve bütün yaşamım boyunca papazlarımızdan evrensel barış üzerine ancak yarım düzine kadar vaaz dinledim. Bundan yirmi yıl önce bir salonda, kırk kişi önünde savaşın Hıristiyanlıkla bağdaşmadığını söyledim. Beni çılgın bir fanatik olarak gördüler. Savaşsız yaşama düşüncesi affedilmez bir zayıflık, bir çılgınlık gibi kabul ediliyordu."

Katolik papazı Defourney de kendisini aynı heyecanla ifade etmiştir:

> Her insanın vicdanına kazınmış ebedî yasanın ilk buyruklarından biri, hiçbir geçerli nedeninin olmadığı ya da buna zorlanmadığın bir durumda hemcinsinin yaşamına son vermeme ve insan kanı dökmeme buyruğudur. Bu, insan yüreğine başka buyruklardan daha derin bir şekilde yazılmış buyruklardan biridir. Ama söz konusu savaş olunca, yani sel gibi akan insan kanı olunca günümüz insanı artık buna haklı bir neden aramıyor. Savaşa katılanlar, acaba bu kadar insanın öldürülmesinin herhangi bir mesuliyeti var mı; başka bir deyişle savaşlar, ya da böyle isimlendirilen şey haklı mı yoksa haksız mı, meşru mu yoksa değil mi, masum mu yoksa suç mu, insanları öldürmeyi yasaklayan yüce yasayı bu şekilde davranarak ihlâl etmiş olur muyuz, olmaz mıyız diye kendi kendilerine sormuyorlar. Bu konuda vicdanları susuyor.
>
> Savaş ahlâkî bir davranış olmaktan çıkmış durumda. Savaşçılar için, katlanmak zorunda oldukları yorucu ve tehlikeli askerî kamplarda galip gelmekten başka bir sevinç yoktur, kaybetmekten başka da üzüntü yoktur. Bana kalkıp da onların vatanlarına hizmet ettiklerini söylemeyin. Çok önceleri büyük bir dâhi veciz hale gelen şu sözleri söyledi onlara: Adaleti ortadan kaldırdığınızda devletlerden geriye büyük bir haydut sürüsün-

den başka ne kalır ki? Ve her haydut sürüsü küçük bir devlet değil midir? Haydutların da kendilerine göre yasaları var, orada da ganimet ve hatta çete onuru için savaşılıyor.

Bunun için, beyler bu kuruluşun [uluslararası anlaşmazlık mahkemesinin] amacı Avrupa uluslarını birer hırsızlar ulusu, ordularını da haydut ve korsan sürüleri olmaktan çıkarmaktır. Ve unutmadan yalnızca haydut değil, köle olduklarını da eklemeli. Çünkü, bizim ordularımız bildiğimiz kadarıyla onları zorbaca ve sorumsuzca kullanan bir ya da iki hükûmetin ya da bir iki bakanın köle sürüleridir.

Bir kölenin özelliği efendisinin elinde bir insan değil bir eşya, bir maşa muamelesi görmesidir. Yöneticilerin, bakanların keyfiyetine bağlı olarak ölmeye ve öldürmeye giden askerlerin, subayların ve generallerin durumu da böyledir. Askerî kölelik gerçek bir olgudur ve köleliklerin en kötüsüdür, özellikle günümüzde ulusların en güçlü, kuvvetli mensuplarının boynuna, onları cinayet aygıtı, profesyonel katil, insan kasabı haline getirmek için zorunlu askerlik zinciri takılmaktadır. Özgürlükleri bunun için ellerinden alınır ve bunun için yetiştirilirler.

Yönetenlerden iki ya da üç kişi gizli kabine toplantısında bir araya gelerek, gizlice, protokolsüz, tutanak tutmadan, sorumluluk yüklenmeden konuşarak insanları katliam yapmaya gönderirler.

"Tehlikeli silâhlanmaya karşı protesto hareketleri çağımızda başlamadı" diyor Signor E.G. Moneta. Ve devam ediyor:

Montesquieu'nun kendi zamanında söylediklerine kulak verin: "Fransa (Avrupa da diyebiliriz) askerler tarafından yok edilecek. Yeni bir veba Avrupa'yı sardı. Hükümdarları pençesi altına aldı ve onları çok sayıda askeri silâh altında tutmaya itiyor. Bu hastalık bulaşıcı ve yayılma özelliği göstermekte, çünkü bir devlet ordusunu geliştirmeye kalkınca arkasından diğerleri de aynı şeyi yapıyorlar. Öyle ki bundan herkesin mahvından başka bir sonuç çıkmaz.

"Her hükûmet ancak halkı yok olma tehlikesiyle karşı karşıya olduğunda tutabileceği kadar askeri silâh altında tutuyor ve insanlar herkesin herkese karşı olduğu bu gerilim durumuna da barış diyorlar. İşte bu yüzden, Avrupa öylesine mahvolmuş durumda ki, eğer bireyler dünyanın bu bölgesindeki hükûmetlerin

durumunda olsalardı, içlerinden en zenginleri bile yaşayamazdı. Bizler bütün dünya ticaretini ve zenginliklerini elimizde tuttuğumuz halde fakiriz."

Bu sözler bundan yaklaşık yüz elli yıl önce yazıldı. Tablo sanki günümüzü anlatıyor. Sadece hükûmet rejimi değişti. Montesquieu'nün zamanında kalabalık bir orduya sahip olmanın nedeni kralların despot iktidarlarıdır, deniliyordu. Fetihler sayesinde kendi özel mal, mülklerini arttırmak ve ünlerine ün katmak umuduyla savaşa giriyorlardı.

Eskiden şöyle deniyordu: "Keşke, halklar askerî hükûmetleri ve parayı reddetme hakkına sahip kişileri seçebilselerdi, o zaman savaşçı politikalara son verilmiş olurdu." Günümüzde neredeyse tüm Avrupa'da temsili hükûmetler başta bulunuyor, buna rağmen, savaş ve savaşa hazırlık harcamaları korkunç boyutlara ulaşmış durumda.

Kuşkusuz hükümdarların çılgınlığı yönetici sınıflara geçti. Günümüzde, XIV. Louis zamanında olduğu gibi, bir kral bir başkasının metresine saygıda kusur ettiği için savaşlar yapılmıyor. Ne var ki, ulusal onura ve yurtseverliğe gösterilen doğal ve saygın hassasiyet abartılarak bir ulusun kamu görüşü bir başka ulusa karşı tahrik edilmekte ve öyle bir dereceye gelinmektedir ki, –haber doğru olmasa bile– ülkemizin büyük elçisi bir başka devlet lideri tarafından kabul edilmedi diye savaşların en korkuncu, en ürkütücüsü çıkartılmaktadır. Avrupa günümüzde o büyük Napolyon savaşları sırasında olduğundan çok daha fazla askeri silâh altında tutuyor. Birkaç istisna dışında bütün yurttaşlar yaşamlarının birkaç yılını kışlalarda geçirmeye mecbur ediliyor. Surlar, tersaneler, savaş gemileri inşa ediliyor; durmadan kısa süre sonra yerini başkalarına bırakacak silâhlar icat ediliyor, çünkü daima insanlığın iyiliği için çalışması gereken bilim ne yazık ki sürekli olarak en kısa zamanda en fazla insanı öldürmenin yeni yollarını icat ederek imha işine katkıda bulunuyor.

Bu kadar büyük sayıda askerin gereksinimlerini karşılamak ve bu kadar büyük insan kırımı hazırlıkları için her yıl yüz milyonlar , yani halkın eğitimine ve kamu yararına olacak çalışmalara yetebilecek ve toplumsal sorunları barışçıl yolla çözebilme imkânı sağlayabilecek kadar para harcanıyor.

---

* Günümüzde askerî harcamalara yılda 900 milyar dolar harcanıyor. (Ç.n.)

Onca bilimsel keşfe rağmen Avrupa, Ortaçağın en berbat, en barbar dönemlerine benzer bir durumda bulunuyor. Herkes, ne savaş ne de barış hali olan bu durumdan şikâyetçi ve bundan kurtulmak istiyor. Devlet liderlerinin hepsi barış istediklerini belirtiyor ve barışçı olduklarını en şatafatlı biçimde ilân etmekte birbirleriyle yarışıyorlar. Aynı gün ya da ertesi gün, silâhların arttırılması konusunda parlamentoya yasa tasarıları sunuyor ve buna gerekçe olarak da, barışı güvenceye almak amacıyla önleyici tedbirler almayı gösteriyorlar.

Ama bizim istediğimiz böyle bir barış değil. Ve uluslar bunu yutmuyor. Gerçek barış karşılıklı güvene dayanır, oysa bu korkunç silâhlanmalar açıkça devletler arasında düşmanlık değilse bile gizli bir güvensizlik olduğunu ortaya koyuyor. Samimi duygularını dostça belirtmek isteyen bir adamın, elinde dolu bir silâhla, aralarındaki anlaşmazlıkları görüşmek üzere komşusunu evine davet ettiğini bir düşünün.

İşte her iyi yurttaş, her ne pahasına olursa olsun, hükûmetlerin barışçıl açıklamaları ile savaşçı politikaları arasındaki bu gün gibi açık çelişkiyi ortadan kaldırmayı istiyor.

Avrupa'da yılda 60.000 intihar olayının meydana gelmesi bizleri şaşırtıyor, oysa bu sayı sadece bilinen ve kayda geçmiş rakamlardır, Rusya ve Türkiye bunun dışındadır. Tam tersine intihar sayısının bu kadar az olmasına şaşırmak gerekir. Çağdaşımız olan her insanın, yaşamı ile bilinci arasındaki çelişki anlaşılacak olursa, derin bir umutsuzluk içinde olduğu görülür. Uygar insanın varlığını dolduran modern yaşam ile bilinci arasındaki tüm öteki çelişkilere değinmeden, sürekli silâhlı barış durumu ile kendi Hıristiyanlığını gözden geçirmesi bile bir insanı umutsuzluğa düşürmeye, aklından şüphe etmesine, nihayetinde de bu barbar ve çılgın dünyadaki yaşamdan vazgeçmesine yeter de artar. Bütün öteki çelişkilerin özünü oluşturan bu çelişki öylesine korkunçtur ki, bunu benimseyerek yaşamak ancak bunun üzerinde düşünülmediği ya da bu unutulduğu takdirde mümkündür.

Hâlâ nasıl oluyor da hepimiz, Hıristiyan olarak yalnız insan sevgisini dile getirmekle kalmıyor, aynı zamanda bir tek nabızda atan bir hayat gibi gerçekten ortaklaşa yaşıyor, bir-

birimize destek oluyor, ortak mutluluk konusunda birbirimizi eğitiyor, birbirimize sevgiyle yaklaşıyoruz! Yaşamın bütün anlamı işte bu yakınlaşmada yatıyor; yarın devlet liderlerinden biri budalaca bir söz söyleyecek, bir başkası da ona başka bir budalaca sözle karşılık verecek ve ben de bana hiçbir şey yapmamış olan, üstelik de sevdiğim insanları öldürmeye giderken ölüm tehlikesiyle karşı karşıya kalacağım! Bu uzak bir olasılık değil, hepimizin kendisini hazırlaması gereken kaçınılmaz bir gerçek. Böyle bir şeyin bilincine açıkça varmak bile insanı delirtmeye ya da intihara sürüklemeye yeter. Ve olmakta olan da tam olarak bu, özellikle de askerler arasında. Böyle bir sona doğru sürüklendiğini hissetmek için insanın bir an olsun kendisine dönmesi yeterli.

Modern insanın şarapla, sigarayla, afyonla, kumarla, okuduğu gazeteyle, seyahatle ve seyretmekten haz duyduğu her türlü gösteriyle kendini alabildiğine alıklaştırmaya çalışması ancak bununla açıklanabilir. İnsanlar kendilerini, tüm bunlara sanki önemli ve ciddî bir uğraşmış gibi veriyorlar. Doğrusu da bu. İnsanın kendisini alıklaştırmasını sağlayacak maddî çareler bulunmasaydı, insan soyunun yarısı hiç tereddüt etmeksizin beynini patlatırdı, çünkü insan, bulunduğu çekilmez durumla vicdanı arasındaki çelişkiyle yaşamak zorunda kalıyor. Çağımızdaki insanların hepsi bu durumda; hepsi de vicdanlarıyla yaşamları arasında cereyan eden sürekli ve apaçık çelişki içinde yaşamak zorunda. Bu çelişki ekonomik hayatta olduğu kadar politik hayatta da ortaya çıkıyor. Ama bunlar arasında en bariz olanı insanlar arası kardeşliğe dair Hıristiyanlık yasasının bilincinde olunmasına rağmen, askerlik hizmetinin evrensel olarak zorunlu hale getirilmesinde, nefret etmeye ve öldürmeye hazır olmakta, yani hem Hıristiyan hem gladyatör olmakta yatıyor.

6. Bölüm

Günümüz İnsanının Savaş Karşısındaki Tutumu

Yaşam ile vicdan arasındaki zıtlığın çözümü iki yolla mümkündür: Yaşam tarzını değiştirmek ya da vicdanını değiştirmek. Bu alternatifler dışında bir şey mümkün görünmüyor.

İnsan kötü olduğuna inandığı şeyi yapmayı bırakabilir, ama kötü olan şeyi kötü bulmayı bırakamaz.

Aynı şekilde tüm insanlık da kötü olarak gördüğü şeyi yapmayı bırakabilir. Ama kötü olan, yani kısacası olmaması gereken hakkındaki her gün daha net bir şekilde gelişen bilincini değiştirmek bir yana, bir süreliğine durduramaz bile. Ve bu yüzden, günümüz Hıristiyan dünyasının mahkûm ettiği putperest yaşam tarzını reddetmesi, toplumsal yaşamını, kabul ettiği Hıristiyan ilkeler üzerine kurması kaçınılmaz görünüyor.

İnsanlar ve uluslar için değişmez bir güç olan atalet yasası olmasaydı böyle de olabilirdi. İnsanın içinde bu psikolojik ilke biçimini alan atalet yasası İncil'de yazılı şu sözlerle çok güzel ifade ediliyor: "İnsanlar karanlığı ışığa tercih ettiler, çünkü yaptıkları işler kötüydü." Bu ilke insanlarda gerçeği kabul etmeme, bunun yerine sürdürdükleri ve sevdikleri yaşamın gerçekle tam olarak uyuştuğuna kendilerini inandırma şeklinde ortaya çıkar.

Kölelik Platon ve Aristoteles'in ortaya koyduğu tüm ahlâki ilkelere tersti, bununla birlikte ne biri ne de öbürü bunun farkına varmadı, çünkü köleliğin ortadan kaldırılması, alışmış oldukları yaşam düzenini yok ederdi. Çağımızda olan da budur.

İnsanların iki kasta ayrılması ile siyasî ve askerî şiddet, modern toplumumuzun öğrettiği tüm ahlâkî ilkelere zıttır,

bununla birlikte bugünün öncü aydın insanları bunu görmezlikten geliyorlar.

Çağdaş aydın insanlar, hepsi değilse bile en azından çoğu, bilinçsizce de olsa kendi konumlarını aklayan bu eski yaşam anlayışını sürdürmeye ve hem kendilerinden hem de başkalarından bunun yetersizliğini ve özellikle de mevcut düzeni hepten yıkacak olan Hıristiyan yaşam anlayışının benimsenmesinin gerekliliğini saklamaya çalışıyorlar. Bu insanlar toplumsal yaşam anlayışına dayalı rejimi korumak için mücadele ediyor, ama buna kendileri de inanmıyorlar; çünkü bu yaşam anlayışı köhnemiştir ve buna artık inanılamaz.

Çağımızın felsefî, siyasî ve edebî bütün literatürü bu bakımdan çok dikkat çekicidir. O ne fikir, biçim, renk zenginliği! O ne derin bilgi, o ne sanat, ama aynı zamanda o ne ciddî tez eksikliği, herhangi bir isabetli düşünce karşısında o ne pısırıklık! İncelikler, alegoriler, şakalar, en kabasından genellemeler bol ama doğrudan konuya, yani hayatî probleme değinen basit ve açık hiçbir şey yok.

Ama hepsi bu değil, bu zarif sululukların yanı sıra edebiyatımız basit edepsizlik ve gayri insanî tavırlardan, insanları ilkel barbarlığa, yalnızca pagan değil beş bin yıl geride bıraktığımız hayvanı hayatın ilkelerine en kestirme yoldan geri götürecek argümanlardan geçilmiyor.

Zaten başka türlü de olamazdı. Bazılarının sırf alışkanlıktan, bazılarınınsa çıkarları gereği bağlı kaldığı toplumsal düzeni alt üst edecek olan Hıristiyan yaşam anlayışından korkan insanlar pagan yaşam anlayışına ve ilkelerine geri dönmekten başka bir şey yapamazlar. Zamanımızdan iki bin yıl öncesinde olduğu gibi yalnız yurtseverliği ve aristokratizmi değil, en kaba şekliyle epikürizmi ve hayvanîliği yaymaya çalışıyorlar; tek farkla ki, eskiden bunu yayanlar buna inanıyordu, oysa günümüzde bunu öğütleyenlerin kendileri de söylediklerine inanmıyorlar, inanamazlar çünkü bunun hiçbir anlamı yok. Toprak ayağının altından kayarken insan olduğu yerde duramaz: İlerlenmezse geriye gidilir. Ve bunu söyle-

mek tuhaf ve korkunç olsa da, çağımızın aydın insanları, fikir dünyasının ileri gelenleri, kendilerine özgü akıl yürütmeleriyle, toplumu geriye, putperestlerin durumundan da geriye, ilkel barbarlık durumuna götürüyorlar.

Çağımızın önde gelen düşünürlerinin bu eğilimlerini en iyi, yaşamın toplumsal açıdan ne denli eksik kavrandığının ortaya çıktığı şu olguda görebiliriz: Savaş, genel silâhlanma ve evrensel zorunlu askerlik hizmeti karşısındaki tutumları.

Günümüz düşünürlerinin –eğer kötü niyetli değillerse– bu olgu karşısındaki belirsiz tutumları dikkat çekicidir. Bu tutum şu üç şekilde ortaya çıkıyor: Bazıları bunun Avrupa'nın özel politik durumundan kaynaklanan rastlantısal bir olgu olduğunu ve halkların manevî yaşam düzenlerinde bir devrim olmaksızın sadece basit maddî, uluslararası ve diplomatik tedbirlerle iyileştirmeye elverişli olduğunu düşünüyor; başkaları bu olayı hem korkunç ve acımasız hem de ölüm ve hastalık gibi kaçınılmaz ve mukadder bir şey olarak görüyor; üçüncüler ise, savaşı sakin bir kayıtsızlıkla, sanki gerekli bir olaymış gibi, iyileştirici, yani arzulanabilir bir şey olarak görüyor.

İnsanlar bu konuya değişik yönlerden bakıyorlar; ama hepsi de savaştan, katılanların kendi iradelerine hiçbir şekilde bağlı değilmiş gibi söz ediyorlar. Buna bağlı olarak da sağduyulu bir kimsenin normalde aklına gelebilecek "Acaba ben savaşa katılmalı mıyım?" sorusunu sormayı kabul edemiyorlar. Onlara göre böyle sorular yoktur, ve savaş hakkındaki görüşü ne olursa olsun her insan, iktidarın emirlerine körü körüne uymak zorundadır.

Uluslararası ve diplomatik tedbirlerle savaşa engel olunabileceğine inanan birincilerin tutumu, Londra'da toplanan Evrensel Barış Kongresi'nde alınan kararlarda ve 1891'de *Revue des Revues*'nün 8. sayısında yer alan ünlü yazarların savaş üzerine makaleleri ve mektuplarında çok iyi ifade edilmiştir.

Dünyanın dört bir yanından gelen aydınların sözlü ve yazılı görüşlerini bir araya getiren Kongre, çalışmalarına ka-

tedralde yapılan bir ayinle başladı ve beş gün boyunca pek çok söylev dinlendikten sonra herkese açık bir yemek ve konuşmalarla son buldu. Kongrede aşağıdaki karalar alındı:

1. Kongre insanlar arasındaki kardeşliğin kaçınılmaz olarak ulusların kardeşliğini de kapsadığı görüşünü kabul eder.

2. Kongre insanlığın ahlâkî ve siyasî ilerlemesi üzerinde Hıristiyanlığın önemli bir etkisi bulunduğunu kabul eder; İncil'i vaazedenlere ve dinî eğitimden sorumlu başka kişilere İsa'nın, filozofların ve ahlâkçıların öğretilerinin temelini oluşturan bu barış ve iyi niyet ilkelerini yayma gereğini ısrarla anımsatır; *Kongre aynı zamanda her yılın aralık ayının üçüncü Pazar gününün bunun için tesis edilmesini önerir.*

3. Kongre, tüm tarih öğretmenlerinin gençliğin dikkatini, savaşların, her çağda, insanlığa korkunç zararlar verdiği ve bütün savaşların, genelde eften püften nedenlerle çıktığı gerçeği üzerine çekmeleri gerektiği görüşündedir.

4. Kongre, okullarda kültür fizik adıyla verilen askerî idmanları protesto etmekte ve militer formasyondan çok can kurtarma formasyonunun verilmesini tavsiye etmektedir. Sınav sorularını hazırlamakla görevli olan kişilere de çocukların kafalarını barış ilkelerine yönlendirme gereğini hissettirmenin yararı konusunda ısrar etmektedir.

5. Kongre, gelişmemiş ve zayıf halkların uygar uluslarla karşı karşıya kaldıklarında uğrayacağı her türlü haksızlığa ve kötülüğe karşı kendi topraklarında özgürlüklerinin, mal ve mülklerinin korunmasının, sözde gelişmiş uygar uluslardan gelecek kötülüklere karşı güvence altına alınmalarının İnsan Hakları öğretisinin gereği olduğu görüşündedir. Kongre bu amaç için ulusların uyum içinde çalışmaları gerektiğini belirtir. Kongre ayrıca bu yakınlarda Bruxelles'de yapılan Afrika uluslarının yaşam koşullarının iyileştirilmesi için yapılan kölelik karşıtı konferansta alınan kararlara yürekten katıldığını belirmek ister.

6. Kongre bazı uluslarda hâlâ derin bir şekilde kökleşmiş halde bulunan gelenekler ve askerî önyargıların, meclis toplantılarında ve basın organlarında kamuoyu liderleri tarafından yapılan yanlış yönlendirmelerin çoğu zaman doğrudan savaş nedeni olduğuna inanmaktadır. Kongre kamunun doğru bilgilendirilmesiyle bu yanlışlıkların zamanında önlenerek uluslar arasın-

daki muhtemel anlaşmazlıkları giderebileceği kanısındadır. Kongre aynı zamanda, yukarıda sözü edilen ihtiyaca cevap olabilecek uluslararası bir gazete çıkarılmasının uygun olacağı düşüncesindedir.

7. Kongre Uluslararası Parlamenterler Konferansı'na ölçü ve ağırlık birimlerinin, paraların, değişik posta, telgraf ve nakliyat tarifelerinde yapılacak düzenlemeleri birleştirme projesinin önerilmesini tavsiye etmektedir. Bu birleştirme halkları ticarî, sanayi ve bilimsel açıdan birleştirecektir.

8. Kongre, kadının muazzam toplumsal ve ahlâkî etkisini göz önüne alarak, her kadının eş, anne, kız kardeş, yurttaş olarak barışa katkıda bulunacak her şeyi desteklemesini istemektedir; aksi takdirde militarist sistemin devamında sorumluluğun büyük bölümünü kadınlar üstlenmiş olacaktır.

9. Kongre, Malî Reform Kuruluşu'yla Avrupa ve Amerika'daki benzerlerinin, ithalat vergilerinin azaltılarak devletler arasında eşit ticarî ilişkilerin sağlanmasının yollarını aramak için bir araya gelmelerini umut etmektedir. Kongre tüm Avrupa'nın barışa hizmet etme ve savunma bahanesiyle yaptığı silâhlanmaya, karşılıklı güvensizlik ortamını ayakta tutarak bizzat bir tehlike olması ve bütün öteki sorunlara göre öncelik arz eden iş koşulları ve sefalet sorununun tatmin edici şekilde çözülmesini engelleyerek ekonomik huzursuzluğa neden olması nedeniyle bir an önce son vermesi görüşündedir.

10. Kongre genel bir silâhsızlanmanın barışın en büyük güvencesi olacağını ve devletleri halihazırda bölen sorunları ortak çıkarlar doğrultusunda çözmeye götüreceğini kabul etmektedir. Kongre, bütün Avrupa ülkelerinin temsilcilerinin kademeli olarak silâhsızlanmaya gitmenin yollarını aramak üzere en kısa zamanda bir kongre toplamasını istemektedir.

11. Kongre, bir tek devletin kararsızlığının bile yukarda belirtilen kongrenin toplanmasını süresiz bir biçimde engelleyebileceğini göz önünde bulundurarak, hatırı sayılır sayıda askeri evlerine geri gönderen ilk hükûmetin Avrupa'ya ve insanlığa en büyük hizmette bulunmuş olacağı görüşündedir, çünkü bu davranışı ile öteki hükûmetleri kamuoyunun da baskısıyla kendisini örnek almaya zorlamış olacaktır, bu tutumuyla sağladığı moral güçle ülke savunmasını zayıflatacağı yerde güçlendirmiş olacaktır.

12. Kongre silâhsızlanma sorunu ile barış sorununun genelde kamuoyuna bağlı olduğunu göz önünde bulundurarak bütün barış dostlarına, barış cemiyetlerine, özellikle parlamenter seçim dönemlerinde seçmenlerin oylarını programlarına barış, silâhsızlanma ve uyuşmazlık mahkemeleri konularını almış adaylara vermeleri yönünde daha aktif bir propaganda yapmalarını tavsiye etmektedir.

13. Kongre, geçen Eylül ayında Washington'da toplanan Uluslararası Amerikan Konferansı'nda alınmış olan, nedeni ne olursa olsun, her türlü anlaşmazlık ve ihtilâf durumunda, ilgili uluslardan herhangi birinin bağımsızlığını tehlikeye sokacak durumlar dışında uyuşmazlık mahkemelerine başvurma mecburiyetinin olması kararından dolayı barış dostlarını tebrik eder.

14. Kongre bu kararı saygıyla Avrupalı devlet adamlarının dikkatine sunar ve yakın bir gelecekte devletler arasındaki bütün çatışmaları önceden önleyecek ve başka devletlere örnek teşkil edecek benzer sözleşmelerin dünyanın öteki devletleri tarafından da imzalanmasını diler.

15. Kongre, geçen 16 Haziran tarihinde İspanyol Senatosu tarafından, devletlerin bağımsızlığı ya da yönetimle ilgili iç işlerinin dışındaki her türlü ihtilâf durumlarının özel ya da genel uyuşmazlık mahkemeleri sözleşmelerine göre tartışılmasını öngören bir yasa taslağının kabul edilmesini memnuniyetle karşılar. Aynı şekilde geçen 6 Mart tarihinde Norveç Parlamentosu tarafından ve 11 temmuz tarihinde İtalyan Parlamentosu tarafından aynı amaca yönelik kararlar alınmasını memnuniyetle karşılar.

16. Kongre katılımcılarının hükûmetlerine bildiriler göndererek, onlardan uluslararası anlaşmazlıkları çözecek mahkemelerin kurularak savaşa başvurulmasının önüne geçilmesi için gereğinin yapılması yönünde talepte bulunmak üzere başlıca siyasî, dinî ve ticarî örgütlerin yanı sıra işçi ve barış örgütlerinin de katıldığı bir komisyon oluşturulmasını kararlaştırmıştır.

17. 1) Bütün barış cemiyetlerinin amacının uluslar arasında bir hukuk düzenin tesis edilmesi olduğunu. 2) Uluslararası sözleşmelerle garanti altına alınan tarafsızlığın bu hukuk düzenine doğru atılmış bir adım olduğunu ve savaşa katılabilecek ülkelerin sayısını azalttığını göz önünde tutarak Kongre tarafsızlık rejiminin yaygınlaştırılmasını tavsiye eder ve 1) Şu anda bazı

devletler açısından tarafsızlığın avantajlarını güvence altına alan bütün sözleşmelerin gelecekte de yürürlükte kalmasını ya da tarafsızlığı daha etkili kılmak amacıyla gerek bütün devletler sathına yayarak, gerekse de tarafsızlığın önünde bir güvenceden çok bir tehlike arz eden kalelerin yıkılmasını emrederek düzeltilmesini. 2) İlgili halkların isteğine uygun, diğer devletlerin tarafsızlığını sağlayan yeni sözleşmelerin yapılmasını diler.

18. Alt komisyon şunları önermektedir:

1) Bir sonraki Barış Kongresi tarihinin, yıllık uluslararası konferans toplantısı öncesine ya da hemen sonrasına denk getirilmesi ve aynı kentte yapılması.

2) Uluslararası barış ambleminin seçiminin belirsiz bir tarihe ertelenmesi.

3) Aşağıdaki kararların alınması:

a. Amerika Birleşik Devletleri'ndeki Hıristiyan âleme dahil Presbiteryen Kilisesi'nin her bir dinî kurumunun en üst düzeydeki temsilcisine resmen başvurarak biraraya gelip savaşın uluslararası hakem mahkemeleri aracılığıyla nasıl önlenebileceğinin incelenmesi önerisinin verdiği memnuniyetin belirtilmesi.

b. Kongre adına büyük İtalyan yargıcı, Uluslararası Barış ve Özgürlük Komisyonu Üyesi Aurelio Safi'nin anısına en derin saygılar sunulması.

4) Kongre tarafından kabul edilmiş ve başkan tarafından imzalanmış önergelerin mümkün olan en kısa zamanda bütün uygar ülkelerin başkanlarına temsilciler aracılığıyla iletilmesi.

5) Aşağıdaki kararların alınması:

a. Kongre çeşitli oturumlarında başkanlık edenlere minnettarlığını belirtir;

b. Başkana, sekreterlere ve büro çalışanlarına minnettarlığını belirtir

c. Alt komisyon üyelerine minnettarlığını belirtir;

d. Saygıdeğer Scott Holland'a, saygıdeğer Dr. Ruen Thomas'a, saygıdeğer S. Morgan Gibbon'a Kongre açılışından önce yaptıkları konuşmalar nedeniyle, aynı zamanda St. Paul Katedrali, City Tapınağı, Stamford Hill Kilisesi yetkililerine bu kiliseyi Kongre'nin emrine verdikleri için minnettarlığını belirtir;

e. Windsor Sarayı'nı Kongre üyelerinin ziyaretine açtığı için Ekselanslarına minnettarlığını belirtir;

f. Kongre aynı zamanda Belediye Başkanı Lorda ve Eşine, M.

Passmore Edwards'a ve Kongre üyelerine konukseverlik gösteren herkese minnettarlığını bildirmeyi borç bilir.

19. Kongre, oturumlar sırasında, ortak bir çalışma yapmak için bir araya gelmiş değişik dil, din, ırk ve milliyete sahip onca kadın ve erkek arasında dikkate değer bir ahengin hüküm sürmesini ve Kongre çalışmalarının mutlu sona ulaşmasını sağladığı için Tanrı'ya yürekten minnettarlığını kayıtlara geçer ve bu oturumlarda savunulmuş olan ilkelerin ve Barışın en sonunda galip geleceğine olan tam ve sarsılmaz inancını ifade eder.

Bu Kongrenin birinci amacı, her türlü çareye başvurarak savaşın dezavantajlarını ve barışın kutluluğunu insanlar arasında yaymak; ikinci amacı ise, hükümetlere etki ederek onların uluslararası hakem mahkemelerinin savaşı önlemedeki işlevini, ayrıca silâhsızlanmanın gereğini ve yararlarını görmelerini sağlamaktır.

Kongre birinci amacına ulaşabilmek için tarih profesörlerine, kadınlara ve ruhban sınıfına sesleniyor ve onlara Aralık ayının üçüncü pazarında, savaşın kötülükleri ve barışın yararları üzerine vaaz vermelerini tavsiye ediyor. Kongre ikinci amacına ulaşabilmek için de hükûmetlere sesleniyor ve onlara silâhsızlanmayı ve savaşmak yerine anlaşmazlık giderici hakem mahkemelerine gitmelerini öneriyor.

Insanlara savaşın kötülüklerinden ve barışın iyiliğinden söz etmek! Ama insanlar bütün bunları, neyin iyi neyin kötü olduğunu çok iyi biliyor, bildiğini de çağlardan beri selâmlaşırken bile "barış seninle olsun" ifadesini kullanarak gösteriyorlar. Vaaza ne gerek var ki!

Yalnız Hıristiyanlar değil, paganlar da binlerce yıl öncesinde savaşın kötülüklerini ve barışın yararlarını biliyordu. İncil'in papazlarına her sene Aralık'ın üçüncü Pazar'ında savaşın kötülüğü ve barışın iyiliği hakkında vaaz vermelerini söylemek gereksizdir.

Bir Hıristiyan bunları yaşamı boyunca, her Allahın günü vaazetmeden yapamaz, Hıristiyan papazları ise bunu yapmıyorlar, bu da nedensiz değil. Ve bu nedenler ortadan kalkmadıkça tavsiyeler hiçbir işe yaramaz. Hükûmetlerin ordularını

dağıtmaları ve anlaşmazlıkları uluslararası çözüm mahkemelerine devretmeleri konusu ise, tamamen boş bir hayaldir. Hükûmetler insanları silâh altına almanın ve askerî birlikleri ayakta tutmanın zorluklarının bilincindedirler; bunu bilmelerine rağmen korkunç bedeller ödeyerek askerî birlikleri silâh altında tutuyor ve onları organize ediyorlar, başka türlü yapamayacakları da gün gibi ortada. Kongrenin vereceği tavsiyeler de bunu değiştirecek değildir. Ne var ki, aydın beyefendiler bunu bir türlü görmek istemiyorlar ve hâlâ hükûmetlerin kendi iktidarlarını sınırlamanın bir yolunu bulabilecekleri umudunu taşıyorlar.

Revue des revues'de bir aydın, "Savaş Önlenebilir mi?" başlıklı bir makale yazmış.

> Avrupa'da savaş patlak verirse, ancak büyük barbar istilalarına benzer sonuçlar doğuracağı konusunda herkes hemfikir. Ulusların varlıkları bile tehlikeye girebilir, savaş şiddetli, kanlı ve korkunç olacaktır.
>
> Çağdaş bilimin elinde korkunç, yok edici silâhlar bulunduğu düşüncesi de eklendiğinde bu öngörü savaş ilânını belirsiz bir süre geciktiriyor ve mevcut durumu koruyor ama Avrupa halklarının belini büken, Avrupa halklarını savaşın yaratacağı yıkımların içine düşmekle tehdit eden silâhlanmaya yapılan korkunç harcamalar sürüyor.
>
> Bu fikirlerin etkisi altında kalan çeşitli ülkelerden insanlar, başımızın üstünde "Demokles'in kılıcı" gibi asılı duran korkunç katliamı ya durdurmaya ya da en azından etkilerini azaltmaya yarayacak pratik çözümler bulmaya çalışmışlardır.
>
> Bunlar yakında Roma'da toplanacak Evrensel Barış Kongresi'nin ve silâhsızlanma üzerine yeni yayımlanmış bir broşürün gündeme getirdiği sorunlar.
>
> Ne yazık ki, Avrupa devletlerinin birbirlerinden izole olmuş ve farklı çıkarlar doğrultusunda hareket eden mevcut örgütlenmesiyle, savaşın tamamen ortadan kaldırılması bir hayaldir ve bu konuda kendimizi kandırmak tehlikeli olabilir. Bununla birlikte, uluslar arasında cereyan eden bu söz düellolarına mantıklı kural ve düzenlemeler getirilmesinin en azından vahşeti sınırlayıcı etkisi olabilir.

Ayrıca silâhsızlanma tasarılarına güvenmek de oldukça hayalci bir yaklaşım olur, tüm okurlarımızın da paylaştığı kamuoyunun ortak görüşleri nedeniyle gerçekleşmesi hemen hemen imkânsız olmuştur. [Bu büyük olasılıkla şu demektir, Fransa rövanşı almadan silâhsızlanamaz.] Kamuoyu bu tasarıları kabul etmeye hazır değildir, dahası farklı halklar arasında kurulmuş olan uluslararası ittifaklar da bunları kabul edecek nitelikte değildir. Gerilimli koşullarda, kendi güvenliği açısından bir halkın başka bir halka silâhsızlanmayı zorla kabul ettirmeye kalkması savaş ilânıyla aynı anlama gelir.

Ama yine de ilgili uluslar arasında yapılacak görüşmelerde, karşılıklı ödünler verilerek, zorunlu uluslararası uzlaşmayla, askerî harcamaların önemli ölçüde kısılabileceğini itiraf etmek gerekir ki, Avrupa uluslarının belini büken bu harcamalar başka uluslarla savaştan çekinirken onları bir iç savaş yaşama tehlikesiyle karşı karşıya bırakacak bir toplumsal sorunun çözümünü engellemektedir.

Savaş ilânını izleyen hafta içinde kararlı bir biçimde savaşa girebilmek ve yirmi dört saat içinde de hedefi istila edebilmek için başvurulacak savaş örgütlenmesi akıl almaz harcamalar gerektirir, en azından günümüzde bu harcamalarda kısıtlamalara gidilebilir.

Devletlerin birbirlerine saldıramayacağı ve yirmi dört saat içinde yabancı toprakları işgal edemeyecekleri şekilde hareket etmemiz gerekir.

Bu pratik düşünce, Maxime Du Camp tarafından ifade edildi. Bu, yaptığı çalışmaların sonucuydu. Maxime Du Camp'ın önerileri şunlardır:

1) Bir diplomatik kongre her yıl belirli bir zamanda ve belirli bir süreliğine uluslararası durumu incelemek üzere toplanacaktır.

2) Savaşa neden olacak hadiseden ancak iki ay sonra savaş ilân edilebilecektir. Bu süre içinde, tarafsız güçler hakem rolü oynamaya çalışacaklardır (zorluk hangi hadisenin savaşa neden olduğunun belirlenmesinde yatmaktadır, çünkü savaş ilânının arkasında böylesi birçok hadise bulunmaktadır, hangisi için iki aylık mühlete uyulması istenecektir).

3) Savaşmaya niyetlenen uluslar ancak halk oylamasına başvurup onay aldıktan sonra savaş ilân edebileceklerdir.

4) Savaş harekâtı ancak resmî olarak savaş ilânından bir ay sonra başlatılabilecektir.

Peki savaş harekâtının başlamasını kim engelleyecek? Insanları şunu ya da bunu yapmaya kim zorlayacak? Hükûmetleri saptanmış bu sürelere uymaya kim zorlayacak? -Tüm öteki devletler. Ama öteki devletler de zorlanması ve frenlenmesi gereken güçler değiller mi! Onları kim zorlayacak ve de nasıl? -Kamuoyu. İktidarı, saptanmış sürelere uymaya zorlayabilecek bir kamuoyu varsa, bu aynı kamuoyu iktidarı hiç savaş açmamaya da zorlayabilir.

Ponderation des forces (kuvvetler dengesi) sayesinde iktidarların kendilerini savaştan alıkoyabilecekleri ileri sürülebilir. -Bunu daha önce denemediler mi ve hâlâ da denemiyorlar mı? Kutsal İttifak tam olarak buydu, Barış Birliği de bu yolda bir girişimdi ve diğerleri de.

Herkes anlaşırsa, diyorlar. Herkes anlaşsaydı zaten savaş olmazdı ve uyuşmazlık mahkemelerine de ihtiyaç kalmazdı.

Uyuşmazlık mahkemesi! Hakemlik savaşın yerini alacak. Sorunlar uyuşmazlık mahkemesi sayesinde çözülecek. Alabama sorunu bir uyuşmazlık mahkemesiyle çözüldü; Caroline Adaları sorunu da Papa'nın hakemliğine verildi. İsviçre, Belçika, Danimarka, Hollanda gibi ülkelerin hepsi hakemliği savaşa tercih ettiklerini bildirdiler.

Öyle sanıyorum ki, Monako da bu yöndeki isteğini bildirdi. Burada küçük bir eksik var; ne Almanya, ne Rusya, ne Avusturya ne de Fransa şimdiye dek bu konuda aynı görüşte olduklarını bildirmediler. İhtiyaç duyduklarında insanların kendilerini aldatabilmeleri ne inanılmaz bir şey. Hükûmetler aralarındaki anlaşmazlıkları uyuşmazlık mahkemelerinde çözmeyi ve ordularını terhis etmeyi kabul edecekler. Rusya ve Polonya, İngiltere ve İrlanda, Avusturya ve Macaristan, Türkiye ve Slav devletleri, Fransa ve Almanya arasındaki anlaşmazlık barış yoluyla, uzlaşma ile ortadan kaldırılacak!

Bu sanki banker ve tüccarlara, hiçbir malı alış fiyatının üstünde satmamalarını, kâr gütmeden zenginliklerin dağıtımıyla uğraşmalarını ve âtıl duruma düşen parayı tedavülden kaldırmalarını önermeye benzer.

Ancak ticaret ve banka işlemleri yalnızca alış fiyatından daha pahalıya satmaya dayandığından, bu öneri intihara davetiye çıkarmaya benzer. Hükûmetleri ilgilendiren konuda da durum böyledir. Hükûmetlerin ellerindeki gücü kullanmayıp anlaşmazlıkları adalet yoluyla çözümlemeye gitmeleri önerisi bir intihar önerisidir ve hiçbir hükûmet buna asla razı olmaz.

Aydınlar toplumsal gruplarda kümelenirler (bu türden yüzden fazla grup vardır), kongreler yaparlar (en son Paris'te ve Londra'da toplanan ve yakında Roma'da toplanacak olan gibi); buralarda söylevler verilir, yemekler yenir, bültenler yayımlanır, böylelikle her yolla, milyonlarca insanı zorla silâh altında tutmak zorunda kalan halkların artık dayanamayacak hale geldiğini, bu silâhlanmanın halkın gelişmesi, çıkarları ve arzuları ile çeliştiğini göstermeye çalışırlar; yani tomarlarca kâğıt karalayarak ve tonla can sıkıcı lâf sarf ederek, insanlar arası çıkar çatışmalarının bütünüyle çözülebileceğini, böylece de artık savaşın gereksiz olacağı bir ortak noktada anlaşılabileceğini sanırlar.

Çocukken, bir kuş yakalamak için, kuşun kuyruğuna bir tutam tuz koymanın yeterli olacağına beni inandırmışlardı. Elimde bir tutam tuzla bir kuşa yaklaşmaya çalışıyordum, ama kısa zamanda anladım ki, kuşun kuyruğuna tuzu koyabiliyorsam, zaten onu yakalamış sayılırım; o zaman benimle dalga geçmiş olduklarını anladım.

Silâhsızlanma ve uyuşmazlık mahkemeleri konusunda kitap ve makaleler okuyan kişiler, kendileriyle dalga geçildiğinin farkına varmalılar.

Eğer biri bir kuşun kuyruğuna tuz koyabiliyorsa muhtemelen kuş uçamadığı içindir ve bu durumda kuş zaten rahatça yakalanabilir. Kuşun kanatları olsaydı ve yakalanmak istemeseydi, kuyruğuna tuz konulmasına zaten izin vermez-

di, çünkü kuşun özelliği uçabilmesidir. Aynı şekilde hükûmetlerin özelliği itaat etmeleri değil, itaate zorlamalarıdır. Bir hükûmet, hükmettiği sürece hükûmettir ve bu yüzden, hükûmetler daima buna yönelecek ve iktidardan isteyerek hiçbir zaman vazgeçmeyeceklerdir. Hükûmetlere iktidarı ordu sağladığına göre, hükûmetler hiçbir zaman kendi var olma nedenleri olan ordudan, kısacası savaştan vazgeçmeyeceklerdir.

Yanlışlık, hukukçu aydınların hem kendilerini hem de başkalarını kandırarak kitaplarında, hükûmeti olduğu gibi, yani başka insanları sömüren bir insan topluluğu değil de bilimin söylediği gibi yurttaşların tümünü temsil eden bir topluluk olarak göstermesinden kaynaklanıyor. Bunu o kadar uzun zaman iddia ettiler ki, en sonunda kendileri de bu söylediklerine inandılar; ve onlara hükûmetlerin adil olmaları zorunluymuş gibi geldi. Ancak tarih gösteriyor ki Sezar' dan Napolyon'a, Napolyon'dan Bismark'a kadar hükûmet, özünde hep adaleti ihlâl eden güç olarak davranmıştır, başka türlüsü de olamaz. Şiddet uygulamak üzere kandırılmış ve yetiştirilmiş ve bu konuda kullanılmaya hazır insanları –askerleri– emrinde bulunduran ve onlar aracılığıyla başkalarına egemen olan kişi ya da kişiler için adaletin hiçbir bağlayıcılığı olamaz. İşte bu yüzden, hükûmetler bütün güçlerini ve bütün yetkilerini borçlu oldukları bu yetiştirilmiş kölelerin sayısında indirime gitmeye yanaşmazlar.

İşte dünyamız üzerine kâbus gibi çöken bu çelişki hakkında bir kısım aydının görüşü ve sorunu çözme yolları budur. Bu adamlara, "Bütün mesele günümüzde ortaya çıkan ahlâkî ve dinî bir sorun karşısında insanların bireysel tutumunun ne olduğuna bağlıdır," deyin. Ve onlara, "Zorunlu askerlik hizmeti yasaya uygun mu, değil mi?" diye sorun. Bu aydın kişiler omuzlarını silkerek sorunuza cevap verme zahmetine bile girmeyeceklerdir. Onlar için bu sorun, sadece söylevler vermek, bu konuda kitaplar yayımlamak, başkanlar, başkan yardımcıları, sekreterler seçmek, şu ya da bu kentte toplanmak ve konuşmak için bir fırsattır, o kadar. Yazılmış ya da

söylenmiş tüm bu boş sözlerden, onlara göre şu sonuç çıkmakta: Hükûmetler kendi güçlerinin temelini oluşturan askerleri silâh altına almaktan vazgeçecekler ve onların tavsiyelerine uyarak ordularını terhis edecek ve yalnızca komşularına karşı değil, kendi yurttaşlarına karşı da savunmasız kalacaklar. Bu tıpkı eşkıyaların, silâhları elinden alınmış insanları soymak için ellerini kollarını bağladıktan sonra, ipin sıkılığından acı çeken kurbanlarının yakınmalarından etkilenerek ipleri kesmek için acele etmelerini beklemeye benziyor.

Bununla birlikte, barış kongresine katılanlar arasında, buna inanan insanlar da vardır. Bu insanlar barış konusunda konuşmalar yapar, kitaplar yazarlar: Hükûmetler de, fazla söze gerek yok, duygularını paylaşarak onları cesaretlendirir gibi görünürler. Aynı şekilde, yeşilay benzeri dernekleri destekler gibi görünürler, oysa çoğu gelirini halkın sarhoşluğundan sağlamaktadır; ya da eğitim ve öğretimi destekler gibi görünürler, ama iktidarları özellikle halkın cahil kalmasına dayanır; özgürlüğü ve anayasayı güvence altına alır gibi görünürler, ama iktidarları özgürlüklerin yokluğu sayesinde ayakta kalabilir; emekçilerin durumlarının iyileştirilmesi için kaygılanıyor gibi görünürler, ama kendi varlıkları işçilere uyguladıkları baskıya dayanır; Hıristiyanlığı destekler gibi görünseler de, aslında Hıristiyanlık her tür hükûmeti ortadan kaldırır.

Bunu yapabilmek için uzun zaman önce alkolden kaçınmayı teşvik eden, ama sarhoşluğu azaltmayan; eğitim ve öğretimi destekleyen, ama cehaleti ortadan kaldırmak bir yana, arttıran; özgürlük ve anayasaya uygunluğu hedefleyen, ama zorbalığa engel olmayan; emekçi sınıfları gözeten, ama onları kölelikten kurtarmayan; ve yine Hristiyanlığı destekleyen, ama hükûmetleri ortadan kaldırmayan yöntemleri büyük bir dikkatle hazırladılar.

Şimdi ortaya teşvik edilecek yeni bir konu çıktı: Barış!

Başkanlar, günümüzde bakanlarına danışmakla birlikte büyük katliama bu yıl mı, yoksa gelecek yıl mı başlanacağına bir tek kendi iradeleriyle karar verirler. Akıllarına esti-

ğinde milyonlarca insanı ölüme gönderme konusunda hiçbir söylevin kendilerini engelleyemeyeceğini bilirler. Hatta bu barışçıl tartışmaları büyük bir zevkle dinler, destek verir ve onlara katılırlar.

Bu tartışmalar hükûmetlere zarar vermek bir yana, tam tersine yarar sağlar. Çünkü halkları temel sorundan uzaklaştırarak kandırmaya yarar. Temel ve acil sorun ise şudur: İnsan zorunlu askerlik hizmetini yapmalı mı, yapmamalı mı?

Hükûmetlerin meseleye yaklaşımı tam olarak "Antlaşmalar, kongreler, kitaplar ve broşürler sayesinde barış kısa zamanda sağlanacaktır. Beklerken de, üniformanızı sırtınıza geçirin ve bizler için şiddet uygulamaya ve şiddete mâruz kalmaya hazır olun," sözleriyle ifade edilebilir. Kongreleri düzenleyen ve barış makalelerini kaleme alan aydınlar ise hükûmetlerle tam bir fikir birliği içinde.

Birinci sınıfa giren aydınlar işte böyle düşünüyor ve böyle hareket ediyorlar. Hükûmetlere çok faydalı oldukları için, zeki hükûmetler tarafından en çok cesaretlendirileni de bu gruptur.

İkinci gruba dahil aydınların duruma bakış açısı daha da trajiktir. Barış sevgisi ile savaş zorunluluğunun korkunç bir çelişki oluşturduğunu gören insanların görüşüdür bu, ne var ki insanın yazgısı böyledir. Yetenekli, doğal olarak duyarlı olan insanların çoğu savaşın vahşetini, saçmalığını, korkunçluğunu görüp anladıkları halde büyük bir yanılgı içinde insanlığın içine düştüğü bu umutsuz durumdan kurtulmak için ne bir çıkış yolu arar, ne de bir çıkış yolu görürler, sadece yarayı kanatırlar.

İşte size ünlü Fransız yazar Guy de Maupassant'dan savaş üzerine ilginç bir örnek. Yatından Fransız askerlerinin talimlerini ve silâh atışlarını izlerken yazarın aklına şu düşünceler gelir:

> Yalnızca savaş sözcüğünü düşününce, içimi sanki büyücülükten, engizisyondan söz ediliyormuş gibi, uzak bir geçmişte kalan, bitmiş, korkunç, iğrenç, doğaya aykırı bir şeyden söz ediliyormuş gibi bir ürküntü kaplar.

Yamyamlıktan söz edildiğinde, bu vahşilerden üstün olduğumuzu ilân ederek gururla gülümsüyoruz. Acaba gerçek vahşiler kimler? Mağlup olanları yemek için savaşanlar mı, yoksa öldürmek için, sırf öldürmek için savaşanlar mı?

Emir üzerine tarlada bir oraya bir buraya koşan ve ateş eden acemi erler aynen yolları bir kasaba düşmüş koyun sürüsü gibi ölüme mahkûmdur. Başları bir kılıç darbesi ile yarılmış ya da bir kurşunla göğüslerinde delik açılmış olarak herhangi bir yerde düşecekler. Ve bütün bu insanlar çalışabilecek, üretebilecek ve yararlı olabilecek genç insanlardır. Babaları yaşlı ve yoksuldur; yirmi yıl boyunca onları sevmiş, onlara bütün anneler gibi tapmış anneleri ise, altı ay sonra, ya da belki bir yıl sonra, onca emek, onca masraf, onca sevgiyle yetiştirilmiş bu çocuğun, bu büyük çocuğun, bu oğulun karnı top güllesi tarafından deşilmiş, atların ayakları altında ezilmiş, çiğnenmiş bir halde bir çukura gebermiş bir köpek gibi atılmış olduğunu duyacaklar. O yakışıklı oğlunu, tek umudu, tek gururu, yaşamı olan oğlunu neden öldürdüler? Annesi bunun nedenini bilmiyor. Ah, neden?

Savaş! Kavga etmek! Boğazlamak! İnsanları katletmek! Günümüzde, çağımızda, uygarlığımızla, üstün insanlık seviyesine ulaştığımızı sandığımız ilerlemiş bilimimizle ve geniş felsefe bilgimizle öldürmeyi öğreten, uzaktan ve kusursuz bir şekilde öldürmeyi öğreten, hem de birçok insanı, aile sahibi birçok zavallı masum insanı, hem de yargılamadan öldürmeyi öğreten okullarımız bulunuyor.

En şaşırtıcı olan da halkın hükûmetlere karşı ayaklanmamasıdır. Monarşilerle cumhuriyetler arasında ne fark var ki? En şaşırtıcı olanı da bütün bir toplumun bu savaş sözcüğüne karşı ayaklanmamasıdır.

Şurası açık ki; bizler hep, köhnemiş ve iğrenç geleneklere, önyargılı cürümlere, barbar atalarımızın kana susamış düşüncelerine göre yaşıyoruz. Içgüdünün egemen olduğu ve hiçbir şeyin değişmediği mahlûklarız ve öyle kalacağız. Kurtuluşun ve gerçeğin acı çığlığını atan Victor Hugo'dan başka sürgüne gönderilen çıkamaz mıydı? "Günümüzde gücün adı şiddettir, ve yargılanmaya başlanmıştır; savaş da hukuk önünde yargılanmaya başlanmıştır. Uygarlık, insan ırkının şikâyeti üzerine bütün fatihlere ve komutanlara karşı büyük bir cinayet dosyası hazırlayarak dava açmaktadır. Halklar en sonunda cinayet sayısın-

daki fazlalığın, cinayetin suç olma niteliğini hafifletmeyeceğini anlamaya başlamışlardır. Öldürmek bir suç ise, birçok kişiyi öldürmek hafifletici bir sebep teşkil edemez; çalmak utanılacak bir davranışsa yağmalamak (ganimet edinmek) şerefli bir davranış olamaz. Kuşkuya yer bırakmayan bu gerçekleri dile getirelim, savaşın da rezalet olduğunu ilân edelim!"

"Beyhude öfke, bir şairin kızgınlığı. Savaş her zamankinden daha çok saygı görüyor," diyerek devam ediyor Maupassant:

Bu alanda büyük bir usta, bir katliam dehası olan Von Moltke, bir gün barış delegelerine aşağıdaki şu tuhaf sözlerle cevap verdi:

"Savaş kutsaldır, Tanrı tarafından emredilmiştir. Savaş dünyanın en kutsal yasalarından biridir; insanlarda şeref, çıkar gütmeme, erdem, cesaret gibi en büyük, en soylu duyguların oluşmasını sağlar ve insanların en berbat materyalizme düşmesini engeller."

Dört yüz bin kişilik sürüler halinde gece gündüz demeden yürümek, hiçbir şey düşünmemek, hiçbir konu üzerinde çalışmamak, hiçbir şey öğrenmemek, hiçbir şey okumamak, hiçbir kimseye yararlı olmamak, pislik içinde debelenmek, çamurda yatmak, sürekli alıklaşmış bir halde hayvanca yaşamak, kentleri yağmalamak, köyleri yakmak, halkları yok etmek, daha sonra bir başka insan bedeni güruhuna rastlamak, onun üzerine çullanmak, sel gibi kan akıtmak, çamurlu ve kanlı toprağa al ceset yığınlarını karıştırmak, artık hiç kimseye yararı olmayacak kolları ya da bacakları kaybolmuş, yaşlı anne-babası, karısı ve çocukları açlıktan telef olurken pestil gibi ezilmiş beyinleri ile bir çukurda gebermek: Buna da iğrenç materyalizme düşmemek deniyor!

Askerler dünyanın belâlarıdır. Zavallı yaşamımızı daha katlanılır hale getirmek için doğaya, cehalete, her türlü engele karşı mücadele ediyoruz. Bilim adamları bütün yaşamlarını hemcinslerine yardımcı olacak, onların yükünü hafifletecek şeyleri keşfetmeye harcıyorlar. Bu çetin çalışmalar ve buluşlarla insan ruhunu zenginleştiriyor, bilimi geliştiriyor, her gün bilgi dağarcığına yeni şeyler ekliyor, böylece de vatanlarına refah, huzur ve güç getiriyorlar.

Savaş geliyor. Generaller altı ayda yirmi yıllık sabır, deha ve çabayla elde edilen şeyleri yıkıyorlar.

İşte buna da en iğrenç materyalizme düşmemek deniyor!

Bizler savaşı gördük. İnsanların ilkelce çılgınlaştığını gördük, zevk için, terör yaratmak için, budalaca cesaret için, gösteriş için adam öldürdüklerini gördük. Hukukun mevcut olmadığı, yasanın geçerli olmadığı, doğru her türlü kavramın kaybolduğu, yol üstünde bulunan ve sırf korktukları için kurşuna dizilen masum insanları gördük. Yeni tabancalarını denemek için efendilerinin kapısının önüne zincirlenmiş köpekler üzerine ateş edenleri gördük. Hiçbir neden olmadan tarlada uzanmış inekler üzerine zevk için ateş edenleri gördük. İşte buna da en iğrenç materyalizme düşmemek deniyor.

Bir ülkeye girip sadece evini korumak istediği için miğferli değil de gömlekli olan bir adamın boğazını kesmek, yiyecek ekmeği olmayan zavallıların barınaklarını yakmak, mobilyaları kırmak ve eşyaları çalmak, kilerde buldukları şarabı içmek, sokakta rastladığı kadınlara tecavüz etmek, milyonlarca frankı baruta harcamak, geride sadece sefalet ve kolera bırakmak.

İşte buna da en iğrenç materyalizme düşmemek deniyor.

Savaşçılar biraz zekâ kırıntısı gösteren ne yaptılar? Hiçbir şey. Ne icat ettiler? Toplar ve tüfekler. Hepsi bu.

Yunandan geriye bize ne kaldı? Kitaplar, mermer heykeller. Yunanistan zaferler kazandığı için mi yoksa ürettiği şeyler yüzünden mi büyüktür? Pers istilâsı mı onları en iğrenç materyalizme düşmekten kurtarmıştır. Roma'yı barbarların istilâları mı kurtarmış ve yeniden kurulmasını sağlamıştır? Geçen yüzyılda filozofların başlatmış oldukları büyük düşünce akımını I. Napolyon mu devam ettirmiştir?

Hükûmetler halklarını ölüme gönderme hakkını kendilerinde buluyorlarsa, halkların da bazen hükûmetleri ölüme gönderme hakkını kendilerinde görmelerinde şaşılacak bir yan yoktur.

Halklar kendilerini savunuyorlar. Bunda da haklılar. Kimsenin başkaları üzerinde mutlak yönetim hakkı yoktur. Bu, ancak yönetilen kişilerin iyiliği söz konusu olduğunda yapılabilir. Nasıl ki bir kaptanın görevi gemisini batmaktan kurtarmak ise, yönetici konumundaki bir kişinin görevi de savaşa engel olmaktır.

Bir kaptan gemisinin batmasından sorumlu tutulursa, onu

mahkeme önüne çıkartırlar, ihmali görülürse ya da ehliyetsizliği ispat edilirse mahkûm olur.

Her savaş ilânından sonra hükûmet neden yargılanmasın? *Halklar bunu anlamış olsalardı, katil iktidarlardan kendileri hesap sorarlardı, sebepsiz ölüme gitmeyi reddetselerdi, silâhlarını kendilerini katliam yapmaya gönderenlere karşı kullansalardı, işte o gün savaş ölmüş olurdu.* Ama o gün hiç gelmeyecek.*

Yazar savaşın tüm korkunçluğunu görüyor, hükûmetlerin halkları kandırarak yok yere birbirlerini boğazlamaya ittiğini, savaşın hükûmetler tarafından çıkarıldığını da görüyor; orduları oluşturan yurttaşların silâhlarını hükûmetlere çevirebileceğini ve onlardan hesap sorabileceğini de görüyor; ama bunun hiçbir zaman gerçekleşemeyeceğini, bundan dolayı da hiçbir çıkış yolunun bulunmadığını söylüyor.

Başka bir yerde de, "Savaş olgusunun korkunç, ama kaçınılmaz olduğunu düşünüyorum; zorunlu askerlik hizmeti de ölüm kadar kaçınılmaz; hükûmetler zorunlu askerlik hizmetini hiç kaldırmayacakları için savaş da hep var olacaktır," diyor.

Ozanlığın özünü oluşturan konunun derinliğine girebilme yetisine sahip bu yetenekli, dürüst yazar işte böyle yazıyor. İnsanların vicdanları ile davranışları arasındaki bu zalimane çelişkiyi bütünüyle gözlerimizin önüne seriyor, ama bunu çözmeye çalışmıyor ve bu çelişkinin var olması gerektiğini ve içerisinde hayatın trajik şiirselliğini taşıdığını kabullenir görünüyor.

Ondan daha az yetenekli olmayan bir başka yazar, Edouard Rod, günümüzdeki durumun çılgınlığını ve vahşeti daha canlı bir şekilde betimliyor, ama o da bunu sadece savaşın trajik yönünü saptamak adına ve hiçbir çıkış yolu göstermeden yapıyor. "Herhangi bir şeye girişmenin ve o işi yapmanın ne faydası var?" diye soruyor yazar ve devam ediyor

Yarının sadece tehdit oluşturduğu bu berbat zamanda insanlar nasıl sevilebilir?.. Bütün başladığımız şeyler, bütün olgunlaş-

* Sur L'Eau (Su Üzerine), s. 71-80.

maya başlayan düşüncelerimiz, yapmayı tasarladığımız bütün işler, yapabildiğimiz az sayıdaki tüm iyilikler, gelmekte olan kasırgayla birlikte silinip süpürülmeyecek mi?.. Her yerde toprak ayaklarımızın altından kayıp gidiyor ve ufkumuzda toplanan bulutlar bize acımayacak.

Ah, tüm korkumuz keşke bizlere korkunç bir şey olarak gösterilen devrim olsaydı! Bizim toplumumuzdan daha iğrenç bir topluluk hayal edemediğimden, onun yerine geçecek yeni düzene karşı korkudan çok kuşku duyuyorum. Değişiklikten dolayı acı çekeceksem, o günün cellatlarının dünün kurbanları olduğunu düşünerek teselli bulacağım, daha iyinin geleceğini beklemek daha beterine katlanmayı sağlayacaktır. Ancak beni asıl korkutan bu gelecekteki tehlike değildir: Daha yakın ve özellikle de daha zalim bir tehlike görüyorum ben; daha zalim çünkü hiçbir mazereti yok, çünkü saçma, çünkü kendisinden hiçbir iyi şey çıkmayacak. Insanlar her gün yarınki savaş şanslarını düşünüp tartıyorlar, ve her gün daha merhametsiz oluyorlar.

Çağımızın ilerlemesine nokta koyacak, yüzyılın sonunda çıkma olasılığı bulunan bir felâketi tahayyül bile edemiyoruz, ama yine de bununla yüzleşmeye alışmamız gerek. Yirmi yıldan beri bilimin tüm kaynakları imha silâhları icat etmeye harcanıyor, birkaç top saldırısının bütün bir orduyu yerle bir edeceği zaman yakındır. Eskiden olduğu gibi artık kanları için para ödeyip binlerce zavallı silâh altına alınmayacak. Şimdi birbirlerini boğazlamaları için bütün bir halk silâhlandırılacak. Bugün bu insanların –askerlik hizmeti yapmaya zorlanarak– zamanları çalınıyor, ileride ise yaşamları çalınacak. Onları katliam yapmaya hazırlamak için, kendilerinden nefret edildiği telkin edilerek nefret hisleri körükleniyor. Böylece bu barışçıl insanlar kendilerinin oyuna getirilmelerine izin veriyor ve vahşi hayvanlara özgü bir yırtıcılıkla ile birbirlerinin üzerine saldırıyorlar; boş bir emir üzerine silâh kuşanan barışçıl yurttaşlardan oluşan kudurmuş taburlar. Bütün bunlar da, Tanrı bilir, saçma bir sınır olayı ya da sömürgelerle ilgili ticarî bir çıkar yüzünden olur! Kulaklarında çınlayan hoş yalanların sarhoşluğuyla nereye gittiklerini bilmeden, ama geride eşlerini bıraktıklarını, çocuklarının aç kalacağını bile bile, kaygıyla dolu, mezbaha yolundaki koyunlar gibi giderler. *İtiraz etmeden, körü körüne boyun eğerek, bilmeden, anlamadan bir yere giderler; oysa onlar bir kuvvettirler,*

ellerinde bir güç bulunuyor, nasıl işbirliği yapacaklarını bilseler diplomasinin saçma kurnazlıkları yerine sağduyuyu ve kardeşliği tesis edebilirler. Öylesine aldatılmışlardır ki, insan öldürmeyi bir görev olarak bilirler ve Tanrı'dan bu kan dökme isteklerini kutsamasını isterler. Kendi ektikleri ürünleri çiğneyerek, inşa ettikleri kentleri yakarak, coşkulu marşlar söyleyerek, sevinç çığlıkları atarak, bayram müzikleri çalarak giderler. Oğulları ise, en iyi katliam yapanların anısına anıtlar dikerler.

Bütün bir soyun kaderi ve her şeyin birbirine gireceği an, herhangi bir kasvetli politikacının vereceği işaretin saatine bağlıdır. Hepimiz biliyoruz ki, en iyilerimiz alaşağı edilecek, eserimiz ise daha tohum halindeyken yok olacak. *Bunu biliyoruz, öfkeden tir tir titriyoruz, ama elimizden bir şey gelmiyor.* Değersiz kâğıtların ve resmî mercilerin ağına takılı kalmışız, ve bizde bu ağı yırtma gücü yok. Kendimizi korumak için çıkardığımız yasalarla bağlanmışız, ve bu yasalar bize zulmediyor. *İnsan olmaktan çıktık, maşa haline geldik, her birimizi hepimiz adına köleleştiren ve soyut bir kavram olan devlet dediğimiz şeyin malı olduk, oysa herkes, ayrı ayrı ele alındığında zorlandığı şeyin tam tersini ister.*

Sadece bir kuşak feda edilmiş olsaydı neyse! Ama daha ciddî çıkarlar söz konusu. Ücretli politikacılar ve aç gözlü devlet adamları tarafından zaafları istismar edilerek hoş sözlerle kandırılan halk ve ahmaklardaki ulusal nefret öylesine körüklenmiş ki, yarın çıkacak bir savaş bütün bir halkın kaderini etkileyecektir. Modern dünyayı oluşturan öğelerden biri tehdit altındadır, yenilen halk yok olma tehlikesiyle karşı karşıyadır, her ne olursa olsun ahlâkî bir gücün yok edildiği görülecektir, sanki insanların iyiliği için çabalayan çok fazla güç varmış gibi. Öylesine haksız, öylesine kaba, öylesine kanlı ve öylesine korkunç cürümlerle lekeli temellere dayalı yeni bir Avrupa'nın oluştuğu görülecek ki bu Avrupa şimdikinden daha kötü, daha adaletsiz, daha barbar ve daha zorba olacaktır.

İşte bu nedenle herkes tüyler ürpertici bir umutsuzluk altında ezildiğini hissediyor. Her taraftan silâhların üzerimize çevrildiği bir çıkmaz sokakta bir oraya bir buraya koşup duruyoruz. Bizim çabamız, batmakta olan bir gemideki tayfaların son çırpınışlarına benziyor. Keyfimiz ise ölüm cezasına çarptırılan ve infaz edilmeden çeyrek saat önce ne istediği sorulan suçlununki-

ne benziyor. Keder düşüncemizi dumura uğratıyor, yapabileceğimiz en iyi şey ise gazetelerin belirsiz bilgi kaynaklarına dayanarak yayımladıkları bakanların muğlak konuşmalarını heceleyerek, hükümdarların sözlerini tekrar ederek, diplomatların beyanlarını okuyarak yarın mı yoksa ertesi gün mü, bu yıl mı yoksa gelecek yıl mı bizi boğazlayacaklarını hesap etmektir.

İnsanlık tarihinde yaşamın böylesine az güvenlikli olduğu ve insanı böylesine daraltan başka bir dönem aramak beyhudedir.*

Buradan şu sonuç çıkmaktadır, iktidar kendilerini mahvedenlerin elindedir, güç kitleyi oluşturan bireylerin elindedir ve kötülüğün kaynağı da devlettedir. Vicdan ile hayat arasındaki çelişki, ve bir çözüm üretmenin zorunlu olduğu had safhasına ulaşmış görünüyor.

Ne var ki, yazar bizimle aynı fikri paylaşmıyor. İnsan yaşamının trajedisini tahlil ediyor, durumun korkunçluğunu gösterdikten sonra, sonuçta insan yaşamının bu dehşet içinde geçmesi gerektiğini vurguluyor.

İkinci gruba dahil yazarların görüşleri işte böyle, savaşı alın yazısı olarak görüyorlar.

Üçüncü sınıfa dahil olanlar ise vicdanlarını yitirmiş insanlardır, bunun sonucunda da her türlü insanî duyguları ve sağduyuları körelmiştir.

Yukarıda görüşleri Maupassant tarafından da belirtilen Moltke bu kategoriye girer. Bu zalimane hurafelerle yetiştirilen askerlerin çoğu, safça, savaşın yalnız kaçınılmaz değil, aynı zamanda gerekli ve yararlı bir girişim olduğuna inanmıştır ve bu inançla yaşar. Sözde kültürlü bazı sivil aydınlar da aynı görüşte.

Savaş üstüne yazılmış mektupların bir araya getirildiği *Revue des Revues* dergisinin editörüne ünlü akademisyen Camille Doucet şunları yazıyor:

Sevgili Mösyö,

Akademisyenlerin en az savaş sever olanına savaş taraftarı olup olmadığını sorduğunuzda bunun cevabı önceden bellidir.

---

* "Le Sens de la Vie," s. 208-13.

Ne yazık ki mösyö, siz kendiniz cömert hemşerilerinizin günümüzde esinlendiği barışçıl düşünceyi bir hayal olarak niteliyorsunuz.

Hayatım boyunca, dürüst birçok insanın, dünyanın kötü olarak kabul ettiği ve üzüldüğü bu uluslararası korkunç cinayet alışkanlığını protesto ettiklerini duydum; peki ama bunun çözümü nedir?

Çoğu zaman düelloyu yasaklamaya kalktılar, bu kolay gibi görünüyordu, ama başaramadılar! Bu soylu amaç uğruna yapılanlar hiçbir işe yaramadı ve hiçbir zaman da yaramayacak.

İki yarıkürenin tüm kongrelerinde savaşa karşı ve düelloya karşı istedikleri kadar oy kullansınlar, tüm hakemlik kurumlarına, tüm anayasalara ve tüm yasalara rağmen her ikisi de ebediyen var olacaktır: *İnsanların şerefi* düelloyu gerekli kılmıştır, *halkların çıkarları* da daima savaşları gerekli kılacaktır.

Evrensel Barış Kongresi'nin saygın ve zor girişiminde başarıya ulaşmasını tüm kalbimle dilerim.

Camille Doucet

Bu mektup, insanların şerefleri uğruna dövüşmeleri gerektiğini ve halkların çıkarlarının da birbirlerini yok etmeyi ve birbirlerini gebertmeyi zorunlu kıldığını vurguluyor. Savaşı ortadan kaldırma girişimlerini ise alaylı bir tebessümle karşılamaktan öteye gitmiyor.

Başka bir akademisyen olan Jules Claretie'nin aynı yöndeki görüşü de şöyle:

Sevgili Mösyö,

Sağduyulu bir insanın savaş ve barış sorunu karşısında ancak tek bir görüşü olabilir.

İnsanlık yaşamak için; barışçıl bir çalışmayla kendi durumunu iyileştirme ve geliştirme yönünde özgürce yaşamak için yaratılmıştır. Evrensel Barış Kongresi'nin vaazettiği genel uyum bir düş olsa da, hiç kuşkusuz en güzel düşlerden biridir. İnsan daima Vadedilmiş Topraklar'ın peşinde olmuştur ve bu topraklar üzerindeki ekinler, güdümlü mermilerle parçalanma, topların tekerlekleri altında ezilme korkusu olmadan biçilecektir. Yalnız... Ah! İnsanlığa hâkim olanlar filozof ve hayırseverler olmadığından, sıcak yuvalara ve sınırlara askerler göz kulak

olmalı. Belki de hepimizin çok arzuladığı bu barışın en sağlam teminatı, onların silâhlarıdır.

Barış ancak kararlı ve güçlü olanların hak ettiği bir armağandır.

İnanın buna mösyö, en içten duygularımla.

Jules Claretie

Bu mektuptan çıkan anlam da şu: İnsanın kimsenin yapmaya niyetlenmediği ve kendini yapmak zorunda hissetmediği şeyler hakkında konuşmasının hiçbir sakıncası yok. Ama iş uygulamaya gelince savaşmamız gerekir.

Şimdi de Avrupa'nın en ünlü romancısı Emile Zola'nın bu konudaki görüşünü aktaralım:

Ben savaşı insan doğası ve tüm evrenle olan sıkı bağları nedeniyle mukadder bir zorunluluk olarak görüyorum. Savaşı mümkün olduğunca ertelemek isterdim. Ama yine de, öyle bir an gelir ki, savaşmak zorunda kalırız. Şu anda meseleye evrensel açıdan bakıyorum ve hiçbir surette insanlık tarihinde önemsiz bir ayrıntı olan Almanya'yla uzlaşmazlığımızı kastetmiyorum. Savaşın gerekli ve yararlı olduğunu söyledim, çünkü savaş insanlığın var olma koşulu olarak ortaya çıkıyor. Savaş her yerde var, onunla yalnız farklı ırklar ve farklı halklar arasında değil, aynı zamanda aile hayatında ve özel hayatta da karşılaşıyoruz. Savaş gelişmenin temel öğelerinden biridir; insanlık tarafından şimdiye dek ileriye doğru atılan her adım kanla gerçekleşti.

Silâhsızlanmadan söz edildi ve hâlâ da ediliyor. Bununla birlikte silâhsızlanmanın gerçekleşmesi imkânsız bir şeydir, mümkün olsaydı bile, bu reddedilmelidir. Sadece silâhlı bir ordu güçlü ve büyüktür. Şuna inanıyorum ki, genel bir silâhsızlanmaya gidilirse bu ahlâkî bir çöküntüyle sonuçlanacaktır, bu da genel bir güçsüzlüğe ve insanlığın ilerlemesinin durmasına neden olacaktır. Savaşçı bir ulus canlı ve sağlıklıdır. Savaş sanatı beraberinde öteki sanatların gelişmesini de sağlar. Tarih bunun tanığıdır. Atina'da, Roma'da ticaret, sanayi ve edebiyat hiçbir zaman, bu kentlerin o zamanki dünyaya silâh zoruyla egemen olduğu dönemlerde ulaştığı kadar yüksek bir düzeye ulaşmamıştı. Daha yakın zamandan bir örnek verecek olursak XIV. Louis dönemini anımsayalım. XIV. Louis'nin girdiği savaşlar sanata

ve bilime sekte vuracağı yerde onların daha da canlanmasını ve gelişmesini sağladı.

Savaş, yararlı bir faaliyet!

Bu konudaki en dikkat çekici görüş, bu eğilimdeki yazarların en yeteneklisi olan akademisyen Mösyö de Vogüe'nin görüşüdür. 1889 Fuarı'nın Askerî Bölüm'ü üzerine yazmış olduğu makalede şöyle diyor:

> Egzotik ve kolonyal yapılar arasında da vakur bir bina pitoresk pazara hâkim durumda. Yeryüzünü temsil eden bütün bu parçalar Savaş Sarayının etrafında toplanmaya gelmişler, konuklarımız ana binanın önünde sırayla nöbet tutuyor, ana bina olmasaydı onlar da burada olamazlardı. Bu bir araya gelişten, *"ceci tuera cela"*dan* sızlanmayı ve ulusların emek ve bilim yoluyla birleşmesinin savaş içgüdüsünü yeneceğini söylemeyi elden bırakmayan hümanist retorik için iyi bir antitez konusu. Bırakalım onları, Altın Çağ'ın hayaliyle yaşasınlar; hayalleri gerçekleşirse en kısa sürede bu Altın Çağ çamur çağına dönüşecektir. Tüm tarih bize, halkların kaynaşmasını sağlamlaştırmak ve hızlandırmak için kanın gerektiğini; savaşın bunun için yaratıldığını söylüyor. Günümüzde doğa bilimleri, Joseph de Maistre'e dehasının sezgisiyle ve köklü doğruların derinlemesine incelenmesiyle açınlanan gizemli yasayı onaylıyor; Joseph, dünyanın kalıtsal olarak zayıflamasını kurbanla telâfi ettiğini görüyordu; bilimler ise, bize dünyanın kendini şiddete ve güç mücadelesine dayalı bir ayıklanmayla yetkinleştirdiğini gösteriyor: Aynı hükme varmış iki tarafın farklı terimlerle ifade ettiği bir gözlemdir bu. Kesinlikle hoş olmayan bir gözlem; ancak dünya yasaları bizim keyfimize göre değil, bizim yetkinleşmemiz için yapılmıştır. Şu kaçınılmaz, şu zorunlu Savaş Sarayına girelim; en inatçı içgüdülerimizin, kendi diriliklerinden bir şey yitirmeden nasıl dönüşüme uğradıklarını ve çeşitli tarihsel anlardaki zorunluluklar karşısında nasıl eğildiğini gözlemleme fırsatını bulmuş olacağız.

---

* "Herkesin birbirini öldüreceğinden" anlamındaki ifade, Victor Hugo'dan (*Notre-Dame de Paris*) alıntıdır.

İki büyük düşünürün, Joseph de Maistre ve Darwin'in ifadeleriyle De Vogüe için savaşın gerekliliği ispatlanmış oldu, bu iki ifade ona o kadar hoş gelmiş ki, bunları *Revue des revues*'de yeniden anımsatıyor:

> Sevgili Mösyö,
>
> Bana Evrensel Barış Kongresi'nin başarılı olup olamayacağı konusundaki fikrimi soruyorsunuz. Güç mücadelesi bütün diğer yasaları düzenleyen bir doğa yasasıdır, diyen Darwin ile aynı düşüncedeyim. Bu ilâhî bir yasadır, diyen Joseph de Maistre'yle de aynı düşüncedeyim. Aynı şeyi ifade etmenin iki ayrı biçimi. Olacak şey değil ya, diyelim ki, örneğin insanlığın bir bölümü, uygar Batı dünyası bu yasanın gücünü askıya almayı başardı, daha güçlü içgüdülere sahip ırklar bu yasayı bize karşı kullanmayı üstlerine alırlar; ve başarırlar da, çünkü barış güvencesi, –*barış* demiyorum, *barış güvencesi* diyorum– daha yarım yüzyıl geçmeden en korkunç savaşlardan daha yıkıcı bir çöküş ve bozulmaya neden olacaktır. Savaş –yani doğa yasası olan insanlık suçu– konusunda tüm canice yasalarda yapmamız gerekeni yapmalıyız; yani bu yasaları yumuşatmalı, mümkün olduğunca az uygulamaya koymalı, bu yasaların yararsızlığını elimizden geldiğince anlatmalıyız. Ancak tüm tarih gösteriyor ki, aralarında ekmek, para ve bir kadın olduğu sürece yeryüzünde son iki adam da kalmış olsa, bunlar ortadan kalkamaz.
>
> Kongrenin beni tekzip etmesinden mutluluk duyardım. Ancak bu kongrenin tarihi, doğayı ve Tanrı'yı tekzip edebileceğinden kuşkuluyum.
>
> Saygılarımla Mösyö
> Melchior de Vogüe

Bu mektupla şu vurgulanmak isteniyor: Tarih, insan doğası ve Tanrı, bize, yeryüzünde iki adam ve aralarında ekmek, para ve kadın olduğu sürece savaş olacaktır. Bu demektir ki, bu görüşe göre, hiçbir ilerleme insanın kavga etmeden ekmeği, parayı (bu bağlamda paranın yerini alan eşyayı) ve kadını paylaşmayacağını kabul eden vahşi yaşam anlayışını değiştiremeyecektir.

Barış kongrelerinde bir araya gelen insanlar bir tuhaf; bu adamlar imkânsız olduğunu bildikleri halde bir kuşun, kuyruğuna bir tutam tuz konularak yakalanabileceğine dair ko-

nuşmalar yapıyorlar. Maupassant, E. Rod ve ötekiler de tuhaf insanlar; savaşın tüm korkunçluğunu açıkça görüyorlar, fakat çelişki şu ki, insanlar kendilerine yararlı olan ve yapmaları gereken şeyleri yapmadıklarından, yaşamın trajik yazgısına sitem ediyorlar. İnsanlar boş konular üzerinde akıl yürütmeyi bırakıp kendilerini üzen ve iğrendiren şeyleri yapmamaya karar verdiklerinde bu yazgının ortadan kalkacağını göremiyorlar. Bu insanlar gerçekten şaşkın, ama Mösyö de Vogüe ve diğerleri, evrim yasasını kabul edenler, savaşı yalnız kaçınılmaz değil, aynı zamanda yararlı ve arzulanabilir bir şey olarak görüyorlar, bu insanlar ahlâkî yanılgılarıyla hem korkunç hem de dehşet vericiler. Ötekiler hiç olmazsa kötüden nefret ettiklerini ve iyiyi arzuladıklarını söylüyorlar, oysa bunlar açıkça ne iyi ne de kötü vardır diyorlar ve şöyle devam ediyorlar: Gündemdeki savaş yerine barışın sağlanabileceğini söylemek boş ve parlak sözler eden kişilerin zararlı duygusallığından başka bir şey değildir. Yaşamak ve kötülük etmek gibi zorunlu bir sonucu olan bir evrim yasası mevcut: Ne yapmalıyım? Eğitim görmüş bir insanım, evrim yasasını biliyorum, şu halde kötülük yapmalıyım: *"Entrons au palais de la guerre."** Bir evrim yasası mevcut, şu halde, ne iyi ne de kötü vardır, insan sadece kendi kişisel çıkarı için yaşamalı, gerisini de evrim yasasına bırakmalı. Bu son ifade, çağımızın ince kültürünü almış aydın kesimin kararmış bilincinin bir göstergesidir.

Aydın kesimin, hayatını üzerine kurduğu fikirleri ne pahasına olursa olsun koruma isteği öyle bir sınıra dayanmıştır ki, en ince yöntemlerle yalan söylemekte, kendilerinin yanı sıra başkalarını da kandırmaktadırlar; bütün bunlar bilinci karartmak ve boğmak için yapılmaktadır.

Vicdanlarının göstereceği yolda yaşam tarzlarını değiştireceklerine, vicdanlarının sesini susturmak için ellerinden geleni yapıyorlar. Ne var ki ışık karanlıkta parlar; gerçek de işte böyle çağımızın karanlıklarında parlıyor.

---

* Savaş sarayına girelim.

7. Bölüm

Zorunlu Askerlik Hizmetinin Anlamı

Üst sınıflardaki aydın insanlar, her gün daha da belirginleşen mevcut toplumsal düzeni değiştirme gereğini örtbas etmeye uğraşıyorlar. Ancak bu yönde daha da karmaşıklaşan ve gelişen yaşam, insanların acılarını ve çelişkilerini arttırarak onları artık devam edemeyecekleri son sınıra kadar getiriyor. Bu çelişkinin son sınırı evrensel zorunlu askerlik hizmetidir.

Çoğunlukla vergilerin ve devlet borçlarındaki artışın, genelde evrensel zorunlu askerlik hizmeti ve onun doğal sonucu olan silâhlanmanın artışıyla bağlantılı olup, bütün bunların Avrupa'nın belirli bir siyasî durumundan kaynaklanan geçici bir hadise olduğuna ve yerleşik yaşam düzenini değiştirmeye gerek kalmadan bazı uluslararası antlaşmalarla bertaraf edileceğine inanılır.

Bu tamamen yanlıştır. Zorunlu askerlik hizmeti toplumsal yaşam anlayışının doğasında var olan ve maddî gelişmesinin bir aşamasında en son sınırlarına ulaştığı için apaçık ortaya çıkan bir çelişkidir. Toplumsal yaşam anlayışı, bilindiği gibi, yaşamın anlamının bireylerden değişik kategorilerdeki topluluklara, yani aileye, kavme, ırka, ya da devlete transfer edilmesinden başka bir şey değildir.

Bu toplumsal yaşam anlayışına göre yaşamın anlamı madem ki bireylerin topluluk halinde yaşamalarıdır, o halde buradan bu bireylerin kendi çıkarlarını topluluk çıkarı uğruna isteyerek feda etmeleri gerektiği sonucu çıkar. Bazı topluluk biçimlerinde örneğin bir ailede, ya da bir kavim içinde, bir ırk içinde, hatta ataerkil devlette, gerçekten de olmuş ve halen de olmakta olan şey budur. Eğitimle ve dinî duygularla desteklenen gelenek sayesinde bireyler zorlama olmadan kendi çıkarlarını topluluk çıkarlarına katarak kendi çıkarlarını halk için feda ederler.

Ne var ki fetihler sonucu devlete yeni halklar katıldıkça toplumlar karmaşıklaşıp büyür ve bu, bireylerin, toplum çıkarındansa kendi çıkarlarını gözetmeleri eğilimini arttırır; bu itaat etmeyen bireyleri boyunduruk altına almak için de otorite yani şiddet kullanımına başvurulur. Toplumsal yaşam anlayışının savunucuları genelde otorite kavramını kısacası şiddeti ahlâkî nüfuz kavramı ile ilişkilendirmeye çalışırlar, ne yazık ki bu ilişkilendirme tamamen imkânsızdır.

Ahlâkî nüfuzun insan üzerindeki etkisi onun arzularını değiştirme ve ondan beklenen görevleri yapmasını sağlama şeklinde olur. Ahlâkî nüfuz ile kontrol altına alınan bir insan nihayetinde kendi arzularına uygun davranmış olur. Otorite, sözcüğün genelde bilinen anlamıyla, bir insanı kendi isteklerinin tersine davranmaya zorlama yoludur. Otoriteye tâbi bir insan istediğini değil otoritenin dayattığı şeyi yapar. Bir insanı istediği şeyi değil de istemediği şeyi yapmaya ancak fiziksel şiddet uygulayarak, ya da bunu yapmakla –yani hapsetmeyle, işkenceyle, sakatlamayla, ya da icrası mümkün daha hafif cezalara çarptırmayla– tehdit ederek zorlayabilirsiniz. Otorite bundan ibarettir, hep de bundan ibaret olmuştur.

Hükûmetlerin bunu gizlemek ve otoriteye başka bir anlam yüklemek amacıyla sarf ettiği devamlı gayrete rağmen otorite insan için boynuna bağlanıp sürüklendiği bir ipten, bir zincirden; kırbaçlandığı bir kırbaçtan; kollarını, bacaklarını, burnunu, kulaklarını, başını kesecek bir satır ya da bir baltadan başka bir şey değildir. Bu, Neron'un ve Cengiz Han'ın zamanında da böyleydi, şimdi en liberal hükûmetlerin yönetiminde, Amerika Cumhuriyeti'nde ya da Fransa Cumhuriyeti'nde de böyledir. İnsanların otoriteye itaat etmelerinin nedeni itaatsizlik durumunda bu cezalara çarptırılacak olmalarıdır. Devletin dayattığı bütün yükümlülükler, vergilerin ödenmesi, toplumsal görevlerin yerine getirilmesi, cezalara uyulması, sürgüne gönderilme, para cezası ve benzeri gibi, insanların isteyerek kabul eder göründüğü bütün bu şeyler fiziksel şiddete ve şiddet tehdidine dayanmaktadır.

Otoritenin temeli fiziksel şiddete dayanır. İnsanlara fiziksel şiddet uygulama imkânı her şeyden önce, bir silâhlı adamlar örgütüyle sağlanır; ancak bu örgütteki tüm silâhlı adamların hep birlikte davranmaları ve tek bir iradeye tâbi olmaları gerekmektedir. Tek bir iradeye itaat eden silâhlı adamların bu şekilde bir araya toplanmasından ordu oluşur. Ordu her zaman otoritenin temeli olmuştur, şimdi de öyledir. İktidar daima orduya kumanda edenlerin elinde olmuştur. İktidarda bulunan bütün insanlar –Romalı Sezarlardan, Rus çarlarına, Alman kayzerlerine kadar hepsi– her şeyden çok ordularına dikkat ve ihtimam göstermiş ve onları kayırmışlardır, çünkü ordu onların yanında olduğu sürece, iktidarın ellerinde olduğunu bilirler.

Otoritenin idame ettirilmesi için gerekli olan ordunun oluşumu ve itibarının yükseltilmesi, toplumsal yaşam anlayışı içine sokulmuş olan ve onu yok eden temel nedendir.

Otoritenin amaç ve mevcudiyetinin haklılığı, kamu zararına kendi çıkarlarının peşinde olan insanların dizginlemesi üzerine kurulmuştur. Ancak iktidar ne şekilde ele geçirilmiş olursa olsun, onu elinde tutanların diğer insanlardan bir farkı yoktur ve bu insanlar da aynen diğer insanlar gibi kendi çıkarlarını kamu çıkarlarının üstün tutma eğilimindedirler. Halihazırda ellerinde bunu yapma imkânı varken, herkesten çok kendi çıkarlarını kamu çıkarlarından üstünde tutma eğiliminde olurlar. İnsanlar, iktidarda bulunan insanları, kendi çıkarlarını kamu çıkarlarından üstün tutma imkânından yoksun bırakabilmek, ya da iktidarı şaibeli insanlara teslim etmemek için ne çareler üretmediler ki! Ancak günümüze kadar ne birini ne de diğerini gerçekleştirebilecek bir çare üretemediler.

Otoriteyi atayan tanrısal kutsama, seçim, veraset, oy verme, seçimler, meclisler, parlamentolar ve senatolar gibi tüm yöntemlerin etkisiz olduğu meydana çıktı ve çıkmaya da devam ediyor. Herkes bu yöntemlerden hiçbirinin, iktidarın şaibesiz insanlara emanet edilmesini ya da onların suiistimallerini engelleyemediğini biliyor. Herkes, yetkili insanla-

rın çoğunun; bunlar ister imparator, ister bakan, ister emniyet genel müdürü, ister vali olsun güç sahibi olduklarında ahlâksızlığa daha çok eğilimli olduklarını, yani kendi kişisel çıkarlarını güç sahibi olmayan diğer insanlar gibi kamu çıkarlarından daha üstün görmeye eğilimli olduklarını biliyor. Başka türlüsü de olamazdı zaten.

Devletli toplumsal yaşam anlayışı ancak bütün insanların isteyerek kendi çıkarlarını kamu çıkarları uğruna feda ettikleri bir durumda savunulabilir. İnsanlar isteyerek kendi çıkarlarını kamu çıkarları uğruna feda etmedikçe otoriteye ihtiyaç olacaktır, yani bu insanlara zor kullanılarak kısıtlama getirilecektir. Böylece bölücülük halkın bir kısmının diğer kısmına baskı uygulaması olarak, buna dayalı örgütlenmenin toplumsal anlayışına girmiş olur.

Bazı insanların diğerleri üzerindeki otoritesinin, kamu aleyhine kendi bireysel amaçlarına yönelen insanları kısıtlama amacında başarılı olması için iktidarın, Çinliler arasında ya da Ortaçağ'da ve hatta günümüzde bile şu meshedilerek kutsanmışlarda bulunduğu sanılan kusursuzluk vasfına sahip olanların eline verilmesi gerekir. Toplumsal düzen ancak bu koşullarda haklı çıkarılabilir.

Ama gerçekte böyle bir şey mevcut olmadığına göre, hatta tam tersine iktidarda bulunan insanlar azizlikten gittikçe uzaklaştığına göre, iktidara dayanan toplumsal düzen zaten haklı çıkarılamaz.

İnsanların düşen ahlâkî düzeylerinin arttırdığı bireysel şiddet eğilimini engellemek üzere daha düşük bir şiddet kullanan bir otoritenin mevcudiyetinin faydalı olduğu bir zaman olmuş olsa bile, bu avantajın uzun sürmeyeceğini görmek gerek. İnsanların şiddete olan eğilimlerinin azalması, halkın örf ve âdetlerinin medenileşmesi ve iktidarın da kendini dizginlemekteki yetersizliği sonucu giderek yozlaşması nedeniyle bu fayda silikleşmiştir.

Son iki bin yıllık tarihin tamamı, kitlelerin ahlâkî gelişimi ile hükûmetlerin yozlaşması arasındaki ilişkinin aşamalı değişiminden ibarettir.

En basit hali ile mesele şöyle gelişmiştir: İnsanlar kavimler, aileler ve ırklar halinde yaşıyorlardı, birbirlerine düşmandılar, birbirlerine şiddet uyguluyor, zarar veriyor ve birbirlerini öldürüyorlardı. Bu düşmanca şiddet hareketi, en küçük toplumsal birimden en büyüğüne kadar böyle sürüyordu: İnsanlar insanlarla, kavimler kavimlerle, aileler ailelerle, ırklar ırklarla, halklar da halklarla savaşıyordu. Kalabalık ve güçlü insan grupları zayıf olanları boyunduruk altına alıyor, daha büyüyor, daha güçleniyordu; böylece iç düşmanlıklar azalıyor, grubun daha uzun süre yaşaması güvence altına alınmış oluyordu.

Tek bir toplulukta birleşen bir aile ya da kavmin üyeleri birbirleriyle daha az kötü ilişkiler içinde olurlar, kavimler ve aileler kişiler gibi ölmezler, varlıklarını sürdürmeye devam ederler; bir otoriteye tâbi olan bir devletin bireyleri arasındaki mücadele daha zayıflamış görünmektedir, böylece devletin durumunun daha güvencede gibi görünür.

Varyagi masalında anlatıldığı gibi bu toplulukların bir araya gelerek gittikçe daha büyük insan grupları oluşturmaları, insanların böylesi bir araya gelişleri kendileri için yararlı bulduklarından değildi. Bu bir yandan nüfusun doğal olarak artmasından, öte yandan da savaşlar ve fetihler nedeniyle oluşmuştur.

Fetih gerçekleştikten sonra, fatih iç kargaşaya gerçekten bir son verir, böylece devletli yaşam anlayışı kendisini haklı çıkarmış olur. Ancak bu haklılık geçicidir. İç kargaşa ancak iktidarın, kargaşa çıkaran bireyler üzerindeki baskısının arttığı oranda dinecektir. Otoritenin bastırdığı iç kargaşadan kaynaklanan şiddet, otoritenin kendi içinde tekrar ortaya çıkar. İktidar, öteki insanlar gibi olan, yani her zaman ya da sık sık kamu çıkarlarını kendi kişisel çıkarları için feda etmeye hazır insanların elindedir, tek farkla ki, tebaaları kendilerine direnemez ve nüfuzuna karşı tamamen korunmasız durumdadırlar. İşte bu yüzden, şiddetin kötülüğü, otoritenin eline geçince büyüdükçe büyür; öyle ki cemiyet içindeki bireylerin şiddet eğilimi azaldığı ve otoritenin artık zor kul-

lanmak durumunda kalmadığı sırada bastırdığı sanılan kötülükten de fazlası olarak çıkar.

Devlet otoritesi her ne kadar iç şiddet hareketlerini yok etse de insanların yaşamına, güçlerine ve sürelerine bağlı olarak gittikçe artan yeni şiddetler sokar. Öyle ki, iktidarın şiddeti devlette cemiyet içindeki bireylerin birbirlerine karşı gösterdiği şiddetten daha az fark edilebilir, çünkü çekişme ile değil itaat ile kendini gösterir ama şiddet daha az değildir, çoğu zaman eskisinden daha yüksek derecede mevcuttur.

Başka türlüsü de olamazdı zaten; çünkü iktidarın insanları yozlaştırıcı etkisi bir yana, iktidar sahibi olanların hesapları hatta bilinçsiz eğilimleri daima şiddete mâruz kalanları mümkün olduğunca zayıflatma yönünde olacaktır, zira onlar ne kadar zayıf düşerlerse, onlara hâkim olmak için o kadar az çaba gerekecektir.

İşte bu nedenledir ki, şiddete mâruz kalanların üzerindeki baskı ve şiddet altın yumurtlayan tavuğun ölmeyeceği üst sınıra kadar arttırılabilir. Ancak tavuk Amerikalı Kızılderililer, Fijililer ve zenciler gibi yumurtlamıyorsa insan severlerin bütün samimi protestolarına rağmen öldürülür.

Bunun en iyi örneği, doğrusunu söylemek gerekirse, günümüzdeki durumları köleden farklı olmayan işçi sınıfının durumudur: Toplumun yönetici sınıflarının işçilerin durumlarını sözde iyileştirmek için gösterdiği bütün çabaya rağmen hep çalışmak zorunda bırakılan bütün çalışan sınıflar, kendilerini köle gibi kullanan işverenlerin yararına çalışmak zorunda kalır; işçiler kendilerine sadece ihtiyaçları kadarının verildiği değişmez demir yasayla zapt edilirler.

Bu hep böyle olmuştur. Otorite varlığını sürdürdüğü ve geliştiği oranda kendisine tâbi olanların avantajları hep azalmış, dezavantajları ise artmıştır.

Bu, ülkelerin tâbi oldukları hükûmet biçimlerine bağlı olmaksızın hep böyle sürüp gelmiştir. Aradaki tek fark despot bir hükûmet biçiminde otorite az sayıdaki baskıcının elindedir ve baskının biçimi daha serttir; meşruti monarşilerde, cumhuriyetlerde, Fransa ve Amerika'daki gibi ülkelerde oto-

rite büyük sayıda baskı uygulayıcılar arasında bölüştürülmüştür, böylece buralarda baskı daha az sert gözükür; ama otoritenin dezavantajları avantajlarından daha çoktur ve baskıya mâruz kalanların zayıflatılmasından ibaret olan prosedür hep aynıdır.

Bütün ezilenlerin durumu böyle olmuştur ve halen de böyledir; ama onlar bugüne kadar bunun farkında değillerdi ve çoğu kez de safça hükûmetin kendi iyilikleri için var olduğuna inanıyorlardı; hükûmet olmadan mahvolacaklarını düşünüyorlardı. İnsanların hükûmetsiz de yapabilecekleri düşüncesini ifade etmek ağza alınmayacak bir küfürdür, öyle ki kötü sonuçları da beraberinde getirecek olan bu küfür –her tür dehşeti biraraya getirdiği tahayyül edilen– anarşizm öğretisidir.

Bugüne dek bütün uluslar devlet biçimi altında gelişmiş olduğundan, insanlar sanki bu kesinlikle doğruluğu ispatlanmış bir şeymiş ve bu yüzden de ispatlanmaya ihtiyacı yokmuş gibi, bu biçimin, bütün zamanlarda insanlığın gelişiminin temel koşulu olduğuna inanıyorlar.

Yüzlerce, binlerce yıl boyunca bu böyle devam etmiş, hükûmetler de, yani otoriteyi ellerinde bulunduranlar da, halkları hep bu yanılgı içinde tutmaya çalışmışlardır, günümüzde ise her zamankinden daha çok çalışmaktadır.

Bu, Roma imparatorları zamanında da böyleydi, günümüzde de böyledir. Her ne kadar devlet şiddetinin yararsızlığı ve zararı konusunda kitleler her geçen gün daha çok bilinçlense de, hükûmetler otoritelerini korumak için sürekli olarak ordularını güçlendirme ihtiyacı duyduğu sürece bu böyle ebedîyen sürecektir.

Genelde hükûmetlerin ordularını sadece kendi ülkelerini diğer ülkelere karşı korumak amacıyla güçlendirdiğine inanılır, oysa ki ordular, hükûmetlere, her şeyden çok da baskı altında tutulan ve köle durumuna getirilmiş kendi yurttaşlarına karşı kullanmak üzere gereklidir.

Bu her zaman da gerekli olmuştur; özellikle halkın eğitim düzeyi yükseldikçe ve farklı uluslar ya da aynı ulus sakinleri

arasındaki ilişkiler komünizm, sosyalizm, anarşizm ve genel olarak da işçi hareketleri sayesinde kolaylaştıkça daha da gerekli hale gelmektedir. Hükûmetler bunu hissettiklerinden disiplinli ordularını güçlendirirler.*

Şu yakınlarda Alman meclisinde astsubayların maaşlarının arttırılması gündeme geldi, Alman Şansölyesi (Başbakanı) yaptığı açıklamada sosyalistlerle savaşmak için güvenilir astsubaylara ihtiyaç olduğunu açıkladı. Böylece Caprivi halktan özenle gizlenen ama politika dünyasında herkesin bildiği bir şeyi açıkça ifade etmiş oldu. Bu Fransız Kralları ve Papaların neden İsviçre ve İskoç muhafizlarını kiraladığını; günümüzde hâlâ Rus otoritelerinin neden sınır eyaletlerinden askere alınanları merkezdeki garnizonlara, merkez eyaletlerden alınanları da sınırdaki alaylara dağıttığını çok iyi açıklıyor. Caprivi'nin sözleri açıkça şu anlama geliyor: Yeni fonlar dış düşmana karşı koymak için değil köle gibi çalıştırılan kitleleri bastırmak üzere *astsubay satın almak için* gerekiyor.

Caprivi, doğal olmadığı kadar doğru da olmadığı herkesçe bilinen ya da bir şekilde hissedilen bu düzenin *satın alınmış astsubay*, subay ve generallerin uyguladığı devlet şiddeti sayesinde halkın muhalefetine rağmen sürdürüldüğünü gayri ihtiyari ifade etmiş oldu.

Emekçinin toprağı yoksa, en doğal hakkı olan topraktan

---

* Amerika'da asker sayısı sınırlı olduğu halde otoritenin kötüye kullanıldığı gerçeği bu söylediğimi yanlışlamadığı gibi aksine doğruluyor da. Amerika'da başka uluslara oranla daha az asker bulunuyor. İşte bu yüzden çalışan sınıflar üzerindeki baskı başka hiçbir yerde olmadığı kadar az; ve hükûmetin yetkilerini kötüye kullanmasının, hatta bizzat hükûmetin kendisinin ortadan kalkması başka hiçbir ülkede bu denli yakın görünmüyor. Son zamanlarda işçiler arasındaki birlik arttıkça, ordunun güçlendirilmesini isteyen sesler de daha sık duyulmaya başladı, oysa ABD'yi tehdit eden herhangi bir dış tehlike yok. Yönetici sınıflar biliyor ki 50.000 kişilik ordu pek yakında artık yeterli gelmeyecektir. Pinkerton'un ordusuna artık güvenmiyorlar, kendi durumlarının güvence altına alınmasının sadece ordunun güçlendirilmesinde yattığını hissediyorlar.

kendisinin ve ailesinin geçimini sağlayamıyorsa, bunun nedeni halkın isteğinin bu yönde olması değil, toprak sahibi olan bir kısım insanın işçilerin toprağı kullanmasına izin verme ya da reddetme hakkını ellerinde tutuyor olmalarıdır. Bu anormal düzen de ordu tarafından korunur. Emekçinin ürettiği bu muazzam servet herkese ait değil de sadece bazı istisnaî kişilere aitse; emek vergilendiriliyor ve vergilerden elde edilen para da bazı kişilerin keyfine göre harcanıyorsa; kapitalistler cesaretlendirilirken işçilerin grevleri engelleniyorsa; bazı kişiler çocukların dinî mi yoksa laik bir eğitim mi alacaklarına karar verme hakkını kendi ellerinde tutuyorsa; eğer bazı insanlar diğer bütün insanların tâbi olacağı yasaları çıkarma ayrıcalığına, yani herkesin yaşamı ve mülkiyeti üzerinde tasarruf etme hakkına sahipse bütün bunlar halk böyle istediği için ya da doğal olan bu olduğu için değil, hükûmetler ve yönetici sınıflar kendi çıkarları için böyle olmasını istedikleri için olur; ayrıca bunun böyle olmasını fiziksel şiddetle de dayatırlar.

Bunun böyle olduğunu bilmeyen herkes bu gerçeği ilk itaatsizlik ya da mevcut düzeni değiştirme girişiminde öğrenecektir.

Bu nedenle ordular mevcut düzenin korunması için hükûmete ve yönetici sınıflara gereklidir. Ordular halkın ihtiyacından doğmadığı gibi ona doğrudan muhaliftir, yalnızca hükûmetin ve yönetici sınıfların işine yarar.

Ordular, her şeyden önce, her hükûmete vatandaşlarını baskı altında tutmak ve onların emeklerinin meyvelerini elde etmek için gereklidir.

Ancak sadece bir hükûmet yoktur. Aynı şekilde şiddet yoluyla vatandaşlarına egemen olan, onları kölelik durumuna indirgemiş, vatandaşlarının emeklerinin meyvelerini çalmak için hazır bekleyen başka hükûmetler de vardır. İşte bu yüzden her hükûmetin yalnız içte tutunmak için değil, aynı zamanda açgözlü komşularından kendi ganimetini korumak için de orduya ihtiyacı vardır. Her devlet istemi dışında kendi ordusunu başkalarına karşı geliştirmek zorunda kalır. Or-

duların güçlendirilmesi, yüz elli yıl önce Montesquieu'nün belirttiği gibi, bulaşıcıdır.

Bir devletin kendi yurttaşlarına karşı ordusunu güçlendirmeye yönelik her girişimi komşu devletler için endişe kaynağıdır, aynı zamanda onları da kendi ordularını güçlendirmeye zorlar.

Günümüzde ordu mevcutlarının milyonlara varmasının tek nedeni, her devletin komşuları tarafından tehdit ediliyor olması değil özellikle iç isyan girişimlerini bastırma ihtiyacı duymasıdır.

Karşılıklı olarak birbirine dayanan her iki neden de aynı sonuca varır; ordular iç güçlere karşı gerekli olduğu gibi aynı zamanda her devletin diğerleri arasındaki yerini muhafaza etmek için de gereklidirler. Biri diğerinin sonucudur. Hükûmetlerin despotluğu daima ordularının gücünün artması ve ülke dışındaki başarıları oranında artar, hükûmetlerin dış saldırganlığı da içteki despotluğu ile orantılı şekilde artar.

Bu silâhlanma yarışı savaş anında Avrupa hükûmetlerini mümkün olan en az masrafla en fazla sayıda asker toplamayı öngören zorunlu askerlik hizmetini getirmeye itti. Bu düşüncenin öncülüğünü Almanya yaptı, öteki uluslar da onu izledi. Bunun üzerine kendilerine dayatılan adaletsiz uygulamaları kendi elleriyle sürdürmeleri için bütün yurttaşlar askere çağrıldı; böylece yurttaşlar kendi kendilerinin zorbaları oldular.

Zorunlu askerlik hizmeti varılması gereken mantıkî bir sonuçtur, ama aynı zamanda toplumsal yaşam anlayışının, yani mevcut düzenin korunması için şiddete başvurulması gerektiğinde ortaya çıkan içsel çelişkinin en son ifadesidir. Evrensel zorunlu askerlik hizmetinde bu çelişki gün gibi açığa çıkmıştır. Gerçekten de toplumsal yaşam anlayışının bütün önemi, insanın, bireyler arası kavganın barbarlığını ve bireysel yaşamının faniliğini kabul ederek, yaşam amacını birey topluluklarına devretmesine bağlıdır. İnsanlar savaşın zulmünü ve yaşamın güvencesizliğini engellemek için mümkün olan bütün fedakârlıkları yapmalarına rağmen, zorunlu askerlik hizmeti ile engelledikleri sandıkları bütün tehli-

keleri tekrar kendilerine çekmektedirler, üstelik aynı şekilde uğruna kendi kişisel çıkarlarını feda ettikleri devlet de eski zamanlarda bireye yönelmiş hayatî tehlikelerin aynısıyla karşı karşıyadır.

Devlet düzeninin devamı güvencesi altında hükûmetler bireyleri, kendi aralarındaki kavgaları ve güvenlik sorunlarını çözme zahmetinden kurtarıyordu; fakat bunu yapacaklarına bireyler arasındaki kavgayı diğer devletlerin bireyleriyle komşu kavgasına dönüştürerek bireylerin yanı sıra devletin de yok olma tehlikesi içinde olmasına neden oluyorlar.

Askerlik hizmetinin tesisi, bir adamın, evi yıkılmasın diye içe doğru bel vermiş duvarlarını kalaslarla destekleyerek, eğilmiş tavan tahtalarına yeni kirişler çakarak, destek tahtalarının altına yeni payandalar koyarak gerçekten sağlamlaştırırken bir yandan da içinde oturulamaz hale sokmasına benzer.

Askerlik hizmetinde de aynı şey olmaktadır. Zorunlu genel askerlik hizmeti korumak zorunda olduğu toplumsal yaşam düzeninin tüm avantajlarını mahvetmektedir. Toplumsal yaşamın avantajları mülkiyetin ve emeğin güvence altına alınmasından ve yaşam koşullarında genel bir iyileştirmenin mümkün kılınmasından ibarettir. Oysa zorunlu genel askerlik hizmeti bütün bunları yok eder.

Savaş masrafı olarak öngörülen vergiler, ordunun savunması gereken emek ürününün büyük bir bölümünü alıp götürür.

İnsanların normal yaşantılarından kopartılarak askerî birliklerde toplanması iş hayatını tehlikeye sokar. Her an patlamaya hazır savaş tehlikesi toplumsal yaşam koşullarındaki iyileştirmeleri nafile ve kısır hale getirir.

Eskiden bir insana devlet olmadan içte ya da dışta düşmanların, kötü insanların saldırılarına mâruz kalacağı ve kendisini herkese karşı tek başına korumak zorunda kalacağı, hayatının tehlike içinde olacağı anlatılıp sonra da, bu olumsuzlukları engellemek için kendisinin bazı fedakârlıklara katlanmasının iyi olacağı söylendiğinde o insan bunlara inanabilirdi, zira devlet için yaptığı fedakârlıklar kendisine

istikrarlı bir düzende rahat bir yaşam sürme şansı sağlayabilirdi. Ancak günümüz insanının, yaptığı bunca fedakârlık karşılığında vadedilenlerin asılsız olduğunu gördükten sonra, herkesin kendine acaba bir devlete tâbi olmam tamamen gereksiz bir şey mi diye sorması çok doğaldır.

Toplumsal yaşam anlayışının içerdiği çelişkinin bir tezahürü olarak görünen askerlik hizmetinin vahameti sadece bundan ibaret değildir. Bu çelişkinin ana belirtisi zorunlu genel askerlik hizmetinde her yurttaşın asker olmakla devlet düzeninin koruyucusu olması ve devletin meşruluğunu kabul etmediği her eylemine katılmasıdır.

Hükûmetler orduların dıştan gelecek saldırılara karşı, her yerde gerekli olduğunu belirtirler. Ama bu yanlıştır. Ordular her şeyden önce kendi yurttaşlarına karşı gereklidirler, ve her asker ister istemez devletin kendi yurttaşlarına karşı uyguladığı şiddete katılmak zorundadır.

Bu konuda ikna olabilmek için, askerlik hizmetini yerine getirerek devletin tasvip etmediği ve edemeyeceği bu türden eylemlerine katılan birinin, her devlet içinde düzen ve halk adına yapılan şeylere her zaman ordunun alet edildiğini hatırlaması yeterlidir. Her türlü parti içi ve hanedanlık içi çekişmeler ve kaybedenlerin cezalandırılması, bütün ayaklanma bastırmaları, mitingleri dağıtmak ve grevleri engellemek için müdahaleler, bütün zorla vergi almalar, bütün çalışma özgürlüğünü kösteklemeler; bütün bunlar ya doğrudan ordunun yardımıyla ya da ordu destekli polis kuvvetleriyle yapılır. Askerlik hizmetini yerine getiren her insan böylece bazı zaman kuşkulu görünen ama çoğu zaman tamamen insan vicdanına ters düşen bu baskılara katılmış olur. İnsanlar kuşaklar boyu babadan oğla geçen, ektikleri toprakları terk etmek istemezler, bazı insanlar da otoritenin istediği gibi bir yerden başka bir yere gitmek istemezler, bazıları da vergi vermek istemezler, bazıları ise kendilerinin yapmadığı yasaları kabul etmezler, bazıları da milliyetlerini kaybetmek istemezler; ve ben de, askerlik hizmeti yaparken gidip bu insanlara saldırmak zorunda kalacağım. Bütün bu baskılara katılırken

bunların adil olup olmadığını, bu uygulamalara yardımcı olup olmayacağımı sormaktan kendimi nasıl alacağım?

Zorunlu askerlik hizmeti tüm bir devlet örgütlenmesinin sürdürülmesi için ihtiyaç duyulan şiddetin en uç sınırıdır; vatandaşlar için ise itaatin mümkün olan son sınırıdır; inşaatçıların köşe taşı dediği, bütün binayı çökmekten kurtaran taştır.

Hükûmetlerin sürekli olarak iktidarı kötüye kullanmaları ve birbirleriyle olan uyuşmazlıkları sonucunda vatandaşlardan sadece maddî fedakârlıklar değil aynı zamanda ahlâkî fedakârlıklar da isteme derecesine gelindi, bu durumda herkes kendi kendine, "Bu fedakârlığı etmeli miyim? Ne için bu fedakârlığı edeceğim?" diye sormalıdır. Devlet adına benden, bir insan için değerli olan her şeyden –huzurumdan, ailemden, güvencemden, insanlık onurumdan– fedakârlık etmem isteniyor. Peki insandan böylesine ürkütücü fedakârlıklar isteyen bu devlet nedir? Bizim için neden o kadar gereklidir?

"Devlet mutlaka gereklidir," diyorlar bize, "çünkü birincisi, devlet olmadan ben, siz, biz, hepimiz kötü insanların zorbalık ve saldırılarından korunamazdık; ikincisi ise devlet olmasaydı vahşi insanlar olarak kalırdık, ne dinimiz, ne öğrenimimiz, ne eğitimimiz, ne sanayimiz, ne ticaretimiz, ne iletişim yollarımız, ne toplumsal kurumlarımız olurdu; üçüncüsü de devlet olmadan komşu halkların istilasına uğrama tehlikesiyle karşı karşıya kalırdık."

"Eğer devlet olmazsa," diyorlar bize, "kendi vatanımızda kötü insanların zorbalığı ve saldırma tehlikesiyle karşı karşıya kalırdık."

Peki ama devletimizin ve ordumuzun, kötülük ve zorbalıklarından bizleri korumaya çalıştığı bu kötü insanlar kimlerdir? İnsanların savaşçılıklarıyla gurur duydukları, insan öldürmenin kahramanlık sayıldığı bundan üç ya da dört yüzyıl önce bu türden insanlar vardıysa bile günümüzde bunlar artık mevcut değil, günümüzde insanlar artık silâh taşımıyor, herkes insanları sevmekten, hemcinsine sempati göstermeme gereğinden söz ediyor, herkes hepimizin istediği şeyden –yani barış içinde rahat ve huzurlu bir yaşam sürmekten–

daha fazlasını istemiyor. Bu şu anlama geliyor; artık günümüzde devletin bizleri koruması gereken bu kötü insanlar yok. Devletin bizleri saldırılarından koruduğu bu insanların, suç işleyen bu insanların, koyunlar arasındaki yırtıcı hayvanlar gibi olmadığını, suça eğilimleri korunmaya çalışılanlardan fazla olmayan hepimiz gibi insanlar olduğunu biliyoruz. Tehditlerin ve cezaların böyle insanların sayısını azaltmadığını da biliyoruz. Bunların sayısını ancak insanların örf ve âdetlerinin uygarlaşması ve zorbalık ortamının değişmesi azaltabilir. Öyle ki, insanların kötü insanlardan devlet şiddeti sayesinde korunması bundan üç, dört yüzyıl önce geçerli idiyse de, günümüzde artık geçerliliğini yitirmiştir. Günümüzde daha çok bunun tersi doğrudur: Devletin zalim ceza yöntemleriyle etkili olması uygarlığımızın genel ahlâkî standartlarının gerisindedir. Hapishaneler, zindanlar, darağaçları, giyotinler ulusu uygarlaştıracağı yerde barbarlaştırır, bunun sonucu olarak da kötü insanların sayıları azalacağı yerde artar.

"Devlet olmadan," diyorlar bize, "ne dinimiz, ne eğitimimiz, ne sanayimiz, ne ticaretimiz ne iletişim yollarımız ne de diğer toplumsal kurumlarımız olabilir. Devlet olmadan hepimiz için gerekli kurumları organize edemeyiz." Bu argümanın bundan birkaç yüzyıl önce belki belli bir geçerliliği olabilirdi. İnsanların düşüncelerini başkalarına pek iletemedikleri, birbirlerine yaklaşıp fikir alışverişinde bulunamadıkları, insanların bu nedenle merkezî bir devlet olmadan ticarî, endüstriyel ya da ekonomik hiçbir girişimde bulunmadıkları bir devir var idiyse de, artık bu engeller ortadan kalktığına göre, iletişim yolları böylesine gelişmişken, fikir alışverişlerinin, derneklerin, sendikaların, kongrelerin, ekonomik ve siyasî kurumların oluşması sağlanmışken, artık günümüz insanı yaşamını hükûmetler olmadan idare edebilecek duruma gelmiş sayılır. Hatta çoğu zaman projelerinin gerçekleşmesinde insanlara destek olacağı yerde köstek olan devlet, onları rahatsız etmektedir.

Geçen [on sekizinci] yüzyılın sonundan beri devlet tarafından engellenmeyen tek bir insanî gelişim hareketi bile olma-

mıştır. Fiziksel cezada bu böyle olmuştur, işkenceyle yargılamada da, kölelikte de, basın özgürlüğünün tesisinde de, toplantı ve miting yapma hakkı konularında da böyle olmuştur. Günümüzde devlet şiddeti ve hükûmet, yeni yaşam biçimleriyle sonuçlanacak her türlü harekete yardımcı olmak bir yana tam tersine bunlara karşı çıkmaktadır. İşçi ve köylülerin toprağa, politikaya ve dine dair sorunlarının çözümü konusundaki her girişim devletin doğrudan engellemesiyle karşılaşmaktadır.

"Devlet ve hükûmetsiz bir halk komşu halklar tarafından istilaya uğrar." Bu son argümanı çürütmeye çalışmak gereksizdir, zira yanlışlığını kendi içinde taşımaktadır. "Hükûmet ve ordusu," diyorlar bize, "bizi boyunduruk altına alabilecek komşu halklara karşı kendimizi savunmak için gereklidir." Ama her hükûmette ve her ulusta da aynı şey söyleniyor. Bununla birlikte biliyoruz ki, tüm Avrupa halkları özgürlük ve kardeşlik ilkelerini ağızlarından düşürmüyor. Öyleyse birbirlerine karşı kendilerini savunmak zorunda değiller. Ama söz konusu olan barbarlar ise, o zaman şimdi silâh altında bulunan orduların binde biri bile bu kişileri yola getirmeye yeter de artar. Ne yazık ki bize söylenenlerin tersinin yapıldığını gözlemliyoruz. Askerî güçlerin aşırı derecede arttırılması komşularımızın saldırılarından bizi korumak şöyle dursun tersine, bu bile tek başına saldırı nedenidir.

Zorunlu askerlik hizmeti için çağrılan her kişinin, günümüzde hiçbir meşruiyeti olmayan ve uğruna kendi huzurundan, güvenliğinden ve yaşamından fedakârlık yapması beklenen devletin itibarının ne olduğunu derinlemesine düşünmesi gerekir.

Devletin talep ettiği fedakârlıkların hiçbir haklı gerekçesinin olmadığını görmek için teorik bir bakışa da gerek yoktur. Kişinin meseleye pratik olarak bakması, yani devletin sırtına yüklediklerini tartması bile, onun taleplerine uymanın ve orduda hizmet etmenin çoğu kez bunu reddetmekten daha dezavantajlı olacağını görmesi için yeterlidir.

Eğer insanların çoğu askerlik hizmetini reddetmek yerine

yapmayı seçiyorsa, bu avantaj ve dezavantajları üzerine iyice düşünmüş olmalarından değil, kendilerine uygulanan bir tür ipnotize yöntemiyle kandırılmış olmalarındandır. İnsanlar askerlik hizmetine sadece kendilerine verilen emirlere bakmadan ve herhangi bir iradi çaba göstermeden tâbi olurlar. Direnmek için bağımsız bir şekilde düşünmek gerekir, bu da herkesin yapabileceği bir şey değildir. Askerlik hizmetine tâbi olmanın ya da onu reddetmenin ahlâkî boyutuna değinmeden yalnız maddî avantajlarını ele alsak bile, retçiliğin genelde askerlik hizmetini yapmaktan daha evlâ olduğu görülecektir.

Kim olursam olayım, ister zengin baskıcı sınıfa mensup olayım, ister ezilen işçi sınıfına mensup olayım, her iki durumda da reddetmenin avantajları itaat etmekten daha büyük olacaktır.

Sayıca az olan baskıcı sınıfa mensupsam, hükûmete itaat etmemenin tek sakıncası, beni devlete karşı görevlerimi yerine getirmediğim için yargılaması olacaktır; bu durumda eğer şansım yaver giderse, bizde Menonit'lere yaptıkları gibi, benden askerlik hizmet süremi sivil işlerde çalışarak tamamlamamı isteyeceklerdir. Şansımın yaver gitmediği durumda ise beni iki-üç yıllığına ya da daha uzun bir süreliğine ya sürgüne ya da hapishaneye gönderebilirler (Rusya'da vuku bulmuş olaylara dayanıyorum). Hatta beni ölüme bile mahkûm edebilirler, her ne kadar böyle bir şeyin gerçekleşmesi ihtimali uzak olsa da. İşte retçiliğin getireceği sakıncalı durumlar.

İtaat ederek askerlik hizmetini yapmanın getireceği sakıncalar ise şöyledir: Eğer şansım yaver giderse, beni adam öldürmeye göndermezler; böylece sakat kalma ya da öldürülme tehlikesiyle karşı karşıya kalmamış olurum, ancak beni askerî köleliğe tâbi kılarlar. Bu durumda bir soytarı gibi giyinmek zorunda kalacağım; onbaşısından mareşaline kadar rütbesi olan herkes bana emir verecektir; herkes kendi keyfine göre beni değişik vücut hareketleri yapmaya zorlayacaktır, beni bir ila beş yıl askerde tuttuktan sonra on yıllığına serbest bırakacaklardır, bu süre içinde de her an beni askere çağırabilecekleri yedek askerlik durumunda kalacağım. Fa-

kat eğer şansım yaver gitmezse, bu kölelik durumuna ek olarak, beni savaşa göndereceklerdir, orada bana hiçbir şey yapmamış yabancı ülkelerin insanlarını öldürmek zorunda kalacağım, orada sakatlanabilir ya da öldürülebilirim, ya da Sivastopol'da olduğu gibi kesin bir ölüme gönderilebilirim, ya da daha da beteri, beni hiç ilgilendirmeyen bazı hükûmet ve hanedanlık çıkarları yüzünden kendi yurttaşlarımın karşısına getirtilebilir, kardeşlerimi öldürmek zorunda kalabilirim. İşte askerlik hizmeti yapmanın sakıncaları bunlardır.

Retçiliğin ya da askerlik hizmetini yapmanın avantajları ise şunlardır:

Askerlik hizmetini reddetmemiş, bütün bu aşağılanmalardan geçmiş, bütün bu zalimlikleri yapmış bir kişi, eğer hâlâ ölmemişse, soytarı kıyafetinin üzerine kırmızı ve altın yaldızlı madalyalar taktırabilir; Eğer şansı epeyce yaver gitmişse, kendisi gibi alıklaşmış yüz binlerce insana emredebilir, mareşalliğe yükselebilir ve çok para kazanabilir.

Retçi olma durumunda ise onurunu koruma, iyi insanların takdirini kazanma, her şeyden önemlisi de Tanrı için, kısacası insanlar için hayırlı bir iş gerçekleştirdiğinin bilincinde olmak gibi avantajları olacaktır.

Zengin ve baskıcı sınıfa mensup bir insanın her iki durumda da karşılaşacağı avantaj ve dezavantajlar bunlardır. Yoksul işçi sınıfına mensup bir kişinin karşılaşacağı avantaj ve dezavantajlar da aynı olacaktır, yalnız hatırı sayılır bir dezavantaj farkıyla; diğer sakıncaların yanı sıra, işçi, orduya katılarak, verdiği bu destekle kendisini kontrol altında tutan baskıyı daha da pekiştirmiş olur.

Hükûmetin gerekliliği sorunu, orduya askerlik hizmeti yaparak onu destekleyen bir insan için devletin nereye kadar faydalı ya da zararlı olduğu üzerine düşünüp taşınarak ya da devletin taleplerine boyun eğip eğmemenin birey için faydalı olup olmadığına bakarak çözülemez. Bu sorun kesin olarak ve bütünüyle ancak insanın kendisine rağmen karşısına çıkan zorunlu askerlik hizmetini, her insanın kendi vicdanı ya da dinî bilinci sayesinde kabul ya da reddetmesiyle çözülebilir.

8. Bölüm

Kötülüğe Karşı Güç Kullanarak Direnmeme Öğretisi, Günümüz İnsanları Tarafından Kaçınılmaz Olarak Kabul Edilmelidir.

Çoğu zaman şöyle denir, Hıristiyanlık bir gerçek olsaydı, çıktığı günden itibaren bütün insanlar tarafından benimsenmiş olması gerekirdi ve yaşam koşullarını iyileştirerek değiştirirdi. Bu aynen, henüz filizlenmeye başlayan bir tohumun bir yandan da sap, çiçek ve meyve vermesi gerekir, demeye gelir.

İsa'nın öğretisi, zorbalıkla dayatılarak insanların yaşamını hemen değiştirebilen bir yasalar sistemi değildir; Hıristiyanlık yeni ve eskisinden daha yüce bir yaşam anlayışıdır. Yeni bir yaşam anlayışı da insanlara dayatılamaz, sadece özgürce benimsenebilir. Yeni yaşam anlayışı ancak iki yolla özgürce benimsenebilir: Birincisi manevî, ruhanî yolla, ve ikincisi de maddî tecrübe yoluyla.

İnsanların bazıları –azınlıkta olanları– peygamberimsi bir içgüdüyle öğretinin gerçekliğini hemen hissetmiş ve onu izlemişlerdir. Diğerleri –çoğunlukta olanları– ise öğretinin gerçekliğine ve onu izlemenin gerekliliğine hatalar, tecrübeler ve acılarla dolu uzun bir yoldan geçerek varmaya çalışıyorlar.

Günümüzde, Hıristiyan dünyasının çoğunluğu, Hıristiyan öğretinin benimsenmesi gerektiği sonucuna maddî tecrübe yoluyla varmaktadır. İnsan, günümüzde Hıristiyanlığın gerçek anlamıyla benimsenmesinin en büyük engeli olarak görülen yozlaşmış Hıristiyanlığa ne gerek vardı diye şaşmadan yapamıyor.

Bununla beraber Hıristiyanlığın bu yozlaşmış biçimi insanları içinde bulundukları bu duruma getirdi, Hıristiyanlığın yozlaşmışlığı insanların çoğunluğunun Hıristiyanlığı gerçek anlamıyla benimsemesi için özellikle gerekliydi.

Eğer ta başlangıçta Hıristiyanlık saf biçimiyle insanlara sunulmuş olsaydı, büyük bir çoğunluk tarafından benimsenmezdi; insanlar Hıristiyanlığa, günümüzde Asya halkları nasıl yabancı kalmış ise öyle yabancı kalırlardı. Öğretiyi yozlaşmış biçimiyle kabul ettikten sonra, insanlar yavaş da olsa emin bir şekilde onun etkisi altına girdiler ve uzun hatalarla dolu tecrübe yollarında çok sıkıntılar çekerek onu en sonunda gerçek anlamıyla benimsemek gerektiği sonucuna vardılar.

Hıristiyanlığın bozulması ve bu biçimiyle kabulü nasıl filizlenmek için bir tohumun önce toprak altında kalması gerekirse öyle gerekliydi.

Hıristiyanlık bir gerçek öğretisidir, aynı zamanda bir kehanettir de. Bundan on sekiz yüzyıl önce Mesih İsa gerçek yaşamın ne olduğunu açınladı, ve bu öğretiye riayet etmeyip eski ilkelere dayanarak yaşamaya devam eden insanların yaşamının yanı sıra Hıristiyanlık öğretisini benimseyip yaşamına uygulayanların yaşamının da ne olacağını önceden haber verdi.

İnsanlara kılavuzluk edecek öğretisini *Dağdaki Vaaz* da açıklarken Isa şöyle diyordu:

> İşte bu sözlerimi duyup uygulayan herkes, evini kaya üzerine kuran akıllı adama benzer. Yağmur yağar, seller basar, yeller eser, eve saldırır; ama ev yıkılmaz. Çünkü kaya üzerine kurulmuştur. Bu sözlerimi duyup da uygulamayan herkes, evini kum üzerine kuran budala adama benzer. Yağmur yağar, seller basar, yeller eser, evi sarsar. Ev yıkılır; yıkılışı da korkunç olur (Mt 7, 24-27)

Ve işte on sekiz yüzyıl sonra bu kehanet gerçekleşti. İnsanlar Isa'nın öğretisini izlemediler, onun kötülüğe karşı güç kullanarak direnmeme yasasını toplum yaşamına uygulamayarak, önceden bildirdiği kaçınılmaz yıkım noktasına geldiler.

Insanlar çoğu zaman kötülüğe karşı güç kullanarak direnmeme sorununun teorik ve ihmal edilebilir bir sorun olduğunu düşünürler. Oysa bu sorun, yaşam tarafından, düşü-

nen her insanın karşısına çıkarılan bir olgudur ve bunun mutlaka çözüme kavuşturulması gerekir.

Mesih İsa'nın öğretisi vaazedilmeye başlandığından beri bu sorun, toplumsal yaşamında yol ayrımına gelen bir yolcunun, karşısına çıkan yollardan hangisine devam edeceğine karar vermesi kadar önemlidir. Yoluna devam ederek şöyle demememesi gerekir: "Düşünmeyeceğim; bugüne kadar nasıl geldiysem öyle devam edeceğim." Şimdiye dek bir tek yol vardı, ama şimdi iki yol var. İnsan şimdiye dek nasıl geldiyse öyle devam edemez; insanın iki yoldan birini mutlaka seçmesi gerekir.

Aynı şekilde İsa'nın öğretisi de insanlar tarafından bilindikten sonra, kötülüğe karşı güç kullanarak direnmeme sorunu hakkında bir yargıya varmadan, eskiden nasıl yaşıyorduysam öyle yaşamaya devam edeceğim denemez. Her yeni kavgada, kötü olarak görülen şeye güç kullanarak karşılık vermeli mi, yoksa vermemeli miyim konusunda mutlaka karar vermek gerekir.

Kötülüğe karşı güç kullanarak direnmeme sorunu insanlar arasında ilk kavga çıktığı zaman ortaya çıktı, çünkü her kavga her savaşanın kötü olarak gördüğü şeye güç kullanarak karşı koymasından başka bir şey değildir. Ama İsa'dan önce, insanlar diğerlerinin iyi olarak değerlendirdiği, sadece rakibin farklı şekilde yorumladığı bir şeye şiddet aracılığıyla direnmenin kavgayı bitirmenin yollarından sadece biri olduğunu, kötülüğe karşı güç kullanarak direnmemenin ise başka bir yol olduğunu bilmiyorlardı.

İsa'dan önce insanlar kavgayı sonuçlandırmanın sadece bir yolu olduğuna inanıyorlardı. Her bir savaşçı kötü olarak gördüğü şeyin diğeri için de gerçekten, mutlak şekilde kötü olduğuna kendini ve başkalarını ikna etmeye çalışıyordu. Buna uygun olarak, en eski zamanlardan beri insanlar herkes için geçerli kötülük tanımları icat ediyorlardı. Bu tanımlar kimi zaman doğaüstü yollarla iletilmiş yasalar olarak, kimi zaman da kendilerine yanılmazlık payesi verilen insanlar ya da toplulukların buyrukları olarak insanlara dayatılıyordu. İnsanlar başkalarına karşı şiddete başvuruyor, ve bu şiddeti

herkesin üzerinde fikir birliğine vardığı bir kötülüğe karşı kullandıklarına kendilerini ve başkalarını inandırıyorlardı.

Insanlar uzun bir süre, en eski zamanlardan beri, özellikle de iktidarı elinde bulunduranlar tarafından kullanılan bu yöntemin bir yutturmaca olduğunu göremediler. Ancak, gelişme ile birlikte ilişkileri karmaşıklaştıkça, herkesin kendi açısından kötülük olarak gördüğü şeye karşı güç kullanarak karşı koymanın akılsızlık olduğu daha açık hale geldi. Bu yöntemle kavgalar azaltmıyordu ve hiçbir insanî tanım, birileri tarafından kötü olarak görülen şeyin aynı şekilde başkaları tarafından da kötü sayilmasını sağlayamıyordu.

Hıristiyanlığın doğduğu zamanlarda, ilk ortaya çıktığı yerde, Roma İmparatorluğu'nda halkın çoğunluğu için, Neron ya da Caligula'nın kötü olarak gördüğü ve güç kullanarak bastırmak istediği şey, başka insanlar için kötü değildi. O zamanlarda bile insanlar ilahî yasalar olarak sunulan yasaların insanlar tarafından yazılmış olduğunu, insanların hangi otorite zırhına sarılırlarsa sarılsınlar yanılmaz olmadıklarını, yanılabilir insanların senato ya da buna benzer herhangi bir ad verdikleri bir mecliste bir araya geldiler diye yanılmaz olamayacaklarını anlamaya başlamışlardı. O zamanlar İsa yalnızca kötülüğe karşı güç kullanmayı yasaklamaktan ibaret olmayan öğretisini vaazetmekle kalmıyor, aynı zamanda insanların bir bölümünü otoritelere tâbi kılmadan –otoritelerin de içinde yer aldığı– bütün insanların sorumluluk alarak hiçbir durumda, hiçbir kimseye şiddet uygulamamasını getiren ve toplumsal yaşama tatbik edilmesi insanlar arasındaki kavgaya son verecek olan yeni bir yaşam anlayışı getiriyordu.

Bu öğreti o zamanlar ancak çok küçük bir müritler topluluğu tarafından benimsendi. İnsanların çoğunluğu, özellikle de iktidarda bulunanlar, hatta Hıristiyanlığın adıyla sanıyla kabulünden sonra bile, kendilerine kötü görünen şeylere karşı şiddet uygulamaya gitti. İşler Roma ve Bizans imparatorları zamanında ve daha sonraları da böyle devam etti.

Hıristiyanlığın ilk yüzyıllarında zaten apaçık olan kötü-

nün resmî tanımının yapılması ve kötüye karşı şiddet kullanılması yönteminin yetersiz olduğu, Roma İmparatorluğu' nun birbirleriyle ve kendi içlerinde kavgalar yaşayan eşit güçte birçok devlete bölünmesiyle çok daha açık hale geldi.

Ne var ki insanlar İsa'nın getirdiği çözümü benimseyecek olgunlukta değildi ve eski kötülük hükmünü uygulamaya, herkes için zorunlu yasalar yapıp bunları dayatarak kötülükle savaşmaya devam ettiler. Kimi kez papa, kimi kez imparator, kimi kez kral, kimi kez seçilmiş bir meclis, kimi kez bütün bir halk kötünün ne olacağına karar veriyor ve onu zora başvurarak bertaraf etmeye çalışıyordu. Ancak devletin gerek içinde gerek dışında, daima ilah mertebesine yükseltilmiş bir kişinin iradesi olarak tebliğ edilmiş buyrukların, insanların eliyle yapılarak kutsal bir nitelik kazandırılmış yasaların ya da halkın iradesini temsil eden kurumların kendilerini bağlamadığını kabul etmeyen insanlar çıkıyordu; bu insanlar mevcut otoritelerin kötü gördükleri şeyi iyi olarak görüyor ve iktidara karşı kendilerine uygulanan şiddet yöntemlerinin aynısına başvurarak mücadele ediyorlardı.

Dinî otorite zırhına bürünmüş insanlar, sivil iktidar zırhına bürünmüş insanların ve kurumların iyi bulduğu şeyleri kötü buluyorlardı, ya da bunun tam tersi oluyordu; ve kavga gitgide daha kızışıyordu. İnsanlar şiddet uyguladıkça, bu yöntemin yetersizliği daha çok ortaya çıkıyordu, çünkü dünyevî bir otorite tarafından tanımlanmış ve herkesin kabul edebileceği bir kötülük tanımı olmamıştır ve olamaz da.

Bu on sekiz yüzyıl boyunca böyle devam etti, günümüzde gelinen nokta kötünün maddî ve herkes için bağlayıcı olacak bir tanımının yapılamayacağıdır. Artık kimse bu tanımın yapılmasının mümkün olacağına inanmadığı gibi yararına da inanmıyor. İktidarda bulunan insanlar kötü olarak gördükleri şeyin gerçekten kötü olduğunu ispat etmeye çalışmıyorlar. Kötü olarak gördükleri şeyin aslında sadece hoşlarına gitmeyen şey olduğunu açıkça ifade ediyorlar. Otoriteye tâbi insanlar da bu tanımı kabul ederler, buna doğru olduğu için değil ama boyun eğmekten başka şey ellerinden gelmediği

için itaat ederler. Bunu, insanlara yararlı ve gerekli bir şey olduğu, tersinin de zararlı olacağı için değil de, iktidarı elinde bulunduranlar böyle istediği için kabul ederler. Nice Fransa'ya, Alsace-Lorraine Almanya'ya, Bohemya Avusturya'ya katılıyor, Polonya parçalanıyor, İrlanda ile Hindistan Ingiltere'nin sömürgesi oluyor, Çin'e savaş açılıyor, Afrikalılar öldürülüyor, Amerikalılar Çinlileri kovuyor, Ruslar Yahudilere baskı yapıyor, toprak sahipleri işlemedikleri topraklara, kapitalistler de başkalarının emeğine el koyuyorlar. Buradan şu sonuç çıkmaktadır, bazıları kötülükle savaşmak uğruna değil de, kendi çıkarları ve kendi kaprisleri uğruna şiddet uyguluyorlar; başkaları da, eskiden olduğu gibi bunu, kendilerini kötülükten korumanın bir yolu olarak gördükleri için değil de mani olamadıkları için şiddete mâruz kalıyorlar.

Eğer Romalı, ortaçağ adamı ya da elli yıl öncesinin hatırladığım ortalama Rus insanı kendisini kötülükten koruyacak iktidarın şiddet uygulamasının, vergilerin, ürün vergisinin, toprak köleliğinin, hapishanenin, kırbacın, zorbalığın, sürgünün, infazların, askerliğin, savaşların gerekli olduğuna tam olarak inanmış olsa da, günümüzde, bütün bu şiddet uygulamalarının kötülükle mücadele için gerekli olduğuna inanan ve kendisine uygulanan şiddet yöntemlerinin ya da katıldığı şiddet hareketlerinin çoğunun en büyük ve en berbat kötülükler olduğunu görmeyen birini bulmak pek kolay değildir.

Günümüzde aylak memurları palazlandırmak için emekçi halktan vergi almanın ne kadar haksız ve ne kadar yararsız olduğunu görmeyen tek bir kişi bile bulmak mümkün değildir. Ahlâk bozukluğu içinde olan zayıf insanlara ceza vererek onları bir yerden bir başka yere sürgüne göndermek ya da hapse tıkmak aptalca bir şeydir, çünkü bu insanlar oralarda güven içinde ve bir iş yapmadan kalarak daha çok yozlaşırlar ve daha da zayıf bir duruma düşerler; insanları silâh altına alıp halkı mahvetmek, hiçbir haklılığı, hiçbir açıklaması olmayan savaşlarla halkı kırıp geçirmek gerçekten yalnızca aptalca ve yararsız değil, aynı zamanda zalimce ve çılgıncadır. Bununla birlikte bu zorbalıklar sürmekte, hatta bunla-

rın yararsızlığını, aptalca, zalimce olduğunu görenler ve bunlara mâruz kalanlar tarafından desteklenmektedir.

Bundan elli yıl önce hem aylak zenginler, hem de okuma yazma bilmeyen emekçiler, birileri için sürekli bayram, diğerleri için ise sürekli zahmetli bir çalışma anlamına gelen durumlarının Tanrı'nın takdiri olduğuna inanıyorlardı. Günümüzde ise yalnız Avrupa'da değil, Rusya'da da nüfusun artması, kitap ve temel eğitimin yaygınlaşması sayesinde, gerek zenginlerin içinde gerekse yoksulların içinde böyle bir düzenin hakkaniyetinden kuşku duymasına yol açacak bir durumla karşılaşmamış birini bulmak zordur. Zenginler yalnız zengin olmakla suçlu duruma düştüklerini bilmekle kalmayıp, bu suçlarının kefaretini ödemek için, eskiden günahlarından kurtulmak isteyen ve Kilise'ye kurban sunan kişiler gibi bilim ve sanat uğruna fedakârlıklarda bulunarak kefaretlerini ödemeye çalışıyorlar. Aynı şekilde emekçi halkın büyük bir bölümü de günümüzde mevcut düzenin bozuk olduğunu ve değiştirilmesi ya da yok edilmesi gerektiğini düşünmektedir. Bizim Rusya'da da milyonlarcası bulunan bir takım dindar kimseler, sözde tarikatçılar bu düzeni bozuk buluyor ve İncil öğretisinin gerçek anlamına göre ortadan kaldırılması gerektiğini savunuyorlar, diğerleri de bu düzeni, günümüzde emekçi halkın en alt tabakalarına kadar nüfuz etmiş sosyalist, komünist, anarşist teorilere göre bozuk buluyor.

Hükûmetlerin ve yönetici sınıfların hâlâ ayakta kalması, bunların faydalı olmasından değil, iktidarları altında bulunanların, bilimin de yardımıyla bu durumdan kurtulamayacak şekilde şiddet çemberi içine kıstırılmalarının başarıyla organize edilmesindendir.

Günümüz hükûmetleri –en despot hükûmetlerden en liberallerine kadar hepsi– Herzen'in çok iyi belirttiği gibi "Telgraflı Cengiz Han" gibi olmuşlardır; kısacası en kaba biçimde keyfîliğe dayanan, bilimin özgür ve eşit insanların barışçıl toplumsal yaşamı için icat etmiş olduğu bütün gelişmelerden nüfuz ve baskıyı arttırmak için yararlanan bir şiddet organizasyonu.

Hükûmetler ve yönetici sınıflar artık hukuka hatta görünüşteki bir hakkaniyete değil ustalıkla düzenlenmiş bir organizasyona dayanırlar, bilimde kaydedilen gelişmeler sayesinde bütün insanlar içinden çıkmaları mümkün olmayan bir şiddet çemberinin içine alınmışlardır. Bu çember insanlar üzerinde uygulanan dört yöntemden oluşmuştur. Bu yöntemler kendi aralarında bir zincirin halkaları gibi birbirine bağlıdır.

Birinci ve en eski yöntem yıldırma yöntemidir. Bu yöntem, –ister en liberal cumhuriyet, ister en despotik monarşi olsun– mevcut devlet düzenini kutsal ve değişmez bir şeymiş gibi göstermeye dayanır. Bu düzeni her türlü değiştirme girişimi ağır bir şekilde cezalandırılır. Bu yöntem eskiden kullanılırdı, günümüzde de hükûmetlerin bulunduğu her yerde kullanılmaktadır: Rusya'da nihilistlere karşı, Amerika'da anarşistlere karşı, Fransa'da emperyalistlere, monarşistlere, Paris Komünü yanlılarına, anarşistlere karşı.

Demiryolları, telgraflar, telefonlar, fotoğraflar ve insanları öldürmeksizin saf dışı etmek için geliştirilmiş müthiş yöntemler sayesinde insanlar kimsenin bilmediği tecrit hücrelerine ömür boyu tıkılarak ölüme terk edilirler, ve hükûmetlerin kullandığı daha başka modern icatlar onlara öyle bir güç verir ki ne kadar çılgın, ne kadar zalim olurlarsa olsunlar bir kez iktidarı ele geçirdikten sonra ellerindeki aleni ya da gizli polisiyle, idaresiyle ve her türden yargıcıyla, gayretli cellat ve gardiyanlarıyla hükûmetleri alaşağı etmek mümkün değildir.

Ikinci yöntem rüşvetçilik yöntemidir. Bu yöntem emekçi halkın zenginliğini vergiyle alarak memurlara dağıtmaktan ibarettir. Buna karşılık memur da halkın üzerindeki baskıyı canlı tutmaya hatta arttırmaya söz verir. Satılmış memurlar, bakanlarından kâtibine kadar aynı çıkar (halkın sırtından geçinmek) ile birbirlerine bağlanmış, çözülmez bir ağ oluştururlar. Hükûmetin emirlerine ne kadar riayet ederlerse o kadar zenginleşirler, kendi rahatlarının temelini oluşturan hükûmet şiddetini, her zaman ve her yerde, hiçbir şeye itiraz

etmeden, her türlü faaliyet dalında, sözle ve eylemle desteklerler.

Üçüncü yöntemi en iyi şekilde halkın ipnotize edilmesi olarak ifade ediyorum. Bu yöntem insanların ahlâkî gelişimini değişik telkinlerle durdurmaktan, onları hükûmet iktidarının dayandığı köhnemiş yaşam anlayışı içinde tutmaktan ibarettir. Bu ipnoz süreci günümüzde çok karmaşık bir şekilde organize edilmektedir, etkisi de insanın çocukluğundan ölümüne kadar sürmektedir. İpnotize ederek uyutma mecburî kılınan ilk öğretimde başlar, okullar bu amaç için yapılmışlardır, oralarda çocukların kafalarına insanlığın modern bilinciyle tamamen çelişki halindeki atalarının dünya görüşleri sokulur. Bir devlet dini mevcut olan ülkelerde, çocuklara otoritelere boyun eğmenin bir görev olduğunu öğreten Kilise ilmihâllerinin dine ve kutsal olan şeylere söven saçmalıkları öğretilir. Cumhuriyet rejiminin olduğu ülkelerde çocuklara bâtıl ve zalim bir yurtseverlik inancı ile iktidardaki otoritelere aynı şekilde itaat etme zorunluluğu öğretilir.

Daha ileri yaşlarda, bu ipnozla uyutma bâtıl yurtsever ve dinî boş inançlarla desteklenmeye devam edilir. Bâtıl dinî inanç, halktan toplanan paralarla tapınaklar, tören alayları, anıtlar, bayramlar yaparak; özellikle görevleri özel yaşamlarına doğumlarda, evliklerde ve ölümlerde girdikleri insanları kendinden geçiren resim sanatı, mimari, müzik ve buhurun yardımıyla, nasihatlerle, vaazlarla, heyecan verici ayinlerle aptallaştırmak ve sürekli bu halde tutmak olan ruhban sınıfını ayakta tutarak desteklenir. Bâtıl yurtseverlik inancı ise hükûmetler ve yönetici sınıflar tarafından halktan alınan paralarla, insanların yalnızca kendi halkının yüce değerlere sahip olduğuna, kendi devletinin ve onu yönetenlerin büyüklüğüne inanmalarını sağlayan ve halkın içinde diğer uluslara karşı düşmanlık ve kin hislerini uyandıran milli bayramlarla, gösterilerle, anıtlarla, törenlerle desteklenir. Bunun yanında, despotik hükûmetler halkı aydınlatan kitapları yasaklar, halkı uyandırabilecek insanların hepsini de ya sürgüne gönderir ya da hapse tıkarlar. Dahası, istisnasız her hü-

kûmet halktan, halkın kendisini kurtaracak şeyleri gizlemekte ve onu yozlaştıracak şeyi, halkı dine ve yurtseverliğe dair bâtıl inançların barbarlığında tutan her türlü edebî eseri, zevk veren eğlenceleri, gösterileri, sirkleri, tiyatroları ve insanları alıklaştırarak devletin başlıca gelirini oluşturan tütün, alkol gibi her türlü maddenin tüketimini desteklemektedir. Fuhuş bile desteklenmektedir. Fuhuş hükûmetlerin çoğu tarafından yalnız benimsenmekle kalmayıp organize bile edilmektedir.

Dördüncü yöntem, yukarıda sözü edilen üç yöntem aracılığıyla köleleştirilmiş ve alıklaştırılmış tüm bu insanlar arasından devletin zalimliklerinde, kaba muamelelerinde kullanılmak üzere iradeden yoksun belirli sayıda insam seçmekten ibarettir. Henüz ahlâk konusunda kafasında net bir kavram oluşturamamış ergenlik çağındaki gençleri seçerek ve onları doğal ortamlarından, baba evinden, ailesinden, memleketinden, yararlı işinden koparark daha alıklaştırabiliyor ve daha yırtıcı hale sokabiliyorlar. Bu gençler hep birlikte kışlalara tıkılıyor, onlara özel giysiler giydiriliyor, günlük talimler için uydurulmuş haykırışlar, davullar, müzik, cafcaflı nesneler eşliğinde talim yapmaya zorlanıyorlar. Bu yöntemler aracılığıyla gençler bir ipnoz durumuna sokuluyor, insan olmaktan çıkıp ipnotizmacımn dediklerine uyan akılsız makineler haline geliyorlar. İpnotize edilmiş, silâhlı ve hükûmetin vereceği ilk emirde cinayet işlemeye hazır bu genç ve güçlü insanlar (günümüzde zorunlu askerlik hizmeti nedeniyle bütün gençler) dördüncü yöntemin –insan köleleştirme yönteminin– esasını oluştururlar.

Bu yöntemle şiddet çemberi tamamlanır.

Yıldırma, rüşvet ve ipnotize edilme, halkı asker olmayı arzular hale getirir. Askerler halkı cezalandırma, sömürme imkânı ve gücü verir; elde edilen para ile de memurlar satın alınır, insanlar ipnotize edilir, insanlar askere alınır, böylece bütün bu şeyleri gerçekleştiren güç elde edilmiş olur.

Çember tamamlanmıştır ve onu güç kullanarak kırmanın hiçbir yolu yoktur.

Bundan şiddet aracılığıyla kurtulabileceklerini sanan, hatta bir hükûmeti devirip yerine baskı uygulamayacak bir hükûmet getirerek bu durumu düzeltmeyi düşünenler yanılgı içindedirler ve bu yöndeki çabaları durumu iyileştirmek bir yana daha da kötüleştirecektir. Girişimleri hükûmete iktidarını ve despotizmini arttırmak için yeni bir bahane oluşturacaktır.

1870 yılında Fransa'da olduğu gibi, özellikle elverişsiz koşulların bir araya gelmesi sonucu hükûmetin güç kullanılarak alaşağı edildiğini ve iktidarın el değiştirdiğini kabul etsek bile, bu yeni iktidar daha az baskıcı olmayacaktır, çünkü kendini, iktidarları elinden alınmış ve öfkeli düşmanlarına karşı savunmak zorunda kalacağından, eskisinden daha zalim, daha despot olmak zorunda kalacaktır; aynen her devrimde olduğu gibi.

Sosyalistler ve komünistler toplumun bireysel, kapitalist bir temelde örgütlenmesini, anarşistler ise ne tür olursa olsun bütün hükûmetleri kötülük olarak görürken bir kısım monarşist, muhafazakâr ve kapitalist de sosyalist, komünist ve anarşist örgütlenmeleri birer kötülük olarak görür. Bu taraflardan hepsinin, herkesin riayet edebileceği bir rejimi getirmek için şiddete başvurmaktan başka çaresi yoktur. Galip gelen hangi taraf olursa olsun, yeni bir düzen getirmek ve iktidarda kalabilmek için, yalnız bilinen tüm şiddet yöntemlerini kullanmak zorunda kalmayıp yenilerini de icat etmek zorunda kalacaktır.

Baskı altında tutulanlar her defasında başka insanlar olacaktır ve insanlar üzerindeki baskı kalkacağı yerde yeni biçimleriyle daha da acımasız hale gelecektir, bu kavgalar yüzünden insanların birbirlerine olan nefreti daha da artacaktır. Her devrimden, her isyan ve komplo girişiminden, şiddet yoluyla alaşağı edilen her hükûmetten sonra bu hep böyle olmuştur. Her kavga o anda iktidarı elinde bulunduranların, insanlar üzerindeki baskısını arttırmaya yaramaktadır.

Hıristiyan toplumumuzun insanlarının durumu ve ozel-

likle onların en yaygın idealleri bunu en çarpıcı şekilde ispatlamaktadır.

Günümüzde iktidarın kendi tekeline almamış olduğu tek alan kalmıştır: Ailevî, ekonomik alan, özel yaşamın ve emeğin alanı. Komünist ve sosyalist hareketin çabaları sayesinde, bu alan da yavaş yavaş hükûmetin tekeline girmektedir; öyle ki reformcuların umduğu gibi olursa, insanların iş, istirahat, konut, giysi, yiyecek ihtiyacı hükûmet tarafından düzenlenmekte gecikmeyecektir.

Hıristiyan ulusların on sekiz yüzyıldır süren uzun yaşam yürüyüşü onları zorunlu olarak, daha önce kaçındıkları İsa'nın öğretisini benimseyip benimsememe ya da bundan çıkan kötülüğe karşı güç kullanarak direnip direnmeme sorununu çözme aşamasına getirdi. Ama şu farkla ki, insanlar eskiden Hıristiyanlığın sunduğu çözümü kabul edebilir ya da etmeyebilirlerdi, oysa günümüzde bu çözüm kaçınılmazdır, çünkü ancak bu, insanları, kendilerini soktukları esaret ağından kurtarabilir.

Ancak bunu kaçınılmaz kılan tek şey içinde bulunulan durumun sefaleti değildir.

Pagan düzenin yanlışlığı açığa çıktıkça Hıristiyan öğretinin doğruluğu da giderek netleşmiştir.

Hıristiyanlık dünyasının en iyi insanlarının on sekiz yüzyıldır öğretinin gerçek ruhsal anlamını anlayarak, her türlü tehdide, her türlü yoksunluklara, her türlü acı ve eziyete rağmen bunu insanlara anlatmaya çalışmaları boşuna değildir. Bu iyi insanlar kendi din şehitlikleriyle öğretinin gerçeğini insanların yüreğine kazıyarak kitlelere yaymaya çalıştılar.

Hıristiyanlık insanlığın bilincine, yalnız putperest yaşamın sürdürülmesinin artık imkânsız olduğunu ispat eden negatif yolla değil, aynı zamanda içine katılmış bâtıl inançlardan kurtularak açık ve yalın şekliyle halkın her tabakasına yayılmasıyla nüfuz ediyordu.

Hıristiyanlığın on sekiz yüzyılı, insanlar onu sadece yüzeysel bir biçimde kabul etmiş olsalar da, insanlar üzerinde bir etki oluşturmadan geçmemiştir. Bu on sekiz yüzyıl şunu

yaptı; insanlar insanlığın gelişimine uzun süredir ayak uyduramayan putperest yaşamı sürdürmeye devam ederek içinde bulundukları durumun zavallılığını daha açık bir şekilde fark ettiler ve esenliğin sadece Hıristiyan öğretiye gerçek anlamıyla riayet edilmesinde olduğuna bütün kalpleriyle inandılar (yalnızca bu inançla yaşayabilirler). Nasıl ve ne zaman bu esenlik gelecektir? Görüşler, her çevrenin önyargılarına ve entelektüel gelişimine göre değişiyor. Bizim aydın çevremizde bulunan her insan esenliğimizin Hıristiyan öğretinin tam olarak yerine getirilmesinde olduğunu kabul etmektedir. Öğretinin doğaüstü bir niteliğe sahip olduğuna inanan müminlerden bazıları, esenliğe, herkesin İsa'ya inanmasının ardından yakında gerçekleşecek olan İsa'nın ikinci gelişiyle birlikte ulaşılacağını düşünüyorlar. Yine İsa'nın öğretisinin doğaüstü niteliğine inanan başkaları da esenliğin, bütün insanları kazanıp kafalarına Hıristiyan erdemleri sokarak yaşamlarını değiştirecek olan Kilise'den geleceğine inanıyorlar. İsa'yı Tanrı olarak kabul etmeyen bir üçüncü grup ise, esenliğe putperest yaşam ilkelerinin yerini yavaş yavaş eşitlik, özgürlük, kardeşlik ilkelerinin –yani Hıristiyan ilkelerin– almasıyla, aşamalı bir gelişimin ardından varılacağına inanıyorlar. Toplumsal bir devrime inanan dördüncüler ise, esenliğin kanlı bir devrimden sonra insanların, hiçbir hükûmetin olmadığı, mülkiyetin kamuya ait olduğu, bireysel değil de kolektif çalışmanın egemen olduğu, yani Hıristiyan öğretinin bir yanının gerçekleştirildiği bir rejimde yaşamak zorunda kaldıklarında geleceğine inanıyorlar. Şöyle ya da böyle, çağımızın bütün insanları son demlerine yaklaşmakta olan mevcut düzenin yetersizliğini içlerinden kabul etmekle kalmayıp kendilerini Hıristiyanlığın düşmanı olarak görmelerine rağmen çoğu zaman farkında olmaksızın esenliğin Hıristiyan öğretide ya da bu öğretinin gerçek anlamıyla bir kısmının gündelik yaşamımıza uygulanmasında olduğunu kabul ediyorlar.

Hıristiyanlık, kurucusunun da dile getirdiği gibi, insanların çoğunluğu için bir anda gerçekleşemez, küçücük bir tohumdan çıkan koca bir ağaç gibi yavaş yavaş büyümesi gere-

kir. Ve günümüze kadar pratik yaşamda değilse bile insanların bilincinde işte böyle büyüdü ve gelişti.

Günümüzde artık bu öğretiyi daima ruhanî bir içe doğmayla kavramış bir azınlık değil, toplumsal yaşamlarıyla Hıristiyanlıktan epey uzak gibi görünen muazzam bir çoğunluk da kabul etmektedir.

İnsanların teker teker özel yaşamlarına, olayları değerlendirmelerine, birbirlerine dair yargılarına bakın; herkesin önünde yapılan konuşmaları, nutukları dinleyin; eğitimcilerin ve anne-babaların gençlere öğrettiklerine bakın. İnsanlar her ne kadar şiddete dayalı toplumsal yaşamlarıyla Hıristiyan doğruları gerçekleştirmekten uzak olsalar da özel yaşamlarında istisnasız şekilde herkes tarafından iyi olarak kabul edilen şeylerin Hıristiyan erdemleri olduğunu, kötü olarak kabul edilenlerin de Hıristiyanlık karşıtı kötü eğilimler olduğunu göreceksiniz. Kendilerini insanlığın hizmetine adayan insanlara iyi insanlar denmektedir. Başkalarının talihsizliklerinden yararlananlara bencil denmekte ve böyle insanlar en kötü insanlar olarak addedilmektedirler.

Hıristiyan olmayan bazı idealler hâlâ mevcutsa, örneğin güç, cesaret, zenginlik gibi, bunlar artık köhnemiş ideallerdir ve herkes tarafından kabul görmezler, özellikle de iyi insanlar tarafından. Oysa evrensel olarak herkes tarafından benimsenmiş ve bağlayıcı olan idealler Hıristiyan idealleridir.

Hıristiyan dünyamızın durumu, eğer dışına çıkarak bakabilseydiniz, bütün zalimliği ve alçaltıcılığıyla gerçekten korkunç gözükürdü. Ama sahne içeriden, kendi mantığı içinde bakıldığında tamamen farklı gözüküyor.

Yaşamımızdaki bütün kötülük, insanların uzun süredir bunu yapmasından, ve bunu yapan insanların da yapmak istemedikleri kötü şeyler yerine ne yapacaklarını bilememelerinden ileri gelmektedir.

Bütün bu kötülüğün nedeni, sanki insanların vicdanından bağımsız başka bir şeye dayanmaktadır.

Her ne kadar tuhaf ve çelişkili görünse de, bütün insanlar destekledikleri bu rejimden nefret ediyorlar.

Yanılmıyorsam, Max Muller, Hıristiyanlık dinini özümseyerek kabul eden bir Hintlinin Avrupa'ya gelip Hıristiyanların gündelik yaşamını gördüğünde uğradığı şaşkınlıktan söz ediyordu. Hintli Hıristiyan halklar arasında bulmayı umut ettiği şeyin tamamen tersiyle karşılaşınca şaşırıp kalmış.

Eğer inanışlarımızla yaşam tarzımız arasındaki çelişkiden dolayı şaşırıp kalmıyorsak, bu çelişkiyi gizleyen etkilerin bizim üzerimizde başarılı olmasındandır. Farkına varmadan içinde yaşadığımız çelişkiler karşısında dehşetle irkilmek için kendi yaşamımıza, Hıristiyanlığın gerçek anlamını kavramış olan ve içinde bizim yaşamımızda sürüyle bulunan uyuşmazlıkları, imtiyazları, vahşi gaddarlıkları taşımayan bu Hintlinin gözüyle bakmamız yeterli olacaktır.

Savaş hazırlıklarının, mitralyözlerin, gümüş kaplamalı havan toplarının ve torpidoların yanı sıra Kızılhaç'ın varlığını; tek kişilik hapishane hücrelerinin, elektrikli sandalyelerde gerçekleşen infazların yanı sıra, tutukluların hijyenik durumlarına gösterilen hassasiyeti; sürdükleri sefanın ürettiği fakirlerin sırtından kazandıklarıyla hayırseverlik yapan zenginleri anımsamak yeterlidir.

Bu çelişkiler, göründüğü gibi, insanların kendilerini Hıristiyan gibi gösterip aslında pagan olmalarından değil, insanların kendilerinde bir şeylerin eksik olduğunu hissetmelerinden, ya da olmaları gerekeni ya da gerçekten istedikleri şey olmalarını engelleyen bir kuvvetin mevcut olmasından kaynaklanır. Çağımızın insanları baskıdan, eşitsizlikten, insanların sınıflara ayrılmasından, insanlara karşı hatta hayvanlara karşı yapılan bütün acımasız davranışlardan nefret ettiklerini söylediklerinde, bunu öylesine söylemiyorlar, gerçekten nefret ediyorlar; ne var ki dünyayı bunlardan nasıl kurtaracaklarını bilmiyorlar veya belki de sahip oldukları ve onlara gerekli gibi görünen şeylerden vazgeçip geçmeme konusunda karar veremiyorlar.

Gerçekten, çağımızdaki her bir insana tek tek, bir adamın kendi çalışmasıyla orantılı olmayacak kadar dolgun maaş almasının; barış içinde yaşamak istediğimiz ve aynı şekilde

bizle barış içinde yaşamak isteyen insanları öldürmek için toplar, torpidolar, cinayet araçları satın almak amacıyla –çoğu zaman fakirlik içinde yaşayan– halktan vergiler toplamanın; ya da bütün ömrünü bu cinayet aletlerini elde etmeye harcamanın, kendisini ve başkalarını bu insan kırımına hazırlamanın onurlu ve övünülecek bir davranış olup olmadığını sorun. Bir de, doğru yoldan şaşmış zavallıları, çoğu zaman okur-yazar olmayan ayyaşları başkalarının malını bizden çok daha az miktarda gasp ettikleri, bizim alıştığımızdan daha başka usûllerle adam öldürdükleri gerekçesiyle tutuklama, onlara işkence etme hatta öldürme karşılığında maaş almanın Hıristiyanlıkla bağdaşıp bağdaşmadığını, onurlu ve övülecek bir davranış olup olmadığını sorun. Para karşılığında halka Hıristiyanlık yerine zararlı ve ahmakça bâtıl inançlar aşılamak insanlık ve Hıristiyan onuruna yaraşır ve övülecek bir davranış mıdır? Büyük toprak sahiplerinin yaptığı gibi sırf kendi zevki için hemcinsinin ihtiyaç duyduğu en basit şeylere bile el koymak, ya da fabrika veya imalâthane sahiplerinin yaptığı gibi hemcinsini gücünün üstünde bir iş yapmaya zorlamak, ya da tüccarların yaptığı gibi insanların muhtaçlıklarından yararlanarak zenginliğine zenginlik katmak insan onuruna yaraşır ve övülecek bir davranış mıdır? Bu sorular tek tek herkese sorulduğunda alınacak cevap hayır olacaktır. Ne var ki bu aynı kişi, bu davranışların iğrençliğini gördüğü halde, hiç kimse tarafından zorlanmadan, çoğu zaman herhangi bir maddî çıkar gözetmeksizin çocuksu, basit bir kendini gösterme merakından değersiz ve önemsiz bir teneke parçası için, bir şerit parçası için, kendisine verilecek bir rütbe için seve seve askere yazılır; sorgu yargıcı ya da sulh yargıcı, bakan, komiser, piskopos ya da diyakoz olur ve kendisini, iğrenç ve utanç verici işler yapmak zorunda bırakacak bütün bu görevleri üstlenir.

Bu insanların çoğunun gururla bu görevlerinin yalnız yasal değil gerekli de olduğunu iddia edeceklerini biliyorum. Kendilerini savunmak için, otoritenin Tanrı tarafından verildiğini, devlet kurumlarının insanlığın mutluluğu için gerek-

li olduğunu, zenginliğin Hıristiyanlıkla çelişmediğini, zengin genç adama malını mülkünü yalnızca eğer mükemmel olmak istiyorsa fakirlere verebileceğinin söylenmiş olduğunu, zenginliklerin bölüşümünün ve ticaret sisteminin mevcut haliyle devam etmesi gerektiğini ve bunun herkesin yararına olduğunu söyleyeceklerdir. Kendilerini ve başkalarını kandırmak için sarf ettikleri bütün bu çabalara rağmen bütün bu insanlar yaptıkları şeyin inandıkları şeye aykırı olduğunu bilirler; vicdanlarıyla baş başa kaldıklarında, yüreklerinin derinliklerinde yaptıklarından dolayı utanç ve acı duyarlar, özellikle de davranışlarının sefilliği kendilerine gösterilmiş ise. Isa'nın tanrılığına ister inansın, ister inanmasın, çağımız insanı gerek hükümdar, gerek bakan, gerek vali ya da kır bekçisi olarak vergi dairesini memnun etmek için yoksul bir ailenin en son ineğinin satışına katılıp da elde edilen bu paranın top tüfek almaya ya da lüks içinde yaşayan boş ve aylak memurların ücretlerini ya da emekli maaşlarını ödemeye harcandığını anlamazlıktan gelemez; ya da elbirliği ile yozlaştırdığımız bir aile babasının hapse atılmasına yardımcı olmak ve ailesini muhtaç durumda bırakmak; ya da savaşta katliamlara ve yağmalara katılmak; ya da Isa'mn öğretisi yerine kendisine aşılanmış barbarlıkları ve putperestlik kabılından bâtil inançları koymak; ya da topraksız birinin arazınize girmiş ineğine el koymak; ya da bir fabrikada çalışan bir işçinin kazara verdiği zararı onun ücretinden kesmek; ya da bir yoksuldan, çok muhtaç olduğu bir şey karşılığında değerının ıkı misli para almak: Herkes bütün bu davranışların aşağılık ve utanç verici olduğunu bilir. Herkes yaptığı şeyin kotu olduğunu bilir. Ve herkes canice davranışlarını görmesini engelleyen ve kendisini bunları yapmaya sürükleyen güçlere karşı direnme gücü olsaydı dünyadaki hiçbir şey için bunu yapmayacağını bilir.

Çağımızda insanın içinde bulunduğu çelişkiyi hiçbir şey zorunlu askerlik hizmeti kadar aşikâr kılamaz; askerlik hizmeti şiddetin beslendiği en son kaynaktır ve onun nihaı ıfadesini oluşturur.

Günümüzde tüm insanların içine işlemiş olan Hıristiyan düşünce ve hassasiyetlere rağmen bu apaçık çelişkiyi göremememizin nedeni bu evrensel silâhlanma durumunun ve zorunlu askerlik hizmetinin adım adım, fark ettirmeden oluşması ve hükûmetlerin bunu ayakta tutabilmek için her türlü yıldırma, rüşvet, alıklaştırma ve şiddet çarelerine başvurmalarıdır. Bu çelişkiyi kanıksadığımızdan garibanların çaresizce boyun eğdiği askerlik hizmetinin, insan kasaplığını onurlu bir meslekmiş gibi gönüllü olarak seçen ya da zorunlu askerlik hizmetinin bulunmadığı ülkelerde sanayideki işini gönüllü olarak bırakıp askere yazılarak katiller sürüsüne katılan insanların ahlâksızlığını ve aptallığını bütün çirkinliğiyle göremiyoruz. Biliyoruz ki tüm bu insanlar ya Hıristiyan'lar ya da liberal veya hümanist ilkelere inandıklarını söylüyorlar ve bu nedenle de tüm kaçıkça, amaçsız ve hayvanî cinayetlerden kısmen –zorunlu askerlik hizmetiyle bireysel olarak– sorumlu olduklarını biliyorlar.

Dahası var! Zorunlu askerliğin beşiği olan Almanya'da Caprivi insanlardan büyük bir özenle neyin gizlenmiş olduğunu açıkladı: Öldürülmesi gereken insanlar yalnız yabancılar değil kendi ulusunun insanlarıdır, askerlerin büyük bir çoğunluğunu oluşturan işçilerdir. Maalesef bu itiraf insanların gözlerini açmaya ve onları dehşete düşürmeye yetmedi! Yine koyun gibi güdülüyor ve kendilerinden istenileni yapıyorlar.

Bu kadarla da kalmıyor! Alman İmparatoru şu yakınlarda kendisine düşünmeden yaklaşan savunmasız bir vatandaşı vurup öldüren bir askeri ödüllendirirken yaptığı konuşmada ordunun görevinin ne olduğunu açıkça ifade etti. II. Wilhelm ahlâk merdiveninin en alt basamağında bulunan insanlar tarafından bile her zaman çirkin ve iğrenç görülen bir davranışı ödüllendirmekle, askerin en önemli ve en temel görevi yalnızca profesyonel cellatlar gibi mahkûm olmuş suçluları infaz etmek değil komutanın öldürülmesini emrettiği bütün masum insanların kanını dökmeye hazır olmaktır, demek istedi.

Bu kadarla da kalmadı. 1892 yılında, aynı Wilhelm, devlet otoritesinin *enfant terrible*'i*, başka halkların yalnız düşünmekle yetindiği şeyi uluorta dile getirdi. Birkaç askerın önünde açıkça, ertesi gün bütün gazetelerde çıkan aşağıdakı şu sözleri telâffuz etti:

> Ey askerliğe yeni alınanlar! Altarın önünde ve Tanrı vekilinin huzurunda *bana* sadık kalacağınıza yemin ettiniz! Burada söylenenlerin ne kadar önemli olduğunu anlayamayacak kadar gençsiniz, ama her şeyden önce size verilecek emirlere ve talimatlara riayet etmeye özen gösterin. Muhafız alayımın evlâtları, *bana* sadık kalacağınıza yemin ettiniz; *şu halde artık benim askerlerim oldunuz, etinizle kemiğinizle bana aitsiniz.* Sızın ıçın artık tek bir düşman vardır; *benim* düşmanım. *Sosyalist ayaklanmaların vuku bulduğu şu son günlerde, sizden kendi akrabalarınızın, kardeşlerinizin, hatta anne ve babalarınızın üzerine ateş etmenizi ısteyebilirim;* Tanrı bunu yapmaktan bızı korusun!; bu emre dahi tereddütsüz itaat etmelisiniz.

Bu adam bütün aklı başında yöneticilerin aklından geçirdiği ama özenle gizlediği düşünceyi açığa vuruyor. Açıkça orduda görev alan herkesin *onun* hizmetinde, *onun* kullanımında olduğunu, ve *onun* çıkarı uğruna, gerekirse kardeşlerini ve babalarını öldürmeye hazır olması gerektiğini söylüyor.

En acı sözlerle, orduya girdiğinde insanın kendini hazırladığı cürüm ve dehşetin, itaat sözü vererek içine düştüğü kepazeliğin boyutunu ifade ediyor. Gözüpek bir ipnotizmacı gibi ipnotize edilenin duyarsızlık derecesini ölçüyor. Ipnotize edilen kişinin derisine kızgın demiri dokunduruyor; deri yanmaya ve cızırdamaya başlıyor ama uykuya dalmış olan uyanmıyor.

İktidar sarhoşluğu içinde bulunan bu zavallı, bu hasta adam sarf etmiş olduğu bu sözlerle, çağdaş insan için, Hıristiyanlar için, laik düşünceli insanlar için, aydın insanlar ıçın kutsal olan her şeye hakaret etmiş oluyor ve bu hakarete

---

* Korkunç çocuk.

tepki göstermesi gereken bu insanlar bunun farkında bile değil.

En son ve en uç sınav, en kaba biçimiyle insanların önüne konulmuştur. Ne var ki insanlar bunun bir sınav olduğunun ve bir seçimde bulunmaları gerektiğinin farkında bile değiller; onlar buna uysalca boyun eğmeleri gerektiğini sanıyorlar. İnsan için kutsal ne varsa her şeye hakaret eden bu sağduyudan yoksun sözlerin insanları kızdıracağı sanılır. Ama hayır öyle bir şey olmadı.

Bütün Avrupa'da, her yıl bütün gençler bu sınava tâbi oluyor ve bazı istisnalar dışında, kutsal olan her şeyi inkâr ederek, önlerine çıkan kırmızı şeritlerle ve altınlarla süslü ilk çılgının emirlerini yerine getirerek kardeşlerinin, hatta babalarının üzerine ateş etmeye hazır olduklarını dile getiriyorlar.

Herhangi bir vahşi adamın bile uğruna acı çekmeye hazır olduğu kutsal şeyleri vardır. Bugünün uygar insanı için kutsal olan nedir? Ona, "Sen benim kölemsin, bu kölelik seni kendi öz kardeşini bile öldürmek zorunda bırakabilir" deniyor, o ise çoğu kez eğitimli olmasına rağmen boynunu usulca koşum takımına uzatıyor. Onu soytarılar gibi giydiriyorlar, ona hoplayıp zıplamayı bırakmasını buyuruyorlar, eğilip bükülmeyi, selâm vermeyi, öldürmeyi öğretiyorlar; o da bütün bunları uysallıkla yerine getiriyor. Onu serbest bıraktıklarında, sanki hiçbir şey olmamış gibi eski yaşamına geri dönüyor ve insan onurundan, özgürlükten, eşitlikten, kardeşlikten söz ediyor!

Çoğu kez içten bir şaşkınlıkla "Öyleyse ne yapmalı?" diye soruluyor. Ve denıliyor ki, "Eğer herkes askere gitmeyi reddetseydi, o zaman bir işe yarardı; ama yalnız başıma askere gitmeyi reddetmemin hiç kimseye en küçük bir yararı olmayacağı gibi üstelik bu davranış bana bela da getirecektir."

Bu doğrudur; toplumsal yaşam anlayışına göre yaşayan bir insan askerlik hizmetini reddedemez. Yaşamının amacı kendi kişisel refahını sağlamaktır. Kendisi için daha iyi olan boyun eğmektir, bunun için de boyun eğer.

Ona ne yaparlarsa yapsınlar, hangi acıyı çektirirlerse çektirsinler, nasıl aşağılarlarsa aşağılasınlar, hepsine boyun eğecektir, çünkü hiçbir şey yapamaz, çünkü uğruna tek başına şiddete karşı koyabileceği bir ilkesi yoktur. Başkalarıyla birleşmesine de kendisini yönetenler izin vermezler. Korkunç savaş silâhları icat etmenin savaşı imkânsız kılacağı söyleniyor. Bu yanlıştır. Aksine bu, boyunduruk altına alınmış insanların kökünü kazımanın bir yolu olabileceği gibi toplumsal yaşam anlayışına tâbi insanların daha çok itaate zorlanmasını sağlayabilir. Binlercesini, milyonlarcasını öldürüp parçalara ayırsalar da, akılsız büyük baş hayvanlar gibi mezbahaya gideceklerdir. Kimilerini kırbaçla döverek, kimilerini de şerit parçası ve rütbe sözü vererek yürütürler.

Kendi akrabalarını bile öldürmeye söz verecek kadar alıklaşmış insanlardan oluşmuş bir yığının içinde toplumsal reformcular –muhafazakârlar, liberaller, sosyalistler, anarşistler– akılcı ve etik bir toplum oluşturmaktan söz ediyorlar. Çarpık ve kurtlanmış kalaslardan, bu kalaslar nasıl yerleştirilirse yerleştirilsin bir ev inşa edilemeyeceği gibi, bu insanlarla da akılcı ve etik bir toplum organize edilemez. Bu insanlardan ancak çobanın değneği ve haykırışlarıyla yönlendirilebilen bir sürü oluşturulabilir. Durum da aynen budur.

Ve işte bir yanda özgürlük, eşitlik, kardeşlik taraftarı olan ve kendilerine Hıristiyan diyen bu insanlar; özgürlük adına en alçaltıcı, en kölece itaate; eşitlik adına insanları sırf dış görünüşlerine göre üst sınıflar ve alt sınıflar, müttefik ve düşman olarak bölmeye; kardeşlik adına da kardeşlerini öldürmeye hazırlar.*

Bilincimizle yaşamımız arasındaki çelişki ve bunun oluş-

---

* Bazı uluslarda, İngilizlerde ve Amerikalılarda olduğu gibi zorunlu askerlik hizmetinin olmaması (oralarda da zorunlu askerlik hizmetinin konulması konusunda sesler yükselmekte) yurttaşların hükûmetler karşısındaki köleliğini hiçbir şekilde değiştirmez. Bizde, herkes bizzat öldürmeye ya da ölmeye gider, onlarda ise herkes zahmet çekerek yaptığı işin meyvesini katillerin silâhlandırılması ve eğitilmesi için vermek zorundadır.

turduğu sefil durum son haddine varmış durumdadır, bu sınırın daha ötesi yoktur. Şiddete dayalı devlet örgütlenmesi bireyin, ailenin güvenliğini ve toplumun refahını amaçlaması gerekirken, insanları mutlak bir feragate ve koruduğu refahın kaybına götürdü.

Kehanetin birinci bölümü İsa'nın öğretisini kabul etmemiş kuşaklar tarafından doğrulanmıştı, onların soyundan gelenler günümüzde kehanetin ikinci bölümünün doğruluğunu tecrübe etme zorunluluğuyla yüz yüzedirler.

9. Bölüm

Hıristiyan Yaşam Anlayışının Benimsenmesi, İnsanları Putperest Yaşamın Dertlerinden Kurtaracaktır.

Çağımızda Hıristiyan halkların durumu putperest dönemindekinden daha az acı değildir. Birçok bakımdan özellikle de kitlelere yapılan baskı açısından pagan dönemden daha vahimdir.

Ancak eski zaman insanlarıyla günümüz insanları arasındaki farkı sonbaharın son günlerindeki bitkilerle ilkbaharın ilk günlerindeki bitkiler arasındaki farka bakarak görebiliriz. Sonbaharda doğada içten içe gerçekleşen ölüm dışa cansızlık olarak yansımaktadır; ilkbaharda ise görünüşteki cansızlık durumu, içten içe canlanma ve yeni bir yaşam formuna geçiş ile belirgin bir çelişki arz etmektedir.

Aynı şey, eski putperest yaşamla bugünün yalnızca maddî olan yaşamı arasında bulunan görünüşteki benzerlikte de kendini göstermektedir: Putperestlik zamanındaki insanın içsel durumu ile günümüzdeki insanın içsel durumu tamamen farklıdır.

O zamanlar esaret ve gaddarlık rejimi insanların iç vicdanı ile tam bir uyum içindeydi, ve ileri atılan her adım bu uyumu daha da pekiştiriyordu; şimdi ise esaret ve gaddarlık rejimi insanların Hıristiyanlık bilinci ile tamamen çelişki halindedir; ileriye atılan her adım ise bu çelişkiyi arttırmaktadır.

İnsanlık bunun sonucunda gereksiz, yararsız acılardan geçmektedir. Olay doğum acılarına benzetilebilir. Doğum için her şey hazırdır, ne var ki doğum gecikmiş görünmektedir.

Durum umutsuz görünmektedir. Nitekim insan –bu suretle de bütün insanlar– daha yüksek bir yaşam teorisini benimseyebilecek ve kendisini sıkıca tutan bağlardan kurtula-

bilecek kapasitede olmasaydı, durum gerçekten umutsuz olurdu.

Bu teori, insanlara on sekiz yüz yıl önce bildirilmiş Hıristiyan yaşam görüşüdür.

İnsanın çok sağlam görünen zincirlerinin kendiliğinden düşmesi için, kendisini ilk kez havalanan bir kuş gibi tamamen özgür hissetmesi için yalnızca bu teoriyi benimsemesi yeter. Kilise'nin devletin himayesinden kurtulmasından söz ediliyor. Hıristiyanlara özgürlüklerinin verilip verilmemesinden söz ediliyor. Bu söz ve düşüncelerde özel bir yanlış anlaşılma söz konusudur. Özgürlük Hıristiyanlardan ne alınabilir ne de verilebilir. Özgürlük Hıristiyanların koparılıp alınamaz bir özelliğidir.

Hıristiyanlara özgürlük vermek ya da almaktan söz ediliyorsa, söz konusu edilen bu şey gerçek Hıristiyanlar için değil ismen Hıristiyan olanlar için geçerlidir. Hıristiyan özgür olmamayı başaramaz; çünkü hiçbir şey, hiçbir kimse onun seçtiği hedefe doğru yürüyüşünü durduramaz, hatta yavaşlatamaz bile.

Kendisini her türlü beşerî otoriteden kurtulmuş hissetmesi için insanın kendi yaşamını İsa'nın öğretisine göre belirlemesi, yani kendi yaşamının ne kendisine, ne ailesine, ne de devlete ait olduğunu, yalnızca kendisine bu yaşamı vermiş olana ait olduğunu anlaması yeterlidir; bundan sonra, kendi kişiliğinin, kendi ailesinin ya da kendi devletinin yasalarına değil de içinden çıkmış olduğu varlığın hiçbir şey ile sınırlandırılamayan yasasına riayet etmek zorunda olduğunu anlamalıdır. Ve böylece yalnızca kendini her türlü beşerî iktidardan azade hissetmekle kalmayıp böylesi bir iktidarın herhangi birini engelleyebileceğini farz etmekten de vazgeçecektir.

İnsanın, bütün yaşam amacının kendisi için bütün öteki yasaların yerini tutan ve bütün beşerî yasaların, önünde mecburî ve bağlayıcı özelliklerini yitirdiği Tanrı Yasası'na riayet etmek olduğunu anlaması yeterlidir.

Hıristiyan, her insanın içinde doğuştan var olan ve İsa tarafından bilinçli hale getirilen ilahî sevgi yasasını kendi

yaşamının ve başka insanların yaşamlarının biricik kılavuzu olarak gördüğü için her türlü beşerî otoriteden kurtulur.

Hıristiyan fizikî şiddete mâruz kalabilir, bedeni esir alınabilir, tutkularının esiri olabilir (günah işleyen günahın kölesidir); ancak kendisini, herhangi bir fizikî ya da psikolojik tehditle vicdanına aykırı bir davranışta bulunmaya zorlayacak bir kölelik içinde yer alamaz.

Devletli yaşam anlayışına uygun yaşayan insanlara karşı çok etkili olan mahrumiyet ve acılar içinde bırakma yöntemleriyle de zorlanamaz, bunların Hıristiyan üzerinde hiçbir etkisi yoktur. Mahrumiyet ve acılar devletli yaşam anlayışına sahip insanların yaşam amaçları olan mutluluklarını ellerinden alırken, amacı Tanrı'nın iradesini yerine getirmek olan Hıristiyan'ın mutluluğunu tehlikeye düşürmek bir yana Tanrı uğruna acı çektiği için daha da arttırır.

İşte bu yüzden, yalnızca içsel ilâhî sevgi yasasıyla bağlı olan Hıristiyan, tanıdığı tek yasa olan ilâhî yasaya uygun olmayan –ve genellikle devlet yükümlülükleri olan– dünyevî yasa ve kurallara riayet edememekle kalmaz, aynı zamanda hiçbir şeyin ya da hiçbir kimsenin taahhüdü altına girerek herhangi bir sadakati benimseyemez.

Herhangi bir hükûmete sadakat yemini etmek, devletin varlığının temeli olarak görülen bu tutum, Hıristiyanlığın tamamen reddi anlamına gelmektedir, çünkü insanlar tarafından konulmuş yasalara kayıtsız şartsız riayet edeceğine söz vermek, her türlü durumda yalnızca ilâhî sevgi yasasını kabul eden Hıristiyanlığa ihanet etmek olacaktır.

Putperest yaşam anlayışı altında, sünnete, Şabat gününe saygı gösterme, belirlenmiş zamanlarda dua etme ve bazı yiyecekleri yemekten kaçınmadan ibaret olan Tanrı yasasını çiğnemeden zamanın otoritelerinin taleplerine riayet etmek için söz verilebiliyordu. Biri diğeriyle çelişmiyordu. İşte burada Hıristiyanlık dini kendisinden önce gelen dinlerden farklılık gösteriyor. Hıristiyanlık insandan belirli negatif davranışlarda bulunmasını istemiyor, ama insanı hemcinsleri karşısına önceden tanımlanamayan çok değişik davranışların

çıkabileceği bir başka pozisyona sokuyor. İşte bu nedenle bir Hıristiyan ne herhangi birinin sonucunu bilemediği bir talebini yerine getirmeye söz verebilir, ne değişken beşerî yasalara riayet edebilir, ne de belirli bir zaman dilimi içinde bir şeyi yapmaya ya da yapmamaya söz verebilir; çünkü riayet ettiği ve bütün yaşamının anlamı olan Hıristiyan sevgi yasasının ne zaman neyi gerektireceğini bilememektedir. Bir Hıristiyan insanların çıkardığı yasalara kayıtsız şartsız riayet edeceğine söz verirse, bu verdiği sözle Tanrı Yasası'nın artık kendisi için yaşamının biricik yasası olmadığını ilân etmiş olacaktır.

İnsanlara boyun eğeceğine ya da insanların çıkarmış olduğu yasalara riayet edeceğine söz veren bir Hıristiyan, bir patronun hizmetine giren ama aynı zamanda yabancı patronlara da emirlerini yerine getireceğine söz veren bir işçiye benzer. İnsan iki efendiye birden hizmet edemez.

Hıristiyan yalnız Tanrı otoritesini kabul ettiği için beşerî otorite kendisini bağlamaz. Tanrı otoritesinin yasası İsa tarafından bizzat Hıristiyan'ın kendisine açınlanmıştır, Hıristiyan bu yasayı kendi içinde bulur ve isteyerek riayet eder.

Beşerî otoriteden bağımsızlaşma herhangi bir kavga ile ya da mevcut yaşam biçiminin tahribi ile değil, yaşam anlayışındaki değişimle gerçekleşir. Bu bağımsızlık Hıristiyan'ın öncelikle Öğretmeni tarafından kendisine açınlanan sevgi yasasının insan ilişkilerinde tamamen yeterli olduğunu kabul etmesi ve uygulanmakta olan her türlü şiddetin gereksiz ve gayri meşru olduğunu görmesi, ikinci olarak da toplumsal yaşam anlayışındaki insanı itaate zorlayan mahrumiyet ve acıların ya da bu yöndeki tehditlerin, kendi varoluşunun kaçınılmaz koşulları olduğunu bildiği için bunlara şiddet göstererek karşı çıkmak yerine hastalıklara, açlığa ve diğer zorluklara sabırla, isyan etmeden katlanması ve bunların bir Hıristiyan'ın davranışlarını hiçbir surette belirlememesi sonucunda gerçekleşir. Hıristiyan'ın davranışlarının tek rehberi içinde yaşattığı ve hiçbir şey tarafından sınırlandırılıp yönetilemeyen ilahî ilkedir.

Bir Hıristiyan, Öğretmeninin kehanette bulunduğu şu sözlere göre hareket eder:

> Ne çekişip feryat edecek ne de sokaklarda O'nun sesini duyan olacak. Ezilmiş kamışı kırmayacak, tüten fitili söndürmeyecek; ta ki adaleti zafere ulaştırana dek. (Mt 12, 19-20)

Bir Hıristiyan hiç kimse ile kavga etmez, hiç kimseye saldırmaz, hiç kimseye şiddet uygulamaz. Tersine şiddete tevekkülle katlanarak hem kendisini hem de bütün dünyayı her türlü dünyevî iktidardan kurtarmış olur.

> Gerçeği bileceksiniz ve gerçek sizi özgür kılacak. (Yu 8, 32)

Hıristiyanlığın gerçekliği konusunda bir kuşku bulunsaydı, o zaman bir insanın Hıristiyan yaşam anlayışını benimsediği andan itibaren tatmış olduğu ve hiçbir şey tarafından kısıtlanamayan tam özgürlüğü onun gerçekliğinin tartışılmaz bir kanıtı olurdu.

İnsanlar şimdiki durumlarıyla, bir ağaç dalında asılı duran arı kovanına benzerler. Arıların kovandaki durumu geçicidir ve mutlaka değişmesi gerekir. Arıların harekete geçmesi ve kendilerine bir yuva bulmaları gerekir. Her arı bunu bilir ve kendisinin ve başka arıların içinde bulunduğu bu durumu düzeltmeyi arzular. Ne var ki, arıların çıkışı birbirlerine bağlı olduğundan ve çıkışı engelleyeceklerinden hepsi birden arı kovanından çıkamaz, bu nedenle kovanda asılı olarak kalmaya devam ederler. Arılar için bir çıkış yolu görünmediği gibi, aynı şekilde toplumsal yaşam anlayışının ağına takılmış insanlar için de çıkış yolu yokmuş gibi görünür. Gerçekten de, her birinin kendine ait bir yaşamı ve kanatları olmasaydı arılar için bir çıkış yolu olmazdı; aynı şekilde, eğer Hıristiyan yaşam anlayışını benimseyecek niteliğe sahip olmasalardı insanlar için de bir çıkış yolu olmazdı.

Eğer her arı uçabilecekken kovandan uçmaz ve öteki arılar da yerlerinden kımıldamazlarsa, arı kovanının durumu değişmeden olduğu gibi kalır. Hıristiyan yaşam anlayışını benimseyen bir insan da diğer insanları beklemeden, yaşa-

mını bu anlayışa göre değiştirip yaşamazsa, insanlığın durumu değişmeden kalacaktır. Ama bir arının kanatlarını açıp uçması, bir ikincinin, bir üçüncünün, bir onuncunun, bir yüzüncünün onu izlemesi için yeterli olacaktır ve en sonunda bütün oğulun özgürce uçmasını sağlayacaktır, aynı şekilde bir tek insanın İsa'nın öğretisine göre yaşaması, bir ikincinin, bir üçüncünün, bir yüzüncünün o insanı örnek almasına ve toplumsal yaşamın çıkışsız gibi görünen bu kokuşmuş çemberinin kırılmasını sağlayacaktır.

Ne var ki insanlar bu yolla insanların kurtuluşunun çok yavaş olduğunu düşünüyorlar, herkesi bir anda özgürlüğe kavuşturacak başka bir yol aramayı tercih ediyorlar. Bu tıpkı arıların arı kovanından teker teker ayrılmayı çok uzun bulup bütün oğulun bir anda arı kovanını terk ederek istediği yere uçmayı istemesine benzer. Ama bu imkânsızdır, birincisi, ikincisi, üçüncüsü, yüzüncüsü kanatlarını açıp uçmadıkça oğul da uçamaz ve yeni bir yaşam bulamaz. Her insan teker teker Hıristiyan yaşam anlayışını benimsemedikçe ve onu yaşamaya başlamadıkça mevcut yaşamın çelişkileri çözülmeyecek ve yeni yaşam biçimleri yerleşmeyecektir.

Çağımızın en şaşırtıcı olgularından biri de, kitlelere yapılan kölelik propagandasının, buna kaçınılmaz olarak ihtiyaç duyan hükûmetler tarafından değil de kendilerini özgürlük havarileri olarak gören toplumcu teorilerin savunurları tarafından yapılıyor olmasıdır.

Bu insanlar yaşam koşullarının düzeltilmesinin, vicdan ile realite arasındaki uyumun, ayrı ayrı bireylerin kendi bireysel çabalarıyla değil de, toplumun öyle ya da böyle başarılan yeniden inşası sayesinde gerçekleşeceğini savunuyorlar. Bize, gitmek istediğimiz ve gitmemiz gereken yere kendi ayaklarımızla yürüyerek değil de, ayaklarımızın altına koyacakları ve gideceğimiz yere bizi götürecek bir yürüyen yol vasıtasıyla gitmemizi öneriyorlar. Bu nedenle yerimizde kalmamız ve bütün gayretimizle bu hayalî yürüyen yolun gerçekleşmesi için çalışmamız gerektiğini söylüyorlar.

Politik ekonomi dünyasında şu anlama gelen bir teori öne

sürülüyor: "İşler ne kadar kötüyse, o kadar iyidir." Dendiğine göre sermaye birikiminde ne kadar artış olursa, işçiler üzerindeki baskı da o kadar artacaktır, bu da özgürleşmenin yakın olacağını gösterir. Sermayenin baskısından kurtulmak için yapılacak her türlü bireysel çaba boşunadır. Bu teoriye göre, iktidarını güçlendirme mantığı güden devlet erkânının henüz girilmemiş olan özel yaşama müdahalesini, bizim için daha iyi olması nedeniyle istemeliyiz. Uluslararası sorunlar ve politika açısından ise, imha araçlarının, silâhlanmanın artması sonucunda zorunlu olarak ortaya çıkan kongrelerin, uyuşmazlık mahkemelerinin, vs. yardımı ile silâhsızlanmaya gidileceği iddia edilmektedir. Ve işin tuhafı, insanlar öyle bir rehavet içindeler ki, yaşamda ileriye doğru atılan her adım bu teorilerin yanlışlığını gösterdiği halde bunlara inanıyorlar.

İnsanlar baskı altında yaşıyorlar; ve onlara, boyun eğmeye devam etmek zorunda oldukları iktidar eliyle hayata geçirilecek genel çareler bulmaları ve böylece durumlarını düzelterek baskıdan kurtulmaları tavsiye edilmekte. Şurası aşikâr ki, bu şekilde davranarak sadece iktidarın gücü ve dolayısıyla da baskısının şiddeti arttırılmış olur.

İnsanların yapmış olduğu hatalardan hiçbiri onları amaçlarından, izledikleri bu yol kadar uzaklaştıramaz. Usandırıcı durumlarını değiştirmek için birçok girişimde bulunuyor ve birçok karmaşık yöntem icat ediyorlar, ama en gerekli olan şeyi yapmıyorlar, bu durumu yaratan şeyi yapmamaktan ibaret olan en basit çareyi uygulamıyorlar.

Bana cesur bir polis komiserinin başına gelen bir olayı anlattılar. Komiser başkaldıran köylülerin bulunduğu bir köye geldi, daha önce ayaklanmayı bastırmak için buraya asker çağrılmıştı. Ama komiser bu kez ayaklanmayı I. Nikolay adına, yalnızca kişisel nüfuzunu kullanarak durdurmayı düşündü. Köylülere birkaç araba kızılcık sopası getirmelerini emretti, sonra bir araya toplanmış köylülerle birlikte bir ot ambarına kapandı; orada onlara bağırıp çağırmaya başlayarak öyle küfürler yağdırdı ve nihayetinde de onları öyle bir hale

getirdi ki, bir emri ile köylüler birbirlerini kızılcık sopalarıyla dövmeye başladılar; bu sopa dayağı avanak bir köylünün dayak yemeyi reddetmesine ve arkadaşlarına da birbirlerine vurmamaları gerektiğini söylemesine dek sürdü. Dayak faslı ancak böyle sona erdi, komiser de oradan tüymek zorunda kaldı. Devletli yaşam anlayışına sahip insanlar avanak bir köylünün düşünebildiği bir şeyi bile yapamıyorlar. Birbirlerini sopa ile dövmeye devam ediyorlar ve insanlara insanların kendilerini kırbaçlamasının insanlık bilgeliğinin son sözü olduğunu öğretiyorlar.

Gerçekten de, insanların kendilerini dövmesine, günümüz insanının kölelik durumunu sürdürmeye yarayan görevlerini yerine getirmekteki itaatkârlığından daha iyi bir örnek olabilir mi? Özellikle de askerlik hizmeti görevinde bu böyledir. Insanlar, gözü kapalı şekilde kendiliklerinden boyunduruk altına giriyorlar, bu boyunduruk altında acı çekiyorlar ve bunun böyle olması gerektiğine ve bunun daima artmakta olan baskıya rağmen bir yerlerde hazırlanmakta olan ve nasılı bilinmeyen insanlığın kurtuluşunu engellemeyeceğine inanıyorlar.

Gerçekten de, herhangi bir günümüz insanını ele alın (gerçek bir Hıristiyan'dan değil günümüz genel insanından söz ediyorum); ne olursa olsun, aydın ya da cahil, inanan ya da ateist, zengin ya da yoksul, evli ya da bekâr, çağımız insanı işiyle ya da zevkleriyle meşgul olarak, emeğinin meyvesini kendisi ya da yakınları için kullanarak her insan gibi her türlü baskıya, mahrumiyete, düşmanlığa ve acıya karşı nefret duyarak yaşar. Bu şekilde barışçıl bir yaşam sürerken birden bazı kişiler gelerek ondan şunları isterler: 1- Senden isteyeceğimiz her şey için bize sadakatle itaat edeceğine, düşünüp kararlaştıracağımız ve yasa adını vereceğimiz şeyleri tartışmasız doğrular olarak göreceğine dair söz ver ve yemin et. 2- Çalışarak elde ettiğin paranın bir miktarını bize ver, bu parayla seni kölelik altında tutacağız ve verdiğimiz emirlere karşı koymanı şiddet kullanarak engelleyeceğiz. 3- Oy kullan, başkasını seç ya da kendini seçtir, böylece iktidar-

da sözde pay sahibi ol; ama şunu bil ki, yönetim senin gibi insanların oluşturduğu meclislerde yaptığın saçma konuşmalardan bağımsız olarak, ordu gücünü elinde bulunduranların iradesine göre işleyecektir. 4- Arada sırada mahkemelere gelip jüri olarak katıl, bizler tarafından yoldan çıkartılmış ve yozlaştırılmış insanları hapsederek tecrit içinde yaşamaya, sürgün ya da ölüm cezasına çarptırarak işlediğimiz günahların anlamsız zulmüne ortak ol. 5- Son olarak her şeyin üstünde, başka ulusların insanları ile ne kadar iyi ilişkiler içinde bulunursan bulun, sana emrettiğimiz anda, o insanları düşmanın olarak addet, ve onları ya şahsen ya da paralı asker tutarak yok etmeye çalış, onları tutsak kıl, onları erkek, kadın, çoluk çocuk, yaşlı demeden öldür, hatta gerekirse kendi yurttaşlarını, hatta akrabalarını da öldür.

Bütün bunlara aklı başında bir insan nasıl yanıt verebilir? "İyi ama bütün bunları neden yapayım?" demesi gerekir, öyle değil mi? "Neden bugün Salisbury'ye, yarın Gladstone'a; bugün Boulanger'ye, yarın Boulanger'ye benzer insanlardan oluşmuş bir meclise; bugün III. Petro'ya, yarın II. Katerina'ya, ertesi gün Pugaçev'e, bugün Bavyera'nın kaçık kralına yarın Wilhelm'e itaat sözü vereyim? Neden herkesin kötü ya da budala insanlar olarak bildiği ya da hiç tanımadığım bu insanlara itaat edeceğime dair söz vereyim? Neden çalışarak kazandığım paranın bir kısmını bu paranın memurları satın almaya yaradığını, hapishaneler ve kiliselerin yapımında, ordunun bakımı ve gereksinmelerinin karşılanmasında ve beni baskı altında tutacak daha başka şeylerin sağlanmasında kullanılacağını bilerek vergi adı altında vereyim? Neden kendimi cezalandırayım? Şiddet uygulayanlara sözde meşruiyet kazandıracak seçimlere neden katılayım? Aslında hükûmetin kontrolünün orduya hâkim olanların elinde olduğunu kesin olarak bildiğim halde neden kendime yönetime katılmış süsü verip kendimi kandırayım, neden vaktimi boşuna harcayayım? İntikam yasasının yerini sevgi yasasının almış olduğu Hıristiyanlık dinine mensupsam, üstelik okumuş biriysem, cezalandırmanın insanları düzeltmediğini, hatta da-

ha kötü yaptığını biliyorsam, neden mahkemeye katılayım ve yoldan çıkarak suç işlemiş olan insanları cezalandırıp mahkûm edeyim? Sadece Kudüs'teki tapınağın anahtarlarının şu değil de bu piskoposta olması için, ya da şu Almanın değil de bu Almanın Bulgar prensi olması gerektiği için, ya da fokların Amerikan balıkçılar tarafından değil de İngiliz balıkçılar tarafından avlanması için şimdiye dek barış, dirlik ve düzen içinde yaşamış olduğum, gelecekte de böyle yaşamak istediğim komşu halkları neden düşman kabul edip üzerlerine asker göndererek ya da bizzat giderek öldüreyim ya da yağmalayayım ve onlara sefalet getireyim?

Hepsinden çok da, şahsen ya da silâhlı adamlar aracılığıyla neden kendi kardeşlerimin ve babamın öldürülmesine ve zulüm görmesine yardımcı olayım? Neden kendi kendimi kırbaçlayayım? Bütün bunlara ihtiyacım yok, bütün bunlar benim zararıma olan şeyler, bütün bunlar her veçhesiyle ahlâk dışı ve utanç vericidir. Bütün bunları neden yapayım? Eğer bunları yapmazsam bana başkalarından zarar geleceğini söylüyorsunuz; ilk olarak, öyle sanıyorum ki bana başkalarından gelecek zarar size itaat ettiğimde başıma gelenden daha fazla olamaz; ikincisi de, benim açımdan çok açık ki eğer biz kendi kendimizi kırbaçlamazsak bizi kırbaçlayacak kimse bulunmaz.

Hükûmet –yani çarlar, bakanlar ve elleri kalemli bürokratlar– köylüleri zorlayan polis komiseri misali bizi bizzat zorlayamayacaklarına göre, bizi zorla mahkemeye, hapishaneye, idam sehpasına çıkaranlar yine bizimle aynı durumda bulunan bizim gibi insanlar olacaklardır. Tıpkı benim için olduğu gibi onlar için de dayak yemek gereksiz, zararlı, rahatsızlık verici bir şeydir. İçinde bulunduğumuz durum konusunda onların gözünü açarsam, büyük bir olasılıkla bana karşı şiddet uygulamamakla kalmayıp beni örnek de alacaklardır.

Üçüncüsü, varsayalım ki bundan dolayı acı çekmem gerekti, o zaman bile bugün değilse bile yarın ya da en azından kısa bir zamanda galip gelecek sağduyuyu ve iyi olanı savun-

duğum için sürgün cezasına çarptırılmam ya da hapishaneye tıkılmam, silinip yok olması gereken aptallık ve hataların doğurduğu acılara katlanmamdan daha iyidir. İşte bu yüzden, bu durumda benim için sürgün cezasına çarptırılma, hapse atılma, hatta infaz edilme tehlikesini göze almak, kendi hatam yüzünden bütün yaşamımı nefret dolu insanların esareti altında yaşamaktan, bir top uğruna, bayrak denilen saçma bir bez parçası, hiç kimsenin kullanmadığı gereksiz bir toprak parçası uğruna muzaffer düşmanlar tarafından mahvedilmekten, aptalca işkencelere uğramaktan ya da öldürülmekten daha iyidir.

Kendi kendimi dövmek istemiyorum ve dövmeyeceğim. Yapılmasını istiyorsanız bunu kendiniz yapın, ben yapmayacağım.

Yalnız dinî ve ahlâkî nedenlerin değil en basit akıl yürütme ve öngörünün bile çağımızdaki her insanı bu şekilde düşünmeye ve davranmaya sek etmesi gerektiği düşünülebilir. Ama hayır. Devletli yaşam anlayışına sahip insanlar esaretten kurtulmak için bu şekilde davranmayı gereksiz hatta zararlı bulmaktadırlar; toplantılarda ya da meclislerde konuşabiliyoruz diye, işçi sendikaları kurabiliyoruz diye, 1 Mayıs'ı kutlayabiliyoruz diye, bizi kırbaçlayan hükûmete komplo kurabiliyoruz ve ona gizlice dil çıkartabiliyoruz diye teselli bularak yukarda sözünü ettiğimiz Rus köylüleri gibi birbirimizi kırbaçlamaya devam edelim istiyorlar.

İnsanların esaretten kurtuluşunu bu anlaşılmaz yanılgıdan daha çok engelleyen bir şey yoktur. Her insanın enerjisi yaşam anlayışını değiştirerek kendisini kurtarmaya yöneltmek yerine özgürlüklerini kazanabilecekleri fizikî birleşik bir yöntem bulmaya çalışıyorlar, böylece daha sıkıca zincire vurulmuş oluyorlar.

Bu aynen, ateş yakmak için, bir parça kömürü tutuşturmaktansa tüm kömürleri uygun biçimde düzenlemenin yeterli olacağını düşünmeye benzer. Bununla birlikte, insanların kurtuluşunun özellikle her bireyin teker teker kurtuluşu ile mümkün olacağı gitgide daha aşikâr hale geliyor. Tek tek

bireylerin Hıristiyan yaşam anlayışı adına devlet esaretinden kurtuluşu, eskiden fark edilmeyen istisnaî vakalar iken, şu son yıllarda daha sık görülmeye ve iktidar için tehlike arz etmeye başladı.

Eskiden, Roma döneminde bir Hıristiyan'ın kurban törenlerine katılmayı ya da imparatorlar ya da tanrılar önünde eğilmeyi reddettiği, ya da Ortaçağ'da, ikonaların önünde secde etmeyi ya da papanın otoritesini reddettiği görülüyorduysa da bunlar istisnaî vakalardı. İnsan, inancını ortaya koyması gereken bu gibi durumlarla karşılaşabildiği gibi, bütün ömrünü buna mecbur kalmadan da da geçirebiliyordu. Fakat şimdi insanların istisnasız hepsi bu inanç sınavıyla karşı karşıyadırlar. Günümüzde her insan putperest yaşamın zalimliklerine katılmak ya da bunları reddetmek zorundadır. Bundan başka, eski dönemlerde tanrıların, ikonaların ya da papanın önünde eğilmeyi reddetmek devlet için o kadar önemli bir şey değildi, çünkü inananların ya da inanmayanların sayısı devletin gücünü etkileyemiyordu. Oysa günümüzde hükûmetlerin Hıristiyan karşıtı taleplerine riayet etmeyi reddetme devlet otoritesini temelinden tehdit etmektedir, çünkü devlet otoritesinin temeli bu taleplerin yerine getirilmesine dayanmaktadır.

Yaşamın gidişatı hükûmetleri öyle bir duruma getirdi ki, ayakta kalabilmek için insanlardan, gerçek Hıristiyanlığı benimsemiş insanların yerine getiremeyeceği şeyleri istemek zorunda kaldılar.

İşte bu yüzden, günümüzde, herhangi bir birey tarafından sahiplenilen her gerçek Hıristiyanlık inancı, şimdiki devlet gücünün varlığını temelinden sarsmaktadır, bu da kaçınılmaz olarak herkesin kurtuluşunu getirecektir. Şöyle düşünülebilir: Herkesin deli dediği birkaç düzine insanın hükûmete sadakat yemini etmeyi, hükûmete vergi ödemeyi, mahkemelere katılmayı, askerlik hizmeti yapmayı reddetmelerinin ne önemi olabilir ki? Bu insanları cezalandırırsın, sürgüne gönderirsin olur biter, ve yaşam eskisi gibi sürmeye devam eder. Oysa, özellikle bu olaylar, devlet gücünü her şeyden fazla

tehlikeye sokmakta ve insanları kurtuluşa götürecek yolu hazırlamaktadır. Kovandan ilk çıkan arılar kovanın etrafında uçuşarak oğulu oluşturan tüm arıların birer birer kovandan çıkmasını ve kendilerini izlemesini beklerler. Hükûmetler bunu bilirler ve bu örneklerden tüm sosyalistlerin, komünistlerin ve anarşistlerin komplolarından ve dinamit bombalarından daha fazla çekinirler.

Yeni bir oluşum başlıyor. Yeni bir hükûmet başa geçince yasa gereğince ve öteden beri gelen geleneklere göre her yurttaş yeni hükûmete sadakat yemini etmek zorundadır. Bu nedenle herkes yemin etmesi için kiliselerde bir araya getirilir. Birden bir adam Perm'de, bir başkası Tula'da, bir üçüncüsü Moskova'da, bir dördüncüsü Kaluga'da yemin etmeyeceğini açıkladı, dördü de daha önce birbirleriyle görüşmedikleri halde ret nedenlerini aynı biçimde belirterek, yani yemin etmenin yasak olduğu Hıristiyan yasasına uygun şekilde davrandıklarını, yemin etmek serbest olmuş olsaydı bile Hıristiyan yasasının ruhuna göre yeminde formüle edilen ve kendilerinden istenilen, örneğin hükûmetin çıkarlarını tehlikeye sokan kişileri ihbar etmek, elinde silâh hükûmeti savunmak ya da onun düşmanlarına saldırmak gibi kötü işleri yapmaya söz veremeyeceklerini açıkladılar. Bu gibi insanları komiserlerin, papazların, valilerin önüne çıkardılar; onlara nasihat ettiler, sorguya çektiler, onları tehdit ettiler ve cezalandırdılar, onlar ise bütün bunlara rağmen ısrarlarında diretip yemin etmediler. Böylece yemin eden milyonlarca insan içinde yemin etmemiş birkaç düzine insan çıktı. Onlara, "Yemin etmediniz mi?" diye sorduklarında, "Evet, yemin etmedim," diye cevap verdiler.

"Başınıza bir şey gelmedi mi?"

"Hayır, hiçbir şey gelmedi."

Devletin her yurttaşı vergi ödemekle yükümlüdür. Ve herkes vergisini ödemektedir, yalnızca Harkov'dan bir adam, Tver'den bir başkası, Samara'dan bir üçüncüsü vergi ödemeyi reddetti, sanki sözleşmiş gibi hep aynı nedenden dolayı. İçlerinden biri kendisinden istenilen paranın nereye kullanı-

lacağı kendisine söylendikten sonra vergisini ödeyeceğini söyledi. İyi işler için ise parayı kendiliğinden hem de fazlasıyla ödeyeceğini, ama kötü işler için isteyerek hiçbir şey ödemeyeceğini, zira, İsa'nın yasasına göre kötülüğe destek olmayacağını belirtti. Başkaları da aynı şeyi başka sözcüklerle ifade ettiler ve isteyerek vergi ödemediler.

Malı mülkü olandan zorla da olsa vergisini aldılar; hiçbir şeyi olmayanı ise rahat bıraktılar.

"O hiç vergi ödemedi mi?"

"Hayır, hiç vergi ödemedi."

"Başına bir şey gelmedi mi?"

"Hayır, hiçbir şey gelmedi."

Bizde pasaport taşıma mecburiyeti vardır. Yaşadığı kenti terk eden kişi pasaport çıkartmak ve bunun için de pasaport harcı yatırmak zorundadır. Aynı anda ülkenin birçok yerinde pasaport kullanmayacaklarını ve bunun için gereken pasaport harcını yatırmayacaklarını, bunun gereksiz bir şey olduğunu ve varlığını şiddete dayanarak sürdüren bir devleti kabul etmediklerini söyleyen bazı insanlar ortaya çıktı ve bu insanlar pasaport almadılar ve gerekli harcı yatırmadılar. Bu insanlara karşı da otoriteler ne yapacaklarını bilmiyorlar. Bu adamları hapsediyorlar, ama daha sonra serbest bırakıyorlar ve bu insanlar pasaportsuz yaşamaya devam ediyorlar.

Kırsal kesimde köylüler polisin bazı görevlerini üstlenmek zorundaydılar; koruculuk gibi. Birden Harkov'da bir köylü bu görevi üstlenmeyi reddetti, gerekçe olarak da inandığı Hıristiyan yasasının kim olursa olsun bir kimsenin elini kolunu bağlamayı, hapse atmayı, ya da bir yerden bir yere götürmeyi yasakladığını söyledi. Aynı şey Tver'de ve Tambov'da da meydana geldi. Bu köylülere hakaret ettiler, onları dövdüler, hapse attılar ama onlar kararlarında ısrar etmeye devam ettiler ve inançlarına aykırı olan şeyi yapmadılar. Sonunda onlara polisin bazı görevlerini vermekten vazgeçtiler, yine "hiçbir şey" olmadı.

Her yurttaşın mahkemelerde jüride görev alma yükümlülüğü vardır. Birden çeşitli sınıflara ait insanlar, arabacılar,

profesörler, tüccarlar, köylüler, soylular jüriye katılma görevini, sanki hep birlikte sözleşmişler gibi, yasanın kabul etmiş olduğu gerekçeler nedeniyle değil de mahkemenin kendisinin kendi inançlarına göre meşru olmadığını, Hıristiyanlık dışı olduğunu ve mevcut olmaması gerektiğini söyleyerek reddettiler. Bu insanları, reddetme gerekçelerini uluorta açıklamasınlar diye para cezasına çarptırdılar ve onların yerine başkalarını seçtiler. Aynı şekilde aynı nedenlerle tanıklık yapmayı reddedenlere de benzer şekilde davranıldı. Buradan da "hiçbir şey" çıkmadı.

21 yaşını doldurmuş her genç askerlik kurasına katılmak zorundadır. Birden Moskova'da bir genç adam çıktı, bir başkası Tver'de çıktı, bir üçüncüsü Harkov'da çıktı, bir dördüncüsü Kiev'de çıktı, sanki hepsi sözleşmiş gibi askerlik şubelerine başvurarak Hıristiyan oldukları gerekçesiyle ne askerlik yeminini ne de askerlik hizmetini yapmayacaklarını açıkladılar. Şahsen çok iyi bildiğim, sıkça rastlanan bu askerlik hizmetini ret olaylarından birini buraya aktaracağım.*

Diğer durumlarda da aynı uygulama gerçekleşmiştir. Orta eğitimli genç bir adam Moskova Belediyesi'nde askerlik hizmeti yapmayı reddetti. Genç adamın sözlerine kulak bile asmadılar ve kendisinden diğerleri gibi yemin etmesini istediler. Genç adam, yemin etmeyi, İncil'de yemin etmeyi yasaklayan yeri göstererek reddetti. Genç adamın gösterdiği gerekçelere yine kulak asmadılar ve emirleri yerine getirmesini kendisinden istediler, o da bunlara riayet etmedi. Onun Hıristiyanlığı yanlış anlayan, yani devlet tarafından maaşları ödenen papazların anladığı gibi anlamayan bir mezhep üyesi olduğuna karar verdiler. Onu papazlara gönderdiler. Papazlar ona Hıristiyanlığı anlatmaya çalıştılar, ama İsa'yı, İsa adına inkâr etme çağrıları genç adam üzerinde etkisiz kaldı, bunun üzerine onu ıslah edilemez biri olarak orduya geri gönderdiler. Yemin etmemeye, askerlik görevini açıkça reddetmeye devam etti.

---

* Bu olay bütün ayrıntılarıyla daha öncekiler gibi gerçektir.

Bu tür olaylar yasada öngörülmemiştir. Otoritenin buyruklarına riayet etmeme hoş görülemezdir, ne var ki bu olayı olağan itaatsizlik olaylarından saymak da pek mümkün değildir. Yapılan gizli toplantılardan sonra, bu huzursuzluk yaratan gençten kurtulmak için onun devrimci olduğuna karar verdiler ve onu eskort eşliğinde gizli polise teslim ettiler. Polisler ve jandarmalar genci çapraz sorguya çektiler, ne var ki gencin söyledikleri kendi görev alanlarında bulunan hiçbir suç kapsamına girmediğinden, genci devrimci bir eylem yüzünden suçlamak da imkânsız oldu, çünkü genç herhangi bir şeyi yıkmayı istemediğini, ama tersine her türlü şiddeti kınadığını söylemekteydi. Zaten görüşlerini gizleme ihtiyacı duymamaktaydı hatta bunları açıkça ifade etmenin çarelerini aramaktaydı. Jandarmalar da, ellerinde dayanabilecekleri hiçbir yasa bulunmadığından, hiçbir suçlama nedeni bulamadıklarından genci aynen papazların yaptığı gibi askerî otoritelere geri gönderdiler. Yetkililer yeniden toplanıp genci yemin etmediği halde yeniden askere aldılar. Ona askerî üniforma giydirdiler ve eskort eşliğinde birliğinin bulunduğu yere gönderdiler. Müfreze komutanı ondan askerî yükümlülüklerini yerine getirmesini istedi, o da bunları yerine getirmeyi reddetti ve diğer askerlerin önünde bir Hıristiyan olarak Musa'nın yasası tarafından da yasaklanmış olan cinayeti işlemeye hazırlanamayacağını açıkladı.

Bu olay taşrada bir kentte meydana geldi ve yalnız ordunun dışındaki kişilerde değil, aynı zamanda subaylar arasında da merak ve sempati uyandırdı; bu nedenle komutanlar genelde itaatsizliğe karşı uygulamış oldukları disiplin cezalarını bu duruma uygulamakta tereddüt ettiler. Buna rağmen zevahiri kurtarmak için genci hapse attılar, aynı zamanda üstlerine yazarak bu konuda ne yapmaları gerektiğini sordular. Resmî açıdan bakacak olursak, çarın kendisinin de içinde bulunduğu ve Kilise tarafından kutsanan orduda askerlik hizmeti yapmayı reddetmek bir çılgınlıktır. Sen Petersburg'dan gelen yazıda büyük bir olasılıkla gencin aklının başında olmadığı, bu yüzden kendisine sert davranılmadan

muayene edilmesi ve tedavi için bir akıl hastanesine gönderilmesi uygun olur denilmekteydi. Bundan on yıl önce, Tver' de, askerlik hizmetini yapmayı reddeden bir gencin başına gelmiş olduğu gibi uzun süre orada kalır umudu ile, genç hastaneye gönderildi. O gence akıl hastanesinde itaat edene dek işkence yaptılar. Ancak bu yöntem her zaman iyi sonuç vermez. Ardından da doktorlar genç adamı muayene ettiler, durumunu samimiyetle incelediler, sonunda onda akli dengesinin bozuk olduğunu gösterir herhangi bir âraz bulamadılar, onu yeniden askerî otoritelere teslim ettiler. Askeriye reddini ve ret gerekçelerini dikkate almaksızın onu yeniden askere aldı. Yeniden talim yapmaya gönderdi; ve o da yeniden, askerlerin önünde aynı gerekçeleri ileri sürerek talim yapmayı reddetti.

Olay gitgide askerlerin olduğu kadar kent sakinlerinin de dikkatini çekmeye başladı. Yeniden Sen Petersburg'a yazdılar, oradan gelen yazıda bu defa boyun eğmeyen gencin savaşın eşiğinde bulunan, sınırda konuşlandırılmış ordu birliklerine gönderilmesi istendi, orada itaatsizlik nedeniyle kurşuna dizilebilirdi ve bu tür olaylar göze çarpmazdı, zira, bu uzak ülkelerde çok az Rus ve Hıristiyan bulunduğu gibi, nüfusun çoğunluğunu da yabancılar ve Müslümanlar oluşturur. Böyle de oldu. Genci suçlularla birlikte sertliği ve zalimliği ile tanınmış bir subayın komutası altındaki Hazar Denizi ötesinde bulunan bölgeye gönderdiler.

Bir yerden başka bir yere tüm bu gidip gelmeler sırasında zavallı gence kötü muamele edildi, onu soğukta ve aç, pislik içinde bıraktılar, başka bir deyişle ona her fırsatta işkence ettiler. Ancak bütün bu acılar onu kararından vazgeçirmedi. Hazar Denizi ötesindeki bölgede de onu silâhla nöbet tutmaya gönderdiklerinde bu emre itaati reddetti. Nöbet tutmayı değil ama silâh taşımayı, hiçbir suretle hiç kimseye karşı şiddet kullanmayacağını açıklayarak reddetti. Bütün bunlar askerlerin önünde olduğu için bu itaatsizliği cezasız bırakmak mümkün olamazdı. Genç adamı itaatsizlik ettiği için mahkemeye verdiler, mahkeme de genci askerî cezaevin-

de iki yıla mahkûm etti. Yeniden genci suçlularla birlikte Kafkasya'ya gönderdiler, orada onu hapse tıkarak gardiyanın insafına bıraktılar. Gence bu şekilde on sekiz ay boyunca işkence ettiler, bütün bunlara rağmen genç eline silâh almama kararından vazgeçmedi ve çevresinde bulunan herkese bunun nedenlerini açıkladı. Onu en nihayet ikinci yılın sonunda özgür bıraktılar, en kısa zamanda ondan kurtulmak için, hapiste geçirdiği zamanı askerliğine sayarak vaktinden önce terhis ettiler.

Sanki hepsi birbiriyle sözleşmiş gibi buna benzer olaylar Rusya'nın değişik bölgelerinde meydana gelmeye devam etti; ve bütün bu olaylarda hükûmetin tutumu da aynı şekilde çekingen, kararsız ve örtbas etme yönünde oldu. Bu insanların bazıları akıl hastanelerine gönderildi; bazılarına askerî bürolarda kâtiplik verildi; bazıları ise Sibirya hizmetine gönderildi; bazıları ormancılar arasına sokuldu; bazıları hapse atıldı ya da para cezasına çarptırıldı. Şu anda bile bu retçilerin çoğu hâlâ, gerçek suçları nedeniyle yargılandıkları için değil, askerî komutanların sözüne itaat etmedikleri için hapistedir. Şu yakınlarda yedek asker olan biri ikâmet adresini bildirmediği ve orduda askerlik hizmetini yapmak istemediği için, otoritelere karşı gelmekten otuz ruble para cezasına çarptırıldı, bunu da isteyerek ödemeyi reddetti. Ve yine talim yapmayı ve silâh almayı reddeden kırsal kesimden gençler ve askerler itaatsizlik yüzünden tutuklandılar.

Şu son zamanlarda hükûmetin Hıristiyanlığa aykırı taleplerini yerine getirmeyi reddedenler yalnız Rusya'da değil, her yerde çıkıyor. Bildiğim kadarıyla Sırbistan'da, sözde bir Hıristiyan mezhebi olan Nazaren mezhebine mensup kişiler kararlı bir biçimde askerlik hizmetine karşı çıkıyorlar, Avusturya Hükûmeti de onları yıllardır hapisle cezalandırarak sonuçsuz bir mücadele yürütüyor. 1885 yılında retçilerin sayısı 130'du. Bildiğim kadarıyla İsviçre'de, 1890 yılından beri askerî hizmeti reddedenleri Chillon kalesine kapatıyorlar, ama bu adamlar kararlarında ısrar etmeye devam ediyorlar. Aynı retçilik olayları İsveç'te de görüldü, hükûmet bunları

hapse tıktı ve bu olay halktan özenle gizlendi. Benzer olaylara Prusya'da da rastlandı. Bildiğim kadarıyla bir astsubay, Berlin'de 1891 yılında, bir Hıristiyan olarak askerlik yapmaya devam edemeyeceğini bildirdi; nasihatlere, tehditlere ve cezalara rağmen kararında ısrar etti. Fransa'nın güneyinde şu son zamanlarda Hinschist denilen bir cemaat ortaya çıktı (bu bilgiler *Peace Herald,* Temmuz 1891'den alınmıştır), bu cemaate mensup kişiler Hıristiyanlığın ilkelerine dayanarak askerlik hizmetini reddediyorlar. Başlangıçta onları sıhhîye birliklerinde çalıştırıyorlardı, ama günümüzde, itaatsizlik nedeniyle cezalandırılıyorlar, buna rağmen ellerine silâh almayı reddetmeye devam ediyorlar.

Her tarafta birbirinden bağımsız şekilde hepimizin bildiği aynı öğretiye dayanarak askerî hizmeti reddettiklerini söyleyen bu insanlar hükûmetler için, sosyalistlerin, komünistlerin, anarşistlerin bombalarından, ayaklanmalarından ve devrimlerinden daha tehlikelidirler.

Her hükûmet devrimcilere karşı kendisini nasıl ve ne ile savunacağını bilir; onun için bu maddî düşmanlar karşısında korkuya kapılmaz. Ancak her türlü otoritenin kötü, faydasız ve lüzumsuz olduğunu ve gereksiz olduğunu gösteren, hükûmetlerle savaşmayan, yalnızca onları yok sayan, onlarsız da yapılabileceğini söyleyen, sonuç olarak onlara katılmayan bu insanlara karşı hükûmetler ne yapabilir ki?

Devrimciler, "Şimdiki devlet düzeni şu ya da bu nedenle suç işliyor, onun için bu düzeni ortadan kaldırmalı ve yerine şu ya da bu düzeni koymalıyız." diyorlar. Hıristiyan ise şöyle diyor: "Hükûmet biçimleri beni ilgilendirmiyor, iyi mi yoksa kötü mü olduğunu bilmiyorum, tam olarak iyi mi yoksa kötü mü olduğunu bilmediğim için onu devirmek istemiyorum; ama aynı nedenle onu desteklemek de istemiyorum; aslında yalnız istemiyor değilim, istesem de bunu yapmak elimden gelmiyor, çünkü benden istenilen şeyler vicdanıma aykırı şeylerdir."

Hükûmetin benden talep ettiği bütün yurttaşlık yükümlülükleri Hıristiyan vicdanına aykırı şeylerdir: Sadakat ye-

mini, vergiler, mahkemeler, ordu. Hükûmetin bütün gücü bu yükümlülüklere dayanıyor.

Hükûmetin devrimci düşmanları hükûmete dışarıdan saldırırlar; Hıristiyanlar ise bunu yapmazlar, ama savaşmadan hükûmetin dayandığı bütün kurumları içeriden yıkarlar.

Rus halkı içinde, özellikle I. Petro zamanından beri Hıristiyanlığın hükûmeti protestosu hiç kesilmedi; Rus halkının öyle bir toplumsal örgütlenmesi vardı ki, insanlar komünler halinde Türkiye'ye, Çin'e, ya da bakir bölgelere gittiler; bu topluluklar gittikleri yerin devletine ihtiyaç duymak bir yana, –ister Rus, ister Türk, ister Çin devleti olsun– onları daima katlanılması gereken gereksiz bir yük olarak gördüler. Rus halkı içinde tek tek kişilerin, Hıristiyanlık bilinciyle hükûmete tâbilikten özgürleşmesine gittikçe daha sık rastlanmaktadır. Bu retçilerin çoğunun sözde aşağı ve okuma yazma bilmeyen tabakadan değil de özellikle orta ve eğitimli üst sınıflardan çıkması, bu insanların ret gerekçelerini açıklarken eskiden olduğu gibi kendilerini yakmamaları ya da bunu Begomil'lerde olduğu gibi fanatizm ve bâtıl inançla bağlantılı mistik, alışılmamış, herhangi bir inanca değil de en basit, herkes tarafından anlaşılabilir ve kabul edilmiş gerçeklere dayandırmaları hükûmetler için özellikle tehlikelidir.

Şu halde bu insanlar vergiyle toplanan paralar şiddet eylemlerinde –şiddet uygulayan– askerler için harcandığı, hapishaneler, kaleler inşa etmekte, toplar imal etmekte kullanıldığı için vergi ödemeyi reddediyorlar. Bu şiddet eylemlerine katkıda bulunmak Hıristiyanlık açısından ahlâk dışı ve suçtur.

Sadakat yemini etmeyi reddediyorlar, çünkü otoritelere yani şiddet uygulayan insanlara itaat sözü vermek Hıristiyan öğretinin özüne aykırıdır; yemin etmek İncil'de açıkça yasaklandığından mahkeme önünde yemin etmeyi de reddediyorlar. Polislik yapmayı da reddediyorlar, çünkü insan polislik yaparak kendi kardeşlerine karşı şiddet uygulamış ve onlara eziyet etmiş olur, bir Hıristiyan kardeşlerine karşı şiddet kullanmamalıdır. Mahkemelerde yer almayı da redde-

diyorlar, çünkü her mahkeme Hıristiyanlığın sevgi ve bağışlama yasasıyla bağdaşmayan intikam (misliyle mukabele) yasasını uygular. Cellat olamayacaklarından ve bunun eğitimini alamayacaklarından istemedikleri için her türlü savaş hazırlığına ve orduya katılmayı reddediyorlar.

Bütün bu ret gerekçeleri öylesine haklı ki, ne kadar otoriter olsalar da hükûmetler bu insanları uluorta cezalandıramazlar. Bu retçileri cezalandırabilmeleri için hükûmetlerin, insanları kendi iktidarlarının yalnızca akla ve iyiliğe dayandığını ve bunu bunlar adına yaptıklarına inandırmaları gerekir.

Hükûmetler bu retçilere karşı ne yapabilir?

Elbette hükûmetler kendilerini zorla alaşağı etmeye kalkışan düşmanlarını copla dövebilir, öldürebilir, ömür boyu hapse mahkûm edebilir, sürgüne gönderebilir; savurganca altın saçarak ihtiyaç duyduklarını satın alabilir, milyonlarca insanı silâhlandırabilir ve onları hükûmet düşmanlarını yok etmeye hazır hale getirebilir. Ama hükûmetler, ne bir şeyleri yıkmak ne de yerlerine bir şeyleri dikmek isteyen, ama tek arzuları İsa'nın yasalarına aykırı davranmamak olan, ve bu nedenle hükûmetlerin yurttaşlarından talep ettiği en kaçınılmaz ve aynı zamanda en temel yükümlülükleri yerine getirmeyi reddeden bu insanlara karşı ne yapabilirler?

Şiddet ve cinayeti vaazeden ve bunları gerçekleştiren devrimciler olsalardı, o zaman onlarla baş etmek kolay olurdu: Bu insanların bir kısmı satın alınırdı; bir kısmı kandırılırdı; bir kısmı sindirilirdi; bütün bu yöntemlerin işlemediği kişiler ise suçlu, hükûmet düşmanı ilân edilir, hapse tıkılır, infaz edilirdi; yığınlar da hükûmetin bu tutumunu onaylardı. Bu insanlar bazı özel mezheplere mensup fanatik kişiler olmuş olsalardı, o zaman öğretilerine karıştırmış oldukları bâtıl inançlar nedeniyle, yaymaya çalıştıkları gerçeğin çürütülmesi kolay olurdu. Ama ne devrim, ne de tuhaf dinî dogmalar yayan, sadece hiç kimseye kötülük etmek istemeyen, mevcut devlet düzeninin temelini oluşturan askerlik hizmetini, mahkemelere katılmayı, vergi vermeyi, yemin etmeyi reddeden

bu insanlara karşı ne yapılabilir? Onlara ne yapılabilir? Onları satın almak imkânsızdır, isteyerek almış oldukları risk onların buna kayıtsız kalacağını göstermeye yeterli. Onları, bunun Tanrı buyruğu olduğunu iddia ederek de kandırmak imkânsızdır, zira retlerinin temeli, insanları net ve tartışmasız bir şekilde Tanrı Yasası'nın ruhuna aykırı bir şekilde davranmaya zorlayan insanların kendileri tarafından da inanılan Tanrı Yasası'na dayamyor. Onları tehditlerle korkutmak da pek mümkün görülmüyor, çünkü başlarına gelecek yoksunluklar ve acılar, insandansa Tanrı'ya itaat edilmesi ve bedeni öldürenden değil, hem bedeni hem de ruhu öldürenden korkulması gerektiğini vaazeden Tanrı Yasası'nı izleme arzularım daha çok arttırır. Onları ömür boyu hapse mahkûm etmek ya da idam etmek de imkânsızdır: Bu adamların bir geçmişleri, arkadaşları vardır; düşünüş ve davranış tarzları bilinmektedir, herkes onların iyi, nazik ve barışsever insanlar olduğunu bilmektedir, bu nedenle onları kamu güvenliği için yok edilmesi gereken caniler olarak gösteremezsiniz. Herkes tarafından iyi olarak bilinen insanların cezalandırılması, retçiliği savunan ve bunu açıklayan insanların artmasını sağlayacaktır. Ret gerekçelerinin açıklanması herkes tarafından bu tutumlarının haklı nedenlere dayandığının anlaşılmasına ve birçok kişinin onları örnek almasına neden olacaktır.

Hükûmetler bu durum karşısında çaresiz kalmaktadırlar. Hıristiyanlık kehanetinin gerçekleşmekte olduğunu, esaret altında bulunan insanları bağlayan zincirlerin kırıldığını ve insanların özgürleştiğini, ve bu özgürleşmenin bütün zorbaların sonu olacağını görmektedirler. Hükûmetler bunu görüyor ve günlerinin artık sayılı olduğunu biliyorlar ve hiçbir şey yapamıyorlar. Hükûmetlerin yapabileceği tek şey kendilerini mahva götürecek bu saati geciktirmektir. Bunu da yapıyorlar. Ama durumları yine de umutsuz.

Hükûmetlerin durumu sakinleri tarafından ateşe verilmiş bir kenti fetheden fatihe benzer. Fatih büyük yangını henüz söndürmüşken iki ayrı yerde birden yeniden yangın

çıkar. Derhal yanan büyük binanın içine dalan fatih alev alan kısmı alaşağı eder etmez yanan bina her iki tarafından da alev alıverir. Tutuşmalar henüz her yere yayılmamıştır, bir kıvılcımdan doğan tutuşmalar yangında birleşecek, her şeyi yakıp kül etmeden de durmayacaktır.

Hükûmetler, Hıristiyanlığı benimseyen insanlar karşısında öylesine çaresiz durumdadırlar ki, yüzlerce yıl boyunca yüceltilmiş çok sağlam gibi görünen iktidarlarının çökmesi için küçük bir şey yeterli olacaktır. İşte bu durumda bile toplumsal reformcular insanın tek başına özgürleşmesinin ahlâk dışı, gereksiz hatta zararlı olduğu fikrini yaymakla meşguller. Bir akarsuyun yatağım değiştirmek isterler. Bunun için bir takım insanlar uzun çalışmalar sonucunda akarsu için yeni bir yatak kazarlar, geriye yalnızca akarsuyu oraya akıtmak kalır. Birkaç kazma darbesiyle su hızla akarak son engelleri de kendisi aşacaktır. Bu arada başka insanlar gelir ve bu yöntemi iyi bulmazlar; en iyisinin akarsuyun üstüne bir makine inşa etmek ve o makine aracılığıyla suyun seviyesini yükseltip bir taraftan öbür tarafa akmasını sağlamaktır, derler.

Ama artık çok ileriye gidilmiştir.

Hükûmetler kendi acizliklerini ve güçsüzlüklerini hissetmektedirler, Hıristiyan ilkelere inanan insanlar ise uyuşukluktan kurtularak kendi güçlerinin bilincine varmaktadırlar.

İsa, dedi ki, "Ben dünyaya ateş getirmeye geldim; bu ateşin daha şimdiden alev almasını çok isterdim!" (Lk 12, 49)

Ve bu ateş tutuşmaya başlıyor.

10. Bölüm

Hükûmet, Kötülüğü Kaba Güçle Ortadan Kaldıramaz. İnsanlığın Ahlâkî İlerlemesi Yalnızca Gerçeğin İdrakiyle Değil, Kamuoyu Oluşturmakla da Gerçekleşir.

Hıristiyanlık, tam anlamıyla, hükûmeti ortadan kaldırmaktadır. Başlangıcından beri bu böyle anlaşılmıştır, İsa da bu nedenle haça gerilmiştir. Bu, bir Hıristiyan hükûmeti haklı gösterme ihtiyacı içinde olmayan bütün insanlar tarafından da hep böyle anlaşılmıştır. Ancak hükûmet erbabı, adı olup da kendi olmayan, görünüşteki bir Hıristiyanlığı sahiplendikten sonra Hıristiyanlıkla hükûmeti bağdaştırmaya yönelik anlaşılması güç, karışık teoriler üretilmeye başlandı. Ne var ki, günümüzün ciddî, samimi her insanı için tövbe, bağışlama, sevgi öğretisi olan gerçek Hıristiyanlıkla, despotluğu ile, zorbalığı ile, ölüm cezaları veren acımasız adaleti ile ve savaşları ile hükûmetin bağdaşamayacağı çok açıktır. Gerçek Hıristiyanlık inancı yalnız hükûmeti kabul etmeye izin vermemekle kalmıyor aynı zamanda hükûmetin temel dayanaklarını da yıkıyor.

Ama eğer durum böyle ise, yani Hıristiyanlığın hükûmet ile bağdaşmadığı doğru ise, o zaman doğal olarak karşımıza şöyle bir soru çıkıyor: Hükûmet örgütlenmesi mi yoksa bu örgütlenmeyi ortadan kaldırıp yerine geçecek Hıristiyanlık mı insanların iyiliği için daha gerekli ve daha mutluluk vericidir?

Bazılarına göre hükûmet insanlık için daha gereklidir; devlet düzeninin ortadan kaldırılması insanlığın şimdiye dek elde etmiş olduğu her şeyin ortadan kaldırılmasına neden olacaktır. Devlet düzeni eskiden ve halihazırda olduğu gibi gelecekte de insanlığın gelişme gösterebileceği tek düzendir.

Hükûmet örgütlenmesi altında yaşayan halklar arasında görülen, bu düzenden değil de suiistimalden kaynaklanan bütün kötülükler düzen yıkılmadan düzeltilebilir; insanlık devlet örgütlenmesini başından atmadan da gelişebilir ve en üst refah seviyesine ulaşabilir. Ve bu şekilde düşünen insanlar görüşlerini kendilerine göre çürütülemez felsefî, tarihî ve hatta dinî argümanlara dayandırırlar.

Ancak bunun aksine inanan insanlar da vardır; insanların hükûmet olmadan yaşadıkları bir dönem vardı, öyleyse mevcut rejim geçicidir, zaman gelecek insanlar yeni bir düzene ihtiyaç duyacaklar ve bu zaman şimdiden gelmiş durumda. Ve bu şekilde düşünen insanlar da görüşlerini kendilerine göre çürütülemez felsefî, tarihî ve hatta dinî argümanlara dayandırırlar.

Birinci tezi destekleyen ciltler dolusu kitaplar yazılabilir (uzun süredir bu kitaplar yazıldı, hâlâ da yazılıyor), ama aynı zamanda buna karşı da kitaplar yazılabilir (henüz yeni yeni olmasına rağmen bu konuda şahane kitaplar yazılıyor).

Devleti savunanların iddia etmeye çalıştıkları gibi, mevcut düzenin ortadan kaldırılmasıyla eşkıyalığın kol gezip cinayetlerin işlendiği, her türlü toplumsal kurumun yıkıldığı ve insanlığın barbarlığa geri döndüğü genel bir kaos ortamı yaratılacağı iddiası ispat edilemez. Aynı şekilde devlete karşı olanların iddiaları da; insanlar daha iyi ve bilgili bir hale geldiğinden, başkalarının canına ya da malına kast etmeyerek barışçı ilişkileri nefrete tercih edecekleri, devletin desteği olmadan kendileri için gerekli olan şeyleri kendilerinin üretebileceği, bu durumda da devletin insanların güvenliğini sağlama bahanesiyle insanlar üzerinde yalnızca zararlı ve vahşileştirici bir etki bıraktığı iddiası da ispat edilemez. Bu tezlerin ne biri ne de diğeri soyut bir akıl yürütme ile ispat edilemez. Tecrübe ile ispat şansı daha da azdır, zira sorulması gereken soru şudur: Bu tecrübeye girişilsin mi yoksa girişilmesin mi? Devlet düzeninin yıkılmasının zamanının gelip gelmediği sorusu, başka bir geçerli yöntem olmamış olsaydı çözümsüz olarak kalırdı.

Civcivler, kuluçkadan ayrılacak kadar, yumurtadan çıkacak kadar büyüdüler mi, yoksa henüz çok erken mi? Bu soruya civcivler yumurtanın içinde hareket edecek yer bulamadıklarında kendileri karar verecekler. Kabuğun içinde kalamayacak duruma gelince gagalarıyla kabuğu kırıp yumurtadan çıkacaklardır.

Aynı şekilde, devlet düzenini yıkıp yerine yenisini koyma vaktinin gelip gelmediği sorusu insanların karşısında dikili durmaktadır. Eğer insan, bilincinin yükselmesi sayesinde, hükûmetin kendisinden talep ettiklerini artık yerine getirmek istemiyorsa, onun tarafından kısıtlandığım hissediyorsa, aynı zamanda devletin desteğine de ihtiyacı yoksa, sorun devlete dayalı çözümleri başından atarak yumurtadan çıkmış civciv gibi devletten çıkmış insanların kendileri tarafından çözülmüştür. Yeryüzünde hiçbir gücün civcivi çıktığı kabuğun içine tekrar sığdıramayacağı gibi yeryüzünde hiçbir güç de insanı devlete dayalı bir toplum biçimi içine sığdıramaz.

Hıristiyan yaşam anlayışını benimsemiş bir insan, "Hükûmet, şimdiye kadar birçok yarar sağladığına inanıldığı için kendisine ihtiyaç duyulmuş ve hala da duyulan bir şey olabilir," der. "Bildiğim bir şey var, bir yandan *benim* hükûmete ihtiyacım yok, öte yandan da *ben* devletin varlığı için gerekli şeyleri artık yapmaya mecbur değilim. Yaşamınızı ihtiyaç duyduğunuz şekilde kurun, organize edin, ben hükûmetin ne gereksiz ne de gerekli olduğunu ispat edemem, ama neye ihtiyacım olduğunu ve neyin benim için gereksiz olduğunu, ne yapabileceğimi ve ne yapamayacağımı biliyorum. Kendimi başka ulusların insanlarından ayırma ihtiyacı duymuyorum, sırf bu yüzden herhangi bir ulusa ve halka ait olamam ve herhangi bir hükûmetin tebaası olmayı kabul edemem. Ben, bir devlet içinde oluşturulmuş hükûmet kurumlarının hiçbirine ihtiyacım olmadığını biliyorum, onun için, emeğimi bu gereksiz ve zararlı kurumlar yararına vergi olarak veremem, bunun benim emeğime ihtiyacı olan insanları bundan mahrum etmek olacağını biliyorum. Ben, hiçbir yönetime, hiçbir

zora dayalı mahkeme adaletine ihtiyacım olmadığını, bu nedenle her ikisinde de yer alamayacağımı biliyorum. Ben, ne başka ulusların insanlarına saldırmaya, ne onları öldürmeye ne de elime silâh alarak onlara karşı kendimi savunmaya ihtiyacım olmadığım biliyorum, onun için ne savaşa ne de savaş hazırlıklarına katılmam mümkün değil. Bütün bunları gerekli ve kaçınılmaz bulmaktan kendini alamayan insanların olması çok mümkündür, onlarla tartışmaya giremem. Yalmzca kendi adıma konuşabilirim; bunlara ihtiyacım olmadığını ve bunu yapamayacağımı kesin biçimde biliyorum. Bunu yapmaya ihtiyacım yok, bunu şahsen istediğim için değil, bana yaşamı ve yaşamımı yönetmem için yadsınamaz yasayı vermiş olan Varlık için istiyorum.

İnsanlar hükûmet otoritesinin ortadan kaldırılmasının zararlı olacağım, ve bu ortadan kaldırmanın felâketleri de beraberinde getirebileceğini ne kadar çok, ne kadar güçlü argümanlarla ileri sürerlerse sürsünler, civcivlerin kabuklarından çıktıktan sonra bir daha kabuklarına dönemeyecekleri gibi devlete dayalı toplum biçiminden çıkan insanlar da bir daha o düzene dönemezler, kendi bilinçlerinin reddettiği şeylere artık katılamazlar.

Mevcut düzeni destekleyenler, diyorlar ki, "Durum böyle olsa bile, hükûmet şiddetinin ortadan kaldırılması ancak bütün insanlar Hıristiyan olursa mümkün ve arzu edilebilir olurdu; bu olmadığı sürece, Hıristiyan olduğunu söyleyen ama gerçekte öyle olmayan, kendi tutkularını tatmin etmek için başkalarına kötülük yapmaya hazır kötü insanlar var oldukça, devlet düzeninin ortadan kaldırılması diğer insanların yararına olmak bir yana onların sefaletini arttırmaktan başka işe yaramaz. Devlete dayalı toplum biçiminin ortadan kaldırılması yalnızca az sayıda gerçek Hıristiyan'ın bulunduğu bir durumda değil, tüm ulusun Hıristiyan olduğu durumda da arzulanabilir değildir, çünkü bu kez de onların arasında ya da çevrelerindeki başka uluslarda, hâlâ Hıristiyan olmayan insanlar bulunacak ve bu insanlar cezalandırılma korkusu olmaksızın Hıristiyanlardan çalacak, onlara şid-

det uygulayacak, onları öldürecek ve yaşamlarını çekilmez hale getireceklerdir. Bütün bunların sonucu olarak, kötüler cezalandırılmadan iyileri egemenlikleri altına alacaklar onlara zulmedeceklerdir, işte bu nedenle devlete dayalı toplum biçimi bütün kötü, açgözlü insanlar dünyadan yok olacağı zamana dek yıkılmamalıdır. Bu da hiçbir zaman, ya de en azından çok uzun bir süre gerçekleşemeyeceği için, devlet otoritesinden özgürleşmeye çalışan bazı Hıristiyanların bireysel çabaları dikkate alınmayarak bu otoritenin insanların büyük çoğunluğu için sürdürülmesi gerekir. Devlet taraftarları iddia ediyorlar ki, devlet otoritesi olmasa kötüler iyilere baskı ve şiddet kullanır ve onları egemenlikleri altına alırdı; oysa günümüzde iyiler devlet otoritesi sayesinde kötüleri kontrol altında tutabiliyor."

Ancak, mevcut düzeni savunanlar, bu iddiaları ile, ispat etmeye çalıştıkları önermenin tartışma götürmez olduğuna önceden karar vermiş oluyorlar. Devlet otoritesi olmazsa kötüler iyileri egemenlikleri altına alır diyerek, günümüzde iktidarda olanların iyiler olduğunu, kötülerin ise onlara tâbi olduğunu ispat edilmiş bir şey olarak düşündüklerini göstermiş oluyorlar. Oysa asıl ispat edilmesi gereken şey budur. Eğer bizim toplumumuzdaki gelenekler Çin'de olduğu varsayılan gelenekler gibi olsaydı bu doğru olurdu, başka bir deyişle iktidara hep iyilerin geldiği, iktidardakilerin hükmettikleri insanlardan daha iyi olmadıkları anda yurttaşlar ta rafından alaşağı edildiği bir düzen.

Böyle bir düzenin Çin'de olduğu varsayılıyor, ama gerçekte böyle bir şey yok. Zaten böyle bir şey de olamaz. Çünkü baskıcı bir hükûmeti iktidardan devirmek için haklı olmak yeterli değildir, aynı zamanda bunun için güce de sahip olmak gerekir. Yani Çin'le ilgili söylenenler hayalden öte bir şey değildir, bizim Hıristiyan dünyamızda ise iyilerin hatta en iyilerin iktidarı ele geçirenler olduğunu, iktidarı kendileri ve kendilerini izleyecek vârisleri için tutanların iyiler, hatta en iyiler olduğunu düşünmememiz için hiçbir neden yok.

İktidarı ele geçirmek ve elinde tutmak için onu sevmek

gerekir. İktidar hırsı ne yazık ki iyilikle değil de, iyiliğin tersi olan gurur, kurnazlık, acımasızlık gibi sıfatlarla bağdaşır.

Kendini yüceltmeden ve başkalarını aşağılamadan, ikiyüzlülük ve kalleşlik olmadan, hapishaneler, kaleler, infazlar, cinayetler olmadan hiçbir iktidar varlık bulamaz ve ayakta kalamaz.

"Hükûmeti ortadan kaldırırsan kötüler daha az kötü olanlara hükmeder" diyor devleti savunanlar. Mısırlılar Yahudileri yendiler; Persler Mısırlıları yendiler; Makedonyalılar Persleri yendiler; Romalılar Yunanlıları yendiler; barbarlar Romalıları yendiler; gerçekten galip gelenler yenik düşenlerden daha mı iyiydiler? Aynı şekilde bir devlette iktidar el değiştirdiğinde hep daha iyilerin eline mi geçiyor? XVI. Louis devrildiğinde iktidar Robespierre'e, sonra Napolyon'a geçtiğinde, en iyi olan mı yoksa en kötü olan mı iktidardaydı? Kimler daha iyiydi, Versaille yanlıları mı yoksa Paris Komünü yanlıları mı? I. Charles mı ya da Cromwell mi daha iyiydi? Çar III. Petro'yu öldürdüklerinde ve yerine Katerina, Rusya'nın bir bölümünün Çariçesi olduğunda, Pugaçev de Rusya'nın diğer bölümünün hükümdarı olduğunda ikisinden hangisi kötüydü, hangisi iyiydi? Otoriteyi elinde bulunduran insanlar otoritelerinin iyileri kötülerin baskısından korumak için gerekli olduğunu iddia ederler. Kendilerini de kendileri dışındaki iyileri kötülerden koruyan kusursuz iyiler olarak farz ederler.

Hükmetmek baskı ve zor kullanmak demektir; baskı ve zor kullanmak, kendisine şiddet uygulanmış kişi kadar kuşkusuz, uygulayanın da mâruz kalmak istemeyeceği bir şeyi yapmak demektir; buna göre, iktidarda olmak bize yapılmasını istemediğimiz şeyi başkalarına yapmak demektir, kısacası kötülük yapmak demektir.

Boyun eğmek acı çekmeyi güç kullanmaya tercih etmek demektir. Acı çekmeyi güç kullanmaya tercih etmek ise kendilerine yapılmasını istemedikleri şeyleri başkalarına yapmayanlar kadar iyi biri olmak ya da daha az kötü biri olmak demektir.

Buna göre, bütün olasılıklar, iktidara daha iyi insanların değil de en kötü olanların gelmiş olduklarını ve hâlâ da geldiğini gösteriyor. İktidara boyun eğen insanlar arasında kötü insanlar bulunabilir, ama bu genel olarak daha iyilerin daha kötü olanları yönettiği anlamına gelmez.

İyinin putperestler tarafından yapılan belirsiz tanımına göre bunun böyle olduğu sanılabilir, ama iyi ve kötünün Hıristiyanlar tarafından yapılan net tanımına göre artık buna inanılamaz.

Putperest dünyasında çok iyilerle az iyiler veya çok kötülerle az kötüler birbirinden ayırt edilemiyorsa da Hıristiyan anlayış iyilerle kötülerin niteliklerini o kadar açık bir şekilde tanımlamıştır ki onları birbirine karıştırmak mümkün değildir. İsa'nın öğretisine göre, iyiler alçakgönüllü, sabırlı, kötülüğe karşı güç kullanarak direnmeyen, kendilerine yapılanları bağışlayan, düşmanlarını seven insanlardır; kötüler ise kendini beğenmiş, ezici, kavgacı ve insanlara zulmeden insanlardır. İşte bunun için, İsa'nın öğretisine göre iyi insanların egemenlerin arasında mı yoksa tâbi olanların arasında mı bulunduğuna dair hiç bir muğlaklık yoktur. Hıristiyan iktidarından söz etmek bile gülünçtür.

Hıristiyan olmayanlar, kısacası yaşamın amacını yeryüzündeki mutlulukta görenler, Hıristiyanları ve bu mutluluğu önemsemeyen insanları daima egemenlikleri altına alacaklardır.

Ve bu ayrım hep vardı, Hıristiyanlık öğretisinin gerçek anlamı yayıldıkça daha da aşikâr oldu.

Gerçek Hıristiyanlık yayıldıkça ve insanların bilincine yerleştikçe, Hıristiyanların iktidar mevkilerinde bulunmaları da o denli imkânsız hale geldi, ve Hıristiyan olmayanların iktidara geçip Hıristiyanları yönetmeleri de o denli kolay oldu.

Mevcut düzeni savunanlar "Bütün insanların gerçek Hıristiyan olmamaları durumunda devlet şiddetinin ortadan kaldırılması kötüleri iktidara getirip, onların iyiler üzerinde ceza görmeden baskı uygulamalarını sağlayacaktır," diyor-

lar. Kötüler iyilere hâkim olacak, onlara baskı ve zor kullanacaklar.

Ama bunun tersi hiç olmadı ve olamazdı da. Dünyanın başından beri bu böyleydi, şimdi de böyledir. *Kötüler daima iyiler üzerinde egemen olacaklar ve onlara daima zulmedecekler*. Kabil Habil'e kötülük etti, kurnaz Yakup saf Esav'ı boyunduruk altına aldı, Laban Yakub'u kandırdı, Kayafa ile Pilatus İsa'ya zulmettiler; Romalı imparatorlar Seneca'ları ve Epiktetos'ları ve erdemli Romalıları boyunduruk altına almışlardı; IV. İvan zalim muhafız alaylarıyla, frengili sarhoş Petro soytarılarıyla, edepsiz Katerina aşklarıyla iktidarları döneminde çalışkan ve dindar Rusları boyunduruk altında tutuyorlardı. Wilhelm Almanları; Stambulov Bulgarları; Rus devlet memurları Rus halkını boyunduruk altında tutuyor. Almanlar İtalyanları boyunduruk altına almışlardı, günümüzde de Macarları ve Slavları boyunduruk altında tutuyorlar; Türkler Yunanlıları ve Slavları boyunduruk altında tutuyorlar; İngilizler Hintlileri, Moğollar da Çinlileri boyunduruk altında tutuyorlar.

Devlet şiddeti ister ortadan kaldırılsın ister kaldırılmasın, iyilerin kötüler tarafından ezilme durumu değişmeyecektir.

İnsanları, kötüler iyileri boyunduruk altına alacaklar diye korkutmak hiçbir şekilde mümkün değildir, çünkü bu durum hep vardı, şimdi de var, başka türlüsü de olamaz.

Bütün putperest dönem tarihi, iktidarı hep çok kötülerin zalimliklerle, kalleşliklerle az kötülerin elinden almak suretiyle ele geçirmiş olduğunu ve ardından da iyileri savunma ve adaleti sağlama bahanesiyle ellerinde tuttuğunu gösteriyor. Tarihteki bütün devrimler, iktidarların daha kötüler tarafından ele geçirilmesi ve iyilerin boyunduruk altına alınmasından başka bir şey değildir. Kendi iktidarları olmasaydı, kötülerin iyilere baskı ve zor kullanacağını iddia etmekle, yönetimde bulunanlar, sadece iktidarlarını ellerinden almak isteyen başka zalimlere iktidarlarını vermek istemediklerini anlatmak istiyorlar. Bu iddiaları ile kendilerini ele vermiş oluyorlar. Kendi iktidarlarının, yani şiddetin insanları hali-

hazırdaki ya da gelecekteki bilmem hangi zalimlerden korumak için gerekli olduğunu söylüyorlar.*

Şiddet kullanımının zayıflığı, ezenlerin kendi lehlerine öne sürdükleri bütün argümanların, daha iyi nedenlerle kendilerine karşı kullanılabilir olmasında yatar. İktidarda bulunanlar şiddet tehlikesinden, çoğu zaman da gelecekte öngördüklerini ileri sürdükleri şiddetten söz ediyorlar, ama gerçekte kendileri sürekli olarak şiddet uyguluyorlar. "İnsanların geçmişte birbirinin malını yağmaladığım, birbirini öldürdüğünü, iktidarınız ortadan kalkarsa yine yağmacılık yapıp birbirini öldüreceğinden korktuğunuzu söylüyorsunuz. Bu olabilir de, olmayabilir de. Ama sizler binlerce insanı hapishanelere, zindanlara, kalelere tıkıyorsunuz, sürgüne gönderiyorsunuz; milyonlarca ailenin hayatını mahvediyorsunuz, militarizm uğruna milyonlarca insanı hem fiziksel hem de ruhsal açıdan kurban ediyorsunuz, bu tahmini bir şiddet değil gerçek bir şiddettir, sizin düşüncenize göre şiddete karşı şiddet yoluyla mücadele etmek gerekir. Onun için sizin görüşünüze uyacak olursak, şiddet uygulanması gereken kötüler kesinlikle sizsiniz." Ezilenlerin kendilerini ezenlere böyle demeleri gerekir. Gerçekten de Hıristiyan olmayan insanlar böyle düşünüyor, böyle konuşuyor ve böyle davranıyorlar. Ezilenler arasında ezenler kadar kötü insanlar bulunduğunda, bu adamlar ezenlere saldırarak onları yok etmeye çalışırlar, durum elverdiğinde de iktidarı ele geçirip onları defederler, daha sık olarak da ezenler sınıfına katılırlar ve onların şiddet uygulamasına yardım ederler.

Hükûmet savunurlarının korkunç bir şey haline getirdik-

---

* Özellikle bu açıdan bakacak olursak, başka ulusları, Polonyalıları, Baltık eyaletlerindeki Almanları ve Yahudileri ezen Rus otoritelerinin iddiaları çok komik. Rus Hükûmeti kendi yurttaşlarını yüzyıllar boyunca ezmiştir; ne Polonya'daki Küçük-Ruslar, ne de Baltık eyaletlerindeki Letler, ne de sömürülen Rus köylüler Rus Hükûmeti'nin umurunda bile değildir. Rus Hükûmeti birden baskıcılara karşı ezilenlerin, yani kendi ezmiş olduğu kişilerin savunucusu kesilmektedir.

leri ve bu şekliyle kabul edilen şiddet hiçbir zaman insan toplumunda varlığını sürdürmekten vazgeçmemiş bir gerçektir. Bu nedenle devlet şiddetinin ortadan kaldırılması hiçbir zaman kötülerin iyiler üzerindeki baskısını arttırmasının bir gerekçesi olamaz.

Devlet şiddeti ortadan kalkmış olsa, belki yine şiddet olayları olacaktır, ama iktidar bir grup insandan bir başkasına geçmiş olacağı için şiddet olaylarının sayısı artmış olmayacaktır.

Mevcut düzeni savunanlar, "Devlet şiddeti ancak kötüler yok olduğu zaman kaybolacaktır," diyorlar. Açıkça söylemeseler de şunu imâ ediyorlar; kötüler her zaman olacağı için devlet şiddeti de hiçbir zaman son bulmayacaktır. Bu ancak ezen kişilerin en iyi insanlar olmaları halinde ve insanları kötüye karşı korumanın tek çaresinin şiddet kullanmak olması halinde doğru olabilirdi. Gerçekten de bu durumda şiddet hiçbir zaman yok edilemez. Ama durum böyle değildir, iyiler kötüleri değil ama tersine kötüler iyileri eziyor. Şiddet hiçbir zaman kötülüğü ortadan kaldıramadı, kötülüğü ortadan kaldırmanın bir başka yolu vardır, şiddetin her zaman süreceğini iddia etmek yanlıştır. Şiddet gitgide azalmaktadır, yok olmaya doğru gitmektedir, ama bu mevcut düzeni savunanların sandıkları gibi ezilenlerin durumunun hükûmetin etkisi sayesinde gittikçe iyileşmesiyle (tersine daha kötüye gidiyor) değil, bütün insanların gitgide daha iyi olmalarıyla, iktidarı ellerinde bulunduran kötü insanların da daha az kötü olmalarıyla ve bu insanların şiddet uygulayamayacak kadar iyi olmalarıyla olacaktır.

İnsanlığın ileriye gitmesi muhafazakârların ve devrimcilerin düşündüğü gibi toplumun en iyi unsurlarının iktidarı ele geçirmesi ve ellerindeki gücü insanları daha iyi yapmak için kullanmaları ile gerçekleşemez. İnsanlığın ileri gitmesi süreci, her şeyden önce bütün insanların Hıristiyan yaşam anlayışının bilincine gitgide daha çok varması ve onu benimsemesiyle, ikinci olarak da insanların ruhanî bilinç faaliyetinden bağımsız olarak, iktidarı ele geçirmiş bir grup insanın yerini bir başka grup insanın alması sürecinin insanları gay-

ri ihtiyari olarak daha Hıristiyan'ca bir hayat duruşuna sürüklenmesi nedeniyle gerçekleşmektedir.

Toplumun en kötü unsurları iktidarı ele geçirdikten sonra, iktidara daima eşlik eden iktidar sarhoşluğunun da etkisiyle gittikçe daha az zalim davranırlar, zalimce şiddet yöntemlerini uygulayamaz duruma gelirler, iktidar koltuklarını başkalarına devrederler, yeni gelenler aynı yumuşama sürecini devam ettirirler, böylece tabiri caizse Hıristiyanlaşma süreci gayri ihtiyari olarak onlarla devam etmiş olur. İnsanların başına gelen bu olayı kaynama olayına benzetebiliriz. Toplumsal yaşam anlayışına sahip olup da Hıristiyan olmayan insanlar daima iktidarı ele geçirmek isterler ve bunun için mücadele ederler. Bu mücadelede toplumun en az Hıristiyan olan, en zalim, en kaba unsurları, en yumuşak başlı olanları, iyilik yapmaya eğilimli olanları, en Hıristiyan olanları şiddetleriyle ezerek toplumun en üst tabakalarına çıkarlar. Işte o zaman, İsa'nın bu durumda olan insanlar için söylemiş olduğu kehanet gerçekleşir: "Ey zenginler, ey karnı tok olanlar, ey ünlü olanlar, vay halinize!" İktidara ve iktidarın sağladığı ün ve servete sahip olan bu insanlar, daha önceden belirlemiş oldukları amaçlara ulaştıktan sonra, bunların boş olduğunu anlayınca yeniden eski durumlarına geri dönerler. Charles-Quint, Korkunç İvan, I. Aleksandr zalimce ve boş bir şey olduğunu anladıkları iktidarı terk ettiler, çünkü şiddeti daha önce yapmış oldukları gibi iyi bir şeymiş gibi rahatlıkla uygulayamayacaklarını fark ettiler.

İktidarın zalimce ve boş bir şey olduğunu anlayanlar yalnızca Charles-Quint, Korkunç Ivan, I. Aleksandr değildir. Her insan peşine düştüğü gücü –bu bir bakanlık, generallik, milyonerlik ya da on yıldır göz koyduğu büro şefliği, ya da Rus köylüsünün bir kenara kuruş kuruş koyarak elde ettiği zenginlik olabilir– elde ettiğinde aynı hayal kırıklığına uğrar ve bu bilinçsiz yumuşama sürecine girerek daha iyi olur.

Yalnız tek başlarına bireyler değil, insan grupları, hatta bütün bir halk bu evrimi yaşar.

Insan faaliyetinin amacı iktidarın avantajlarına ve onun

sağladığı zenginliğe, şerefe, lükse ulaşmak gibi görünüyor, ama insan bir kez bunlara ulaştığı anda bunların boş şeyler olduğunu görür; bu şeyler –aynen uzaktan şahane görünen bulutların yakınlaştıkça ihtişamını yitirmesi gibi– yavaş yavaş çekiciliklerini kaybederler.

İktidara ve iktidarın sağladığı üne, servete sahip insanların bazen kendileri, çoğu zaman da vârisleri artık o kadar iktidara aç olmazlar, ona ulaşmak için de o kadar acımasızca davranmazlar.

İnsanlar şiddetin meyvelerinin boş şeyler olduğunu tecrübeyle öğrenmelerinin ardından, bir kuşak sonra, bazen birkaç kuşak sonra iktidar ve iktidarın sağladığı ün ve servetle edindikleri kötülükleri yitirirler; daha az gaddar olduklarından durumlarını savunamaz hale gelirler ve daha az Hıristiyan, daha kötü insanlar tarafından iktidarlarından uzaklaştırılırlar. Böylece maddî açıdan daha aşağı ama ahlâkî açıdan daha yüksek bir duruma, bütün insanların ortalama Hıristiyan bilincini yükselterek geçerler. Onların ardından toplumun en az Hıristiyan olan, en kötü ve en kaba unsurlarının iktidara gelmesiyle, daha öncekilerin başına gelen süreç yeniden işlemeye başlar, yine bir kuşak ya da birkaç kuşak sonra şiddetle elde edilenlerin boş şeyler olduğunu görerek ve Hıristiyanlığı içselleştirerek ezilenlerin arasına dönerler, yerlerine de öncekilerden hep daha az kaba olan baskıcı insanlar gelir. Öyle ki, her ne kadar dış görünüşü ile iktidar hep aynı kalıyorsa da, iktidarda bulunan insanların her değişiminde, tecrübeyle Hıristiyan yaşam anlayışının gerekli olduğu sonucuna varmış insanların sayısı artmakta ve iktidarı gitgide daha az kaba ve daha az gaddar insanlar ele geçirmektedir.

İktidar toplumun en kötü unsurlarını kendine çekmekte, onları değiştirmekte, ıslah etmekte ve yeniden topluma iade etmektedir.

Hıristiyanlığın insanlık içinde yayılma süreci işte böyle olmaktadır. Hıristiyanlık insanların bilincine iktidarın şiddetine rağmen ve hatta bu şiddet sayesinde girmektedir.

Devlet düzenini savunanların, eğer devlet şiddeti ortadan kaldırılırsa, kötüler iyileri boyunduruk altına alırlar iddiası, kötülerin egemen olmalarının korkulacak bir şey olduğunu ispatlamaz, çünkü zaten kötüler baştadır; tersine, kötülerin elinde bulunan iktidarın kötü bir şey olduğunu ve özellikle bunun ortadan kaldırılması gerektiğini gösterir, bu da zaten yaşamın gidişatı içinde aşamalı şekilde olmaktadır.

Mevcut düzenin savunucuları şöyle diyorlar:

"Yöneticiler iktidarı kendiliklerinden terk edecek kadar Hıristiyan olduklarında ve onların yerine geçecek kimse bulunmadığında devlet şiddetinin ortadan kalkacağı doğruysa, bu ne zaman gerçekleşecek? Geçmiş on sekiz yüzyıla rağmen hâlâ iktidar heveslisi o kadar çok insan ve onlara itaât etmeye istekli o kadar az insan var ki, bunun değil yakında hiçbir zaman gerçekleşme ihtimali yoktur.

"İktidarı terk eden insanlar bulunsa da, iktidarı, iktidar tarafından idare edilmeye tercih edenlerin sayısı o kadar büyüktür ki, iktidarı isteyenlerin sayısının azalacağını düşünmek çok zordur.

"Bütün insanların bu Hıristiyanlaşma sürecinin gerçekleşmesi, yani birbirleri ardına putperest yaşam anlayışını terk ederek Hıristiyan yaşam anlayışına geçmeleri ve isteyerek iktidarı ve onun sağlayacağı ün ve serveti reddetmeleri için, hâlâ bütün Hıristiyan uluslarda çok sayıda bulunan kaba, yarı barbar, Hıristiyanlığı benimseyemeyen insanların değişerek Hıristiyanlığı kabul etmeleri gerekir. Dahası, hâlâ çok sayıda olan bütün vahşi halkların ve özellikle Hıristiyan olmayan halkların aynı şekilde Hıristiyan olmaları gerekir. Bir gün bütün insanların Hıristiyanlaşacağını kabul etsek bile, on sekiz yüz yıldır alınan yola bakarak karar verecek olursak, bunun birkaç on sekiz yüz yıl sonra ancak gerçekleşeceğini varsayabiliriz; onun için şu anda otoriteyi ortadan kaldırmayı düşünmek imkânsız ve gereksizdir, sadece otoriteyi teslim edecek daha iyi eller aramak gerekir."

Bu düşünce, bir yaşam anlayışından diğer bir yaşam anlayışına geçiş, her insanın ayrı ayrı değişim-dönüşümü saye-

sinde iktidarın boş bir şey olduğunu anlayarak manevî yolla Hıristiyan gerçeğine ulaşmasıyla gerçekleşmiş olsaydı çok doğru olurdu.

Bu süreç sürekli olarak işlemekte, ve insanlar birbiri ardına Hıristiyanlık yoluna girmektedirler.

Bu, bir yaşam biçiminden diğerine geçiş süreci hakikaten de gerçekleşmektedir, ama insanlar yalnızca bu manevî yolla değil, bu geçişin yavaşlığım ortadan kaldıran şeklî bir yolla da Hıristiyan olmaktadırlar. Bu geçiş kum saatindeki kumlar misali, tane tane akmaktan çok suya batmış vazoya dolan su gibi olmaktadır; önceleri su vazoya yavaş yavaş dolarken, ortaya çıkan ağırlığın etkisiyle vazo birden suya batarak hızla dolar.

Aynı şey toplumlarda bir anlayıştan bir başkasına, bir yaşam düzeninden bir başkasına geçerken de olur. İnsanlar yeni gerçeği birbiri ardına azar azar ve yavaş yavaş kabul ederler; bu gerçek ancak insanlar arasında yeterince yayılınca, herkes tarafından içsel olarak ve yeknesak bir biçimde değil de bir anda ve istemsiz olarak benimsenir.

Mevcut düzeni savunanlar, on sekiz yüz yıl boyunca insanların ancak çok küçük bir bölümü Hıristiyanlık yoluna girdiyse, geri kalanının Hıristiyanlık yolunu seçmesi için daha birçok on sekiz yüzyılın geçmesi gerekir derken haksızdır. Çünkü bu görüşle beraber, insanların yeni bir gerçeği benimsemek ve bir yaşam düzeninden bir başkasına geçmek için manevî, ruhanî olan dışında bir yol olabileceğini hesaba katmıyorlar.

İnsanlar tarafından yeni bir gerçeğin benimsenerek yaşama geçirilmesinin nedeni, insanların yalnızca o gerçeğe peygambervari bir sezgiyle ya da yaşam tecrübesiyle varması değil, aşağı bir kültür seviyesine mensup insanların, belirli bir yayılma seviyesine ulaşan bu gerçeği, sırf kendilerinden önce bu gerçeği kabul edenlere olan güvenlerinden bir anda benimseyerek yaşamlarına tatbik etmeleridir

İnsanların yaşam tarzını değiştiren ve insanlığı ileriye doğru götüren her yeni gerçek ilk önce bu gerçeği tamamen

içsel ve sezgisel olarak kavrayan az sayıda insan tarafından kabul görür. Mevcut düzenin temelini oluşturan bir önceki gerçeği güvenle kabul etmiş diğer insanlar ise bu yeni gerçeğin yayılmasına hep karşı çıkarlar.

İnsanlar öncelikle oldukları yerde kalmayıp hep ileriye gittiklerinden ve yaşamlarını gittikçe daha da yaklaştıkları gerçeğe uydurduklarından, ikinci olarak da yaşları, eğitimleri ve ırklarına göre yeni gerçekleri anlamaya elverişli olduklarından; içsel olarak gerçeği anlamış insanlara daha yakın olanlar, önceleri uzun zaman aralıklarıyla, daha sonra gitgide hızlanarak yeni gerçeğin yanında yer alırlar, böylece gerçeği anlamış insanların sayısı daha da artar ve gerçek gittikçe daha anlaşılır olur.

Yeni gerçeği ne kadar çok insan benimserse, bu gerçek o kadar makûl karşılanır ve o oranda da kültür seviyesi düşük öteki insanlara güven verir, o gerçeğe ulaşmak onlar için o kadar kolay olur, böylece onu benimseyenlerin sayısı da o oranda artmış olur. Hareket bir kar topu gibi gitgide hızlanır ve büyür; bu hareket, insanlar teker teker değil de bütün bir kitle halinde bu kuvvetin etkisine girerek birden yeni gerçeğin yoluna girene, bu gerçeğe uygun yeni bir rejim oluşturana dek böyle devam eder.

İnsanların, belirli bir yayılma derecesine ulaşmış yeni gerçeğin tarafına geçmesi, dengeyi sağlamak için gemilerin dibine boca edilen safra gibi bir anda ve kitle halinde olur. Safra konmamış olsaydı, gemi yeterince suya batmamış olurdu ve her dakika pozisyon değiştirirdi. İlk başta gereksiz gibi görünen bu safra geminin düzenli hareket etmesinin ve dengeli olmasının şartıdır.

Aynı durum insan kitleleri için de söz konusudur, kitleler bir yılda değil, oluşan kamuoyunun etkisiyle bir toplumsal düzenden bir başka toplumsal düzene geçerler. Bu kitle, âtıl durumu ile, bir düzenden diğer bir düzene hızlı, sık sık yinelenen, akıl tarafından doğrulanmamış geçişi hep engeller ve insanlık bilincine girmiş gerçeği uzun mücadele tecrübesiyle kontrol altında tutar.

Bu yüzden, az sayıda insanın Hıristiyanlık gerçeğini benimsemesi için on sekiz yüz yıl geçtiyse, bütün insanların bu gerçeği benimsemesi için birçok on sekiz yüzyıl gerekir, bu da bizi bu günden hayal bile edemeyeceğimiz kadar çok uzak zamana götürür, diyenler yanılıyorlar.

Yanılıyorlar, çünkü aşağı kültür seviyesindeki insanlar; mevcut düzeni savunanların Hıristiyan anlayışta bir düzenin gerçekleşmesine engel olarak gösterdikleri bu insanlar ve uluslar, tam da bu insanlar kamuoyu tarafından kabul edilmiş gerçeğin tarafına toplu halde ve bir anda geçerler.

Bu yüzden, güçlülerin iktidarı terk ettikten sonra yerlerine geçecek kimselerin bulunmaması ile insan yaşamında oluşacak değişim-dönüşüm, Hıristiyan anlayışın bütün insanlar tarafından tek tek değil de, bir anda toplu halde benimsenmesiyle gerçekleşecektir. Ancak, belirli ve herkesçe anlaşılabilir bir Hıristiyan kamuoyu oluştuğu zaman kendiliğinden, kendi sezgisiyle gerçeği kabullenme yeteneğine sahip olmayan ama kamuoyunun etkisinde kalan tüm âtıl halk kitlesini etkisi altına alacaktır.

Kamuoyu kendiliğinden oluşur ve yüzlerce ve binlerce yıl boyunca yayılma gösterir, ama bulaşıcı bir etkisi vardır, çok hızlı bir şekilde çok fazla insanı etkisi altına alabilir.

Mevcut rejimi savunanlar diyeceklerdir ki:

"Kamuoyunun halkların Hıristiyan olmayan âtıl kitlesini ve Hıristiyanlar arasında yaşayan kaba ve ahlâkı bozuk insanları bu değişim-dönüşüme uğratabileceğini kabul etsek bile elimizde Hıristiyan kamuoyunun oluşmakta ve şiddetin yerini alarak onu geçersiz kılmakta olduğunu gösteren ne gibi bir kanıt var ki?

"Mevcut düzeni ayakta tutan şiddeti reddedip kamuoyunun belirsiz ve kavranamayan gücüne güvenerek toplum içindeki ve dışındaki vahşi insanların ceza görmeden çapulculuk etmesi, cinayet işlemesi ve her fırsatta Hıristiyanlara zulmetmesi riskini almamalıyız?

"Elimizde iktidar varken bile, bizi ele geçirmeye çalışan ve uygarlığın ilerlemesine engel olmaya hazır toplumun Hıris-

tiyan olmayan unsurlarıyla zor başa çıkıyoruz, kamuoyu nasıl bu gücün eksikliğini dolduracak ve insanlara güvence verecektir? Ve kamuoyunun şiddet kullanımına son verebilecek denli güçlü olduğu zamanı nasıl anlayacağız? Yalnızca kamuoyuna güvenmek hayvanat bahçesinden yırtıcı hayvanları, kafeslerinin arkasında, kızgın demirler karşısında zararsız görünüyorlar diye serbest bırakmak kadar çılgınca bir şeydir.

"Bu yüzden, iktidarda bulunan ya da Tanrı'nın taktiriyle ya da kaderleri sonucu o mevkiye gelen insanların sırf kamuoyunun iktidarın yetkilerini daraltıp daraltamayacağını tecrübe etmek için şiddeti reddetme ve uygarlığı mahva götürme hakları yoktur."

Günümüzde unutulmuş bir Fransız yazar olan Alphonse Karr, bir yerlerde, ölüm cezasının kaldırılmasının imkânsız olduğunu göstermek için şu sözleri söylemiş:

> Que messieurs les assassins commencent par nous donner l'exemple*

Bu nükteyi, ölüm cezasının kaldırılmasına karşı ikna edici ve zekice bir argüman sunduğunu sanan birçok insanın ağzından, birçok kez duydum. Bu argümanın bütün hatası insanlar bunu yapacak duruma gelinceye kadar hükûmetlerin şiddet kullanmaktan vazgeçemeyeceğini hesaba katmalarıdır.

Şiddet uygulayan hükûmetleri savunanlar şunu söylüyorlar: "Önce katil beyler öldürmeyi bırakarak bize örnek olsunlar, sonra biz de idamı kaldırırız." Ne var ki katiller de aynı şeyi söylüyorlar hem de daha haklı nedenlerle. Katiller şöyle diyor: "Bizleri eğitme, bizlere rehberlik etme görevini üstlenenler yasal cinayet mekanizmasını lâğvederek bize örnek olurlarsa, biz de onları izleriz." Bunu söylerken nükte yapmıyorlar, bunu ciddî ciddî söylüyorlar, çünkü durum gerçekte böyle.

---

* Önce katil beyler öldürmeyi bırakarak bize örnek olsunlar.

"Şiddet uygulamayı bırakamayız, çünkü zorbalarla çevriliyiz." Günümüzde insanlığın ileriye gitmesini ve çağdaş ahlâkî gelişimine uygun bir rejimin kurulmasını bu yanlış mantık kadar engelleyecek bir şey yoktur. İktidara sahip insanlar, insanların yalnız şiddet kullanımıyla yönlendirilebileceğine ve geliştirilebileceğine inanırlar; işte bunun için şiddeti mevcut düzeni koruyabilmek için kullanırlar. Oysa mevcut düzen şiddet sayesinde değil, itibarı şiddetle zedelenmiş kamuoyu sayesinde ayakta kalmaktadır. İşte bunun için şiddet özellikle kendisini ayakta tutan şeyi zayıflatmakta ve zedelemektedir.

En iyi durumda ise, şiddet iktidarda bulunan insanların sırf kişisel amaçlarına hizmet etmiyorsa, çoğu zaman uzun süredir kamuoyu nezdinde mahkûm edilmiş şeyi hukukun katı formülasyonlarıyla cezalandırır; ama şu farkla ki, kamuoyu ahlâk yasasına aykırı olan tüm davranışları kınamaktadır, şiddet ile desteklenen hukuk ise son derece sınırlı bir dizi davranışı yargılar ve mahkûm eder. Böylelikle aynı düzende kapsamı içine almadığı bütün davranışları aklamış görünür.

Musa'nın zamanından beri, kamuoyu açgözlülüğü, fuhşu ve zalimliği kötülük olarak görmekte ve kınamaktadır. Kamuoyu açgözlülüğün her çeşidini, yalnız başkasının malına şiddet, kurnazlık ve kandırma yoluyla sahip çıkılmasını değil, aynı zamanda onların zorla kullanımını da kınamaktadır. Kamuoyu fuhuşun her türlüsünü, metresiyle, kölesiyle, boşanmış bir kadınla ya da kumasıyla yapılan ilişkiyi kınamaktadır. Kamuoyu fuhuşun her türlü zalimliği, dayağı, kötü muameleyi, cinayeti yalnız insanlara karşı değil hayvanlara karşı yapıldığında da kınamaktadır. Oysa temeli şiddete dayalı yasa sadece hırsızlık, dolandırıcılık gibi bazı açgözlülük vakalarına, bazı fuhuş ve zalimlik vakalarına, evlilikte sadakatsizlik, cinayet, kötü muamele gibi vakalara dava açmaktadır ve kendi dar tanımlarının içine girmeyen öteki açgözlülük, fuhuş ve zalimlik vakalarına da izin veriyor gözükmektedir.

Kamuoyunu yozlaştırdığı yetmiyormuş gibi şiddet, insanları gerçeği öğrenmeye ve bunu hayata geçirmeye iten, insanlığın ileriye attığı her adımın kaynağını oluşturan manevi bir güdü sayesinde değil de, insanlığı gerçeğe yaklaştıracağı yerde uzaklaştıran şiddet sayesinde ileriye gittiği yönünde zararlı bir kanaatin doğmasına neden olmaktadır. Bu yanlış kanaat, insanları yaşamlarının temelinde yatan en önemli gücü –manevî etkinliklerini– önemsememeye götürdüğü ve bütün dikkatlerini, bütün enerjilerini kendilerini hantallaştıran ve genellikle zararlı olan fizikî şiddet kullanımına yönelttiği için tehlikelidir.

Bu yanlış kanaat, lokomotifin hareketinin temel nedeninin tekerleklerin hareketi değil de buharın genleşmesi olduğunu bilmeyen insanların bir lokomotifi yürütebilmek için onun tekerleklerini kol gücüyle hareket ettirmeye kalkmasına benzetilebilir. Tekerlekleri kol gücüyle ya da kaldıraçlar aracılığıyla döndürmek isteyen insanlar, ancak tekerleklere zarar vererek benzer bir hareket elde edeceklerdir, böylelikle de lokomotifin gerçekten hareket etmesini engellemiş olacaklardır.

Bu şekilde davrananlar insanların maddî bir güç aracılığıyla ileriye gideceğine inanırlar.

Hıristiyan yaşamı şiddet kullanılmaksızın yerleşemez diyorlar, çünkü Hıristiyan toplumlar dışında Afrika'da, Asya' da vahşi halklar bulunmaktadır (hatta bazı kimseler Çinlileri de uygarlığımızı tehdit eden bir tehlike olarak görmektedir) ve Hıristiyan toplumlarda vahşi ve bozulmuş, hatta yeni kalıtım teorisine göre doğuştan cani insanlar mevcuttur. Uygarlığımız için tehlike arz eden bu insanları uzak tutabilmek için şiddet gereklidir diyorlar.

Hıristiyan toplumlar içinde ve dışında bulunan ve kendimizin olduğu gibi başkalarının da gözünü korkuttuğumuz bu vahşi insanlar hiçbir zaman şiddete boyun eğmediler ve hâlâ da eğmiyorlar. Uluslar hiçbir zaman başka ulusları sırf şiddet kullanarak egemenlikleri altına alamadılar. Egemenlik altına alan ulus egemenlik altına aldığı ulusa göre daha

az uygarsa, kendi toplumsal düzenini şiddet aracılığıyla bu halka getiremez, tersine kendisi egemenliği altına aldığı halkın düzenine geçer.

Halkların toptan bir dini kabul etmesi, Hıristiyanlığı ya da İslam'ı tercih etmesi, iktidarı elinde bulunduranlar bu değişimi zorunlu kıldıkları için değil de (şiddet çoğu zaman tamamen ters tepki yaratır), kamuoyu bunu kaçınılmaz kıldığı için gerçekleşir. Fatihlerin dinini kabul etmeye zorlanan halklar ise daima bunun karşısında olmuşlardır.

Aynı şey uygar toplumlarımız içinde yaşayan vahşi kişiler için de geçerlidir. Cezaların ağırlaştırılması ya da yumuşatılması, cezaevlerinde yapılan düzenlemeler, polis kuvvetlerinin güçlendirilmesi suç sayısını ne arttırmış ne de azaltmıştır. Suç sayısı ancak kamuoyunun yaşam tarzının değişimi-dönüşümü ile azalabilir. Birçok ülkede alınan sert tedbirlerden hiçbiri ne düelloyu ne kan davasını yok edebildi. Hırsızlıktan dolayı ceza görmüş çok sayıda Çerkez'e rağmen, Çerkezler hâlâ hırsızlık yapmaya devam ediyorlar; çünkü hiçbir kız, cesaretini bir at ya da en azından bir koyun çalarak göstermemiş bir Çerkez'le evlenmez. Bizim toplumumuzun insanları düello yapmayı, Çerkezler de çalmayı bırakırsa bu alacakları ceza korkusundan değil (ceza korkusu sadece macera hevesini arttırır) örf ve âdetler değiştiği için olacaktır. Öteki suçlarda da durum aynıdır. Şiddet hiçbir zaman kamuoyunun onaylayıp sahip çıktığı bir değeri yok edemez. Tersine şiddet kullanımının bütün etkisini kırmak için kamuoyunun şiddete karşı çıkması gerekir.

Dış düşmanlara ve toplum içindeki canilere karşı şiddet kullanılmasa ne olurdu? Bunu bilmiyoruz. Uzun tecrübeyle bildiğimiz kadarıyla şiddetin uygulanması ne dış düşmanları ne de içimizdeki düşmanları yok edebilmiştir.

Eğitimlerine, geleneklerine, hatta dinî öğretilerine bakıldığında zorbalara karşı mücadelelerinde ve özgürlük sevgisinde çok yüksek erdem seviyesine çıkmış oldukları görülen halklar nasıl güç kullanılarak boyunduruk altına alınabilir? Aynı şekilde, toplumumuzda hükûmetler tarafından suç te-

lâkki edilen davranışlar, kamuoyu tarafından kahramanca davranışlar olarak görülürken bu davranışların kökü nasıl şiddet kullanılarak kazınacaktır?

Şiddet kullanılarak böyle halklar ve insanların kökü kazınabilir ve kazınıyor da, ama bunlar bu yolla uysallaştırılamazlar.

Bireyleri ve halkları harekete geçiren ve geçirmiş olan tek kuvvet, bir halkın ya da bütün insanlığın görünmeyen, dokunulamayan bütün ahlâkî kuvvetlerinin bileşeni olan kamuoyudur.

Şiddet sadece bu gücü zayıflatmakta, azaltmakta, doğasını değiştirmekte ve onun yerine insanlığın ilerlemesi için yalnız gereksiz değil, tamamen zararlı da olan bir başkasını koymaktadır.

Hıristiyan olmayan dünyanın vahşilerini –pek çok kimsenin vahşi kabul ettiği bütün Zuluları, bütün Mançuryalıları, bütün Çinlileri– ayrıca Hıristiyan dünyasının içinde yaşayan vahşileri Hıristiyanlığa tâbi kılmak için *yalnızca tek bir yol* vardır: Bu yol, halklar arasında Hıristiyan kamuoyu oluşturmaktır, bu da ancak Hıristiyan'ca yaşayarak, Hıristiyan'ca işler yaparak, Hıristiyanlığı örnekleyerek olur. Çağımız insanları ise, henüz Hıristiyan olmamış bu insanları kazanmanın *yalnızca tek bir yolu* varken gerekenin tam tersini yapmaktadırlar.

Bize saldırmayan ve baskı uygulamak için hiçbir geçerli nedenimiz bulunmayan bu vahşi halkları Hıristiyanlığa tâbi kılmak için, onları her şeyden önce rahat bırakmamız gerekir; ve onlarla daha yakın ilişki kurmamız gerekli olduğunda ya da bunu istediğimizde onlarla Hıristiyan'ca ilişkiler içine girmek, onları Hıristiyan erdemleriyle, örneğin sabırla, alçakgönüllülükle, tahammülle, saflıkla, kardeşlikle ve sevgiyle etkilemeye çalışmak gerekir. Bunları yapacağımız yerde, onları ticaretimizi geliştirecek yeni pazarlar olarak görüyoruz; topraklarına el koyuyoruz, yani onlardan çalıyoruz; onlara alkol, tütün, afyon satıyoruz, yani onları yozlaştırıyoruz; onlara kendi düzenimizi götürüyoruz, yani onlara şiddeti ve

yeni tahrip yöntemlerini öğretiyoruz. Başka bir deyişle onlara insan için daha alçağı olmayan hayvanî mücadele yasasını öğretiyor ve bizde Hıristiyan'ca olabilecek ne varsa onlardan gizlemeye özen gösteriyoruz. Sonra onlara iki, üç düzine misyoner gönderiyoruz, onlar da saçma sapan konuşmaları ile onların canlarını sıkıyorlar; ve onlara kendi tecrübelerimize dayanarak reddedilemez kanıtlar sunup Hıristiyan gerçeklerinin pratikte uygulanamaz olduğunu söylüyor ve vahşileri Hıristiyan yapmaya çalışıyoruz.

Aynı şey toplumumuz içinde yaşayan cani dediğimiz kişiler için de geçerlidir. Bu insanları Hıristiyan yapmak için *yalnızca tek bir yol* vardır: Hıristiyan toplum ideallerinin bu insanlar arasında kabul görebilmesi için gerçek Hıristiyan öğretinin yaşamda örneklenerek onaylanması gerekir. Biz ise, bu Hıristiyan gerçeğini vaazedebilmek ve bunu Hıristiyan'ca örneklerle desteklemek için bu insanları hapishanelerle, giyotinlerle, darağaçlarıyla, ölüm cezalarıyla kuşatıyoruz; onları aptallaştırmak için kamusal çobanların putperestlik kabilinden bâtıl inançlarını yayıyoruz; devlet eliyle alkol, tütün ve afyon satışını sağlayarak halkı alıklaştırıyoruz; hatta fuhuşu bile yasal olarak organize ediyoruz; hiç ihtiyacı olmayan insanlara toprak veriyoruz; en acımasız sefaletin içinde anlamsız bir lüksü sergiliyoruz; böylece Hıristiyan görüşlerin uygulanışını imkânsız kılıyor, daha önce yerleşmiş olan Hıristiyan düşünceleri yok etmeye çabalıyoruz. Üstelik, insanları yozlaştırdıktan sonra, onları yırtıcı hayvanlar gibi kaçamayacakları ve daha yırtıcı olacakları demir parmaklıklar arkasına tıkıyoruz ya da öldürüyoruz. Her bakımdan yozlaştırdığımız bu insanları örnek göstererek, ancak kaba güç göstererek insanlar üzerinde etkili olunabileceğini ispat etmeye çalışıyoruz.

Bilgisiz doktorlar hastayı en sağlıksız duruma soktuktan, ve onu ölüme götüren ilaçlar verdikten sonra, hastanın kendilerinin önermiş olduğu sağlık kuralları ve tedavi yöntemi nedeniyle değil de hastalığı nedeniyle öldüğünü iddia ederler, oysa hasta kendi haline bırakılmış olsa hâlâ yaşıyor olacaktır.

Hıristiyan yaşam düzeninin organizasyonu için gerekli olduğu ileri sürülen şiddet, tam tersine toplumsal düzenin olması gereken ve olabileceği şey olmasını engeller. Toplumsal düzen, şiddet sayesinde değil, şiddete rağmen olabildiğince iyidir.

Bu yüzden, mevcut düzeni savunanlar, şiddet bizi insanlığın Hıristiyan olmayan ve kötü unsurlarından korumak için gereklidir, şiddetin yerine kamuoyunun ahlâkî etkisini koymak bizi onlara karşı tamamen savunmasız bırakacaktır, derken yanılıyorlar.

Yanılıyorlar; çünkü şiddet insanlığı korumaz, tersine onu mümkün olan tek korunma aracından yoksun bırakır, yani Hıristiyan kamuoyunun mevcut toplumsal düzende oluşmasına ve yayılmasına engel olur. Ancak şiddetin ortadan kaldırılmasıyla Hıristiyan kamuoyu yanlış anlaşılmaktan kurtulacak, engellenemeyen yayilma imkânına kavuşacak, ve insanlar çabalarını ilerlemelerini sağlayan tek ruhâni talimata yönlendireceklerdir.

"Ama kentin güvenliği, gözle görülür, elle tutulur tabancalı polis korumasını ortadan kaldırıp görünmeyen, kavranamayan, fiziksel varlığı olmayan bir şeye, kamuoyuna nasil teslim edilebilir? Bu kamuoyu mevcut mudur acaba? Hem sonra, mevcut düzeni biliyoruz; iyi ya da kötü, kusurlarını biliyoruz ve buna alıştık. Bu düzende, günlük şartlarda nasıl davranacağımızı biliyoruz; ama eğer bu düzenden vazgeçersek ve görünmeyen, kavranılamayan, fiziksel varlığı olmayan bir şeye güvenirsek başımıza ne geleceğini bilmiyoruz?"

Insanlar içinde yaşamakta oldukları düzenden vazgeçip bilinmeyen bir şeye girmekten korkarlar. Kuşkusuz eğer içinde bulunduğumuz durum iyi ve emniyetliyse bilinmeyenden korkmak iyi bir şeydir, ama durumumuz hiç de emniyetli değil, kuşkuya yer bırakmayacak şekilde uçurumun kenarında olduğumuzu biliyoruz.

Eğer korkmamız gerekiyorsa, gerçekten korkulacak şey için korkalım, yoksa korkacağımızı sandığımız şey için değil.

Bize zarar veren ilişkilerden kopmak için çaba sarf et-

mekten sırf geleceğin bizim için belirsiz olması yüzünden korkarsak, halimiz batmakta olan bir geminin, kendilerini kıyıya götürecek can kurtaran botlarına binecekleri yerde kamaralarına kapanıp dışarı çıkmayan yolcularına benzer; ya da içinde bulundukları ahırda çıkan yangından korkuya kapılan koyunların açık büyük kapıdan dışarı çıkacaklarına korkudan bir köşede toplanmasına.

Toplumsal devrimi hazırlayanların ifadesine göre bu iç savaş o kadar kanlı ve korkunç olacak ki, 1793 savaşının dehşeti bunun yanında çocuk oyuncağı kalacaktır. Bu durumda bizden çok uzaklarda yaşayan ve bize saldırmayı düşünmeyen Zulular'ın, Dahomeenlerin ve buna benzer insanların ya da bizim tarafımızdan yozlaştırılmış ve mahkemelerimizin, hapishanelerimizin ve ölüm cezalarımızın bir türlü sayılarını azaltamadığı birkaç bin dolandırıcının, hırsızın, caninin bizleri tehdit ettiğinden söz edebilir miyiz?

Dahası, polisin gözle görülür korumasının ortadan kalkması korkusu, kent insanlarına özgü bir korkudur; başka bir deyişle anormal ve sunî koşullarda yaşayan insanların korkusudur. Normal doğal koşullarda yaşayan insanların, kentlerde değil, doğanın ortasında yaşayan ve doğayla mücadele eden insanların bu korumaya ihtiyaçları yoktur, onlar etraflarını çevreleyen gerçek tehlikelere karşı şiddetin bizleri ne kadar koruduğunu çok iyi bilirler. Bu terör korkusunda, çoğumuzun özellikle içinde yaşamış ve büyümüş olduğu sunî koşullardan gelen hastalıklı bir şeyler vardır.

Bir akıl hastalıkları doktoru bana şunları anlattı: Bir yaz günü hastaneden çıkarken deliler doktora hastane dış kapısına kadar eşlik etmişler. Doktor hastalara istiyorsanız benimle kente gelin demiş. Onlar da doktorla birlikte gitmeye karar vermişler. Ve bir grup hasta doktoru izlemiş. Sağlıklı insanların serbestçe dolaştıkları caddelerde ilerledikçe hastaların gözleri korkmuş ve doktora daha çok sokulmuşlar. En sonunda hepsi hastaneye, alışmış oldukları anlamsız fakat güvenli yaşantıya, gardiyanlarına, dayak darbelerine, deli gömleği'ne, hücrelerine geri dönmeyi istemişler.

Aynı şekilde Hıristiyanlığın özgürlüğe, gelecekteki, gelecek yüzyıldaki özgür ve akılcı bir yaşama çağırdığı insanlar kendi eski yaşantı biçimlerine, kendi fabrikalarına, kendi mahkemelerine, kendi hapishanelerine, kendi ölüm cezalarına, kendi savaşlarına geri dönmek için acele ederler.

"Mevcut toplumsal düzen ortadan kaldırıldığında güvenliğimizin garantisi ne olacak" diye soruyorlar? "Onun yerine hangi düzen gelecek? Yaşamımızın nasıl organize olacağını bilmediğimiz sürece adım atmayacağız ve yerimizden kımıldamayacağız."

Bu sözler, bilinmeyen bir ülkeyi keşfeden bir kâşifin dolaşmak istediği bölgenin ayrıntılı haritasını istemesine benzer.

Tek başına bir birey, bir evreden diğerine geçerken gelecekteki yaşamının bütün ayrıntılarını önceden tam olarak bilseydi, o zaman bu bireyin yaşamak için bir nedeni kalmazdı. Aynı şey insanlık yaşamı için de geçerlidir. Yeni bir evreye geçişinde önünde kendisini bekleyen bir yaşam programı olsaydı, bu onun yaşamadığını, hareket etmediğini, yerinde saydığını gösteren en emin gösterge olurdu.

Yeni düzenin koşulları bizler tarafından bilinemez, çünkü onları kendi emeğimizle bizim yaratmamız gerekir. Yaşam özellikle bilinmeyeni aramak ve elde edilmiş yeni bilgileri kendi yaşamına uygulamaktan ibarettir.

Her bir bireyin yaşamı, toplumdaki insanların yaşamı ve bütün insanlığın yaşamı bundan ibarettir.

11. Bölüm

Hıristiyan Yaşam Anlayışı Toplumumuzda Şimdiden Yer Etmeye Başladı ve Bu, Güce Dayalı Düzenimizi Kesinlikle Yok Edecektir; Peki Ne Zaman?

Hapishaneleriyle, zindanlarıyla, darağaçlarıyla, fabrikalarıyla, birikmiş sermayeleriyle, vergileriyle, kiliseleriyle, kabareleriyle, genelevleriyle, sürekli artan silâhlanmalarıyla ve zincire bağlanmış köpekler gibi her an sahiplerinin emirleri doğrultusunda insanların üzerine atılmaya hazır milyonlarca alıklaşmış insanıyla Hıristiyanlık dünyasının durumu, eğer şiddet ürünü olsaydı gerçekten korkunç olurdu, ama tüm bunlar kamuoyunun üstün gayretlerinin sonucudur. Ve kamuoyu tarafından oluşturulmuş bir şey ancak kamuoyu tarafından yok edilebilir.

Yüzlerce milyonluk rakamlarla ifade edilen paralarla ve sayıları onlarca milyona varan disiplinli birliklerle, inanılmaz güce sahip tahrip silâhlarıyla, gelişiminin en üst seviyesine ulaşmış tüm kurumlarıyla, halkı aldatmak ve ipnotize etmekle yükümlü ve bunu da itaat ederek yapan bir alay insanıyla ve bütün bunlara bir de mesafeyi ortadan kaldıran elektrik eklenirse, insanları idare edenler bu düzeni kendileri için yalnız yararlı görmekle kalmaz aynı zamanda bu düzen olmazsa silineceklerini bildiklerinden, bu gücü ayakta tutabilmek için ellerinden geleni yaparlar. Tüm bunlar bize nasıl da alt edilmez bir güç gibi görünür!

Oysa yalnızca neyin kaçınılmaz olduğunu; putperest toplumsal değerlerin yerini aynı güçle ve evrensellikle kurulan Hıristiyan değerlerin aldığını ve insanların çoğunun bugünkü gibi çalarak, dolandırarak, dilenerek, korkaklık ederek yaptıkları gibi herhangi bir şekilde şiddete katılmayı ya da

ondan yararlanmayı utanç kabul ettiklerini bir anlığına hayal etmemiz yeterli, anında tüm bu karmaşık ve görünüşte güçlü toplumsal örgütlenmenin direniş bile göstermeden kendi enkazı üzerine çökeceğini anlayıveririz.

Bunun için insan bilincine yeni bir şeylerin sokulması gerekmiyor, yeter ki bazı şiddet eylemlerinin gerçek anlamını gizleyen sis tabakası dağılsın; gelişmekte olan Hıristiyan kamuoyu, şiddeti haklı çıkaran ve ona izin veren, vadesi dolmuş putperest kamuoyunu kendi içine alıp eritecektir. İnsanların yalnızca; bugün dolandırıcılıkla, hırsızlıkla, korkaklıkla ya da dilencilikle suçlanmaktan utandıkları gibi şiddet eylemleri yapmaktan ya da bunlardan çıkar sağlamaktan da utanmaları bunun için yeterli. Ve bu gelişme halihazırda gerçekleşmekte. Sadece, dünyanın döndüğünün nasıl farkında değilsek bunun da farkında değiliz.

Temel nitelikleriyle toplumsal düzenin bundan bin yıl önceki şiddet karakterini koruduğu, hatta bazı açılardan, örneğin silâhlanma ve savaşlar açısından daha da kötü durumda olduğu doğrudur, ama gelişmekte olan Hıristiyan kamuoyu etkisini göstermeye başlıyor. Kurumuş ağaç eskisinden daha sağlam gözükür, çünkü daha sertleşmiştir, ama içten çürümekte olduğundan yıkılışı yakındır. Aynı şekilde şiddete dayalı mevcut toplumsal düzenin sonu da böyle olacaktır. Dış görünüş aynı, idare edenler aynı, idare edilenler aynı, ama şahsî konumlarının saygınlığı ve onlara verilen değer artık bir zamanlar olduğu gibi değil.

Şiddet uygulayan, yani iktidarda bulunan insanlar ve şiddetten çıkar sağlayan insanlar, yani zenginler, eskiden olduğu gibi kendilerini dünyanın elitleri olarak tasavvur etmiyorlar ve bir zamanlar ezilenlerin en büyük amacı olan insanî mutluluk ve yücelik idealini kurmaya çalışıyorlar.

Günümüzde artık ezilenler şiddet uygulayanların yerlerine özenmiyorlar, tersine yönetimde bulunanlar daha çok kendi konumlarının sağladığı yararlardan isteyerek vazgeçiyor, ezilenlerin konumuna geçip onların sade yaşamlarını örnek alıyorlar.

Şimdiye dek açıkça hor görülen örneğin casusluk, ajanlık, gizli polislik, tefecilik, meyhanecilik gibi meslekler bir yana, eskiden saygıdeğer bulunan ve şiddete bağlı polislerin, saray görevlilerinin, hâkimlerin, yönetimde bulunan görevlilerin, Kilise görevlileri ya da subayların, spekülatörlerin, bankacıların meslekleri günümüzde artık o kadar da imrenilecek meslekler olarak görülmüyor, hatta saygıdeğer bir çevre tarafından kınanıyor. Eskiden revaçta olan bu meslekleri daha az kazançlı ama şiddete bağlı olmayan mevkiler için isteyerek terk eden insanlara rastlanıyor.

Yalnız hükûmette görevli insanlar değil, zengin insanlar da ayrıcalıklı görevlerini terk ediyorlar. Bunu da eskiden olduğu gibi dinî bir duyarlılıkla değil de oluşmakta olan kamuoyunun etkisiyle yapıyorlar, miras olarak kendilerine düşen payı reddederek yalnız emekle elde edilenden yararlanmayı doğru buluyorlar.

Hükûmette resmî bir görevde bulunmak ya da zengin bir adam olmak eskiden olduğu gibi ve günümüzde hâlâ Hıristiyan olmayan halklarda olduğu gibi, kuşkuya yer bırakmayacak şekilde Tanrı lütfu misali saygın ve değerli bir şey değil. İnce ruhlu insanlar (bunların çoğu aynı zamanda kültürlü insanlardır) bu mevkileri reddediyor ve güç kullanmakla ilişiği olmayan basit mevkileri tercih ediyorlar.

Yaşamın henüz bozamadığı yaşta bulunan yetenekli genç insanlar mesleklerini seçerken hükûmet tarafından maaşları ödenen hâkim, devlet memuru, papaz ya da asker ya da rantiye ile geçinen bir insan olmak yerine özellikle doktor, mühendis, öğretmen, sanatçı, yazar olmayı tercih ediyorlar, ya da kendi emeğiyle geçinilen çiftçiliği tercih ediyorlar.

Günümüzde devlet adamlarının, generallerin, zengin iş adamlarının değil, sanatçıların, kâşiflerin hükûmetle yakından uzaktan ilişkileri olmayan hatta çoğu zaman hükûmetle çatışan insanların heykelleri dikiliyor. Şiirlerle, plastik sanatlarla övgüler düzülenler devlet adamları, zengin adamlar değil bu sanatçılar, bu ilim adamlarıdır.

Günümüzün en iyi insanları bu saygıdeğer mevkilere gel-

mek için çalışıyorlar, bu nedenle hükûmette bulunan insanların ve zenginlerin sayıları gün geçtikçe azalıyor ve yönetimin tepesinde oturan insanların ve zenginlerin zekâ, eğitim, ve özellikle ahlâk seviyelerine bakacak olursak bunların artık eskiden olduğu gibi toplumun elit tabakasını oluşturmadığı, tersine vasat kişiler olduğu görülüyor.

Rusya'da, Türkiye'de, Amerika'da ve Fransa'da hükûmetler sürekli olarak memurlarını değiştirdiği halde, bu memurların çoğu açgözlü, çıkar düşkünü, ahlâkî seviyeleri düşük, hükûmetler tarafından öngörülen en basit dürüstlük ilkelerine bile uymayan insanlardır. Hükûmette bulunanların, en iyi insanların, onlara tuhaf gelen bir tesadüfle, hep karşı tarafta bulunduklarına dair yaptıkları safça serzenişlerine tanık oluruz. İnce ruhlu ve özellikle iyi insanların cellatlık görevini tuhaf bir tesadüf eseri reddettiklerinden yakınır gibiler.

Günümüzde zengin insanların çoğunu, eskiden olduğu gibi, toplumun ince ruhlu ve kültürlü insanları oluşturmuyor. Zenginler para istiflemekten, zenginliklerine zenginlik katmaktan başka bir şey düşünmüyorlar, genellikle de kirli işler yaparak zenginleşiyorlar, ya da bu istifçilerin dejenere olmuş mirasçıları, toplumda önemli bir rol üstlenmek bir yana artık toplum içinde sevilmiyorlar.

Hükûmete hizmet edenlerden ve zenginlerden oluşan sınıfın çemberi gittikçe daralıyor, gittikçe seviyesi düşüyor, mevkilerine eskiden olduğu kadar önem verilmiyor; bu insanların çoğu bulundukları mevkiden utanç duyuyorlar ve görevlerini yerine getirmiyorlar. Krallar ve imparatorlar artık hiçbir şey yönetmiyorlar. İç değişikliklere ya da dış politikada yapılacak değişikliklere kendileri hemen hiç karar vermiyorlar. Çoğu zaman bu sorunların çözümünü devlet kurumlarına ya da kamuoyuna bırakıyorlar. Bütün görevleri devletin birliğini ve gücünü temsil etmekten ibaret.

Bu görevi bile gitgide daha kötü bir şekilde yerine getiriyorlar. Devlet liderlerinin çoğu artık eski ulaşılamaz görkemli durumlarında değiller, tersine daha çok demokratlaşarak

son itibarlarını da yerlere düşürüyorlar, başka bir deyişle ayakta tutmakla görevli oldukları şeyi yok ediyorlar. Aynı şey orduda da olmakta. Üst sınıf askerî yöneticiler askerlerde, askerliğin gereği olan kan dökücülüğü ve kaba muameleyi desteklemek yerine, orduda eğitimin yayılmasına ön ayak oluyorlar, insanlığı anlatıyorlar, çoğu zaman da sosyalist kitlelerin görüşlerini paylaşıyorlar, savaşın gerekliliğini reddediyorlar. Rus Hükûmeti'ne karşı düzenlenen son komploda isyana katılanların çoğunu askerler oluşturuyordu. Asker isyancıların sayıları gitgide artmaktadır. Çoğu zaman –çok yakınlarda olduğu gibi– asayişi sağlamak için görevlendirilen ordu halkın üzerine ateş açmaktan imtina ediyor. Askerî kahramanlıkların çoğu askerlerin kendileri tarafından eleştirilmekte hatta alay konusu bile edilmekte.

Aynı şey yargıçlar ve savcılar için de geçerli. Suçluları yargılamak ve mahkûm etmek zorunda olan bu insanlar duruşmaları suçluları aklayacak şekilde yönlendiriyorlar, Rus Hükûmeti de cezalandırmak istediği kişileri mahkûm ettirebilmek için, bütün meselelerini normal mahkemelere değil de adaletin kaba taklidinden başka bir şey olmayan sıkıyönetim mahkemelerine emanet ediyor. Savcılar bile yasanın boşluğundan yararlanarak bazen görevleri suçlamak olduğu halde sanıkları savunuyorlar.

Otoritenin şiddetini meşrulaştırmakla görevli hukukçu bilim adamları gitgide cezalandırma hakkını reddediyorlar ve onun yerine sorumsuzluk teorileri getiriyorlar. Söz konusu suçluların cezalandırılması yerine tıbbî ya da ahlâkî bir tedavi ile iyileştirilmelerini tavsiye ediyorlar.

Hapishane gardiyanları ve kürek mahkûmlarının çavuşları çoğu zaman eziyet etmekle görevli oldukları kişilerin koruyucuları oluyorlar, jandarmalar ve detektifler de çoğu zaman tutuklamaları gereken kişilerin kaçmasına yardımcı oluyorlar. Ruhban sınıfı da hoşgörüyü, hatta bazen de şiddet kullanımını ayıplamayı vaazediyor, ruhban sınıfının en kültürlü üyeleri de vaazlarında, kaybetmemeye çalıştıkları konumlarının temelini oluşturan yalandan kaçınmaya çalışıyor-

lar. Cellatlar görevlerini yerine getirmek istemiyorlar, öyle ki, Rusya'da ölüm cezaları infaz edilemiyor. Cellat olmaları için forsalara yapılan cazip tekliflere rağmen bu görevleri kabul edenlerin sayısı gittikçe azalıyor. Valiler, komiserler, polis memurları, tahsildarlar, vergi memurları çoğu zaman acıdıkları, halktan vergi almamak için birçok bahane uyduruyorlar. Zenginler zenginliklerini sırf kendi zevkleri için kullanmaktan kaçınıyorlar, bir kısmını da bağış olarak dağıtıyorlar. Büyük toprak sahipleri arazileri üzerine hastaneler, okullar inşa ettiriyorlar, hatta bazıları topraklarını çiftçilere terk ediyor ya da topraklarında tarım işletmeleri kuruyorlar. Büyük iş adamları ve fabrika sahipleri de, hastaneler, okullar, emekli sandıkları, huzurevleri ve işçileri için lojmanlar yapıyorlar; içlerinden bazıları dernekler kuruyor ve bu derneklere öteki üyelerle eşit bir statüyle üye oluyorlar. Kapitalistler sermayelerinin bir kısmını kamu yararı için eğitime, sanata ve hayırsever kuruluşlara ayırıyorlar. Yaşarken zenginliklerinden ayrılma gücünü bulamayanların çoğu ölümlerinden sonra vasiyetlerinde servetlerini kamu kuruluşlarına bağışladıklarını belirtiyorlar.

Bütün bu olaylar, temel nedenleri tahmin edilmemiş olsaydı istisnaî durumlar olarak görüneceklerdi. Nasıl ilkbaharda bazı ağaçlar ilk tomurcuklarını verdiklerinde bunun nedeninin ilkbaharın kendisi olduğu bilindiği için hayretler içinde kalınmıyor ve bazı ağaçların sürgün vermeye ve yeşillenmeye başladıkları gözlemlendiğinde öteki ağaçlarda da aynı şeyin olacağı kesinlikle söylenebiliyorsa.

Hıristiyan kamuoyunun şiddet ve şiddet üzerine inşa edilmiş her şeye dair oluşturduğu kriterlerde de aynı şey söz konusudur. Bu kamuoyu şimdiden bazı ince ruhlu insanları etkiliyor, ve her birini kendi çevrelerinde, şiddetin sağlamış olduğu avantajlardan vazgeçmeye itiyorsa, bu etki şimdiki mevcut düzeni değiştirinceye dek yayılımını sürdürecek ve insanların davranış şeklini, insanlığın öncülerinin şimdiden yaşattığı Hıristiyan ideallerle uyumlu hale getirecektir.

Eğer daha şimdiden kendi otoriteleriyle hiçbir karar al-

mayan, hükümdarlara değil de basit ölümlülere benzemeye çalışan ve kendi imtiyazlarını terk ederek kendi cumhuriyetlerinin ilk yurttaşları olmaya çalışan yöneticiler bulunuyorsa; eğer şimdiden savaşın gereksizliğini ve suç olduğunu anlamış ve ne yabancılar ne de kendi yurttaşları üzerine ateş etmeyi istemeyen askerler bulunuyorsa; eğer şimdiden suçluları yargılamak ve mahkûm etmek istemeyen yargıçlar ve savcılar bulunuyorsa; eğer şimdiden yalan vaazetmekten kaçınan ruhbanlar bulunuyorsa; eğer şimdiden görevleri gereği almaları gereken vergiyi mümkün olduğu kadar almamaya çalışan vergi tahsildarları bulunuyorsa; eğer şimdiden servetlerini terk eden zenginler bulunuyorsa; aynı şey başka yöneticilerin, başka askerlerin, başka yargıçların, başka savcıların, başka papazların, başka vergi tahsildarlarının ve başka zenginlerin de başına kaçınılmaz olarak gelecektir. Bu mevkileri dolduracak insan bulunamayacaktır, böylece şiddete dayalı bu mevkiler kendiliklerinden yok olacaktır.

Ancak kamuoyu, insanları mevcut düzeni yıkıp yerine yenisini koymaya yalnız bu yolla götürmez. Şiddete dayalı mevkiler cazibelerini yitirdikçe, ve bunlara olan talep giderek azaldıkça gereksiz oldukları iyice açıklık kazanacaktır.

Hıristiyan dünyasında, gördüğümüz kadarıyla yöneticiler ve hükûmetler hep aynı, ordular aynı, mahkemeler aynı, vergi tahsildarları aynı, ruhban sınıfı aynı, zenginler aynı, toprak sahipleri aynı, fabrika sahipleri ve kapitalistler aynı, ama dünyanın onlara karşı tutumları ve onların kendilerine karşı tutumları hepten değişmiş durumda.

Aynı devlet liderlerinin aynı görüşmeleri, aynı buluşmaları, aynı bayramlar, aynı balolar, aynı üniformalar; aynı diplomatlar, savaşlar ve ittifaklar üzerine aynı müzakereler; aynı parlamenterlerin aynı Uzakdoğu ve Afrika kolonileri meselesini ve savaş durumlarını, eyaletlere özerklik verilmesini ve sekiz saatlik iş günü meselesini tartışmaları. Eskiden olduğu gibi bakanların değiştirilmeleri, aynı söylevler, aynı vakalar. Fakat gazetede çıkan bir makalenin nasıl, hükümdarların yapmış olduğu bir düzine görüşmeden ve parlamen-

to oturumlarından daha etkili bir şekilde durumu değiştirdiğini gören insanlar için, meseleleri bu parlamento oturumlarının ve görüşmelerinin değil de, bütün bunlardan bağımsız olan ve hiçbir yerde bulunmayan bir şeyin yönettiği daha açıktır.

Aynı generaller, aynı subaylar, aynı askerler, aynı toplar, aynı kaleler, aynı yoklamalar, aynı talimler; ama bir yıldır, on yıldır, yirmi yıldır savaş olmuyor. Aynı zamanda, ayaklanmaları bastırmak için orduya gittikçe daha az güven duyuluyor, generallerin, subayların ve askerlerin sadece tören alaylarının figüranları, hükûmetlerin oyuncakları ve bize çok pahalıya malolan bir müsamere topluluğu oldukları gittikçe daha açık bir şekilde görülüyor.

Aynı yargıçlar, aynı savcılar, aynı duruşmalar; ama gittikçe daha açık bir şekilde görülüyor ki, hukuk mahkemeleri hakkaniyete göre değil de birbirinden farklı nedenlere dayanarak kararlar veriyorlar. Ceza mahkemelerinin de bir anlamı kalmadı, çünkü cezalar yargıçların kendileri tarafından amaçlarına ulaştırılmıyor. Şu halde bu kurumlar yararlı bir şeyler üretmeyen insanları beslemekten başka bir işe yaramıyorlar.

Papazlar aynı, piskoposlar aynı, kiliseler aynı, Sinodlar aynı; ama herkes tarafından gittikçe daha açık bir şekilde görülüyor ki, vaazettikleri şeye inanmayı kendileri bile çoktan bırakmışlar ve bu yüzden vazettiklerine inanılması gerektiğine kimseyi ikna edemiyorlar.

Vergi tahsildarları aynı; ama vergi yükümlülerinin mallarını zorla alma konusunda daha az hevesliler, herkes tarafından gittikçe daha açık bir şekilde görülüyor ki, insanlar vergi tahsildarları olmadan gönüllü bağışlarla kamusal ihtiyaçları giderecek parayı toplayabilirler

Zenginler aynı; ama zenginlerin kendi mallarının idaresini bırakıp bunların hepsini ya da bir bölümünü topluma terk ederek daha yararlı olacakları gittikçe daha açık olarak görülüyor.

Tüm bunlar herkes tarafından tam olarak kavranabildi-

ğinde insanlar doğal olarak şu soruyu soracaklardır: Bütün bu kralları, imparatorları, devlet başkanlarını, bütün bu bakanlık ve oda üyelerini, eğer bu insanların yaptıkları toplantılardan ve müzakerelerden hiçbir sonuç çıkmıyorsa, beslemenin ne gereği var? Bir muzibin dediği gibi kauçuktan bir kraliçe yapmak daha iyi olmaz mı?

Generalleriyle, bandolarıyla, süvari birlikleriyle, trompetleriyle ordu ne işe yarar? Savaş yoksa, hiç kimse fethetmek istemiyorsa, savaş çıksa bile öteki uluslar bundan bir çıkar sağlanmasına izin vermeyeceklerse, ordu kendi yurttaşlarının üzerine ateş etmekten imtina ediyorsa o zaman orduya ne gerek var?

Hukuk meselelerini hakkaniyetle yargılamıyorlarsa, cezalandırmanın bir işe yaramadığını kabul etmişlerse o zaman bu yargıçlara ve savcılara ne gerek var?

Madem ki vergi tahsildarları olmadan da gerekli para toplanabiliyor o zaman görevlerini isteyerek yapmayan vergi tahsildarlarına ne gerek var?

Uzun süredir vaazettiği şeye kendisi de inanmayan ruhban sınıfına ne gerek var? Ancak herkesin ortak malı olduğunda yararlı olacak sermayenin birkaç kişinin elinde toplanmasına ne gerek var?

İnsanlar bir kez bu soruları kendi kendilerine sorduktan sonra, gereksiz hale gelmiş bu kurumları kullanmayı durdurma kararı almadan yapamazlar. Dahası, bu ayrıcalıklı mevkileri işgal etmiş insanlar da en sonunda bu mevkileri terk etmek zorunda kalacaklardır.

Kamuoyu, güç kullanmayı gittikçe daha çok mahkûm ediyor ve reddediyor, bu nedenle insanlar kamuoyunun gittikçe daha çok etkisinde kalarak şiddete dayalı bu mevkilere daha az rağbet ediyor, bu mevkileri işgal etmiş olanlar ise gittikçe daha az şiddet uyguluyorlar. Şiddet uygulayıp da bu mevkilerde kalmaya devam edenler, şiddete yol açan bu mevkileri işgal edenler gittikçe daha gereksiz hale gelecekler. Bu mevkilerin gereksizliği, bu mevkileri işgal edenler tarafından daha çok hissedilecektir. En sonunda bu mevkileri destekle-

yecek ve bu mevkilerde bulunanların yerlerine geçmeye karar verecek hiç kimse bulunamayacaktır.

Bir defasında, Moskova'da her zaman Paskalya'dan sonraki pazar günü Ohotni Kilisesi yakınlarındaki pazar yerinde yapılan bir dinî tartışmaya katılmıştım. Yaya kaldırımında yirmiye yakın insan toplanmış ciddî ciddî din üzerine tartışıyorlardı. O sırada yanda, soyluların bulunduğu bir binada konser veriliyordu. Oramn önüne dikilmiş bir görevli polis, henüz fark ettiği bu grubu dağıtması için bir atlı jandarma gönderdi. Doğrusunu söylemek gerekirse, bu görevli polisin hiç kimseye rahatsızlık vermeyen bu grubu dağıtması için hiçbir neden yoktu, ama polisin orada sabahtan beri hiçbir şey yapmadan dikili durduğundan bir şeyler yapması gerekiyordu. Genç biri olan jandarma, sağ yumruğunu beline götürdü, kılıcını sallamaya başlayarak bize yaklaştı ve ciddî bir ses tonuyla: "Dağılın, niye böyle toplandınız?" dedi. Herkes ona doğru döndü, içimizden biri, yumuşak başlı biri, sakin ve nazik bir sesle: "Burada ciddî konular konuşuyoruz, niye dağılalım? Genç adam, atından inip de bizi dinlemeye yanımıza gelirsen, senin için de yararlı olur," diye yanıtladı ve yeniden bize dönerek tartışmaya devam etti. Jandarma dizgini döndürerek tek kelime etmeden uzaklaştı.

Şiddete dair bütün meselelerde de aynı şeyin olması gerekir. Bu zavallı polisin canı sıkılıyordu; onu otorite uygulaması gereken bir göreve getirip koymuşlar, orada mutlaka herhangi bir emir vermek zorundaydı. Elinden normal yaşamı alınmış, denetlemekten ve emir vermekten başka hiçbir şeyi yok; her ne kadar fuzulî bir iş yapıyor da olsa, sadece emir verebilir ve denetleyebilir. Bütün bu zavallı devlet liderleri, bakanlar, parlamento üyeleri, valiler, generaller, subaylar, piskoposlar, papazlar ve hatta zenginler şimdiden bir miktar aynı durumdalar ve pek yakında tamamen aynı durumda olacaklar. Bunların emir vermekten başka yapacak işleri yoktur, emir verirler de, görevli polis gibi, jandarma gibi emrindekileri insanları rahatsız etmek için gönderirler. Rahatsız ettikleri insanlar onlardan kendilerini rahatsız

etmemelerini rica ettiklerinde, kendilerini çok gerekli insanlarmış gibi görürler.

Ama öyle bir zaman gelecek ki, ve o zaman gelmektedir, herkes açıkça bütün bu otoritelerin tamamen gereksiz olduğunu, sadece insanları rahatsız etmeye yaradıklarını anlayacak ve rahatsız ettikleri insanlar kendilerine, demin söylendiği gibi, sakin ve nazik bir şekilde, "Rica ederim bizi rahatsız etmeyin," diyeceklerdir. Ve bütün bu gönderilenler ve onları gönderenler bu sözlere uyacaklar, başka bir deyişle ellerini bellerine dayayarak insanlara çalım atmayı bırakacak ve onları rahatsız etmeyecekler; aksine atlarından inip üzerlerindeki bütün teneke parçalarından kurtularak ne söylendiğini dinlemek için gelecek, başkalarına katılacak, böylece gerçek yaşama katılmış olacaklardır.

Şiddete dayalı bütün kurumların gereksizlikleri, anlamsızlıkları, açık yakışıksızlıkları nedeniyle kaybolacakları zaman geliyor.

Bu zaman, Andersen'in Kralın Yeni Giysisi adlı masalındaki küçük çocuğun çıplaklığını gördüğü krala doğru, safça "Bakın, kral çıplak!" diye bağırmasıyla kralın başına gelen şey, toplumumuzda şiddete dayalı mevkileri işgal eden insanların da başına geldiğinde gelecektir. O zaman kralın çıplaklığını aynı şekilde gören ama dile getiremeyen herkes bunu artık gizleyemeyecektir.

Masalda, yeni giysilere meraklı bir krala, terziler gelip olağanüstü bir giysi dikeceklerini, bulundukları göreve yatkın olmayan kimselerin göremeyeceği özel bir kumaştan yapacaklarını söylerler. Saraydan adamlar gelip terzilerin çalışmalarını izlerler, ama hiçbir şey göremezler, çünkü terziler iğnelerini boşlukta gezdirerek dikiyor gözükürler. Kumaşın özelliği akıllarına gelince hepsi kumaşı gördüğünü söyler ve kumaşın güzelliğine hayran kaldıklarını belirtirler. Kral da aynı şekilde davranır. Kralın yeni giysisiyle gözükeceği resmî geçidin yapılacağı vakit gelir. Kral soyunarak yeni hayalî giysisini giyer, yani çırılçıplak kalır ve bu şekilde kentin sokaklarından geçmeye başlar. Kumaşın özelliğini hesa-

ba katan hiç kimse kralın üzerinde giysi göremediğini söylemez, ama sonunda küçük bir çocuk, "Bakın, kral çırılçıplak!" diye bağırır.

İlk olarak birinin safça "Ama uzun zamandır bu adamlar bir işe yaramıyor!" diye haykırmasıyla, uzun zamandır gereksiz hale gelmiş mevkileri işgal eden kişilerin başına, aynı şey gelecektir.

Hıristiyan dünyasının durumu, kaleleriyle, toplarıyla, dinamitleriyle, tüfekleriyle, torpidolarıyla, hapishaneleriyle, darağaçlarıyla, kiliseleriyle, fabrikalarıyla, gümrükleriyle, saraylarıyla gerçekten korkunçtur; ama ne kaleler, ne toplar, ne tüfekler kendiliklerinden ateş ederler, hapishaneler kendiliklerinden kimseleri hapsetmezler, darağaçları kendiliklerinden adam asmazlar; kiliseler de kendi başlarına kimseyi aldatmazlar, gümrükler kendiliklerinden kimseyi durdurmazlar, saraylar ve fabrikalar kendiliklerinden inşa edilmezler. Bütün bunlar insanlar tarafından yapılır. İnsanlar bunların yapılmaması gerektiğini anlayınca, bütün bunlar da olmayacaktır. İnsanlar bunu şimdiden anlamaya başladılar. Herkes değilse bile, en azından öncü durumundaki insanlar anlamış durumunda, ötekiler de onları izleyecektir. Bir kez anladıktan sonra anlamaktan vazgeçmek imkânsızdır, öncü durumdaki insanların anlamış oldukları şeyi ötekiler de anlayabilir ve anlamalılar.

Bütün insanların Tanrı tarafından eğitileceği, insanların savaşmayı unutacakları, kılıçların saban demirlerine, mızrakların oraklara dönüşeceği zaman gelecek, önceden bildirilen kehanet gerçekleşecek, ya da, bu sözleri günümüz lisanına çevirecek olursak, hapishaneler, kaleler, kışlalar, saraylar, kiliseler boş kalacak, darağaçları, tüfekler, toplar kullanılmayacak; bu bir ütopya değil, insanlığın gittikçe daha büyük bir hızla ilerlemekte olduğu yeni bir yaşam biçimidir.

Peki bu ne zaman olacak?

On sekiz yüz yıl önce İsa bu soruyu cevapladı. Çağımızın sonu, başka bir deyişle putperest düzenin sonu, insanların yaptıkları kötülükler çoğaldığında ve Tanrı'nın Egemenliği'

nin gelişi müjdelendiğinde, başka bir deyişle şiddete dayalı olmayan yeni bir düzen bütün dünyaya bildirildiğinde (Mt 24, 3-28) gelecektir. O günü ve saati Babamdan başka kimse bilmez, (Mt 24, 36) diyor İsa. Çünkü o her an gelebilir, hiç beklemediğimiz bir anda gelecektir.

Bu saat ne zaman gelecektir? İsa bunu bilemeyeceğimizi söylüyor ve tam da bu yüzden her zaman onun için hazır olmalıyız; evini hırsızlardan korumak isteyenler gibi, damadı kandilleriyle karşılamaya giden bakireler gibi hep uyanık kalmamız gerekiyor. Bu saati hızlandırmak için elimizden gelen bütün çabayı göstermemiz gerekiyor, kendilerine bahşedilen yetenekle çalışan uşaklar gibi. (Mt 24, 43; 26, 13; 14-30)

Bunun başka bir cevabı olamaz. Tanrı'nın Egemenliği'nin ne zaman geleceğini insanlar bilemez, çünkü bu saatin gelmesi insanların kendilerinden başka kimseye bağlı değildir.

Bunun cevabı kente varmak için daha epey yol var mı diye soran yolcuya bilge adamın verdiği "Yürü!" cevabı gibidir.

İnsanlığın yöneldiği amacın henüz uzakta olup olmadığını nasıl bilebiliriz, zira insanlığın ona doğru nasıl yürüyeceğini bilmiyoruz, yürümek ya da durmak, hareketini hızlandırmak ya da yavaşlatmak insanlığa bağlıdır.

Bütün bilebileceğimiz şey, insanlığı oluşturan bizlerin, Tanrı'nın Egemenliği'nin gelmesi için neyi yapmamız ya da yapmamamız gerektiğidir. Her birimizin yapması gereken şeye başlaması ve yapmaması gereken şeyi bırakması yeter. Bize vadedilen ve her insan yüreğinin arzuladığı Tanrı'nın Egemenliği'nin gelmesi için içimizdeki ışığı bütün davranışlarımıza yansıtmamız yeter.

12. Bölüm

Tövbe Edin; Çünkü Tanrı'nın Egemenliği Kapımızdadır

I.

9 Eylül günü, geçen yıl açlık ve kıtlığın kırıp geçirdiği ve bugün kıtlığın daha da korkunç boyutlara ulaştığı Tula ve Rizan eyaletlerinden trenle geçerken, bulunduğum tren, bir istasyonda, o yörenin valisinin komutası altındaki askerlerle dolu özel bir trenle karşılaştığında iki yıldır üzerinde çalıştığım bu kitabı bitirmek üzereydim. Askerler silâhlarıyla, fişekleriyle, sopalarıyla açlık içinde olan köylüleri dövmeye, öldürmeye gidiyorlardı.

Her ne kadar bedensel cezalar otuz yıl önce kanunen yasaklanmış olsa da, otoritenin aldığı kararlara uyulmasını sağlamak için herhangi bir yöre halkını sopayla yola getirme olayları, birkaç yıldır gittikçe daha sık görülmeye başladı.

Bu olaylardan söz edildiğini duymuştum; hatta gazetelerden Nijni-Novgorod valisi Baranov'un, Çernigov, Tambov, Saratov, Astragan ve Orel'de yapılan zulümlerden övünerek söz ettiğini okumuştum; ama daha önce hiç bu tür insanları görev başında, bunları yaparken görmemiştim.

Böylece, Hıristiyan ruhla dolu iyi kalpli Rusların sopalarını ve tüfeklerini alarak, açlık içinde olan kardeşlerine zulmetmeye ve onları öldürmeye gitmelerini görmüş oldum.

Yolculuklarının nedeni şuydu:

Köylüler, o yörenin en zengin toprak sahibi ile kendilerinin ortak haklara sahip olduğu ülkenin en güzel meralarından birinde bulunan ormanın bakımını üstlendiklerinden, ormanı kendilerinin ya da en azından kamunun malı olarak görüyorlardı. Zengin toprak sahibi, ormanı bütünüyle sahip-

lenip adamlar göndererek kestirmeye başladı. Yıllardan beri ormandan yararlanan ve ormanı kendilerinin ya da kamunun malı olarak gören köylüler toprak sahibini dava ettiler. Yargıç daha ilk duruşmada haksız bir karar verdi (meseleye vâkıf avukat ve valinin bilirkişiliğine dayanarak haksız diyorum) ve toprak sahibini haklı buldu. Senatodaki de dahil olmak üzere daha sonraki duruşmaların hepsinde kararın haksızlığı açıkça görülmesine rağmen karar teyit edildi ve orman bütünüyle toprak sahibine verildi. Toprak sahibi ormanı kesmeye devam etti. Köylüler ise hükûmet yetkilileri tarafından böylesine alenî bir haksızlığın yapılabileceğine inanamadılar ve bu karara uymadılar. Ağaçları kesmeye gelen işçileri ormanın kendilerine ait olduğunu söyleyerek kovaladılar. Ormanı kestirmemek için Çar'a bile çıkabileceklerini söylediler.

Mesele Petersburg'a iletildi, oradan valiye mahkemeden çıkan kararın uygulanması yönünde emir geldi. Vali de askeriyeden asker istedi. İşte bu askerler de tüfekleriyle, süngüleriyle, fişekleriyle ve özellikle böyle durumlar için hazırlanmış ve vagona tıkılmış demet demet sopalarıyla yüksek yerden gelen emirleri yerine getirmeye gidiyorlardı.

Yüksek yerden gelen emirler cinayet ya da işkence araçları kullanılarak ya da insanların başkaldırması ya da itaat etmesine bağlı olarak birinin ya da diğerinin tehdit edilmesi şeklinde yerine getirilir.

Birinci durumda, yani köylüler başkaldırırlarsa, –özel mülkiyetin bulunduğu bütün ülkelerde olduğu gibi– Rusya' da da olaylar şu şekilde gelişir:

Vali ilk önce köylülerden itaat etmelerini isteyen bir konuşma yapar. Aşırı kışkırtılmış ve çoğu zaman da ayaklanmaya önayak olanlar tarafından coşturulmuş kalabalık, otoritenin temsilcisinin edebî bir dille yapmış olduğu tumturaklı konuşmadan tek kelime anlamamıştır; kalabalığın kızgınlığı daha da artar; vali kalabalığa eğer uslu uslu dağılmazlarsa silâhları kullanmak zorunda kalacaklarını söyler. Kalabalık itaat etmez ve dağılmazsa o zaman vali silâhların doldu-

rulmasını ve havaya ateş edilmesini emreder. Kalabalık hâlâ dağılmamakta ısrar ederse, o zaman vali kalabalığın üzerine gelişi güzel ateş edilmesini emreder; askerler de ateş eder ve cadde yaralı ve ölülerle dolar. O zaman kalabalık dağılır, askerler de valinin emri üzerine kalabalık içinden kendilerine en tehlikeli görünen elebaşlarını gözaltına alarak götürürler. Daha sonra kanlar içinde can çekişenleri, ölüleri, yaralıları, bazen de kadın ve çocukları toplarlar. Ölüler gömülür, yaralılar hastanelere gönderilirler. Elebaşları olarak tespit edilenler kente götürülür ve özel bir askerî mahkeme tarafından yargılanırlar. Başkaldıranların şiddete başvurdukları ispat edilirse, bunlar idama mahkûm edilirler. Bunun üzerine darağacı kurulur. Rastlanmış olduğu –ve toplumsal düzenin şiddete dayalı olduğu her yerde başka türlü olamayacağı– gibi Rusya'da da sık sık bu savunmasız insanlar merasimle boğazlanır. İsyan durumunda olacaklar bunlardır.

İkinci durumda, yani köylülerin boyun eğmeleri durumunda ise özel, tamamen Ruslara özgü bir şey olur: Vali olay yerine gelir ve köylülere itaatsizliklerini yeren sıkıcı bir nutuk atar; ardından ya kimi zaman orada bir aya yakın kalarak köylülerin erzaklarını tüketecek olan askerleri köydeki evlere yerleştirerek ya da sert davranmayıp sadece tehditle tatmin olarak geri gider; çoğu zaman da köylülere, ayaklanmaya önayak olanların cezalandırılmaları gerektiğini söyler ve elebaşı olmakla yaftalanan rasgele birkaç köylüyü seçip, mahkeme etmeden halkın önünde sıra dayağından geçirilmesini emreder.

Bunun nasıl yapıldığı konusunda size bir fikir verebilmek için Orel'de meydana gelen ve üst düzey yetkililerin takdirini toplayan bu türden bir olayı aktaracağım.

İşte size Orel'de meydana gelenler:

Aynen Tula eyaletinde olduğu gibi, çiftlik sahibi biri köylülerin malına el koymak istedi, orada da, aynı şekilde köylüler çiftlik sahibine karşı çıktılar. Mesele, çiftlik sahibinin köylülere danışmadan köylülerin tarlalarını sulayan bir su kaynağının yatağını kendi değirmeni için değiştirmeye kalk-

masından kaynaklanmıştı. Köylüler buna karşı çıktılar. Bunun üzerine çiftlik sahibi köylüleri kaymakamlığa şikâyet etti, kaymakamlık da –daha sonra adalet önünde de kabul edildiği gibi– haksız bir şekilde çiftlik sahibini haklı buldu. Suyun yatağını değiştirmesine izin verdi. Çiftlik sahibi suyun kendisine kadar gelebilmesi için gerekli kanalları kazmaları için işçiler yolladı. Bu haksız karara isyan eden köylüler kadınlarını çiftlik sahibinin işçilerinin kanal kazmasına engel olmaya yolladılar. Kanalın yanına gelen kadınlar arabaları devirip işçileri kovaladılar. Çiftlik sahibi mala zarar verdikleri için kadınları dava etti. Kaymakamlık her evden bir kadının hapse atılmasına karar verdi. Bu karar kolay kolay yerine getirilecek gibi değildi, çünkü her evde birçok kadın bulunmaktaydı, ve hangi kadının hapse atılması gerektiği bilinmiyordu, bu nedenle karar uygulanamadı. Çiftlik sahibi, polisi görevini yerine getirmediği için valiye şikâyet etti, vali de meseleyi yakından incelemeden, ilçe komiserine kaymakamlığın aldığı kararı uygulamasını emretti. İlçe komiseri emre uyarak köye geldi ve Rus otoritelerine özgü insanları hor görme tavrıyla kolluk kuvvetlerine her evden bir kadının alınmasını emretti. Daha önce de belirttiğimiz gibi her evde birçok kadın bulunduğundan tartışmalar çıktı; ilçe komiseri itirazlara aldırmadan her evden ilk önlerine çıkan kadını alıp hapsetmelerini emretti. Köylüler karılarını ve annelerini korudular, polisin görevini yapmasına engel oldular, ilçe komiserini ve polisleri dövdüler. Böylece bir suça yeni ve vahim bir suç daha eklenmiş oldu, otoritelere karşı gelme suçu; bu durumu kente haber verdiler; işte, Smolensk' de olduğu gibi, yörenin valisi, tüfekler ve sopalar kuşanmış bir tabur askerin başında, telgraf ve telefon takviyesiyle, ekspres trene binip dayağın hijyenik olup olmadığını kontrol edecek bir doktor eşliğinde infazın yapılacağı yere geldi. Herzen'in kehanetindeki modern, telgraflı Cengiz Han bu vali tarafından gerçeğe dönüştürüldü

Kaymakamlığın önünde bir alay insan, sarkan kırmızı kurdeleli tabancaları ile polis memurları, çevrenin köy me-

murları ve suçlanan köylüler bulunuyordu. Bin ya da daha fazla insan meydanda toplanmıştı.

Üstü açık bir arabayla gelen vali, arabadan indi ve hazırlanmış nutku çektikten sonra suçluların yanı sıra bir de sıra getirilmesini istedi. Bu istek ilk başlarda anlaşılmadı, ancak valinin her gittiği yere beraberinde götürdüğü ve özellikle bu yörede sık sık tekrarlanan bu tür infazların düzenlenmesiyle meşgul olan bir polis memuru istenen sıranın kırbaçlama için kullanılacağını açıkladı. Sıra getirildi, sopalar da getirildi, daha sonra cellatlar çağrıldı. Cellatlar köyün at hırsızları arasından seçilmişlerdi, çünkü askerler bu tür işler yapmayı kesinlikle reddetmişlerdi. Her şey hazır olduğunda, vali çiftlik sahibinin suçlu olarak göstermiş olduğu bir düzine insan arasından birinin getirilmesini emretti. Bu, herkesin saygı duyduğu onurlu kırk yaşlarında bir aile babasıydı, kendi sınıfının çıkarlarını var gücüyle savunan biriydi, bu nedenle o yörenin insanlarının saygısını kazanmıştı. Onu sıranın yanına getirdiler, soydular ve sıraya yatırdılar.

Köylü önce merhamet diledi, ama bunun boşuna olduğunu anlayınca istavroz çıkararak sıraya uzandı. İki polis memuru yamna gelerek onu sıkıca tuttular. Okumuş doktor, yüksek tıp bilgisine ihtiyaç duyulur da yardım eder diye yanda duruyordu. Cellatlar avuçlarının içine tükürdüler ve sopalarına sarılıp dövmeye başladılar. Sopa yiyen köylünün acıdan iki büklüm olması ile sıranın yeterince geniş olmadığı görüldü. Vali ikinci bir sıranın getirilmesini ve araya bir kalas konulmasını emretti. Askerler: "Emredersiniz, komutanım" diyerek emri yerine getirmeye koyuldular, bu arada da yarı çıplak, solgun, işkenceye mâruz kalan adam ise kaşlarını çatarak gözlerini yere dikmiş, dişleri takırdayarak bekliyordu. İkinci sıra da getirildiğinde köylüyü yine yatırdılar, at hırsızları da ona vurmaya devam etti. Adamın sırtı, böğrü ve baldırları her darbeden sonra gittikçe daha çok kan ve yara iziyle kaplanıyordu, işkence gören adamdan, tutamadığı boğuk iniltiler çıkıyordu. Etrafı çevreleyen kalabalık arasından, kadınların, annelerin, çoluk çocuğun, işkence gö-

ren adamın ailesinin ve infazı izlemeleri için çağrılanların çığlıkları geliyordu.

İktidar sarhoşluğuyla kendinden geçmiş zavallı vali, her darbeyi parmaklarını bir bir katlayarak sayıyordu, sayarken sigarasını da ağzından bırakmıyordu, çevresinde bulunan hizmete hazır kişiler de yanan bir kibritle sigarasını yakmaya koşuşturuyorlardı.

Elli darbeden sonra köylü bağırmayı kesti ve kıvranmayı bıraktı, daha sonra derin bilgisini hükümdarı ve vatanı için kullanabilmek üzere devletin bir kurumunda eğitim görmüş doktor işkence edilen köylüye yaklaştı, nabzını dinledi, kalbini dinledi, sonra valiye adamın bayılmış olduğunu söyledi, bilimin verilerine göre bu durumda dövmeye devam etmenin adamın yaşamını tehlikeye atacağını belirtti. Ne var ki, kanın görüntüsüyle iyice sarhoş olan zavallı vali, devam etmeleri için emir verdi, infaza yetmişinci darbeye kadar devam edildi. Valinin neden bu sayıda ısrar ettiği bilinmiyor. Bu sayı tamamlanınca vali, "Yeter! Sıradaki!" dedi. Sırtı yara bere içinde, baygın haldeki işkence görmüş adamı kaldırdılar ve onun yerine bir başkasını getirdiler. Kalabalıktan gelen hıçkırıklar ve oflamalar daha da arttı. Otoritenin temsilcisi infaza devam etti.

Bu şekilde sırayla ikincisine, üçüncüsüne, dördüncüsüne, beşincisine, altıncısına, yedincisine, sekizincisine, dokuzuncusuna, onuncusuna, on birincisine, on ikincisine yetmişer sopa atıldı. Hepsi merhamet diledi, bağırdı, inledi. Kalabalıktan gelen sesler, özellikle de kadınların hıçkırık ve iniltileri yürek paralayıcıydı. İnsanların yüzleri gittikçe daha da kararıyordu. Ne var ki askerî birlik kalabalığı çevreliyordu, infaz ancak başı dönmüş ve kendini kaybetmiş vali denen adamın keyfi Allah bilir hangi nedenle kaçınca sona erdi. Devlet memurları, subaylar, askerler bu infazda yalnız hazır bulunmuyor, aynı zamanda varlıklarıyla kalabalığın herhangi bir direnişini imkânsız kılarak infaza katılmış oluyorlardı.

Bu valilerden birine, insanların boyun eğmesine ve köyde askerlerin bulunmasına rağmen neden bu infazları gerekli

görüyorsunuz diye sormuştum, bana devlet adamlığının tüm inceliklerini bilen bir edayla cevap verdi, tecrübe ile bilindiği üzere eğer köylüler cezalandırılmazlarsa yeniden başkaldıracaklardır, birkaçının cezalandırılması onlara iktidarın otoritesini göstermiş olur.

İşte bunun için Tula Valisi devlet memurlarıyla, subaylarıyla ve askerleriyle benzer infazları gerçekleştirmeye gidiyordu. Burada da yüksek otoritelerin kararı cinayetle ve işkenceyle yerine getirilmiş olacaktı. Söz konusu karar yüz bin ruble geliri bulunan genç bir toprak sahibinin, açlık çeken köylülerin elinden aldığı ormandan üç bin ruble daha gelir temin etmesini sağlayacaktı, aldığı bu parayı da iki üç haftada Moskova, Petersburg ya da Paris kabarelerinde yiyip bitirecekti. İstasyonda karşılaştığım bu insanlar işte böyle bir görevi yerine getirmeye gidiyorlardı.

Aynı konu üzerinde iki yıl boyunca kafa yorduktan sonra, kader sanki kasten, uzun zamandır teorik olarak çok iyi bildiğim bir şeyin uygulamasını yani toplumsal düzenimizin, bu mevcut düzenin güzide mevkilerinde bulunup da bunlardan yararlananların belirttiği gibi hukukî temellere değil de kaba kuvvete, insanların öldürülmesine ve işkence edilmesine dayanıyor olduğunu gösteren bir olayı ilk kez ve tüm açıklığıyla karşıma çıkardı.

Mal mülkleri ve büyük servetleri olan ya da muhtaç haldeki işçi sınıfından toplanan büyük vergilerden maaş alan insanlar, ayrıca bu zengin adamların yanında beslenen tüccarlar, sanatçılar, doktorlar, idareciler, bilginler, arabacılar, aşçılar, yazarlar, uşaklar, avukatlar ve benzerleri sahip oldukları ve yararlandıkları imtiyazların şiddete değil de insanlar arasında kendiliğinden var olan adil ve özgür bir hizmet değiş tokuşuna dayandığına inanmayı tercih ediyorlar. Ve onlara göre bu imtiyazlar, Orel'de ve bu yaz Rusya'nın birçok yerinde vuku bulmuş olan, ve bütün Avrupa ve Amerika'da da hep vuku bulan şiddet uygulamalarından, kıyımlardan kaynaklanmıyor, ayrıca imtiyazlarının bu şiddet hareketleriyle uzaktan yakından en ufak bir ilişkisi olmadı-

ğına, yararlandıkları imtiyazların kendiliğinden var olduğu ve insanların birbirleriyle özgürce yaptıkları anlaşmaların bir sonucu olduğuna inanıyorlar. İnsanlara yapilan bu şiddetli zulüm kendiliğinden mevcuttur ve kimi genel siyasî, hukukî, ekonomik yasaların sonucudur. Bu insanlar sahip oldukları ve yararlandıkları imtiyazların hep aynı nedenin, aynen muhtaç köylülerin dayaktan geçirilerek ya da öldürülerek bakımını yaptıkları ormanın ellerinden alınıp, bu ormanın yetiştirilmesinde hiçbir katkısı olmayan ve bu ormana hiç ihtiyacı olmayan zengin bir toprak sahibine verilmesi gibi bir nedenin sonucu olduğunu görmemeye çalışmaktadırlar.

Tehditler, sopa darbeleri ya da cinayetler sayesinde Orel değirmeninin gelirinin arttığı ve köylüler tarafından yetiştirilen ormanın aylak toprak sahibine verildiği doğru ise, aynı şekilde zenginlerin yararlandığı, yoksulları soyarak elde edilen istisnaî diğer imtiyazların temeli de aynı nedenlere dayanıyor olmalıdır. Ailelerinin karnını doyurmak için toprağa ihtiyaçları olanlar evlerinin etrafındaki toprağı bile süremiyorlarsa, ve eğer bir tek adam, kim olursa olsun, ister Rus, ister İngiliz, ister Avusturyalı, herhangi bir büyük toprak sahibi olsun, sürmediği halde bin aileyi besleyebilecek kadar geniş topraklara sahipse; eğer zengin tüccar, çiftçinin sefaletinden yararlanarak buğdayı, ceza yemeden, gerçek değerinin üçte birine satın alabiliyor ve açlıktan ölen insanlar arasında mükemmel bir şekilde korunan ambarlarda depolayabiliyorsa, sonra da bunları o insanlara değerinin üç katına satabiliyorsa, bu bunun çok açık bir şekilde aynı nedenden ileri geldiğini gösterir. Eğer bir insan herhangi bir ürünü hudut denilen bir sınır çizgisinin ötesinde bulunan ve bu malların üretiminde hiçbir katkıları olmayan adamlara gümrük vergisi ödemeden, daha ucuza alabilecekken, alamıyorsa; zavallı vergi yükümlüleri, hükûmetin koyduğu ve memurlarına dağıtmak ya da bu aynı vergi yükümlülerini öldürmekle görevli askerleri beslemek için kullanacağı vergileri ödeyebilmek için son ineklerini de satmak zorunda kalıyorlarsa, bütün bunların bazı soyut yasaların uygulanmasından değil,

Orel'de vuku bulanlarla, şimdi Tula eyaletinde olabileceklerle; bütün dünyada bir hükûmetin, zenginle fakirin olduğu her yerde, şu ya da bu biçim altında belirli aralıklarla yinelenen aynı şeyden ileri geldiği apaçık görülmektedir.

Yönetici sınıfın sağladığı özel imtiyazlardan yararlanan insanlar, sırf işkenceler ve cinayetlerin olmadığı şiddet durumları da olduğu için, yararlandıkları bu imtiyazların işkenceler ve cinayetler üzerine kurulmadığına, bunların bazı gizemli genel amaçlardan ve soyut yasalardan kaynaklandığına hem kendilerini hem de başkalarını inandırmaya çalışırlar. Bununla birlikte, eğer insanlar bütün bunlardaki haksızlıkları gördükleri halde –günümüz işçileri gibi– emeklerinin büyük bir bölümünü kapitalistlere, büyük mal ve toprak sahiplerine veriyorsa, ne kadar kötü amaçlar için kullanıldığını bile bile vergi ödüyorsa, şurası açıktır ki bütün bunları hiçbir fikre sahip olmadıkları, söz edildiğini bile duymadıkları bazı soyut yasalara riayet etmek için değil, yapmayı reddederlerse dövüleceklerini ya da öldürüleceklerini bildikleri için yaparlar.

Toprak sahibinin kirayı her arttırışında, ihtiyaç sahiplerinin tüccara ekmeğin değerinin üç katını ödemek zorunda her kalışında, patronu iki misli para kazanırken işçinin yetersiz bir ücretle çalışmak zorunda kaldığı her defasında, fakirlerin son paralarını da harçlara ve vergilere yatırmaları için her zorlanışlarında onları hapse atmak, tepelemek ya da öldürmek zorunda kalınmıyorsa, bunun nedeni insanların daha önce bu taleplere direndiklerinde asla unutamayacakları biçimde dövülmüş ya da öldürülmüş olmalarıdır.

Terbiye edilmiş bir kaplan, kafesinde ağzının önüne konan eti yemiyor ve bir komut ile bir sopanın üzerinden atlıyorsa, bu şekilde davranmasının nedeni itaatsizliğinde kızgın demirle ya da açlıkla cezalandırıldığını anımsamasıdır, aynı şekilde insanların da kendi çıkarlarına ters gelen ve haksız buldukları şeylere boyun eğmelerinin nedeni buna direndikleri zaman başlarına geleni anımsamalarıdır.

Daha önce yapılan zorbalıkların doğurduğu imtiyazlar-

dan yararlanan insanlara gelince, bu insanlar çoğu zaman bu imtiyazların nasıl elde edildiğini düşünmek istemezler. Bununla birlikte, tarihi yeniden gözden geçirmek, hükümdarların savaş başarılarının anlatıldığı tarihi değil de gerçek tarihi, azınlığın çoğunluk üzerindeki baskısını anlatan tarihi okumak, fakirlere oranla zenginlerin sahip oldukları bütün imtiyazların sadece sopaya, hapishanelere, zindanlara ve cinayetlere dayandığını görebilmek için yeterlidir.

Zenginlerin fakirler üzerindeki imtiyazlarının şiddetten başka bir şeyle elde edilmiş olamayacağını anlamak için, günümüz insanını yönlendiren güdü olan bitmek bilmeyen bir maddî durumu iyileştirme mücadelesinin yanlışlığı üzerine derinlemesine düşünmekten başka bir şeye ihtiyacımız yok.

Ender olsa da, yönetici zengin sınıflara imtiyazlar sağlamayan baskı, şiddet, hapsetme ve idam durumları sayılabilir; ama hiç duraksamadan, toplumumuzda refah içinde yaşayan her bir kişiye karşılık çalışmaktan yıpranmış, başkalarını kıskanan, açgözlü ve çoğu zaman aileleriyle birlikte acı çeken on kişi sayabiliriz. Zenginlerin yararlandığı tüm imtiyazlar, tüm lüksler, tüm müsriflikler, tüm bunlar ancak kötü muamelelerle, hapislerle, idamlarla elde edilmiş ve güvence altına alınmıştır.

II.

9 Eylül'de karşılaşmış olduğum askerleri, silâhları, fişekleri ve sopaları taşıyan tren, hiç ihtiyacı olmadığı halde küçük bir ormanı ona son derece ihtiyacı olan aç köylülerin elinden alarak sahiplenen toprak sahibine arka çıkmak için gidiyordu. Bu olay, insanların kendi inançlarına ve kendi vicdanlarına ters gelen eylemleri, farkına varmadan nasıl gerçekleştirebileceklerini açıkça gösteriyor.

Karşılaşmış olduğum bu ekspres tren valiye, devlet memurlarına ve subaylara ayrılmış bir birinci sınıf vagon ile askerlerle dolu yük vagonlarından oluşuyordu.

Çevik, genç insanlardan oluşan askerlerin bir kısmı yeni

ve temiz üniformalarının içinde ayakta gruplar halinde duruyor ya da yük vagonlarının ardına kadar açık kapılarının önünde ayaklarını sarkıtarak oturuyorlardı. Bazıları sigara içiyor, kimisi dirsek atarak şakalaşıyor, dişlerini göstererek gülüyorlardı; bazıları ciddî bir şekilde *semıçka* (çekirdek) çıtlıyor, kabuklarını da tükürüyorlardı. Bazıları da platformda bulunan suyla dolu bir fıçıya su içmek için koşuyor, subaylarla karşılaştıklarında adımlarını yavaşlatıyor, ciddî bir tavırla sanki çok önemli bir şey yapıyormuş gibi ellerini alınlarına götürüp, saçma hareketlerle selam veriyorlardı ve yanlarından geçilip gidilinceye kadar gözlerini onların üzerinden ayırmadan duruşlarını muhafaza ediyorlardı, sonra yeniden daha neşeli bir biçimde topuklarını platformun tahtalarına vurarak koşmaya başlıyorlardı, neşeli arkadaş topluluğu ile bir yerden bir yere giden iyi tabiatlı ve sağlıklı her genç erkeğin yaptığı gibi gülüyor, gevezelik ediyorlardı.

Sanki bir partiye ya da en azından mutat bir işe gider gibi aç babalarını ve akrabalarını öldürmeye gidiyorlardı.

Platformda ve birinci sınıf salonda yayılmış halde oturan iyi giyimli devlet memurları ve subaylar da aynı izlenimi uyandırıyorlardı. Şişelerle donatılmış masada yarı askerî üniformasıyla bu seferin komutanlığını yapan vali oturuyordu. Yemek yiyor ve karşısındaki kişilerle havanın güzelliğinden söz ediyordu; kendisini bekleyen görev ona o kadar olağan ve önemsiz gelmiş olacak ki, havanın değişimine gösterdiği ilgiyi ve rahatını bozmuyordu.

Masanın biraz uzağında sanki bütün bu formaliteler canını sıkıyormuş gibi anlaşılmaz ve sıkıntılı bir ifadeyle jandarma generali oturuyordu. Her tarafta güzel, altın sırmalı üniformalarıyla subaylar gürültülü bir biçimde gidip geliyorlardı. Bir tanesi masaya oturup şişedeki birasını yudumluyordu, diğeri büfede ayakta kekini yerken üniformasına dökülen kırıntıları silkeliyordu, üçüncüsü laubali bir şekilde parasını fırlatıyordu, dördüncüsü ise trenimizin vagonlarını dolaşarak güzel kadınlara bakıyordu.

Milletin dediğine bakılacak olursa, bütün bu insanlar ken-

dilerini besleyen, savunmasız ve aç insanlara işkence çektirmeye ve onları öldürmeye gittiklerini ve ne yapacaklarını çok iyi biliyorlar ve hatta bu yapacaklarından gurur da duyuyorlardı.

Peki bu ne demektir?

Bütün bu insanlar hayal edilebilecek en korkunç eylemlerin gerçekleşeceği yerden yarım saatlik mesafedeler; bütün bir aç köylü topluluğundan 3000 ruble gasp etmiş olan varlıklı genç adama arka çıkmaya, aynen Orel'de olduğu gibi, suçsuz insanlara, kendi kardeşlerine işkence etmeye ya da onları öldürmeye gidiyorlar, bunun olacağı yere ve zamana telâşsızca yaklaşıyorlar.

Bütün bu insanların, bütün bu devlet memurlarının, subayların ve askerlerin ne için gittiklerini ve ne yapacaklarını bilmediklerini söylemek imkânsız, çünkü daha önceden bunun için hazırlanmış durumdalar. Vali çam sopaları alımına dair emri vermiş olmalı, devlet memurları da bunları pazarlık ederek satın almış ve bunları gider defterine geçirmiş olmalılar; askerler ise fişeklerle ilgili emirleri almış ve iletmiş olmalılar. Hepsi açlıktan bitap düşmüş kardeşlerine işkence etmeye, belki de onları öldürmeye gittiklerini, belki de bir saat içinde bu işe girişeceklerini biliyorlar.

Genelde söylendiği ve kendilerinin de yinelediği gibi, bu işi devlet düzeninin korunmasına yönelik inançları gereği yaptıklarını söylemek doğru olmaz. Bincisi, bu insanların hepsinin devlet düzenini ve onun gerekliliğini hep umursadıkları kuşkuludur. İkincisi, katılacakları eylemin devlet düzeninin yıkılmasına değil de korunmasına yarayacağına ikna olmuş olamazlar. Üçüncüsü, hepsi değilse bile birçoğu kendi rahatlarını, kendi mutluluklarını devlet düzenini korumak için feda etmekten uzaktırlar, hatta devlet zararına olsa dahi kendi rahatlarını ve mutluluklarını arttıracak hiçbir fırsatı kaçırmayacaklardır. İşte bu nedenle bütün bunları devletin soyut ilkeleri uğruna yapmaları mümkün değildir.

Peki bu ne demektir?

Bütün bu insanları tanıyorum. Hepsini şahsen tanıma-

sam bile karakterlerini, geçmişlerini, görüşlerini biliyorum. Hepsinin annesi, bazılarının karıları, çocukları var. Cinayetten bahsetmek bir yana çoğu iyi kalpli, yumuşak başlı, çoğunlukla hassas ve her tür zulümden nefret eden insanlardır; çoğu bir hayvanı bile incitip öldüremez, üstelik bütün bu insanlar Hıristiyan'dırlar ve savunmasız insanlara karşı uygulanan her türlü şiddet hareketini çirkin ve utanç verici bulurlar. Bu insanların bir teki bile normal yaşantılarında, kendi çıkarları için, Orel valisinin yapmış olduklarının yüzde birini bile yapmazlar. Kendi özel yaşantılarında bu tür şeyleri yapabilecek kişiler olarak damgalanmaktan da çok rahatsız olurlar. Bununla birlikte, bütün bunları yapmak zorunda kalacakları yere yarım saatlik yoldalar.

Peki bu ne demektir?

Yalnız bu trenin taşıdığı işkence etmeye ve öldürmeye hazır insanlar değil, bu meselenin başlamasına neden olan diğer insanlar da –toprak sahibi, yönetici, yargıç, bu emri veren ve onu destekleyenler, çar ve bakanlar, hatta Hıristiyan olduklarını söyleyen iyi insanlar– nasıl oluyor da sonuçlarını bildikleri bu işi ayrıntılarıyla planlayıp üzerinde anlaşıyorlar? Özel yaşantılarında her türlü şiddete, bir ata fazla yük bindirilerek eziyet edildiğini görmeye bile tahammül edemeyen kişiler nasıl oluyor da böylesine korkunç bir olayın gerçekleşmesine izin veriyorlar? Neden kızmıyorlar, neden yolu tıkamıyorlar ve "Hayır, kendilerinden haksız olarak alınmak istenen son malvarlıklarını vermek istemeyen aç insanların dövülmesine ve öldürülmesine izin vermeyeceğiz!" diye bağırmıyorlar. Böyle davranmaları gerekirken, neden bu insanlar ve bu meselenin çıkmasına neden olan toprak sahibi, yönetici, yargıç, vali ve emir vererek bu meseleye katılmış bakan ve çar gibi insanlar son derece rahatlar ve en ufak bir vicdan azabı bile çekmiyorlar. Aynı şekilde bu suçu işlemeye giden bütün bu insanlar da rahat görünüyorlar.

Bu meseleden en ufak bir kişisel çıkarları yokmuş gibi görünen izleyiciler bile böylesine korkunç bir işi yapmaya hazırlanan bütün bu insanlara tiksinti ile bakacakları yerde

sempatiyle bakıyorlardı. Eskiden köylü iken şimdi odun tüccarı olmuş biri de benimle aynı vagonda seyahat ediyordu. Açıkça ve yüksek sesle köylülerin cezaya çarptırılmalarını tasvip ettiğini belirtiyordu. "Otoriteye itaatsizlik etmek olmaz. Otorite itaat edilmek için vardır. Görün bakın, onların tozunu attıracaklardır. Bundan böyle artık ayaklanmayacaklardır. Bu da iyi olur!" diye konuştu.

Peki bu ne demektir?

Bütün bu insanların, bütün bu meseleyi provoke edenlerin, bu meseleye katılanların, bu meselenin olmasına göz yumanların, yaptıkları şeyin korkunçluğunu bilmelerine rağmen, inançlarına ters düşen ve yapılmaması gereken bu işi alacakları maaş için, kişisel çıkarları için ya da cezalandırılmaktan korktukları için yapacak kadar alçak mahlûklar olduklarını söylemek de olası değil. Bütün bu insanlar bazı durumlarda inançlarına göre hareket etmeyi biliyorlar. Bu devlet memurlarından hiçbiri bir para cüzdanı çalmayacaktır, başkasının mektubunu açıp okumayacaktır, kendisine yapılan bir hakaretin hesabını sormadan yapmayacaktır; bu subaylardan hiçbiri kumar borcunu ödemezlik yapmayacaktır, bir arkadaşını ele vermeyecektir, savaş meydanından kaçmayacaktır ya da elindeki bayrağı bırakmayacaktır; bu askerlerden hiçbiri komünyonu tükürmeye razı olmayacaktır ya da kutsal cuma günü et yemeyi kabul etmeyecektir. Bütün bu insanlar kötü olarak bildikleri bir şeyi yapmaktansa her türlü acıya, yoksunluğa ve tehlikeye katlanmaya hazırdırlar. Şu halde bu insanlar inançlarına ters gelen bir şeye tepki verecek güce sahiptirler.

Bu zulmü yapmaktan çekinmeyen bütün bu insanların yırtıcı hayvanlardan farkı olmadığını söylemek de burada pek mümkün gözükmüyor. Bu insanlarla sadece konuşmak bile bu insanların tümünün –toprak sahibinin, yargıcın, bakanın, çarın, valinin, subayların ve askerlerin– kendi içlerinden bu davranışı tasvip etmediklerini ve kendilerine meselenin kötülüğü anımsatıldığında böyle bir şeye katıldıkları

için bilinç altlarında acı çektiklerini anlamak için yeter. Sadece bunu düşünmemeye çalışıyorlar.

Toprak sahibinden sıradan polise, askere kadar bu meseleye katılanların hepsiyle sadece konuşmak bile, hepsinin ruhlarının derinliklerinde bu işin kötü bir iş olduğunu, en iyisinin buna hiç katılmamak olduğunu bildiklerini ve katıldıkları için acı çektiklerini görmeye yeter.

Bizimle aynı trende seyahat eden liberal görüşlü bir bayan, birinci sınıf yolcuların bulunduğu salonda vali ve subayları görünce ve onların seyahat amaçlarını öğrenince, sesini mahsustan yükselterek zamanımızın âdetlerini şiddetle eleştirmeye ve bu kötülüğe alet olan insanlara ağzına geleni söylemeye başladı. Herkes kendini rahatsız hissetmeye başladı, bakışlarını nereye çevireceklerini bilemediler. Ama hiç kimse kadının söylediklerine karşı çıkmadı. Herkes onun sözlerine hiç önem vermiyormuş gibi davrandı, ancak yolcuların sıkıntılı durumlarından, utanmış oldukları belliydi. Aynı sıkıntıyı askerlerde de gözlemledim. Onlar da, gerçekleştirmeye gittikleri işin, pis bir iş olduğunu biliyorlardı, ama bunu düşünmek istemiyorlardı.

Samimi olmadığını sandığım, sadece köylü olmadığını kanıtlamaya çalışan odun tüccarı böyle tedbirlerin alınması gerektiğini söylemeye başladığındaysa, onu duyan askerler kaşlarını çatarak sanki onu duymamış gibi başlarını çevirdiler.

Toprak sahibi, vali, bakan, çar gibi bu meselede sorumluluk sahibi olan ve şimdi de infazı gerçekleştirmeye giden bütün bu insanlar gibi sadece trenimizde bulunan ve seyirci konumunda olan yolcular da bu işin pis bir iş olduğunu biliyor ve utanç duyuyordu.

Peki öyleyse bunu niye yapıyorlardı ya da buna izin veriyorlardı?

Bunu aralarından hangisine sorarsanız sorun, aşağı yukarı herkes aynı cevabı verecektir. Bu meselenin çıkmasına neden olan büyük toprak sahibi, açıkça mahkemelerde haksız kararlar veren yargıçlar, ve bu kararları yerine getirmeye çalışırken, infazı yerine getirirken kendi elleriyle kendi kar-

deşlerini vuracak, öldürecek olan askerler, polisler ve köylüler, kısacası bu işe azmettirenler ve yardakçıları, bunu gerçekleştirenler ve hiçbir şeye katılmadan olayı izleyenler, hepsi tek ve aynı cevabı vereceklerdir.

Karara bağlayan, azmettiren ve emri veren otoritelerin hepsi bütün bunların mevcut düzenin korunması için gerekli olduğunu söyleyeceklerdir. Mevcut düzenin korunması da vatanın selâmeti ve insanlık için, toplumsal varoluş ve uygarlığın ilerlemesi için gereklidir.

Alt tabakadan insanlar, köylüler, askerler kendi elleriyle şiddeti uygulayacak olan insanlar ise, bunları üst makamlardaki yetkililerin emirleri doğrultusunda yaptıklarını söyleyeceklerdir; hem otorite sahibi yetkililer de ne yaptıklarını biliyor olmalıydılar. Otoriteyi elinde bulunduran insanların ne yaptıklarını bilmeleri onlar için tartışmasız bir gerçektir. Eğer meselenin hallolması sırasında bir hata, bir yanlış oluşursa bu daha çok alt makamlardaki yetkililerin hatasından olmuştur; onlar için en üst makamdaki otorite sahipleri yanılmazdır.

Otorite sahibi insanlar ve onların yardakçıları, davranışlarını değişik nedenlere dayandırarak açıklamalarına rağmen, yaptıklarının, mevcut düzenin gereği olduğu ve öyle gerektirdiği ve bu düzeni korumanın herkesin kutsal görevi olduğu konusunda hemfikirdirler.

Bu mevcut düzenin gerekliliği ve bu nedenle de değişmezliğinin kabulü, devletin şiddet faaliyetlerine katılanların yaptıklarını meşrulaştırma çabalarının temel argümanı olarak gelişti. "Madem ki bu düzen değiştirilemez," diyorlar, "tek başına bir bireyin itaatsizliği bu düzende en ufak bir değişiklik bile oluşturamaz. Görevini yerine getirmek istemeyen bu adamın yerini, görevi daha kötü bir biçimde yerine getirecek birinin almasına neden olacaktır, başka bir deyişle şiddet uygulanacak, insanlara daha sert ve acımasızca davranılacaktır, o kadar."

Mevcut düzenin gerekliliği ve bu yüzden de değiştirilemez olduğu, sürdürülmesinin ise her insanın kutsal görevi olduğu

kanaati, iyi ve namuslu insanlara özel yaşamlarında vicdanları az ya da çok rahat bir şekilde, Orel'de işlenmiş ya da Tula'ya giden trendeki adamlar tarafından işlenecek olan suçların benzerlerinde yer alma imkânı sağlar.

Peki ama bu kanaat neye dayanıyor?

Büyük toprak sahibinin mevcut düzenin gerekliliğine ve değişmezliğine inanmayı tercih etmesini anlamak çok kolay, çünkü bu mevcut düzen büyük toprak sahibine yüzlerce, binlerce gününü garanti altına alacak geliri getiriyor ve alışmış olduğu aylak, lüks yaşantısını sürdürmesine olanak sağlıyor.

Yargıcın da, en çalışkan işçiden elli kat daha fazla gelir elde etmesini, başyargıcın altı bin ruble ya da daha fazla maaş almasını sağlayan bu mevcut düzenin gerekliliğine canı gönülden inanması da anlaşılırdır ve yüksek mevkideki tüm memurlar için de bu böyledir. Binlerce ruble maaş alan vali, savcı, senatörler, çeşitli odaların üyeleri, bu büyük paraları almasalar aileleri ile birlikte mahvolurlar; zira bütün bilgileri, bütün zekâları ve bütün çalışmaları onlara başka herhangi bir mevkide şimdi kazandıklarının binde birini kazandıramaz. Bakan da, çar da ve bütün devlet otoriteleri de aynı durumdadır, tek farkla ki, ne kadar yüksek makamda bulunurlarsa, mevcut düzenin tek mümkün rejim olduğuna o kadar fazla inanmak zorunda oluyorlar, çünkü bu düzenin dışında şimdi bulundukları mevkiye eşdeğer bir yerde bulunmaları mümkün değildir, hatta öteki insanlardan daha alt seviyeye inmek zorunda kalacaklardır. Aylık on ruble için isteyerek kolluk kuvvetlerinde çalışan bir adam, mecbur kalırsa, rahatlıkla başka herhangi bir işte aynı parayı kazanabilir, mevcut düzenin korunmasına ve onun değiştirilemez olduğuna da inanması gerekmez. Ne var ki bulunduğu makamdan milyonlar kazanan bir kral ya da bir çar, çevresinde yerine göz koymuş binlerce kişinin bulunduğunu ve başka hiçbir mevkide aynı onuru, aynı geliri elde edemeyeceğini çok iyi bilir, en önemlisi de az ya da çok zorba iktidarı devrildiğinde, kendisinden iktidarda yaptıklarının hesabının sorulacağını bilir. Her kral ya da çar mevcut düzenin kutsallığı-

na ve değişmezliğine inanmak zorundadır. İnsan ne kadar yüksek makamda bulunursa, durumu o kadar sallantılıdır; mevcut düzenin ilelebet süreceğine inanan ve sanki kendi çıkarı değil de rejimin çıkarı söz konusuymuş gibi tam bir vicdan rahatlığıyla şiddet ve zulüm uygulayan bir insanın düşüşü de o kadar korkunç olur.

Başka bir düzende işgal edecekleri makama oranla daha kazançlı bir makamda bulunan en basit polisinden en yüksek otoriteye sahip çarına kadar bütün devlet memurlarının durumu budur. Bütün bu insanlar her şeyden çok, kendilerine kazanç sağladığı için, az ya da çok, mevcut düzenin değişmezliğine inamrlar.

Ancak piramidin alt basamaklarında bulunan, mevcut düzenden hiçbir yarar sağlamayan, en alçaltıcı, en aşağı durumda bulunan köylüleri, askerleri mevcut düzenin iyi olduğuna ve sürdürülmesi gerektiğine, bunun için de, vicdana ters gelen pis işlerin yapılması gerektiğine inandıran şey nedir?

Bu insanları mevcut düzenin değişmezliği ve sürdürülmesi gerektiğine dair yanlış düşünceye iten nedir? Şurası aşikâr ki, bu düzenin değişmezliğinin tek nedeni kendilerinin onu desteklemeleridir.

Daha dün karasabanlarından koparılıp üzerlerine mavi yakalı, yaldız düğmeli gülünç ve uygunsuz kıyafetler giydirilmiş olan bu köylüleri, tüfek ve kılıçla silâhlandırılarak aç babalarını ve kardeşlerini öldürmeye zorlayan nedir? Zaten bu insanların mevcut düzenin korunmasından hiçbir çıkarları yok, bu nedenle bulundukları mevkiyi kaybetme korkuları da olamaz. Çünkü içinde bulundukları durum ellerinden alınmış olan durumdan daha beterdir.

Yüksek tabakanın otorite sahibi kişileri, toprak sahipleri, tüccarlar, yargıçlar, senatörler, valiler, bakanlar, çarlar ve subaylar mevcut düzen onların çıkarına olduğu için bu türden işlere katılırlar, bu suretle mevcut düzeni korurlar. Bunun dışında çoğu zaman iyi, insancıl olan bu insanlar böylesi işlere pek de zorlanmadan katılırlar, çünkü katılımları kışkırtma, karar verme ve emir verme ile sınırlıdır. Bütün bu

iktidar sahibi insanlar teşvik ettikleri, azmettirdikleri ve yapılmasını emrettikleri şeyleri kendileri yapmazlar. Çoğu zaman kendileri tarafından emredilen ve teşvik edilen bütün bu pis işlerin nasıl gerçekleştirildiğini görmezler bile. Ama, mevcut düzenden hiçbir çıkarları olmayan, tersine horlanan alt sınıflardaki zavallılar, kendileri için avantajlı olmayan bu düzeni korumak için kendi elleriyle insanları ailelerinden koparıyor, onlara kelepçe vuruyor, onları hapse atıyor, sürgüne gönderiyor, göz altında tutuyor, kurşuna diziyorlar.

Peki bunu neden yapıyorlar?

Bu insanları mevcut düzenin değiştirilemez olduğuna ve bu düzenin korunması gerektiğine inanmaya zorlayan nedir?

Şiddet hareketlerinin hepsi, elleriyle döven, kelepçe vuran, hapse tıkan, öldüren bizzat bu insanların kendileri tarafından gerçekleştirilmiyor mu? Bu insanlar olmasaydı, bir emirle şiddet uygulamaya, kendilerine gösterilen her insam öldürmeye hazır askerler, polisler, kısacası silâhlı adamlar olmasaydı ölüm cezası, ömür boyu hapis ya da kürek mahkûmiyeti cezalarının altına imza atan insanlardan hiçbiri rahat bir şekilde oturduğu bürosundan idare ettiği işlerden binde birini bile yapmaya cesaret edemez, şahsen işkence ve idam edemezlerdi. Bu emirleri, kendisinden uzakta harfiyen yerine getirecek kölevari maşalara sahip olduğu için verebilmektedir.

Bütün bu haksızlıklar ve zalimliklerin mevcut düzenin sıradan alışkanlıkları haline gelmesinin nedeni, bu haksızlıkları ve zalimlikleri körü körüne yapacak insanların bulunmasıdır. Bu insanlar olmasaydı, bu zulüm gören insanlardan oluşan muazzam kitleye karşı baskı ve şiddet kullanacak hiç kimse bulunmayacaktı, aynı zamanda şimdi büyük bir güvenle emir veren yetkililer de o zaman böyle bir emir vermeye cesaret edemeyecek hatta böyle bir emir vermeyi akıllarından bile geçirmeyeceklerdi. Bir emirleriyle herhangi birine işkence etmeye ya da onu öldürmeye hazır insanlar olmasaydı, hiç kimse bugünkü gibi etrafı zavallı köylüler tarafından çevrilmiş toprakların hiç çalışmayan aylak toprak

sahibine ait olduğunu iddia etmeyecekti ya da hiç kimse çiftçilerin elinden dolandırıcılıkla alınarak stoklanan buğdayın tüccarlar bundan kazanç sağlayacaklar diye açlıktan ölen halkın arasında dokunulmadan durmasına izin vermezdi. Eğer yüksek makamların kontrolünde bu köle gibi davranan maşalar olmasaydı, ne toprak sahibinin aklına köylülerin baktıkları ormanı ellerinden almak, ne de devlet memurlarının aklına halka yaptıkları baskının karşılığı olarak bir maaş hak ettikleri gelirdi. Yalanı açığa çıkaran ve gerçeği vaazeden insanların hapsedilmesi, sürgüne gönderilmesi ve öldürmesi de olmayacak şey değildir. Bütün bunların yapılabilmesinin yegâne nedeni otoritelerin elerindeki bu köle ruhlu maşaların, emirleri doğrultusunda işkence edip öldüreceklerinden kesin bir şekilde emin olmalarıdır!

Bütün bu eylemler, kararı alan Napolyon'dan halkın üzerine ateş edilmesi emrini veren bölük komutanına kadar bütün zorbaların eylemleri, ancak bu zorbaların emirlerini yerine getirmeye hazır insanların itaati ve onların arkalarında bulunmalarının getirdiği iktidar sarhoşluğuyla açıklanabilir. Şu halde bütün güç bizzat kendi elleriyle baskı ve şiddet uygulayan insanlarda, kısacası poliste, orduda hizmet verenlerdedir; özellikle de ordudadır, çünkü polis ancak ordunun arkasında olduğunu hissederse hareket eder.

Peki öyleyse bu iyi insanları, hiçbir çıkarları olmadığı halde, kendilerine emredilen böylesine korkunç işleri kendi elleriyle yapmaya zorlayan nedir, bütün bu iyi insanların böylesine hayret verici bir yanılgıya düşmelerine, kendilerine bir faydası olmayan, hatta zararlı ve eziyetli olan mevcut düzenin, korunması gereken düzen olduğuna inanmalarına ne sebep olmuştur?

Onları böylesine hayret verici bir yanılgıya kim düşürmüştür?

Bu insanlar kendi vicdanlarına aykırı, kendileri ve nüfusun onda dokuzunu oluşturan kendi sınıfları için zararlı ve canice şeyler yapmaları gerektiğine kendi kendilerine inanmış olamazlar.

Birçok farklı askere "Tanrı Yasası 'öldürmeyeceksin' derken nasıl insanları öldürebilirsin," diye sordum. Akıllarına bile getirmek istemedikleri bu soruyla onları hep sıkıntılı ve mahcup bir duruma sokmuşumdur. Bu yasanın bağlayıcı olduğunu biliyorlardı, ama zorunlu askerlik hizmetinin de bağlayıcı olduğunu biliyorlardı, yine de hiçbir zaman bu görevler arasında bir çelişki olabileceğini düşünmemişlerdi. Aldığım tereddütlü cevapların içeriği hep otoritenin emriyle savaşta adam öldürmenin ya da bir suçluyu idam etmenin öldürme yasağına girmediğiydi. Tanrı'nın yasasında böyle bir ayrımın yapılmadığını söylediğimde; kardeşliğin, yapılan hakaretleri bağışlamanın, sevginin Hıristiyan öğretinin bir gereği olduğunu ve herkes için zorunlu olduğunu, Hıristiyan öğretinin hiçbir durumda cinayetle bağdaşamayacağını anımsattığımda halktan çoğu kimse bana hak veriyor ama diğer yandan da şu soruyu soruyorlardı: "Öyleyse, nasıl oluyor da hükûmet [onlara göre hükûmet hiçbir suretle yanılmazdı] orduyu savaşa gönderiyor ve suçluları idam ediyor?" Onlara hükûmet böyle emirler vermekle kötü bir şey yapmış oluyor dediğimde, muhatabım daha çok şaşırıyor ya da bana kızıyordu.

"Buna izin veren bir yasa bulmuş olmalılar. Piskoposlar her halde sizden daha bilgili kimselerdir," diye cevap verdi bir gün bir Rus asker. Ve bu sözleri söyledikten sonra yetkililerin, ecdadının, çarların ve çarların vârislerinin milyonlarca insanın ve kendisinin orduda hizmet etmesini sağlayan bir yasa bulmuş olduklarını düşünerek kendini rahatlamış hissetti, aynı zamanda kendisine bir bilmece, kurnazca bir soru sorduğuma kanaat getirdi.

Hıristiyan âleminin bütün insanları kesin olarak İncil'de de belirtildiği gibi geleneklere, vahiylere ve vicdanlarına göre cinayetin, insanın işleyebileceği en büyük günah olduğunu ve bu suça istisnalar getirilemeyeceğini, başka bir deyişle öldürmenin bazıları için günah sayılıp bazıları için sayılamamasının mümkün olmadığını bilirler. Herkes öldürmenin günah olduğunu bilir, öldüren kim olursa olsun öldürmek her zaman günahtır; aynen zina, hırsızlık ya da başka bir günah

gibi. Bununla birlikte insanlar çocukluklarından itibaren öldürmenin yalnız kabul gördüğünü değil ruhanî rehberleri olarak gördükleri ve Tanrı tarafından tayin edildiğine inandıkları kişiler tarafından kutsandığını görürler; aynı zamanda ruhanî olmayan liderlerinin de büyük bir rahatlıkla öldürme emri verdiklerini, hatta öldürücü silâhları gururla taşıdıklarını ve ülke hukuku ve Tanrı Yasası adına herkesin cinayetlere katılmasını istediklerini görürler. İnsanlar burada bir çelişki olduğunu hissederler, ama bunu çözemedikleri için, bu çelişkinin sadece görünüşte olduğunu ve bilgisizliklerinden kaynaklandığını sanırlar. İnançları bu çelişkinin apaçıklığı ve bayağılığı karşısında daha da pekişir.

İnsanlar uygarlığın önde gelenlerinin, aydın sınıfların İsa'nın Yasası ve cinayet gibi birbirine bu denli ters düşen iki ilkeyi böylesi bir güvenle birarada vaazedebileceklerini hayal bile edemiyorlar: Hıristiyan yasalarının mükellefiyetini ve cinayeti. Henüz bozulmamış, sıradan bir genç, bilge ve kutsal olarak gördüğü insanların herhangi bir amaç uğruna kendisini kandıracak kadar vicdansız olabileceklerini tasavvur edemeyebilir. Ama ne yazık ki kendisine her zaman yapılmış olan ve halen de yapılan budur. Bunun yapılmasının birinci nedeni, ahlâkî ve dinî sorunları kendileri inceleyecek kadar boş zamanı olmayan bütün emekçilerin kafalarına, çocukluklarından itibaren örneklerle ve öğretimle işkence ve cinayetin Hıristiyanlıkla bağdaşabileceğine dair düşünceler sokulmasıdır, bunlar devletin bazı belirli amaçları uğruna yalnız makûl bulunmakla kalmayıp kullanılması gerekli yöntemler olarak sunulmasıdır; ikinci nedeni ise, orduya gerek gönüllü olarak gerek zorunlu askerlik hizmeti nedeniyle girmiş olan bazı kimselere kendi elleriyle işkence yapmalarının ve cinayet işlemelerinin kutsal bir görev olduğu, hatta övgüye ve ödüle değer bir kahramanlık olduğunun telkin edilmesidir.

Bütün insanları kuşatmış bu genel yalan günümüzde çocukların zorunlu eğitimine konulmuş bütün ilmihâllerde ya da bunlara benzer kitaplarda öğretilmektedir. Bu kitaplarda şiddetin, yani hapis cezasının ve infazların ya da savaşlarda

ve içsavaşlarda –mutlak monarşi ya da meşrutiyet, konvansiyon, konsüllük, Birinci ya da Üçüncü Napolyon ya da Boulanger İmparatorluğu, cumhuriyet ya da komün fark etmez– mevcut toplumsal düzeni korumak ve sürdürmek amacıyla cinayet işlemenin tamamen meşru olduğu ve bunun ne ahlâkla ne de Hıristiyanlıkla çelişmediği öğretilmektedir.

Okullarda kullanılan bütün ilmihâllerde ve kitaplarda bu yazılmaktadır. Ve insanlar buna öylesine inandırılmıştır ki, bundan bir an bile kuşku duymadan bu inançla büyüyor, yaşıyor ve ölüyorlar.

Bu, bütün insanlara aşılanan genel bir yalandır, ama bir de mevcut düzeni korumak ve sürdürmek için gereken zulmü yapan ya da cinayetleri işleyen askerlere ya da polislere özgü özel bir yalan vardır.

Bütün askerî yasalarda şu ya da bu sözlerle ifade edilen şeyler Rus askerî yasasında da bulunmaktadır:

> Madde 87- Komutanın verdiği emirlere itiraz etmeden titizlikle uyulacaktır; yani verilen emirler, emirlerin iyi ya da kötü oldukları ya da yerine getirilmelerinin mümkün olup olmadığı düşünülmeden yerine getirilecektir. Emrin sonucundan yalnızca komutan sorumludur.
>
> Madde 88- Ast durumundaki kişinin komutanının verdiği emre uymaması, ancak [burada açıkça Tanrı Yasası'nı ihlâl ettiği durumda diyeceğini sanıyorsunuz, ama yanılıyorsunuz] bu emre itaat etmesi halinde *hükümdara ettiği sadakat yeminini* açıkça ihlâl ediyorsa söz konusudur.

Bu yasanın belirttiğine göre, kişi eğer asker ise komutanın verdiği her emri istisnasız yerine getirmeli ve getirebilmelidir; oysa bu emirler özellikle cinayet işlemekle ilgilidir, buna göre asker bu emirleri yerine getirerek bütün insanî ve ilahî yasaları ihlâl etmeli ama tesadüfen iktidarda bulunan kişiye belirli bir süreliğine yapmış olduğu sadakat yeminini ihlâl etmemelidir.

Rus askerî yasasında bunlar yazıyor, başka sözcüklerle aynı şey bütün askerî yasalarda da geçiyor. Başka türlüsü de olamaz. Çünkü gerçekte ordunun ve devletin bütün gücü,

herhangi bir otoritenin verdiği görevlerin, insanları Tanrı'ya ve kendi vicdanlarına karşı görevlerinden muaf kılacağı kandırmacasına dayanmaktadır.

Demek ki aşağı tabakadan insanların inancının temelinde onlar için ölümcül de olsa mevcut düzenin var olması, işkenceyle ve cinayetle korunması ve sürdürülmesi gerektiği düşüncesi mevcuttur.

Bu inanç yüksek tabakanın bilinçli olarak alt tabakaya aşıladığı yalana dayanmaktadır.

Zaten başka türlüsü de olamaz. Aşağı tabakadan çok sayıda insanın kendi kendilerine eziyet etmelerini, kendi kendilerini ezmelerini ve vicdanlarına ters düşen işleri yapmalarını sağlamak için onları kandırmak gerekiyordu. Ve bu uygun biçimde yapıldı.

Çok değil, birkaç gün önce bu edepsiz yalanın açıkça söylendiğine tekrar tanık oldum, ve böylesine basit, böylesine ihtiyatsız davranılmasına şaşırdım.

Kasım ayının başıydı, Tula kentinden geçiyordum, belediyenin kapısında bir kez daha, benim için hiç de yabancı olmayan bir kalabalığın toplandığını gördüm, çıkan gürültüye erkeklerin sarhoş sesleri, annelerin ve eşlerin ağlayıp sızlanmaları karışıyordu. Askere alınacakların seçimi yapılıyordu.

Her zaman olduğu gibi, bu sahneyi kaçırmak istemedim; büyülenmiş gibi buna çekildiğimi hissettim. Bir kez daha kalabalığın içine karıştım, baktım, sorular sordum ve bir kentin ortasında güpegündüz böylesine büyük bir suçun serbestçe işlenebilmesine şaşırdım.

Her yıl olduğu gibi, 1 Kasım'da yüz milyonluk Rusya'nın bütün kasaba ve köylerinden *starest*'ler (ihtiyar heyeti üyeleri) listeye yazılmış insanları, çoğu zaman kendi evlâtlarını toplayarak kente getirirler. Yolda, askere gidecek olanlar, büyükleri tarafından engeilenmeden içki içerler, çünkü böylesine çılgınca bir angarya için, sadece duygusuz bir yıkım aletine dönüşmek için karılarını, annelerini, kendileri için değerli olan her şeyi terk etmek, şarap içerek sarhoş olunmazsa katlanılmaz bir acıdır.

Nitekim kızaklarla yol aldılar, içki içerek eğlendiler, sövüp saydılar, şarkı söylediler, itişip kakıştılar, hanlarda gecelediler. Sabah yeniden içerek sarhoş oldular ve nihayetinde belediyenin önünde toplandılar.

Kimisi yeni gocuklarıyla, boyunlarında örülmüş atkılarıyla, sarhoşluktan şişmiş gözleriyle orada öylece duruyor, kimisi kendilerini tahrik etmek için vahşice çığlıklar atıyor, kimisi de sessiz ve düşünceli bir şekilde kapının önünde gözyaşları döken eşlerin ve annelerin arasında sıralarını bekleyerek itişiyorlardı (tam da askere alınma, kısacası muayene edilerek karargâha gönderilme gününe rast gelmiştim); bir başka bölümü de askerlik şubesinin holüne yığılmıştı.

Şubenin içinde işler çok çabuk yürüyordu. Kapı açıldı ve bekçi Pyotr Sidorov'u çağırdı. Pyotr Sidorov önce ürperdi, sonra haç çıkartarak camlı bir kapıdan askere alınacak olanların soyundukları küçük bir odaya geçti. O sırada askerlik hizmeti yapmaya uygun olduğu açıklanan ve muayene odasından çeneleri titreyerek çıplak halde Pyotr Sidorov'un bir arkadaşı alelacele giyiniyordu. Sidorov arkadaşının askere alındığını duymuştu, zaten askere alındığı arkadaşının yüzünden belliydi. Ona bir şeyler sormak istedi, ama ona acele etmesini ve çabucak soyunmasını emrettiler. Gocuğunu çıkardı, botlarını ayaklarının yardımıyla çıkardı, daha sonra yeleğini de çıkardı, gömleğini başından sıyırdı; kaburgaları ortaya çıkmıştı, bütün vücudu ürperdi; şarap, tütün ve ter karışımı bir koku yayarak muayene salonuna girdi, orada ellerini nereye koyacağını bilemeden durdu.

Salonda Çar'ın yaldız çerçeveli büyük boy üniformalı ve nişanlı bir portresi asılı duruyordu, köşede de gömlekli ve başında dikenli tacı ile İsa'nın küçük bir portresi asılıydı. Salonun ortasında üzerinde uydurma kâğıtların yanı sıra adaleti temsil eden bir kartal figürü monte edilmiş üçgen bir biblonun bulunduğu yeşil çuha örtülü bir masa duruyordu. Masanın etrafında kendilerinden emin ve sakin bir şekilde yetkililer oturmuştu. Biri sigara içiyor, diğeri ise dosyaları karıştırıyordu. Sidorov içeri girer girmez, bekçi yanına yak-

laştı ve onu boy ölçeğinin altına soktu, aniden çenesini kaldırdı ve ayaklarını düzeltti. Ağzında sigarası olan adam yaklaştı, bu adam doktordu, askere alınacak gencin yüzüne bakmadan iğrenerek vücuduna dokundu, ölçtü, kulağını dayayıp dinledi, bekçi aracılığıyla ağzını açtırdı, ona soluk alıp vermesini, konuşmasını emretti. Biri de bir şeyler yazıyordu. En sonunda bir tek kez bile gencin yüzüne bakmadan "Tamam! Bir sonraki" dedi. Ve yorulmuş bir havayla yerine oturdu. Askerler yine genç adamı dürterek acele etmesini söylüyorlardı. Genç adam elinden geldiği kadar hızla gömleğini başından geçirdi, pantolonunu aceleyle giydi, botlarını ayağına geçirdi, atkısını, kepini aradı, gocuğunu koltuğunun altına aldı, onu yeniden konsey salonuna getirerek ötekilerden bir sıra ile ayrılmış yere koydular. Orada askerliğe elverişli asker adayları bulunuyordu. Bir başka uzak taşra kentinden gelip asker olan onun gibi bir köy delikanlısı, elinde süngülü tüfeğiyle, aklından kaçma düşüncesini geçirir diye onu deşmeye hazır bir vaziyette, gözetim altında tutuyordu.

Bu esnada babalardan, annelerden ve eşlerden oluşan ve kolluk kuvvetleri tarafından itilen kalabalık kimin askere alındığını kimin alınmadığını öğrenebilmek için kapı önüne yığılmaktaydı. Çürüğe çıkmış biri çıkarak Pyotr'un askere alındığını haber verdi, aynı anda Pyotr'un genç karısının çığlığı duyuldu, "askere alınma" ifadesinin asker karısı için anlamı dört ya da beş yıl ayrılık, hizmetçilik ya da fahişelik demekti.

Bu sırada arabayla başkalarından farklı bir giysi içinde, uzun saçlı bir adam geldi; şubenin kapısına yaklaştı. Kolluk kuvvetleri kalabalık arasından ona yol açtılar. Bu, askere alınanlara yemin ettirmek için gelen "peder"di. İsa'nın özel ve ayrıcalıklı hizmetkârı olduğuna inandırılan ve çoğu zaman çevresini kuşatan yalanı görmeyen bu "peder" yeni askere alınanların bulunduğu salona girdi. Brokarlı bir örtüyü giysi yerine üzerine geçirdi, uzun saçlarını geri attı, sonra yemin etmeyi yasaklayan aynı İncil'i açtı. Haçı; İsa'nın, bu sözde hizmetkârının yapılmasını buyurduğu şeyi yapmadığı

için gerildiği aynı haçı eline aldı ve bunları kitap rahlesi üzerine koydu. Bütün bu mutsuz, savunmasız ve kandırılmış zavallı genç insanlar onun emin ve alışılmış bir tonla söylediği yalanı onun ardından tekrar ediyorlardı.

O okuyor gençler de tekrar ediyordu:

"Her şeye kâdir Tanrı adına ve onun kutsal İncil'i adına" vs., "savunacağıma", yani bana öldürmemi emredecekleri herkesi öldüreceğime, ve mevkileri koruyabilmek için kardeşlerime baskı yapılmasına ve suç işlenmesine ihtiyaç duyan tanımadığım insanların bana emredecekleri her şeyi yapmaya ant içiyor ve söz veriyorum. Askere alınan bütün gençler düşünmeden bu tüyler ürpertici sözleri tekrar ettiler. Sonra bu sözde "peder" görevini doğru bir şekilde yaptığından emin, vicdanen rahat bir şekilde çekip gitti. Oysa kandırılmış bu gençler söylemiş oldukları bu aptalca ve anlaşılmaz sözlerin bütün askerlik hizmeti boyunca kendilerini her türlü insanî yükümlülükten muaf tutacağına, bunun yerine yeni ve sert yükümlülükler, yani askerî yükümlülükler getireceğine inandılar.

Bu herkesin gözü önünde açıkça yapılmaktadır, hiç kimse de kandıranlara ve kandırılmış olanlara, "Bir düşünün, bu yalnız vücudunuzu değil ruhunuzu da mahveden en çirkin, en büyük yalandır," diye bağırmıyor.

Bunu hiç kimse yapmıyor. Tersine, işlem sona erdikten sonra albay yeni askere alınanlarla alay edercesine kendinden emin tavırlarla kandırılmış, sarhoş gençlerin bulunduğu salona girdi ve onları askerî tarzda selâmladıktan sonra şöyle dedi: "Merhaba genç arkadaşlar, Çar'ın ve ordunun hizmetine girdiğiniz için hepinizi tebrik ederim." Orada bulunan akşamdan kalma zavallılar da içkiden kalınlaşmış sesleriyle (birilerinin kendilerine daha önceden çıtlattığı gibi) anlaşılmaz birkaç sözle memnuniyetlerini ifade ettiler.

Dışarıda babalardan, annelerden, eşlerden oluşan kalabalık hâlâ kapının önünde bekliyordu. Kadınlar gözleri ağlamaktan kızarmış halde gözlerini kapıya dikmiş bakıyorlardı. Kapı en sonunda açıldı, askerlik için uygun bulunan gençler

sendeleseler de cesur görünmeye çalışarak çıkıyorlardı. Pyotr, Vanya ve Makar aileleriyle göz göze gelmemeye, onlara bakmamaya çaba gösteriyorlardı. Birden annelerin ve kadınların çığlıkları ve ağlamaları etrafta çınladı. Kimileri onları kucaklayarak ağlıyordu, kimileri kendilerini tutuyordu, kimileri de onları teselli ediyordu. Anneler ve kadınlar şimdi artık üç, dört, beş yıl boyunca onların desteği olmadan, onlarsız kalacaklarını biliyorlardı, bu nedenle yüksek sesle haykırıyor, ağlayıp sızlanıyorlardı. Babalar pek konuşmuyordu. Sadece yazıklanma manasına gelen sesler çıkarıyor ve içlerini çekiyorlardı. Büyütmüş ve yetiştirmiş oldukları yardımcılarının artık uzağa gideceklerini ve onları uzun süre göremeyeceklerini, geriye döndüklerinde ise artık gittikleri zamanki gibi iyi ve çalışkan çiftçiler olmayacaklarını, çoğu zaman kibirli ve ahlâksız kişiler olarak onların sade yaşamlarına ayak uyduramayacaklarını biliyorlardı.

Sonunda kalabalık, kızaklara binerek art arda ana yoldan aşağı doğru hanlara ve tavernalara akmaya başladı; şarkılar, ağlayışlar, sarhoş çığlıkları, anne ve eşlerin sızlanmaları, akordeon sesleri ve sövüp saymalar daha şiddetli bir şekilde çınlamaya başladı. Paralarını meyhanelerde ve tavernalarda yemeye gidiyorlardı. Buraların geliri de hükûmete akıyordu. Kurbanı oldukları haksızlık duygusunu bastıracak eğlence başlıyordu.

İki üç haftayı evlerinde, çoğu zaman içerek geçiriyorlardı.

Önceden belirlenmiş askere gitme vakti gelince, onları süriler halinde topluyor, bir yerde bir araya getiriyor ve onlara askerî talimler yaptırıyorlar. Öğretmenleri de onlar gibi insanlar, ama bir yıl, ya da iki yıl, ya da üç yıl önce kandırılmış ve alıklaştırılmış insanlar. Onları eğitmenin yolu bellidir: Yalan, alıklaştırma, sopa ve votka. Daha bir yıl geçmeden akıllı, iyi tabiatlı, bedenen ve ruhen sağlıklı olan bu gençler eğitimcileri kadar vahşi yaratıklar olup çıkarlar.

"Peki! Tutuklanmış olan baban kaçmaya kalkarsa ne yapardın?" diye genç bir askere sordum.

Askerlere özgü aptalca bir sesle "Onu süngümle kovalar-

dım" dedi. "Ya kaçarsa" diye sorduğumda da, "O zaman onun üzerine ateş etmem gerekir", diye ekledi; babasının kaçması durumunda ne yapması gerektiğini bilmekten gözle görülür şekilde gurur duyarak.

Bu iyi ve genç insan yırtıcı bir hayvandan daha aşağı duruma getirilmişse, onu şiddet aracı olarak kullanacakların istediği kıvama gelmiş sayılır. Artık hazırdır: İnsan olmaktan çıkmış ve yeni bir şiddet aracı olmuştur.

Bütün bunlar her yıl sonbaharda, bütün Rusya'da, güpegündüz geniş kent meydanlarında, herkesin gözü önünde ve bilgisi ışığında tekrarlanmakta; kandırmaca öylesine zekice, öylesine ustaca yapılmakta ki, herkes bunun bütün iğrençliğini ruhunun derinliklerinde hissetmesine rağmen kendini bundan kurtarıp özgürleşemiyor.

III.

Insanın gözleri, insanlara söylenen bu korkunç yalana karşı bir kez açılınca, her toplumda bulunan Hıristiyanlık dinini, ahlâkını vaazeden insanların, gençlerin eğitimlerinden sorumlu kişilerin ya da sade, iyi, akıllı anne babaların nasıl olup da –bütün Kiliseler ve hükûmetler tarafından da benimsenmiş olan– işkenceyi ve cinayeti insanların varlığı için olmazsa olmaz şart olarak benimsediğine; ve her zaman kardeşlerini öldürmeye hazır insanların bulunduğu ve her birimizin de onlara benzeyebileceği bu toplum içinde, herhangi bir ahlâkî öğretiyi nasıl olup da öğretmeye çalıştıklarına şaşırmadan edemiyor.

Çocuklara, yeniyetmelere, genelde herkese, Hıristiyanlık ruhuna hiç değinmeden, genel kamu yararını korumanın yanı sıra bizim iyiliğimiz için de adam öldürmenin ve her türlü suçu işlemenin zorunlu ve meşru olduğunu, iktidarı elinde bulunduranların iradesi doğrultusunda benzerlerine zulmetmek ve onları öldürmek zorunda olan insanların (bunlardan biri de bizler olabiliriz) bulunduğunu öğretirken, herhangi

bir erdemi nasıl öğreteceksiniz. Eğer iktidarı elinde bulunduranların iradesi doğrultusunda zulmetmek, öldürmek ya da her türlü suçu işlemek caizse, o zaman hiçbir ahlâkî yasa yoktur ve olamaz, burada sadece güçlünün adaletinden söz edilebilir. Aslında toplumumuzda, hayatta kalma mücadelesi teorisiyle aklanan temel öğreti de budur.

Gerçekten de, bir ahlâkî öğreti hangi amaç için olursa olsun adam öldürme zorunluluğunu nasıl kabul edebilir? Bu matematikte ikinin üçe eşit olduğunu kabul etmek kadar imkânsızdır.

Belki ikinin üçe eşit olduğunu bir şekilde kanıtlayabiliriz, ama bu gerçekliği olan bir matematik bilimi olamaz. Aynı şekilde idam ve savaşta adam öldürmek meşru müdafaa nedeniyle ahlâkî görünse de aslında değildir. Her insanın yaşamının kutsal kabul edilmesi bütün ahlâk sistemlerinin birinci ve temel kuralıdır.

Göze göz, dişe diş, cana can öğretisi Hıristiyanlık tarafından bunun için geçersiz kılınmıştır, çünkü bu öğreti yalnızca ahlâksızlığı meşrulaştırmaktadır ve eşitliğin kaba bir tezahürü olması nedeniyle gerçek bir değere sahip değildir. Yaşam ağırlığı ve ölçüsü olmayan, hiçbir şeyle kıyaslanamayacak bir değerdir. İşte bu nedenle bir yaşama karşılık başka bir yaşamın yok edilmesinin hiçbir anlamı yoktur. Ayrıca her toplumsal yasanın amacı yaşamı iyileştirmektir. Bazı insanların yaşamlarının yok edilmesi diğer insanların yaşamını nasıl iyileştirebilir? Bir yaşamın yok edilmesi bir iyileştirme değil intihar niteliğinde bir eylemdir.

Başka bir yaşamı yok etmek, bir kolunu kaybeden bir insanın, başına gelen felâketi gidermek ve adaleti sağlamak için öbür kolunu da kesmesine benzer.

En korkunç suçu, yerine getirilmesi gereken bir görev gibi sunan yalanı bir kenara bırakalım, İsa'nın en çok kınadığı şeyi onaylamak için İsa'nın adını ve otoritesini kullanan iğrenç günahı bir kenara bırakalım, "küçüklerin" yalnız bedenlerini değil, ruhlarını da öldüren rezaletten hiç söz etmeyelim; insanlar nasıl oluyor da, yaşam biçimlerini ve gelişimlerini

kişisel güvenliklerinden bile üstün tuttukları halde, kendini bir ordu üzerine inşa etmiş olan hükûmetin temsil ettiği bu anlamsız, zalim ve kıyıcı gücün aralarında vücut bulmasına izin veriyorlar?

En acımasız haydut çetesi bile böyle bir devlet örgütlenmesinden daha az çekinilecek bir örgütlenme içindedir. Her haydut çetesi liderinin gücü eninde sonunda sınırlıdır, çeteyi oluşturan kişilerin en azından bir parça özgürlükleri vardır, vicdanlarına ters gelen şeyi yapmayabilirler. Ama, disiplinli bir orduyu arkasına alan tam örgütlenmiş bir hükûmette yer alan insanlar için hiçbir engel yoktur. Hükûmette ve orduda yer alan insanların tesadüfen başlarında bulunan Boulanger, Pugaçev, Napolyon gibi bir kişinin emri üzerine işlemeyecekleri iğrenç cürüm yoktur.

Sıkça asker alımlarına, askerî talimlere, manevralara tanık olan, hatta dolu tabancalarıyla dolaşan kolluk kuvvetlerini, süngü takılı tüfekleriyle nöbet tutan askerleri gören; –oturmakta olduğum Kamovniki'de de mütemadiyen olduğu gibi– mermi vızıltılarını, bunlardan hedef tahtasını bulanların çıkarmış olduğu gürültüyü gün boyu dinleyen; kişisel savunmaya yönelik her tür şiddet hareketinin yasak olduğu bir kentin ortasında her tür barutun yanı sıra diplomasız, izinsiz doktorlar tarafından kullanılan kimyasal satışının da serbestçe yapıldığına şahit olan; ve binlerce insanın disiplin altında, tek bir adama tâbi olarak cinayet işlemeyi öğrendiklerini gören bir insan kendine şu soruyu sormadan edemiyor: Güvenliklerine bu kadar önem veren bu insanlar nasıl oluyor da rahatlıkla bütün bunlara katlanıyor ve bütün bunları kabul edebiliyor? Çünkü verdiği zararı ve sebep olduğu ahlâksızlığı hesaba katmasak bile, bundan daha tehlikeli bir şey olamaz. Bu konuda halk –Hıristiyanları, din görevlilerini, insan severleri, ahlâkçıları kastetmiyorum– ama yalnız kendi yaşamlarına, kendi güvenliklerine, kendi çıkarlarına önem veren bütün bu insanlar ne düşünüyor? Bu toplumsal örgütlenme, kimin elinde olursa olsun, işleyecektir. Varsayalım ki günümüzde iktidar ılımlı bir devlet adamının elindedir; ama

yarın bir Biron'un, bir Elisabeth'in, bir Katerina'nın, bir Pugaçev'in, bir I. Napolyon'un ya da III. Napolyon'un eline geçebilir. Hatta günümüzde iktidar ılımlı bir devlet adamının elinde bulunsa dahi, yarın bu adamın yırtıcı bir hayvana dönüşmeyeceği, ya da bu adamın vârisinin bir deli ya da Bavyera Kralı ya da bizim I. Petro gibi yarı deli olmayacağını kim garanti edebilir.

Yalnız devlet başkanı değil, bütün ülkeye yayılmış il yöneticileri, valiler, polis şefleri, komiserler, alay komutanları, başka bir yere tayin edilmeden önce en korkunç suçları işleyebilirler. Nitekim mütemadiyen olan da budur.

İnsan kendini şu soruyu sormaktan alamıyor; nasıl oluyor da daha yüce meseleler için değil de, yalnızca güvenlikleri için kaygılanan insanlar bütün bunları anlayışla karşılıyorlar.

Buna şu şekilde cevap verilebilir: İnsanların hepsi bunları anlayışla karşılamıyor (aldatılmış olan ve itaat eden çoğunluk ise buna hiçbir şekilde ses çıkaramıyor ve sineye çekmek zorunda kalıyor). Böyle bir düzen, sadece toplum içinde avantajlı konumda bulunanlar tarafından hoş görülüyor. Çünkü, devletin ya da ordunun başına bir delinin geçmesi, onlar için, bütün düzenin yok olmasından hep daha az zararlıdır.

Bir yargıç, bir polis komiseri, bir subay, buna hiç aldırış etmeksizin bir Boulanger'nin, bir Pugaçev'in, bir Elisabeth'in yönetiminde ya da bir cumhuriyette, makamında durmaya devam edebilir; ama avantajlı konumunu kendisine sağlayan mevcut düzen yok olursa o zaman konumunu da kaybedeceği kesindir. İşte bunun için, şiddete dayalı düzenin başında kimin olacağı konusu bütün bu insanları pek korkutmaz. Bu insanlar kim olursa olsun ona boyun eğmeye hazırdırlar, sadece düzenin kendisinin yok olmasından korkarlar, bu nedenle çoğu zaman da bilinçsiz olarak hep bu düzeni desteklerler.

Toplumun sözde *elit* tabakasına mensup, kimi yükümlülüklerden muaf insanların Rusya'da, İngiltere'de, Almanya'da, Avusturya'da, hatta Fransa'da bile hiç askerlik yapma mecburiyetleri olmadığı halde katil olma fırsatını kaçırma-

maları inanılır gibi değil. Neden namuslu birer insan olan anne babalar çocuklarını askerî okullara verir? Neden anneler çocuklarına oyuncak olarak özellikle maytaplar, oyuncak silâhlar ve kılıçlar alırlar? (İşin ilginç tarafı köylü çocukları hiçbir zaman askercilik oynamaz.) Neden iyi adamlar, hatta kadınlar militarizmle hiçbir ilgileri olmadığı halde Skobelev' in ve başkalarının kahramanlıklarından söz etmekten büyük sevinç duyar, onları yüceltmek için birbirleriyle yarışırlar? Neden insanlar, örneğin Rusya'nın soylu mareşalleri, mecbur olmadıkları ve bunun için ek bir ücret almadıkları halde, fizikî açıdan yorucu ve manevî açıdan da yıpratıcı bir iş olan asker toplama işinde aylarca çalışırlar? Neden bütün çarlar ve imparatorlar askerî üniforma giyerler? Neden manevralar, tatbikatlar, resmî geçitler yapılır; neden askerlere ödüller dağıtılır, neden generallerin ve fatihlerin heykelleri dikilir? Neden zengin, hali vakti yerinde olan bağımsız insanlar hükümdarların yanında kölelik etmeyi, onların önünde yerlere kadar eğilmeyi, onlara dalkavukluk etmeyi ve özellikle de onların üstünlüklerine inanıyormuş gibi görünmeyi şeref sayarlar? Uzun süredir ortaçağın bâtıl itikatlarına inanmayı bırakmış insanlar neden Kilise kurumunu destekler ve ona ciddî ciddî inanıyormuş gibi davranırlar? Neden bâtıl itikatların yok edilmesi ve halkın aydınlatılması çalışmaları üzerine böylesine hırsla gidilir? Neden yalnız hükûmetler değil ama aynı zamanda üst sınıflar da alt sınıfların cahil kalması için titizlikle çalışırlar? Neden tarihçiler, romancılar, ozanlar yağ çekmeleri karşılığında bir şey elde edemeyeceklerini bilmelerine rağmen çoktan ölmüş olan imparatorları, çarları ve askerî liderleri kahramanlaştırmaya çalışırlar? Neden kendilerine bilim adamı denen adamlar, bütün yaşamları boyunca, halka iktidar tarafından yöneltilen şiddetin aslında şiddet değil de bir hak olduğu üzerine teoriler üretirler?

Toplumsal ve askerî sorunlarla pek ilgisi olmayan bir salon kadınının ya da bir sanatçının işçilerin grevini yerdiğini ve savaşı desteklediğini, her zaman aynı tarafı tuttuğunu ve diğer tarafa saldırdığını görmek şaşılacak bir şey.

Bütün bu insanların, yönetici sınıfların bütün üyelerinin sayesinde ayrıcalıklarının tadını çıkardıkları düzeni neyin yok edeceğini ve neyin koruyacağını içgüdüsel olarak hissettiklerini anladığımız anda artık buna şaşırmayı bırakırız.

Elbette salon kadını, oturup da kapitalistler ve onları koruyan ordu olmazsa kocasının para kazanamayacağını, kendisinin de ne salonu ne de tuvaletleri olacağını düşünmez; ressam da ordu tarafından desteklenen kapitalistlere, tablolarını satmak için ihtiyacı olduğunu aklına bile getirmez, burada içgüdü muhakemenin yerini almıştır; ve en emin rehberdir. Aynı içgüdü, istisnaî durumlar dışında, kendilerinin çıkarına olan politik, dinî, ekonomik kurumları destekleyen bütün insanları yönlendirmektedir.

Üst sınıflardaki insanlar gerçekten kendilerine sırf çıkar sağladığı için bu düzeni destekleyebilirler mi? Bu düzenin akla aykırı olduğunu, insanın ahlâkî gelişim seviyesine, kamuoyunun beklentilerine artık cevap vermediğini ve tehlikelerle dolu olduğunu görmezden gelemezler. Yönetici sınıftaki iyi, namuslu, akıllı insanlar bu çelişkilerden rahatsızlık duymadan edemezler ve kendilerini tehdit eden tehlikeyi görürler. Alt sınıflardaki milyonlarca insanın, cezalandırılma korkusuyla açıkça kötü olan kaba kuvvet kullanma ve öldürme işlerini gerçekleştirirken vicdanının rahat olması gerçekten mümkün mü? Aslında, karmaşık hükûmet örgütlenmesi onlardan bu davranışlarının akla ve doğaya ne kadar aykırı olduğunu gizlememiş olsaydı, ne sınıflardan biri ne de diğeri körleşmez ve davranışlarının çılgınca şeyler olduğunu görmezden gelmesi mümkün olmayabilirdi;

Bu çılgınlıkların herhangi birinin gerçekleştirilmesine o kadar çok kışkırtıcı, yardakçı, ilgisiz insan katılıyor ki, bu çılgınlığa katılanların hiçbiri kendini ahlâkî bakımdan sorumlu hissetmiyor, böylece bu çılgınlıklar örtbas edilmiş oluyor.

Sorumluluğu daha çok insana yaymak amacıyla, cinayete tanık olmuş bütün insanların cansız kurbana bir kez daha vurmaları katiller arasında yaygın bir gelenektir. Aynı ilke değişik biçimlerde toplumsal düzende bütün cürümlerin iş-

lenmesi sırasında da uygulanır, bu olmazsa hiçbir hükûmet varlığını sürdüremez. Devleti yönetenler çıkarlarının gerektirdiği suçları işlerken, daima bu suça çok sayıda yurttaşın katılmasını sağlamaya çalışırlar.

Son zamanlarda, yurttaşların mahkemelere jüri üyesi olarak çağrılmalarıyla, orduya asker olarak çağrılmalarıyla, yerel yönetimlere seçmen ya da yasa koyucu kurullara üye olarak çağrılmalarıyla bu gerçek gün gibi açığa çıkmıştır.

Aynen sorgun dalından örülmüş bir sepette olduğu gibi uçlar o kadar iyi gizlenmiştir ki, bulabilmek çok zordur, devlet düzeninde işlenen suçların sorumlulukları o kadar iyi gizlenmiştir ki, insanlar korkunç işleri gerçekleştirirken bunda bir sorumlulukları olduğunu görememektedirler.

Eski zamanlarda zorba hükümdarlar işledikleri suçlardan dolayı suçlanırdı, oysa günümüzde Neron yönetiminde bile söz konusu olmayacak türden, alçakça cinayetler işleniyor; ve yine de suçu üstlenecek birileri bulunamıyor.

Birileri bunu istedi, ikincileri niyet etti, üçüncüleri tutanağa geçirdi, dördüncüleri kararını verdi, beşincileri onayladı, altıncıları emrini verdi, yedincileri de yerine getirdi. Kadınları, yaşlıları ve masumları öldürüyorlar, asıyorlar, kılıçtan geçiriyorlar, aynen şu yakınlarda bizde, Rusya'da Yuzovski'nin fabrikasında yapılanlar gibi; ya da bütün Avrupa ve Amerika'da anarşistlere ve mevcut düzeni değiştirmeye kalkan devrimcilere yapılanlar gibi, yüzlerce, binlerce insana silâh çekiliyor, onca insan öldürülüyor, asılıyor; ya da savaşta yapıldığı gibi milyonlarca insan katlediliyor; ya da, her zaman yapıldığı gibi insanlar hapishane hücrelerine tıkılarak ya da kışlalarda kaba askerlik ortamına sokularak ruhları öldürülüyor, bundan da hiç kimse sorumlu değil.

Toplumsal piramidin en alt basamağında askerler, tüfekleriyle, tabancalarıyla, kılıçlarıyla insanlara işkence ediyor ve öldürüyorlar, bir yandan da bu kaba kuvvetle ve bu cinayetlerle insanları orduya girmeye zorluyorlar, bu davranışlarının sorumluluğunun da sadece kendilerine emir veren komutanlara ait olduğundan bütünüyle eminler.

Toplumsal piramidin en üst basamağındaki, ya Tanrı'nın lütfu ile ya da yönettikleri toplum sayesinde iktidara gelmiş çarlar, başkanlar, bakanlar ve parlamenterler bu işkenceleri, bu cinayetleri, bu silâh altına almaları emrediyorlar, Tanrı' nın ve toplumun kendilerinden bu emrettikleri şeyleri istediğinden o kadar eminler ki, bu yüzden bir sorumluluk duymuyorlar.

Üst ve alt basamak arasında bu zorbalıkları, cinayetleri ve silâh altına alımları idare edip denetleyen bir ara sınıf vardır, bu sınıf da kendi sorumluluğunun kısmen üstlerinin emirleriyle, kısmen de bu emirlerin toplumsal piramidin alt basamağında bulunanlar tarafından talep edilmesi nedeniyle ortadan kalktığından tamamen emindir.

Devlet düzeninin iki uç noktasında yer alan emreden otorite ile emirleri yerine getiren otorite bir zincirin iki halkası gibi birbirine bağlıdır, birbirini karşılıklı olarak destekler.

İşlenmiş suçların bütün sorumluluğunu üzerine alacak bir insan ya da insanların bulunacağına dair inanç olmasaydı, tek bir asker bile kaba güç kullanmak ya da öldürmek için elini bile kaldırmazdı. Bunun bütün bir halk tarafından istendiği inancı olmasaydı, hiçbir imparator, hiçbir kral, hiçbir devlet başkanı, hiçbir meclis bu zorbalıkları ve bu cinayetleri emretmeye cesaret edemezdi. Üst tabakalarda bütün sorumlulukları üzerlerine alan ve alt tabakalarda da bunları kendi yararları için isteyen insanlar bulunduğu inancı olmasaydı, yönetenler ile askerler arasındaki ara sınıflarda bulunan insanlardan hiçbiri bu işleri idare edip denetlemeye cesaret edemezdi.

Tanık olmuş olduğum olayda olduğu gibi, devlet düzeni öyle bir şekilde örgütlenmiştir ki, toplumsal piramidin hangi basamağında bulunursa bulunsun, her bir insanın sorumsuzluk seviyesi aynıdır. İnsan bu piramidin ne kadar üst basamağında ise, o kadar aşağıdan gelecek olan isteklerin etkisi altındadır ve yukardan gelecek emirlerin etkisine o kadar az tâbidir, bunun tersi de geçerlidir.

Devlet düzeni ile birbirlerine bağlı tüm insanlar kendileri

tarafından yapılan işlerin sorumluluğunu daima başkalarının üzerlerine atarlar. Askere alınan köylü sorumluluğu, okullardan subay olarak çıkmış soyluların ya da tüccarların üzerine; subay sorumluluğu, valilik görevini yürüten soylunun üzerine; vali sorumluluğu bakanlık görevini üstlenen devlet memurunun ya da soylu birinin oğlunun üzerine, bakan da sorumluluğu çarın görevlerini üstlenen Çarlık Meclisi üyelerinin üzerine, çar da sorumluluğu bir daha herkesin üzerine, devlet memurlarına, soylulara, tüccarlara, köylülere atar; iş bununla da kalmaz, insanlar bu yolla yaptıklarının sorumluluğunu başlarından atmanın yanı sıra ahlâkî sorumluluk bilinçlerini de yitirirler. Bir devlet örgütlenmesi içinde biçimlenirken kendilerini ve birbirlerini tıpkı "yıldızlar gibi" eşit olmadıklarına bıkıp usanmaksızın öylesine inandırmaya çalışırlar ki, sonuçta buna ciddî ciddî kendileri de inanmaya başlarlar. İçlerinden bazılarına basit insanlar olmadıkları, başkalarına benzemeyen, özellikle saygı görmesi, yüceltilmesi gereken özel insanlar oldukları inancı verilir; diğerlerine ise, eldeki bütün imkânlar kullanılarak, diğer bütün insanlardan daha aşağı insanlar oldukları, bu nedenle yetkililerin verecekleri emirlere itiraz etmeden boyun eğmeleri telkin edilir.

İşte bu eşitsizlik, hepsinin de ötesinde, özellikle birilerinin yüceltilirken diğerlerinin aşağılanması, mevcut yaşam biçiminin tüm akıl almazlığı ve bir grup insan tarafından diğerlerinin aldatılması zulmü ve suçuna insanın gözlerini kapatma kapasitesine dayanmaktadır.

Kendilerine özel, doğaüstü bir azamete ve öneme haiz oldukları telkin edilmiş bazıları, bu hayalî yücelikle o kadar kendilerinden geçmişlerdir ki yapmış oldukları işlerdeki sorumluluklarını görmez hale gelmişlerdir. Öte yandan diğer insanlar da bir hiç olduklarına, her konuda üstlerine boyun eğmek zorunda olduklarına inandırılırlar, bu sürekli aşağılanma sonucunda bu insanlar tuhaf bir kölelik sarhoşluğuna kapılırlar, bu sarhoşluğun etkisinde davranışlarının önemini göremezler ve sorumluluk bilinçlerini kaybederler. Kısmen başta bulunan yetkililere tâbi olan, kısmen de kendilerini

yetkili olarak gören, aynı anda hem iktidar hem de kölelik sarhoşluğu içinde bulunan ara sınıf insanları, bu şekilde bilinçlerini yitirirler.

Bir resmî geçit sırasında kendi değerinin farkında olan bir üst düzey komutanına, gösterişli ve süslenmiş atların üzerindeki parlak üniformalarıyla, göğüslerinde madalyalarıyla kendisine eşlik eden erkânına bir göz atmak, ahenkli ve tumturaklı trompet sesleri arasında bu komutanın sanki kölelikten neredeyse taş kesilmiş askerî birliğin önünden geçerken askerlerin hep birden silâhlarını uzatışlarını görmek bile en yüksek derecede sarhoşluk durumunda bulunan bu komutanın, ara sınıf subayların ve askerlerin o anda başka koşullarda asla hayal bile edemeyecekleri suçları işlemeye yatkın hale geldiklerini anlamaya yeter.

Bununla birlikte, bu tür resmî geçitler, tören alayları, dinî törenler, taç giyme törenleri sayesinde insanların hissettiği sarhoşluk şiddetli ve geçici bir durumdur, ama çarından iktidara tâbi olmuş ve kölelikten alıklaşmış köşe başındaki polisine kadar iktidarın herhangi bir kısmını elinde bulunduran insanlardaki gibi kronikleşmiş daha başka sarhoşluk durumları da vardır. Bu ikinci durumda olanlar köleliklerini meşrulaştırmak için, bütün kölelerin yaptığı gibi en büyük değeri ve en büyük onuru itaat ettikleri kişilere verirler.

Bir devlet örgütlenmesi içinde biraraya gelerek gönül rahatlığı içinde vicdanlarına aykırı işler gerçekleştiren insanların hüneri, asıl olarak insanların eşit olmadığı yalanına ve bunun sonucunda meydana gelen iktidar ve kölelik sarhoşluğuna dayanıyor.

Bu sarhoşluğun, iktidar ve kölelik sarhoşluğunun etkisi altında bulunan insanlar kendilerini gerçekte oldukları gibi değil, yani insan olarak değil özel varlıklar –soylular, tüccarlar, valiler, yargıçlar, subaylar, çarlar, bakanlar, askerler– olarak görürler. Başka bir deyişle, alışılmış insanî görevlerinden çok tüccar, vali, yargıç, subay, çar, bakan, asker olarak –nüfuz sahibi oldukları– diğer tuhaf görevlerine bağlıdırlar.

Böylelikle, orman ile ilgili dava açan büyük toprak sahi-

binin bu şekilde davranmasının nedeni, kendisini komşuları olan köylülerle aynı yaşam hakkına sahip basit bir adam olarak görmeyip soylu bir büyük toprak sahibi olarak görmesinden ve iktidar sarhoşluğunun etkisi altında kendini şikâyetçi köylülerin hakaretine uğramış hissetmesindendir. İşte sırf bu nedenle, sonuçlarını düşünmeden kendi sözde haklarının korunması için dilekçe vermiştir.

Aynı şekilde yargıçlar da ormanın mülkiyetini haksız bir biçimde toprak sahibine vermişlerdir, bunu da, kendilerini diğer insanlar gibi hissetmediklerinden, sadece gerçeğin doğrultusunda hareket edecekleri yerde, hem kendilerini yanılmaz bir adaletin temsilcileri olarak görmenin verdiği iktidar sarhoşluğunun etkisi altında, hem de yasa denilen bir kitabın bazı maddelerini uygulamakla yükümlü olduklarına inanmanın verdiği kölelik sarhoşluğunun etkisi altında yapmışlardır. Aynı şekilde bu meseleye katılmış olan dilekçeyi tasdik eden otoritenin en üst yetkilisinden, silâh altına alma oturumlarına başkanlık eden askerî yetkiliden, askere alınanları kandıran papazdan, kardeşlerinin üzerine ateş etmeye hazır en son askere kadar bütün diğer kişiler iktidar ve kölelik sarhoşluğunun etkisi altında kendilerinin geleneksel karakterler olduklarına inanırlar. İşte bu nedenle bunların hepsi, geçmişte yapılmış olanı tekrarladılar, ve önlerinde bulunan işi de yapmaya hazırlanıyorlar, bunun tek nedeni de kendilerine ve diğerlerine olduğu gibi yani insan olarak değil de başka türlü görünmeleridir. İçlerinden hiçbiri şu soruyu; vicdanının reddettiği pis bir işe katılıp katılamayacağı sorusunu kendi kendisine sormaz, tersine her biri kendisine özel bir misyon verildiğine inanır: Biri meshedildiğine ve çar olarak yüz milyon insanın mutluluğunun sorumluluğunu taşıyan özel bir varlık olduğuna; bir diğeri soyluluğun temsilcisi olduğuna, bir başkası papazlık sırrıyla özel bir lütfa nail olduğuna; bir başkası asker olarak yemin etmekle, kendisine emredileni düşünmeden yerine getirmek zorunda olduğuna inanır.

Bütün bu insanlar ancak içinde bulundukları hayalî mev-

kilerden doğmuş olan iktidar ve kölelik sarhoşluğunun etkisinde kalmak suretiyle yaptıkları şeyleri yapabilirler. İnsanlar bir çar, bir bakan, bir vali, bir yargıç, bir soylu, bir büyük toprak sahibi, bir mareşal, bir subay, bir asker unvanının gerçek ve önemli olduğuna bütünüyle inanmamış olsalardı, bu insanlardan bir teki bile şimdi gerçekleşmekte olan böylesi pis işlere katılmayı, dehşete kapılmadan ve utanç duymadan düşünemezdi.

Yüzlerce yıldır gelenek haline gelmiş, çağlar boyunca benimsenmiş, özel adları ve giysileri ile farkları ortaya konulmuş, dahası çeşit çeşit törenle tasdik edilmiş olan bu mevkiler insanlara kendilerini öylesine kabul ettirmiş ki, insanlar olağan yaşam koşullarını unutarak kendilerini ve başkalarını yalnızca gelenekselleşmiş mevkilerine bakarak değerlendirecek duruma gelmişler.

Akıl sağlığı gayet yerinde olan yaşlı bir adam, üzerine sırf bir süs eşyası taktılar ya da gülünç bir giysi geçirdiler diye, ya da frakının arkasına anahtar deseni işlendi ya da yalnızca cici bir kıza yakışabilecek mavi bir şerit geçirildi ve kendisine generalsin, mabeyincisin, Andreya madalyalı şövalyesin, ya da buna benzer bir başka zırvalık dendi diye birden kendini bir şey sanan kibirli, kurumlu ve hatta mutlu biri olup çıkar; tersine umduğu süsü ya da unvanı elde edemezse ya da kaybederse, yataklara düşecek kadar mutsuz ve içe kapanık biri olur çıkar. Ya da, bir o kadar çarpıcı bir biçimde, tamamen sağlıklı, genç, özgür ve hiçbir şeye bağımlılığı olmayan biri, kendisini sırf sorgu yargıçlığına atadılar diye, zavallı bir dul kadını gizlice şarap sattığı için ve bu yolla hazineye 25 rublelik bir zarar verdiği için hapse tıkar ve onu küçük çocuklarından ayırır; bunun için de en ufak bir vicdan azabı bile duymaz. Ya da, daha şaşırtıcı olanı, diğer bütün durumlarda duyarlı ve iyi kalpli olan bir adam, üzerine bir üniforma geçirilip göğsüne bir rozet takılarak kendisine jandarma ya da gümrük muhafızı olduğu söylendi diye insanların üzerine ateş etmeye başlar, bundan dolayı ne kendisi ne de çevresindekiler onu sorumlu tutmazlar, tersine ateş etme-

mesi halinde onu suçlu göreceklerdir. İdam cezası veren yargıçlardan ve jüri heyetinden, binlerce insanı hiç vicdan azabı çekmeden öldüren askerlerden hiç söz etmiyorum bile, çünkü onların kafasına sadece insan oldukları değil, jüri üyeleri, yargıçlar, generaller, askerler oldukları sokulmuştur.

Devlet düzeni altındaki insanın bu anormal ve tuhaf durumu genellikle şu sözlerle ifade edilmektedir: "İnsan olarak ona acıyorum; ama bir jandarma, bir yargıç, bir general, bir vali, bir çar, bir asker olarak onu öldürmek ya da ona eziyet çektirmek zorundayım." Sanki insan olarak her birimizin üzerine düşen yükümlülüklerden kendimizi muaf tutacağımız bazı verili ya da tasvip edilmiş durumlar varmış gibi.

Örneğin insanlar, aç insanlara kaba güç kullanmaya ya da öldürmeye gidildiği sözünü ettiğim şimdiki olayda, yani köylülerle büyük toprak sahibi arasındaki anlaşmazlıkta –bütün yetkililerin de üzerinde hemfikir olduğu gibi– köylülerin haklı olduğunu kabul ediyorlar. Köylülerin zavallı, yoksul ve aç olduklarını biliyorlar; toprak sahibi ise zengin ve hiç de acınacak bir durumda değil. Yine de bütün bu insanlar toprak sahibinin üç bin ruble daha kazanması için köylüleri öldürmeye gidiyorlar, bu insanlar o anda kendilerini insan olarak görmedikleri, sadece vali, devlet memuru, jandarma komutanı, subay, asker olarak gördükleri için, vicdanlarının ebedî sesine uymak yerine subay ve askerlik konumlarının gerektirdiği geçici, rastlantısal emirleri yerine getirme göreviyle yükümlü olduklarını düşünüyorlar.

Ne kadar tuhaf görünürse görünsün bu şaşırtıcı olayların tek açıklaması bu insanların ipnotizmacının telkin ettiği durumda olduğunu sanan uyutulmuş insanlar durumunda bulunmalarıdır. Örneğin ipnotize edilmiş insana topal olduğu telkin edilirse o insan topallamaya, kör olduğu telkin edilirse görmemeye, yırtıcı bir hayvan olduğu telkin edilirse ısırmaya başlar. Yalnız bu trende yolculuk eden insanlar değil, insanî görevleri aleyhine topluma ve devlete karşı görevlerini yerine getiren bütün insanlar aynı durumdadırlar.

Bu durumun özünde şu yatar; insanlar kendilerine telkin

edilen bir düşüncenin etkisi altındayken davranışlarını muhakeme edecek durumda değillerdir, bunun için bütünüyle kendilerine telkin edilmiş düşünceye uygun şekilde hareket ederler; örnekle, öğütle ya da imalı söz aracılığıyla yönetilirler.

Bilim adamları tarafından ipnotize edilmiş olanlarla devlet telkininin etkisi altında olanlar arasındaki fark, birincilere bir defada, bir tek kişi tarafından ve kısa bir süre için hayalî bir durum telkin edilir, ve ipnotize olma durumu çarpıcı ve şaşırtıcı bir netlikte karşımıza çıkar; oysa devlet telkini yavaş yavaş, hissettirilmeden, çocukluktan başlayarak bazen de yalnız yıllar değil, kuşaklar boyu devam eder ve telkin edilen hayalî duruma bir tek insan için değil, bir insanın bütün çevresindekiler için de gerçekleşir.

"Ama," denilecektir, "her toplumda insanların çoğu; bütün çocuklar, çocuklarını karınlarında taşımak, doğurmak ve beslemekle yükümlü bütün kadınlar, sürekli ağır bir bedensel işte çalışmak zorunda kalan bütün işçi kitlesi, bütün zayıf mizaçlılar, zihinsel yetenekleri anormal şekilde sınırlı olanlar, nikotinle, alkolle, afyonla ya da başka nedenlerle bağımlı hale getirilmiş bütün insanlar, evet bütün bu insanlar bağımsız bir şekilde fikir yürütemeyecek durumdadırlar, ya daha yüksek entelektüel seviyeye getirilmiş kişilere tâbidirler, ya da kamuoyu denilen aile ya da toplum geleneklerine boyun eğerler, bu boyun eğişte de hiçbir anormallik ve çelişki yoktur."

Gerçekten de, burada anormal bir durum söz konusu değildir, muhakeme yeteneği kıt insanların daha yüksek bilgi sahibi insanların emirlerine tâbi olmaları toplum yaşamında değişmez bir yasadır: Bazıları –çoğunlukta olanlar– bazı akılcı ilkelere bilinçsizce, sırf kamuoyu öyle istediği için buyun eğerken bazıları –azınlıkta olanlar– da aynı ilkelere akla uygun olmaları nedeniyle bilinçli bir şekilde uyar.

Kamuoyunun güdümünde olan muhakemesi kıt kesimin bu türden bir boyun eğişi hiçbir anormal durum arz etmez, kamuoyu ikiye bölünmedikçe.

Ama öyle bir an gelir ki, daha yüksek bir gerçeğin bilinci bazı insanlara açınlandıktan sonra, yavaş yavaş daha çok sayıda insana kendini kabul ettirir, öyle ki artık daha aşağı bir bilgi seviyesine dayalı eski kamuoyu görüşü sarsılmaya başlayarak yerini, henüz sağlam bir şekilde yerleşmemiş olan yenisine bırakır. Artık insanlar kendilerinin ve başkalarının davranışlarını –gerçeğin ışığı altında– yeni ilkelere göre yargılamaya başlamışlardır, ama yaşama geçirilmesine gelince, atalet ve geleneklerden dolayı, zamanında onlara en yüksek akılcı bilinç düzeyi olarak sunulmuş olan, ama şimdi yeni gerçekle kesin bir çelişki halinde bulunan ilkeleri uygulamaya devam ederler. Böylece insanlar anormal bir durum içinde olurlar, bir yandan yeni kamu görüşünü yerine getirme zorunluluğu hissederken, öte yandan kendilerini eski kamu görüşünü, gelenekleri yıkacak kadar cesur hissetmemektedirler. Hıristiyan gerçeği karşısında yalnız Tula'ya giden tren içindeki insanların değil, zamanımızdaki insanların çoğunun içinde bulunduğu durum budur.

İmtiyazlı mevkilerde bulunan yüksek tabakadan insanlarla kendilerine emredilenleri itiraz etmeden yerine getiren alt tabakadan insanlar aynı nedenle, böyle bir durum içinde bulunuyorlar.

Imtiyazlarına mantıklı bir açıklama getiremeyen yönetici sınıfın insanları, bu imtiyazları korumak için kendilerindeki yüce sevgi duygularını bastırmak ve bu konumlarının gerekliliğine kendilerini inandırmak zorundadırlar. Diğerleri ise, yani sürekli çalışmaktan tükenmiş, kasıtlı şekilde insanlıktan çıkarılmış alt tabakanın insanları sürekli olarak bir kandırmaca içinde ve üst sınıfın insanlarının etkisi altında tutulurlar.

Benim 9 Eylül günü yolculuk ettiğim sırada rastladığım türden, kişisel olarak iyi ve dürüst olduklarını bildiğim insanların tam bir vicdan rahatlığıyla en korkunç, en saçma, en kötü suçu işlemeye gitmelerinin ve yaşamımızda yığınla rastladığımız benzerlerinin oluşturduğu şaşırtıcı çelişki ancak bu şekilde açıklanabilir: Bu insanlar işlemeye hazırlan-

dıkları suçu kendilerine yasaklayacak vicdandan yoksun değildirler; eğer vicdanları uyutulmuş olmasaydı, içlerinden hiçbiri niyetlendiği ve büyük olasılıkla da yapacağı bu işin yüzde birini bile yapmazdı.

Hatta 200-300 yıl öncesinde insanları kazığa bağlayarak yakan ya da gererek işkence eden insanlar da kendilerini bu tür işler yapmaktan men edecek vicdandan yoksun değillerdi. Bütün bu insanların vicdanı vardı, ancak uyutulmuştu. Vicdan imtiyazlı mevkilerde bulunan yönetici sınıfa mensup insanlarda psikologların "kendi kendine telkin" dedikleri yöntemle; diğer insanlarda, yani eylemi gerçekleştiren insanlarda, askerlerde ise üst sınıfların sebebiyet verdiği bilinçli telkin ve ipnozla uyutulur.

Vicdan insanlarda ne kadar uyutulmuş olursa olsun, ototelkin ve telkin arasından kendini belli eder, içten içe konuşmaya başlar, hatta bir süre geçtikten sonra da uyanır.

Bütün bu adamlar, annesini ya da çocuğunu öldürmek gibi kendi adalet ve iyilik kavramlarına aykırı bir davranışta bulunması istenen ipnotize edilmiş bir insan durumundadırlar. İpnotize edilmiş kişi telkinin etkisi altında kendisini bağlı hisseder ve başka türlü davranamayacağını sanır; ama aynı zamanda eylemin gerçekleşeceği zaman ve yere yaklaştıkça bastırılmış vicdanının sesi içinde daha çok yükselmeye, tepki vermeye başlar ve uyanmaya çalışır. Kişinin kendisine telkin edilen eylemi gerçekleştirip gerçekleştirmeyeceği önceden kestirilemez; akılcı vicdanın mı yoksa akla aykırı telkinin mi üstün geleceği önceden kestirilemez. Her şey birinin diğerine oranla gücüne bağlıdır.

Şu anda Tula'ya giden bu trendeki insanlarda ve günümüzde devlet şiddetini uygulayarak bundan çıkar sağlayan bütün insanlarda tamamen aynı şeyler olmaktadır.

Bir zamanlar insanlar zulmetmek ve öldürmek amacıyla bir yere gittiklerinde, ibret olsun diye, bu görevi yerine getirmeden geri dönmüyorlardı, bunu da hiçbir pişmanlık ya da kuşku duymadan, gönül rahatlığıyla yapıyorlardı; insanları tepeledikten sonra ailelerine geri dönüyor, çocuklarını okşu-

yor, şaka yapıyor, gülüyor, aile ortamının saf sevinçlerine katılıyorlardı. Bu zorbalıklardan çıkarı olan insanlar, büyük toprak sahipleri, kapitalistler kendi çıkarlarının bu acımasızlıklarla doğrudan bir ilişkisi olmuş olacağını tahmin bile edemiyorlardı. Ama artık böyle değil. Bugün insanlar ne yaptıklarını ve ne amaçla yaptıklarını bilmeye yakınlar, hatta şimdiden biliyorlar. Insanlar gözlerini kapatabilirler, vicdanlarını susturabilirler, ama, gözlerini açtıkları, vicdanlarını karartmadıkları sürece ne emirleri gerçekleştirenler, ne de emir verenler yapılan işlerin vahametini görmezden gelebilirler. Bazen insanlar bir şeyin vahametini ancak o şeyi yaptıktan sonra fark edebilirler; bazen de yapmadan önce. Nijni-Novgorod'da, Saratov'da, Orel'de Yuzovski fabrikasında kaba güç kullanılmasını emreden insanlar, davranışlarının vahametini ancak her şey olup bittikten sonra anladılar. Şimdi kamuoyu ve vicdanlarının huzurunda gerek emir verenler gerek bu emirleri yerine getirenler mahcup haldeler. Konuşurken konuyu buraya getirmemeye çalışan, konuşmak zorunda kaldıklarında da bunu isteksizce, ürkerek yapan askerlerden söz etmiştim. Ancak tam suçu gerçekleştirecekken kendilerine gelen insanların olduğu vakalar da vardır. Bir kargaşayı bastırmaya çalışırken iki köylü tarafından dövülen bir çavuşun başına gelenleri biliyorum; çavuş olayla ilgili rapor vermişti; ama ertesi gün diğer köylülere nasıl kötü muamele edildiğini görünce, bölük komutanından verdiği şikâyet dilekçesini yırtmasını diledi ve kendisini dövmüş olan köylülerin serbest bırakılmasını istedi. Bir başka olayda, ordu tarafından bir yöre halkının baskı altında tutulması olayında askerlerin buna itaat etmediklerini biliyorum, birçok subayın böylesi emirler vermeyi reddettiği birçok olay biliyorum. İnsanlar bazen kendilerine telkin edilen suçu işlemeden çok önce, bazen de tam suçu isleyecekleri sırada, bazen de daha sonrasında kendilerine gelirler.

9 Eylül günü Tula'ya gitmekte olan trendeki insanlar kardeşlerine karşı kaba güç kullanmaya ve onları öldürmeye gidiyorlardı, ama hiç kimse onların bunu yapıp yapmayaca-

ğını bilmiyordu. Bu meselede her birinin sorumluluk payı ne kadar gizli olsa da, her ne kadar bu insanlara insan değil de bütün insanî görevlerini çiğneyen vali, komiser, subay ve asker olduklarına dair güçlü bir telkin yapılmış olsa da, içlerindeki kuşku infaz mahalline yaklaştıkları oranda yükselecektir. Yapmaya gittikleri bu işi yapmalılar mı? İşi gerçekleştirecekleri anda bu kuşku had safhaya çıkacaktır.

Vali, çevresindeki sersemleten etkenlere rağmen kaba güç kullanma ya da öldürme ile ilgili sonuca götüren son emri vermeyebilir. Orel valiliğinde meydana gelen meselenin, en saygın insanların bile öfkesini üzerine çektiğini bilmektedir, kendisi de kamuoyunun etkisiyle bunu tasvip etmediğini defalarca belirtmişti. Kendisine refakat etmekle yükümlü savcının da bu eylemi utanç verici bulduğu için gelmeyi reddetmiş olduğunu bilmektedir; hükûmet çevrelerinde değişiklikler söz konusu olabileceğini, dün hayırlı sayılan işlerin yarın gözden düşebileceğini biliyordu; bu meseleden yalnız Rusya' da değil, yurt dışında da söz edebilecek ve bu meseleyi ömür boyu silinmeyecek bir utanç lekesi olarak sayabilecek bir basının mevcut olduğunu biliyordu. Eskiden yüceltilmiş şeyleri mahkûm eden kamuoyunda halihazırda bir değişiklik olduğunun farkındadır. Dahası, kendi buyruğu altında bulunanların son anda itaat edip etmeyeceklerinden tam emin değildir. Tereddüt içindedir, nasıl davranacağını kestirmek de mümkün değildir.

Kendisine eşlik eden memur ve subayların hepsi de az ya da çok aynı duygu içindedirler; hepsi içlerinden, yapacakları işin, görüşlerine değer verdikleri bazı insanların gözünde utanç verici ve aşağılık bir iş olduğunu bilmektedirler; savunmasız insanlara kaba güç kullandıktan ve onları öldürdükten sonra kişinin nişanlısının ya da sevdiği bir kadının karşısına çıkmaktan utanç duyacağını bilmektedirler; son olarak vali gibi onlar da askerlerin itaat edeceğinden kuşku duymaktadırlar. Bütün bu yetkililerin içinde bulundukları durum peronda ve istasyon salonunda salınarak gezinirken takındıkları kendilerinden emin havadan ne kadar farklı!

İçten içe acı çekmekle kalmayıp tereddüt de etmektedirler. Aslında bu kendinden emin tavrı içlerindeki tereddüdü gizlemek için takınıyorlardı. Ve bu duygu, işin yapılacağı yere yaklaştıkça daha da artmaktadır.

Her ne kadar seçilemiyorsa da, tuhaf görünse de, boyun eğmiş görünen bütün bu genç askerler de aynı ruh durumu içindedirler.

Bu askerler artık, normal çalışma yaşamlarını terk ederek Romalı lejyonerler ya da Otuz Yıl Savaşı'nın savaşçıları gibi, ya da daha yakın zamanlarda yirmi beş yıl askerlik yapan tüm yaşamlarını sefahate, çapulculuğa, öldürmeye adamış olan eski askerler gibi değildirler. Günümüz askerlerinin çoğu kısa süre önce ailelerinden koparılmış kişiler olup, kafaları henüz içinden geldikleri iyi, doğal ve akılcı yaşamın anıları ile doludur. Çoğu köylü olan bütün bu genç insanlar ne yapmaya gittiklerini çok iyi bilmektedirler; büyük toprak sahiplerinin köylü kardeşlerini hep sömürdüklerini bilmektedirler, burada da büyük olasılıkla aynı şey söz konusudur. Bundan başka, büyük çoğunluğu okuma yazma bilmektedir, okudukları kitaplar da hep militarizmi öven kitaplar olmayıp hatta bazıları militarizmin ahlâk dışı olduğunu ispat etmektedir. İçlerinde her zaman orduya gönüllü katılmış laik arkadaşları, genç liberal subaylar da bulunur. Yapmaya gittikleri işin mutlak meşruluğundan ve şerefliliğinden kuşku duymalarına neden olacak tohum vicdanlarına şimdiden ekilmiş durumdadır.

Hiç kuşkusuz hepsi de, insanın içinde varolan bütün bireysel girişim arzusunu öldürmek üzere yüz yıllar boyu özenle hazırlanmış olan bu korkunç ve ustaca eğitimden geçtiler ve komutanın emirlerine bir makine gibi körü körüne riayet etmeye o kadar alışmışlar ki, komutanın "Ateş aç, ilerle!" sözleri karşısında silâhları sanki kendiliğinden doğrulmakta ve bildik hareketler kendiliğinden oluşmakta. Ancak bu kez "Ateş!" emir hedef tahtasına doğru eğlenceli bir talim atışı anlamına gelmemektedir; bu, orada kalabalığın içinde gördükleri, yanlarında karıları ve çocuklarıyla birlikte ellerini,

kollarını sallayarak ne dedikleri belirsiz şekilde haykıran, iliğine kadar sömürülmüş babaların, kardeşlerin üzerine ateş etmek demektir. İşte şimdi, her yanı yamalı kaftanlarıyla, çarıklarıyla, seyrek sakallarıyla Kazan ya da Rizan eyaletlerindeki köyde bıraktığı babasına benzer adamların; kamburlaşmış sırtıyla bir değneğe dayanmış ak sakallı dedesine benzeyen adamın; botlarıyla ve kırmızı gömleğiyle bir yıl önceki kendi haline benzeyen genç adamın üzerine ateş etmek zorunda kalacaktır askerler; ya da oradaki çarıkları ve *panyova*'sıyla* köyde bırakmış olduğu annesine benzeyen kadının üzerine...

Gerçekten onların üzerine ateş etmek zorunda mıdır?

Bu ölüm saatinde her askerin ne yapacağını bir tek Allah bilir. Onu durdurmak için bir tek söz, bir tek ima yetecektir.

Bütün bu insanlar eyleme geçecekleri an kendilerini ipnotize edilerek kendisine bir tomruğu ikiye yarması telkin edilmiş bir adamın durumunda bulacaklardır, kişi kendisine tomruk olarak gösterilen nesneye yaklaşarak onu ikiye bölmek üzere baltasını havaya kaldırdığında, yaracağı şeyin tomruk değil de uykudaki kardeşi olduğunu görecektir. Kendisine telkin edilen işi gerçekleştirebilir, ama tam bunu yapacağı sırada kendine gelebilir de. Aynı şekilde bütün bu insanlar da kendilerine gelebilir ya da sonuna kadar gidebilirler.

Eğer kendilerine gelmeyip sonuna kadar giderlerse ve –Orel'de meydana gelen olaylarda olduğu gibi– en dehşet verici suç işlenirse, işte o zaman boyun eğişe götüren ipnotik telkin diğer insanlar üzerindeki etkisini daha da arttıracaktır; kendilerine gelip dururlarsa yalnız bu korkunç olay gerçekleşmemiş olmakla kalmayıp bu olayı öğrenenlerin sayısı arttıkça, insanlar etkisi altında bulundukları ipnotik etkiden kurtulacak ya da en azından bundan kurtulmanın yollarını arayacaklardır.

---

* Rusya'da kadınların giydiği iç etek.

Sadece bazıları durursa ve cesur bir şekilde diğerlerine bu eylemin bir cinayet olduğunu söylerse, bu birkaç adamın etkisiyle diğerleri de kendilerini eyleme geçiren telkinin etkisinden uyanabilir, böylece canice iş de gerçekleşmemiş olur.

Daha da iyisi, bu suçun işlenmesine katılmış ya da sadece bu işin hazırlıklarına tanık olmuş ya da buna benzer olayların olduğunu duymuş olan bazı insanlar, olan bitene kayıtsız kalmayarak cesurca ve açıkça bu olaya katılanları kınadıklarını ifade ederlerse, sadece bunun bile faydası olur.

Tula olayında meydana gelmiş olan da budur. Bazı kimselerin bu eyleme katılmayı iğrenç bulduklarını ifade etmeleri yetmiştir; trende yolculuk eden bir kadının ve istasyondaki başkalarının bu eylemin ne kadar iğrenç olduğunu ifade etmeleri yetmiştir; bölüğünü kargaşayı bastırmak için götürmesi istenen bir komutanın askerlerinin cellat olmadıklarını belirtmesi yetmiştir. Bu küçük olaylar ve pek önemli görünmese de ipnoz altındaki insanları etkileyen benzer olaylar sayesinde mesele başka türlü gelişmiştir ve askerî birlikler olay yerine vardıklarında hiçbir cezalandırmada bulunmamış, sadece ormanı keserek toprak sahibine vermekle yetinmişlerdir.

Eğer bazı insanlarda yaptıkları şeyin kötü olduğu bilinci olmasaydı, ve birileri başkaları üzerinde etkili olmasaydı Orel'de olan olaylar burada da olacaktı. Bu bilinç daha güçlü olursa etki edenlerin sayısı da daha çok olurdu, büyük bir olasılıkla vali ve askerî birlikler ormanı keserek toprak sahibine vermeye ya da vali olayın geçtiği yere gitmeye, hatta bakan bu kararı almaya, çar da kararı onaylamaya cüret edemeyebilirdi.

Demek ki her şey her bir bireyin ne kadar Hıristiyanlık gerçeğinin bilincinde olduğuna bağlıdır.

Şu halde, öyle görünüyor ki, insanlığın mutluluğunu arzuladığını söyleyen tüm çağımız insanları bu Hıristiyanlık bilincinin hem kendilerinde, hem de başkalarında gelişmesi için çaba göstermelidir.

IV.

İşin tuhafı, günümüzde yaşam koşullarının iyileştirilmesi konusunda herkesten çok konuşan, kendilerini kamuoyunu aydınlatan kişiler olarak addeden insanlar, özellikle bunun yapılmaması gerektiğini ve insanların durumlarını iyileştirmek için daha etkili çarelerin mevcut olduğunu ileri sürerler. Bu insanlar, insanların yaşam koşullarının iyileştirilmesinin bireylerin gerçeği idrak etmek ve yayılmasını sağlamak için gösterdiği bireysel çabalara değil, maddî ve genel yaşam koşullarının aşamalı biçimde değişimine bağlı olduğunu söylerler. Buna göre de bütün çaba yaşam koşullarının aşamalı değişimine ve toplum yararına yöneltilmiş olmalıdır, oysa mevcut düzene aykırı olan gerçeğe yönelik bireysel her inanç, diye devam ediyorlar, yararh olmak bir yana zararlıdır, çünkü bu, otoriteleri, zorlayıcı tedbirler almaları yönünde kışkırtır ve bu da bireylerin topluma faydalı işler yapmasının önüne geçer. Bu teze göre, insanların yaşamında meydana gelebilecek her türlü değişimi belirleyen yasalar hayvanların yaşamını düzenleyen yasalarla aynıdır.

Bu teoriye göre; Musa gibi din kurucuları ile Konfüçyus, Lao-Tse, Buda ve İsa gibi peygamberlerin kendi öğretilerini vaazetmesinin ve müritlerinin de bunu benimsemesinin nedeni gerçeği sevmeleri ve bunu yaymaya çalışmaları değil de, bu öğretilerin, içinden çıktıkları halkların siyasî, toplumsal ve özellikle de ekonomik koşullarının bunların doğmasına ve gelişimine uygun olmasıdır.

Bu nedenle bu teze göre, topluma hizmet etmek ve insanların yaşam koşullarını iyileştirmek isteyen insanın yapacağı en önemli iş, gerçeğe ışık tutmak ve onu yaymak değil siyasî, toplumsal, özellikle de ekonomik olan maddî koşulları iyileştirmek olmalıdır. Bu siyasî, toplumsal ve ekonomik değişimler kısmen hükûmete destek verip yönetime liberal ve ilerlemeci ilkeleri sokmakla, kısmen de sanayinin gelişimine yardımcı olup ve sosyalist düşünceleri yaymakla, hepsinden önemlisi de bilimin yayılmasına katkıda bulunmakla oluşur.

Bu öğretiye göre, önemli olan, size açınlanmış gerçeği vaazetmek ve onu yaşama geçirmek ya da en azından –zararlı bulduğun hükûmete hizmet etmek ve otoritesini güçlendirmek, adaletsiz bulduğun kapitalist sistemden çıkar sağlamak, alçaltıcı bâtıl inançlar olarak gördüğün törenlere katılmak, hata üzerine inşa edildiğine inandığın hukuka destek vermek, askerlik yapmak, yemin etmek, yalan söylemek ve genel olarak kendini alçaltmak gibi– ona aykırı davranışlarda bulunmamak değildir. Bütün bunlardan kaçınmak faydasızdır; mevcut yaşam biçimini değiştirmeden kendi inançlarına aykırı olan bu düzene tâbi olarak, mevcut kurumlara liberalizmi sokmaktır, başka bir deyişle ticareti, sosyalist propagandayı, bilim denilen şeyin zaferlerini, eğitimin yaygınlaştırmasını desteklemektir. Bu teoriye göre, toprak sahibi, tüccar, fabrika sahibi, yargıç, devlet memuru, subay, asker olarak kalırken aynı zamanda yalnız insancıl değil, sosyalist ve devrimci de olunabilir.

Eskiden, ilk günah, kurtuluş ve Kilise öğretileri içinde yalnızca dinî temellere sahip olan İkiyüzlülük, günümüzde yeni bir bilimsel temel kazanmıştır; böylelikle entelektüel gelişimleri, dinî ikiyüzlülükten medet ummalarına izin vermeyen bütün insanları ağına almış durumdadır. Aynı şekilde eskiden resmî bir dinî öğretiye inanan insan kendisinin günahsız olduğuna inanarak devletin bütün cürümlerine katılabiliyor ve sonuçlarından yararlanabiliyordu, dinin fizikî gereklerini yerine getirmesi yetiyordu, günümüzde resmî Hıristiyanlığa inanmayan insanlar devletin pis işlerine katılmalarına ve bundan yarar sağlamalarına rağmen bilimde benzer şekilde kendilerini günahsız, hatta çok ahlâklı görebilecekleri sağlam bir gerekçeye sahipler.

Yalnız Rusya'da değil bütün dünyada, Fransa'da, İngiltere'de, Almanya'da ya da Amerika'da kendi toprakları üzerinde yaşayan, çoğu da sefil durumda olan insanlardan ürün vergisi alan, onları sömürebildiği kadar sömüren ve buna da hakkı olduğuna inanan zengin toprak ağaları vardır. Toprak sahibinin bu hakkı, ezilen kesimin insanlarının, toprağı ken-

disinin sanan toprak sahibinin rızası olmadan kullanmaya kalkışmaları halinde, hemen askerî birliklerin gelip ezilenleri cezalandırmasından ya da öldürmesinden ileri geliyor. Bu şekilde yaşayan bir insanın kesinlikle kötü, bencil biri olduğu ve hiçbir şekilde kendini Hıristiyan ya da liberal sayamayacağı düşünülebilir. Bu adamın yapacağı ilk şeyin de, eğer az ya da çok Hıristiyanlık ya da liberalizm ruhuna yaklaşmak istiyorsa toprak üzerinde hak sahibi olmasını güvence altına alan devlet şiddeti yardımıyla insanları soymaktan ve mahvetmekten vazgeçmesi gerektiği düşünülebilir. Böyle de olabilirdi; ama eğer din açısından toprak sahibi olmanın ya da olmamanın esenlik için bir anlam ifade etmediğini ileri süren ikiyüzlü mantık olmasaydı, ya da bilimsel açıdan insanların topraklarını terk etmesinin yararsız, bireysel bir özveri olacağı, insanların yaşamlarının iyileştirilmesi ve mutluluğunun bu yolla değil maddî yaşam koşullarının aşamalı değişimi ile gerçekleşeceği ileri sürülmeseydi. Ve bu adam, içinde en ufak bir huzursuzluk ve kuşku duymadan bir tarım ürünleri sergisi organize ederek, bir içkiyle savaş derneği açarak, ya da iki üç yaşlı kadına karısı ve çocukları ile kazak ve çorba göndererek, aile içinde, salonlarda, komitelerde ve basında İncil sevgisini ya da insanlığa özellikle de sürekli ezdiği ve sömürdüğü tarım işçilerine hizmet etmeyi öğütleyen konuşmalar yapmaktan çekinmez. Ve onunla aynı konumda olan insanlar da ona inanır, onu takdir eder ve onunla birlikte kendi yaşamlarının dayalı olduğu sömürü düzeninde emekçi sınıfın kaderini düzeltecek başka çareleri nasıl bulacaklarını ciddî ciddî düşünürler, bunun için mümkün olan tüm çözümleri geliştirirler; bir tek, onsuz koşullarında hiçbir gelişimin mümkün olmayacağı çözüm dışında, örneğin yaşamak için ihtiyaç duydukları toprağı ellerinden almaktan vazgeçmek gibi.

Bu ikiyüzlülüğün çarpıcı örneklerinden biri geçen yıl Rus toprak sahiplerinin gösterdiği duyarlılıkta, kendi neden oldukları ve kendilerinin çıkar sağladığı kıtlıkla mücadele etmeye dönük çabalarında görülebilir; sadece ekmeği en yüksek

fiyattan satmakla kalmayıp patates yapraklarını da soğuktan donan köylülere yakacak olarak hektar başına beş ruble-den satmışlardır.

Bütün işi, –her tür ticarette olduğu gibi– bir dizi dolandırıcılığa dayanan bir tüccarı ele alın, insanların cehaletinden ve muhtaç halinden yararlanarak malları değerinden aşağı fiyattan alıp değerinin çok üzerinde bir fiyattan satar. Bir insanın bütün faaliyeti üçkâğıtçılık denen şeye dayanıyorsa ve bu insan kendisini Hıristiyan ya da liberal addediyorsa, önce bu durumundan dolayı utanç duyması ve artık ticaret yapmaması gerekmez mi?

Ancak ikiyüzlülük safsatası ona kötü faaliyetine devam etmesine rağmen, kendisine erdemli bir adam süsü verebileceğini söyler. Dindar bir adamın buna inanması yeterlidir, liberal kişinin de maddî koşulların değiştirilmesine, yani sanayileşmeye katkıda bulunması yeterlidir. İnsanlara kötü mal satan, eksik tartan ya da alkol, afyon gibi sağlığa zararlı maddeler satan bir tüccar, kendisi ve başkaları tarafından meslektaşlarını kazıklamadığı için namusluluk ve dürüstlük timsali olarak gösterilir. Eğer çalmış olduğu paranın binde birini herhangi bir kamu kuruluşu, bir hastane, bir müze, bir okul için kullanırsa, bütün serveti sömürüye ve ahlâksızlığa dayanmasına rağmen halk tarafından hayırsever biri olarak görülür. Bu çalınmış paranın küçük bir bölümünü de kiliselere veya yoksullara verirse örnek bir Hıristiyan olmuş olur.

Bir fabrika sahibinin bütün geliri, pek çok neslin ömrünü tüketen zorunlu ve anormal işlere koşulan işçilerden sızdırdığı paralardan oluşur. Bu adamın, eğer Hıristiyanlık ya da liberalizmin ilkelerine inanıyorsa, yapacağı ilk işin kendi çıkarı uğruna başkalarının yaşamını mahvetmeyi bırakmak olduğu düşünülebilir. Ne var ki, mevcut düzen teorisine göre, sanayinin gelişimine katkıda bulunduğu için, topluma zarar verse bile faaliyetini durdurmaması gerekir. O zaman binlerce insanı köle gibi kullanan bu adam, kendisi için çalışırken sakatlanmış işçileri için iki metre karelik bahçelikli sadaka evler, bir emekli sandığı, bir yoksullar evi ve bir hastane inşa

ettirdikten sonra, bütün bu yapmış olduğu fedakârlıklarla hem maddî hem manevî bakımdan mahvettiği insan yaşamlarının bedelini kat be kat ödediğine emindir.

İktidar hırsını ya da özentisini tatmin etmek için ya da çoğu zaman olduğu gibi, halkın emeğinden kırpmak için devlet yönetiminde bulunan biri ya da devlete sivil, din adamı ya da asker olarak hizmet eden bir memur, çok ender olarak görüldüğü gibi, doğrudan hazineden çalmıyorsa kendisi ve kendi eşitleri tarafından toplumun en erdemli, en yararlı üyesi olarak görülür.

Bir yargıç, bir savcı ya da bir hükûmet temsilcisi bilir ki, bir kararı ya da bir talebi üzerine binlerce zavallı insan ailelerinden kopartılarak zindana tıkılabilir, aklını oynatabilir, ya da cam parçalarıyla intihar edebilir ya da ölüm orucuna girebilir; onların da bu ayrılıktan dolayı umutsuzluğa düşmüş, itibarı zedelenmiş, boşu boşuna babalarının, oğullarının, kocalarının, kardeşlerinin bağışlanması ya da en azından cezalarının hafifletilmesi için yalvaran bir anneleri, bir eşleri, bir çocukları olduğunu kim bilmez ki; bu yargıçlar, bu savcılar öylesine bir ikiyüzlülük içindedirler ki, kendileri ve benzerleri, karıları ve aileleri bütün bunlara rağmen çok iyi ve örnek insanlar olabileceklerinden son derece emindirler. İkiyüzlülük metafiziğine* göre bu insanlar çok yararlı bir toplumsal misyonu yerine getirirler. Binlerce insanın mahvolmasına neden olan bu insanlar iyiliğe ve Tanrı'ya olan inançlarıyla ışıl ışıl bir yüzle kiliselere gider, İncil'in okunuşunu dinler, insanlığa hizmet amacı güden konuşmalar yapar, çocukları okşar, onlara moral verir ve hayalî acılar karşısında duygulanırlar.

Bütün bu insanlar ve onların çevrelerinde yaşayanlar, eşleri, çocukları, çocuklarının eğitimcileri, aşçıları, aktörleri,

---

* Ortaçağ'da egemenliği tümüyle elinde bulunduran Hristiyan Kilisesine göre, dinî dogmalar dışında hiçbir bilim yoktur ve tek gerçek, dinî dogmalardır. Bu alanda felsefe yapmak, dinî dogmaları açıklamaya ve doğruluklarını ispat etmeye çalışmaktan ibarettir. (Ç.n.)

jokeyleri, emekçi halkın damarlarındaki kanı şu ya da bu yolla sülük gibi emerek beslenirler, eğlenerek geçirdikleri her gün bitkin düşmüş emekçilerin yüzlerce, binlerce iş gününe malolur. Bu işçilerin, onların eşlerinin, çocuklarının, yaşlılarının, hastalarının içinde bulundukları mahrumiyeti, acıları görürler; bu vurgun düzenine karşı çıkmak isteyenleri hangi cezaların beklediğini bilirler, lüks yaşantılarını azaltmaya çalışmak bir yana, onu gizlemeye bile gerek görmezler, çoğu kendilerinden nefret eden bu ezilen işçiler önünde, onları kışkırtırcasına partilerini, malikanelerini, av partilerini, birbirleriyle yarışmalarını büyük bir küstahlıkla sergilerler. Aynı zamanda da, devamlı bir şekilde ayaklar altına aldıkları bu halkın refahını, mutluluğunu düşündüklerine hem kendilerini hem de başkalarını inandırmaya devam ederler. Pazarları şatafatlı giysiler içinde lüks arabalarıyla, özellikle Hıristiyanlıkla alay etmek için inşa edilmiş kiliselere gider, orada cübbeli ya da cübbesiz, beyaz boyunluklu adamların insanlara kendilerinin bütün ömürleri boyunca inkâr ettikleri sevgiyi vaazetmelerini dinlerler. Bu adamlar rollerine kendilerini o kadar verirler ki en sonunda ciddî ciddî kendilerinin tasladıkları şey olduklarına inanırlar.

Evrensel ikiyüzlülük, modern toplumun bütün sınıflarının kanına öylesine girmiş ki, bu konudaki hiçbir şey artık insanlarda infial yaratamaz. İkiyüzlülüğün Yunanca'da "rol yapmak" anlamına gelmesi boşuna değil! Rol yapmak –yani oyunun bir parçası olmak– ise her zaman mümkündür. İsa'nın temsilcilerinin sıraya dizilmiş, silâhlarını kardeşlerine doğrultmuş katilleri dua ederek takdis etmeleri; bütün Hıristiyan mezheplerindeki papazların "dua etmek üzere" cellatlar kadar vazgeçilmez olarak infazlarda bulunması ve oradaki varlıklarıyla Hıristiyanlığın cinayetle bağdaşabildiğini göstermeleri (Amerika'da elektrikli sandalyeyle yapılan bir infaza bir pastör katılmıştı); bütün bu olaylar artık hiç kimseyi şaşırtmıyor.

Şu son günlerde Petersburg'da bir uluslararası cezaevi sergisi açıldı. Sergide işkence aletleri, zincirler, örnek hapis-

hane hücreleri, başka bir deyişle kırbaç ve sopa gibi işkence aletlerinden daha beter işkence aletleri sergilendi, duyarlı bay ve bayanlar bütün bunları görmeye gittiler ve eğlendiler.

Bir yandan insanların eşitliğine, kardeşliğine, özgürlüğüne inanırken öte yandan ordunun, infazların, gümrük vergilerinin, sansürün, fuhşun resmî makamlar tarafından resmîleştirilmesinin, ücretlerin düşmesini sağlayan yabancı işçilerin sınır dışı edilmesinin, vahşi olarak addedilen insan ırklarının hepten yok edilmesine, sömürülmesine, zehirlenmesine dayanan sömürgeleştirmenin, başka bir ülkeye göçün yasaklanmasının gerekli olduğunu ispat etmeye çalışan liberal bilimin bu tutumu hiç kimseyi şaşırtmıyor.

İnsanlar, gün gelip bütün herkesin –birbirine düşman mezheplerden birine dahil olmak manasında– Hıristiyan olacağı, herkesin karnının tok sırtının pek olacağı, herkesin dünyanın öbür ucundaki biriyle telgraf ya da telefon sayesinde örgütlenip birbirine balonla gidip geleceği, sosyalist teorilerin bütün işçilere nüfuz edeceği, işçi sendikalarının milyonlarca üyesinin ve bir o kadar milyon da rublesinin olacağı, herkesin eğitim göreceği ve gazeteleri okuyabileceği ve bütün bilimleri öğrenebileceği bir zamanın geleceğinden söz ediyor.

İyi de eğer insanlar inandıkları gerçeği ifade etmez ve hayata geçirmezlerse bütün bu gelişmelerden ne gibi iyi ve yararlı bir sonuç çıkabilir ki?

İnsanların mutsuzluğu bölünmüş olmalarından kaynaklanıyor, bölünmeleri de biricik olan gerçeği değil de muhtelif olan yalanı izlemelerinden meydana gelmekte. Şu halde birleşmenin tek çaresi gerçekte birleşmektir. Bu yüzden, insanlar gerçeği ne kadar dürüstçe ararlarsa, birliğe o kadar yaklaşırlar.

Ama insanlar bildikleri gerçeği ifade etmedikçe, aynı zamanda ona uygun davranmayı gereksiz buldukça ve bildikleri yalanı da gerçekmiş gibi kabul ettikçe gerçekte nasıl birleşecekler ya da gerçeğe nasıl yaklaşacaklar ki?

İnsanlar gerçeği kendilerinden sakladıkça, birleşmelerinin, mutluluklarının yalnız gerçekte olduğunu kabul etme-

dikçe, ve kendilerine açınlanan gerçeği ve onun uygulamasını her şeyin üstünde tutmadıkça, durumlarında hiçbir iyileşme söz konusu olmayacaktır.

Din ya da bilim adamlarının hayal edebilecekleri bütün yetkinleşmelerin gerçekleştiğini; bütün insanların Hıristiyan olduğunu, ve Ballamy'lerin ve Richet'lerin arzuladıkları iyileşmelerin hepsinin arzularının ötesinde gerçekleştiğini düşünün, eğer günümüzde egemen olan ikiyüzlülük varlığını sürdürmeye devam ederse, eğer insanlar bildikleri gerçeği dile getirmezlerse, inanmadıkları şeye inanıyormuş, değer vermedikleri şeye değer veriyormuş gibi yaparlarsa durumları aynı kalmak bir yana daha da beter olacaktır. Karınları tok ne kadar çok insan olursa; telgrafların, telefonların, kitapların, gazetelerin, dergilerin sayısı ne kadar artarsa birbirini tutmaz yalanların, ikiyüzlülüğün yayılmasını sağlayan yöntemler de o kadar artmış olacaktır, bunun sonucu olarak insanlar daha da bölünecek ve mutsuz olacaklardır, günümüzde olduğu gibi.

Bütün bu maddî değişimler gerçekleşse bile, insanlığın durumu bu nedenle daha iyiye gitmeyecektir. Her insan, gücü yettiğince, şahsen bildiği gerçeği izlerse ya da en azından yalanı savunmayıp gerçeğin yanında yer alırsa, yüz yıldır hayal bile etmeye cesaret edemediğimiz insanların özgürleşmesi ve gerçeğin yeryüzüne yerleşmesi değişimleri hemen şu içinde olduğumuz 1893 yılında gerçekleşecektir.

İsa'nın ağzından çıkan sert ve tehditkâr sözlerin muhatabının ikiyüzlülük ve ikiyüzlüler olması boşuna değildir. İnsanları soysuzlaştıran, hayvanlaştıran ve bu nedenle de aralarına nifak tohumları düşmesine neden olan şey hırsızlık, cinayet, zina ya da kazık atma değil yalancılıktır, özel bir yalancılık olan ikiyüzlülüktür. İkiyüzlülük insanların vicdanındaki doğru-yanlış ayrımını siler, böylece onları sahici insan yaşamının bütün anlamı olan gerçekten uzaklaştırır ve mükemmelleşme yolunda ilerlemekten alıkoyar.

Gerçeği bilmeyen ve kötülük eden insanlar başka insanlarda kurbanlarına karşı acıma, yaptıkları işlere karşı da

nefret uyandırırlar, yalnız saldırdıkları kişilere kötülük ederler; gerçeği bilen ve yaptığı kötülüğü ikiyüzlülükle maskeleyen insanlar ise hem kendilerine, hem kurbanlarına, hem de yapmış oldukları bu kötülüğü gizleyen yalanla kandırılmış binlerce insana kötülük etmiş olurlar.

Hırsızlar, katiller, dolandırıcılar kendileri ve diğer bütün insanlar tarafından kötü olarak kabul edilen işleri yaparlar, bunlar insanlarda kötülüğe karşı nefret uyandıran yapılmaması gereken şeylere bir örnek oluşturur. Oysa aynı hırsızlıkları, aynı yağmacılığı yapanlar, aynı kaba gücü uygulayanlar, aynı cinayetleri işleyenler, onları her türlü dinsel, bilimsel, liberal yolla haklı çıkarmaya çalışarak aynen bütün büyük çiftlik sahiplerinin, fabrika sahiplerinin, tüccarların ve devlet memurlarının yaptıkları gibi örtmeye çalışırlar. Günümüzde hükûmete hizmet edenler herkesi yaptıkları işi yapmaya çağırırken, iyi ile kötü arasındaki ayrımı ortadan kaldırarak yalnız bundan zarar gören insanları değil aynı zamanda binlerce ve milyonlarca insanı kandırmış ve yoldan çıkartmış oluyorlar.

Zorunlu ihtiyaç maddeleri ya da zararlı maddelerin ticaretinden, ya da borsa manipülasyonundan, ya da halkın ihtiyaçları nedeniyle değerlenen arsaların ucuza kapatılmasından, ya da sağlığı ve yaşamı tehlikeye atan bir sanayide insan istihdam etmekten, ya da sivil veya asker olarak devlete hizmet etmekten, ya da insanların kötü alışkanlıklarını kışkırtan herhangi bir iş yapmaktan edinilmiş bir servet; insanseverlik gösterisiyle maskeleyerek bunların herhangi birinden edinilmiş bir servet, toplumu yönetenlerin yalnızca izniyle değil onayıyla da edinildiği halde, insanları, mevcut yasaların suç olarak tanımlayarak cezaî müeyyide koyduğu binlerce hırsızlıktan, soygundan, dolandırıcılıktan daha fazla soysuzlaştırır.

Tutkularının etkisi altında bulunmayan hali vakti yerinde, aydın insanlar tarafından, Hıristiyan papazların onayı ve katılımı ile gerçekleştirilen ve gerekli ve adil bir şeymiş gibi sunulan tek bir infaz bile insanları, emekçi, cahil kimselerin

çoğu zaman tutkularının etkisiyle gerçekleştirdikleri yüzlerce, binlerce cinayetten daha çok soysuzlaştırır ve vahşileştirir. Yukovski'nin önerdiği gibi insanların dinî duygularını uyaracak türden bir infaz, tasavvur edilebilecek en ahlâksızca eylem olacaktır. (Bkz. Yukovski'nin bütün eserleri, IV. cilt.)

Her savaş, en kısası bile bütün doğal sonuçlarıyla, ürünleri yok etmesiyle, hırsızlıklarıyla, yağmalarıyla, fütursuzluk ve âlemciliğiyle, cinayeti adil ve gerekli göstererek meşrulaştırmasıyla, askerî başarılara övgüler düzmelerle, bayrak ve vatana tapmasıyla, yaralılar için endişelenme numarası yapmasıyla, vb, bir yüzyıl boyunca tutkularının esiri olan bireyler tarafından gerçekleştirilen binlerce soygundan, yangından, cinayetten daha çoğunu, bir yıl içinde, insanları soysuzlaştırarak gerçekleştirir.

Geleneksel sınırlar içinde olsa dahi, ihtiyaçları için kendi yakınında sefalet içinde yaşayan binlerce insanı doyurmaya yetecek kadar bir emek ürününü harcayan sözde şerefli tek bir ailenin lüks bir yaşam sürmesi, insanları kendi zevkleri için çanak, tabak, bardak kıran, kendilerini içkiye ve sefahate veren kaba saba tüccarların, satıcıların, subayların, işçilerin sayısız zevk ve eğlencelerinden daha çok soysuzlaştırır.

Tek bir dinî geçit töreni, kilise ayini ya da altardan yapılmış olan ve vaizinin de inanmadığı tek bir dinî konuşma, kıyas kabul etmeyecek bir şekilde bozuk, kötü gıdaların binlerce kişiye verebileceği zarardan daha fazlasını verir.

İnsanlar Ferisîlerin ikiyüzlülüğünden söz ederler. Ama Ferisîlerin ikiyüzlülüğü çağımız insanlarının ikiyüzlülüğü yanında masum kalmaktadır. Onların hiç olmazsa görünüşte bir dinî yasaları vardı ve bu yasaya riayet etme zorunluluğu onların hemcinslerine karşı gerçek yükümlülüklerini görmelerini engelliyordu. Hem sonra bu yükümlülükler o zamanlar açık bir şekilde belirtilmemişti. Günümüzde artık bizi hemcinslerimize karşı görevlerimizden muaf kılacak dinî bir yasamız yok. (Hâlâ bir papaza itiraf etmekle ya da papanın takdisiyle bütün günahlarının silineceğine inanan sıradan, cahil

insanlardan söz etmiyorum.) Tersine, şu ya da bu şekliyle inandığımız İncil yasası dolaysız bir biçimde yükümlülüklerimizi belirtmektedir; bundan başka, o zamanlar bazı peygamberler tarafından muğlak terimlerle ifade edilmiş olan aynı yükümlülükler, günümüzde o kadar açık bir şekilde formüle edilmiştir ki, artık herkes tarafından bilinmekte hatta okul öğrencileri ve gazeteciler tarafından da tekrar edilip durmaktadır. Onun için de çağımız insanları görevlerini bilmezden gelemezler.

Şiddete dayalı mevcut düzenden yararlanırken bir yandan da insanları hemcinslerini sevdiklerine inandırmaya çalışan ve bütün ömürleri boyunca hemcinslerine kötülük yaptığının farkında olmayan modern dünyanın insanı, aynen hayatını soygunla geçirmiş bir haydudun feryat eden kurbanını elinde bir bıçakla soyarken suçüstü yakalandığında, insanları, soymaya ve boğazlamaya çalıştığı kişiye yaptığı şeyin ne olduğu hakkında bir fikri olmadığına inandırmaya çalışmasına benzer. Nasıl ki bu haydut apaçık olan bir şeyi inkâr edemezse, aynı şekilde ezilen insanların sırtından geçinen çağımız insanı da ne kendisini ne de başkalarını, durmadan sömürdüğü insanların iyiliğini düşündüğüne ve servetini nasıl elde ettiğini bilmediğine inandıramaz.

Ne malımızı, mülkümüzü ve rahatımızı güvence altına almak amacıyla yalnızca Rusya'da yüz bin insanın zindanlarda tutulduğunu bilmediğimize; ne kendimizin de katıldığı mahkemelerin varlığından habersiz olduğumuza ve verdiğimiz dilekçelerle malımıza, canımıza kasteden kişileri, onları mahkûm edenlerden daha kötü olmadıkları halde mahvolduklarını ve yozlaştıkları hapislere, sürgünlere gönderdiğimizi veya kürek cezasına mahkûm ettiğimizi bilmediğimize; ne de sahip olduğumuz her şeyin cinayetle ve şiddetle edinilip savunulduğunu bilmediğimize kendimizi inandırabiliriz.

Kentteki silâhlı kolluk kuvvetlerinin bizler lezzetli yemeklerimizi yerken ya da yeni bir oyun seyrederken pencerelerimizin altında bizim güvenliğimizi sağlamak amacıyla gidip geldiğini, ya da malımıza herhangi bir saldırı yöneldiğinde

anında dolu tüfekleriyle askerlerin ortaya çıkacağını görmezden gelemeyiz.

Yemeğimizi rahat bir şekilde yiyorsak, ya da yeni bir oyunu sonuna kadar izleyebiliyorsak, ya da baloda eğlenebiliyorsak, Noel ağacını süsleyebiliyorsak, gezintiye çıkabiliyorsak, at yarışlarına ya da av partilerine katılabiliyorsak, bunu kolluk kuvvetlerinin dolu silâhlarına ya da bizim eğlencelerimizi uzaktan karnı açlıktan guruldayarak, ağzı sulanarak seyreden bir garibanın karnını süngüsüyle deşecek askere borçlu olduğumuzu ve ilk çağrımızda askerin ya da polisin yardımımıza koşacağım çok iyi biliyoruz.

Işte bu nedenle, nasıl ki, güpegündüz suçüstü yakalanan haydut bizi, bıçağını kurbanının parasını almak, onu boğazlamak için çekmediğine inandıramazsa, aynı şekilde etrafımızda bulunan askerlerin ve kolluk kuvvetlerinin de bizleri garibanlardan korumak için değil dış düşmanlardan korumak, bayramlarda ve resmî geçitlerde düzeni sağlamak için burada olduklarına inandıramazlar; insanların üzerinde yaşadıkları topraklarda ekmeklerini kazanma hakları olmadığı için yer altında, su altında, kavurucu sıcaklıktaki fabrikalarda bizim zevkimize göre eşya üretmek için günde onla on dört saat arasında, hatta gece bile çalışmaktan pek de haz etmediklerini bilmediğimizi ileri süremeyiz. Bu apaçık gerçeği inkâr etmek imkânsız gibi görünüyor. Ama yine de inkâr ediliyor.

Bununla birlikte, bereket versin ki, zenginler, gençler, özellikle kadınlar arasında, bu zevklerin neye malolduğu ve nasıl elde edilmiş olduğu kendilerine gösterildiğinde, gerçeği gizleme ihtiyacı duymadan başlarını elleri arasına alarak, "Ah! Bana böyle şeylerden söz etmeyin. Eğer gerçekten böyleyse, o zaman bu şekilde yaşanmaz ki!" diyen insanlarla gittikçe daha çok karşılaşıyorum. Pek çok şeyden vazgeçemeseler de yaptıkları hatayı en azından gören samimi insanlar varsa da, çağımız insanlarının büyük çoğunluğu kendilerini ikiyüzlülük rolüne öylesine kaptırmış ki, herkesin gözünün içine giren bir şeyi küstahça inkâr edebiliyor.

"Bütün bunlar yanlıştır" diyorlar. "Hiç kimse insanları büyük çiftliklerde ya da fabrikalarda çalışmaya zorlamıyor. Bu serbestçe yapılan bir anlaşmadır. Büyük çiftlikler ve sermaye gereklidir, çünkü bunlar sayesinde işler düzenleniyor ve işçi sınıfına istihdam sağlanıyor. Zaten fabrikalardaki ya da işyerlerindeki çalışma koşulları sizin tanımladığınız gibi korkunç değildir. Bazı kötü durumlar mevcutsa da, hükûmet ve işverenler bu kötü durumları ortadan kaldıracak önlemleri almakta ve işçilerin çalışma koşullarını daha sorunsuz ve elverişli bir hale getirmeye çalışmaktadırlar. İşçi sınıfı bedensel çalışmaya alışmış durumdadır, şimdilik başka herhangi bir şey yapacak durumda değildir. Halkın yoksulluğuna gelince, bu yoksulluğa ne büyük toprak sahipleri ne de sermaye birikimi yol açıyor. Bunun cehalet, başıbozukluk ve ayyaşlık gibi başka nedenleri var. Bizler hükûmet yetkilileri olarak bu yoksullukla mantıklı yasalar yaparak mücadele ediyoruz; bizler kapitalistler olarak bu yoksullukla yararlı buluşları yaygınlaştırarak mücadele ediyoruz; bizler papazlar olarak bu yoksullukla dinî eğitim vererek mücadele ediyoruz; bizler liberaller olarak bu yoksullukla işçi sendikaları kurarak, eğitimi yaygınlaştırarak mücadele ediyoruz; ve benzer yöntemlerle, rahatımızı bozmadan, halkın refah seviyesini yükseltiyoruz. Herkesin yoksullar gibi yoksul olmasını değil, zenginler gibi zengin olmasını istiyoruz. Zenginlerin yararına çalışmaları için insanlara işkence edildiği, öldürüldüğü iddiası ise bir safsatadan başka bir şey değildir. Ordu, ancak halk kendi çıkarının ne olduğunun bilincine varmayıp başkaldırırsa ve kamu düzeni için gereken sükûneti bozmaya kalkarsa halkın üzerine gönderilir. Aynı şekilde suçlulara hadlerini bildirmek için de ceza evlerimiz, darağaçlarımız ve kürek cezalarımız var. Bunları biz de ortadan kaldırmak istiyoruz, bu yönde çalışmalarımız var."

İkiyüzlülük günümüzde sözde din ve sözde bilim aracılığıyla, iki taraftan da korunuyor. Ve günümüzde bu öyle bir boyuta varmıştır ki, eğer bunun ortasında yaşamamış olsaydık, insanların kendi kendilerini bu derece aldatabilecekle-

rine inanamazdık. İnsanlar öyle tuhaf bir duruma geldiler ki, kalpleri öylesine nasırlaştı ki, bakıyor ama görmüyorlar, işitiyor ama duymuyorlar ve anlamıyorlar.

İnsanlar, uzun zamandan beri vicdanlarına aykırı bir şekilde yaşıyorlar. Eğer ikiyüzlülük olmasaydı bu şekilde yaşamaları mümkün değildi. Vicdanlarına aykırı olan bu toplum düzeni, varlığını ikiyüzlülük sayesinde gizlendiği için sürdürebiliyor.

Gündelik yaşamla insanın vicdanı arasındaki mesafe büyüdüğü oranda ikiyüzlülük de büyüyor; ama ikiyüzlülüğün de bir sınırı var. Bana öyle geliyor ki, günümüzde bu sınıra ulaşmış bulunuyoruz. Günümüzde istem dışı bir şekilde Hıristiyan ahlâkı benimsemiş olan her insan, derin bir uykuya dalmış gibidir. Rüyasında kendisini rüyada bile yapmaması gerektiğini bildiği şeyi yapmak zorunda kalan biri gibi görür. Yapmaması gerektiğini bilir, bunu içten içe hisseder, ama yine de durumunu değiştirebilecek ve vicdanına aykırı bir şekilde davranmayı bırakacak durumda değildir. Rüya sürdükçe durumu daha da sıkıntılı bir hal alır, ve nihayetinde gördüğü şeyin gerçekliğinden kuşku duymaya başlayarak kendisini rahatsız eden sıkıntıdan kurtulmak için bilinçli bir gayret sarf eder.

Hıristiyan topluma mensup sıradan bir insanın durumu aynen böyledir. Kendisinin ve etrafındakilerin yaptığı her şeyin anlamsız, kabul edilemez, utanç verici ve vicdanına aykırı olduğunu ve durumun gittikçe daha da üzücü bir hal alarak had safhasına vardığını hisseder.

Kanımıza, ruhumuza kadar işlemiş olan Hıristiyanlığın insan onuru ve eşitliği anlayışı ile uygar insanlar olarak barış içinde bir arada yaşamayı ve ulusların birliğini arzularken her zevkimizin, her konforumuzun kardeşlerimizin yaşamı ve acı çekmesi pahasına elde edildiğini bilerek yaşayabilmemiz mümkün değildir; ayrıca sırf düşüncesiz bir diplomatın ya da bir devlet başkanının bir başka diplomata ya da devlet başkanına söyleyeceği ya da yazacağı saçma bir söz yüzünden yırtıcı hayvanlar gibi ulus ulusa, birbirimizin üze-

rine her an saldırmaya, acımasızca insanların canını ve malını yok etmeye hazır bir halde olamayız.

Bu mümkün değildir. Bununla birlikte çağımızdaki her insan bu sahneye tanık olmakta ve felâketin gelmesini beklemektedir. Ve durum giderek aşılması daha güç bir hal almaktadır.

Kâbus gören bir insan gördüğü şeyin gerçek olmadığına inanarak gerçek yaşama dönmek için nasıl uyanmak isterse, aynı şekilde çağımızın sıradan insanı da, içinde bulunduğu ve gittikçe daha da kötü bir hal alan durumunun gerçek olduğuna inanmak istemez; gerçek yaşama dönmek için uyanmak ister.

Uykudaki insanın kendisine böylesine umutsuz görünen durumunun bir anda ortadan kaybolması, sakin ve mutlu gerçeğe uyanması için nasıl bilinçli bir çaba göstererek kendi kendisine, "Düş mü görüyorum?" diye sorması yeterliyse; aynı şekilde çağımız insanının da kendi ikiyüzlülüğünün ve genel ikiyüzlülüğün gerçek olarak gösterdiği şeyden kuşkuya düşüp aynen uykudaki insan gibi korkunç bir hayalî dünyadan bir anda sakin ve mutlu bir gerçek dünyaya geçmesi için bilinçli bir çaba göstermesi ve kendi kendisine, "Tüm bunlar bir aldatmaca değil mi?" diye sorması yeterlidir.

Bunun için de insanın büyük işler yapmasına gerek yoktur, sadece ahlâkî bir çaba yeterlidir.

V.

Peki insan bu çabayı gösterebilir mi?

İkiyüzlülüğü desteklemek için böylesine elzem olan mevcut teoriye göre insan özgür değildir ve yaşamını değiştiremez.

"İnsan kendi yaşamını değiştiremez, çünkü özgür değildir; özgür değildir, çünkü bütün davranışları mevcut şartlar tarafından belirlenir. İnsan her ne yaparsa yapsın, insanın davranışlarının daima tâbi olduğu bazı koşullar vardır. İn-

san, işte bu nedenle yaşam biçimini değiştirme konusunda özgür değildir," diyorlar ikiyüzlülük metafiziğinin savunurları. Eğer insan bilinçten yoksun olsaydı, gerçeği idrak edip daha yüksek bir ahlâk seviyesine çıkamayacak durumda olsaydı, bu insanlar haklı olabilirlerdi. Ama insan, bilinçli ve gerçeğin gittikçe daha yüksek seviyelerine ulaşabilme kapasitesine sahip bir varlıktır. Ve bu yüzden, insan, her eylemin arkasında bir neden yattığı için şu ya da bu eylemi gerçekleştirmekte özgür olmasa da, şu ya da bu gerçeği kabul eden bir vicdana sahip bir adam için neyseler ondan ibaret olan eylemlerinin nedenleri kendi kontrolü altındadır.

Öyle ki insan, eylemlerini gerçekleştirme konusunda özgür olmasa da, bunların gerçekleştirildiği temeli belirleme konusunda özgürdür. Tıpkı hareket halindeki trenin hareketini değiştirme konusunda özgür olmayan makinistin, hareketin ne yönde olacağını önceden belirleyecek şekilde trene kumanda etmekte özgür olması gibi.

Ne tür olursa olsun, bilinçli her insan gerçekleştirmekte olduğu eylemleri ya –başka şeye değil de– yalnızca gerçeğe uygun olduğu için yaptığını kabul eder, ya da bunların vakti zamanında gerçeğe uygunluğunu kabul etmiştir ve şimdi de atalet veya alışkanlıkla sürdürmektedir.

Her halükârda, insan edimlerinin nedeni belirli bir gerçekte değil gerçekle nasıl bir ilişki kurulduğunda, sonuç olarak hangi gerçeğin bir eylemi gerçekleştirmek için yeterli esası oluşturduğunun kabulünde aranabilir.

İnsan ister yemeğini yesin, ister çalışsın, ister dinlensin, ister tehlikeden kaçsın, ister tehlike peşinde koşsun, eğer bir vicdana sahipse, böyle davranmasının tek nedeni bunu doğru ve mantıklı kabul etmesidir; böyle davranmanın gerçekle uyum içinde olduğunu kabul etmesi ya da bu çıkarımı geçmişte yapmış olmasıdır.

Belirli bir gerçeğin benimsenmesi ya da benimsenmemesi maddî nedenlere değil tamamen insanın kendi içinde bulunan nedenlere bağlıdır. Öyle ki, bazen, insanlar en elverişli maddî koşullarda gerçeği benimsemeyebilirler, tersine en el-

verişsiz koşullarda, görünürde hiçbir neden yokken –İncil'de söylendiği gibi– gerçek benimsenebilir: Babam bir kimseyi bana çekmedikçe, o kimse bana gelemez. (Yu 6, 44) Başka bir deyişle, insan yaşamının bütün tezahürlerinin nedeni olan gerçeğin benimsenmesi, maddî olgulara değil, insamn gözden kaçan bazı içsel melekelerine bağlıdır.

İşte bu yüzden, davranışlarında özgür olmayan insan –gerçeği kabul edip etmemesine bağlı olarak– davranışlarını yönlendiren nedenler konusunda, kendisini daima özgür hisseder. İnsan yalnız kendi kişiliğinin değil davranışlarının da dış etkenlerden bağımsız olduğunu hisseder.

Şu halde insan, tutkusunun etkisiyle bilincinde olduğu bir gerçeğe aykırı bir davranışta bulunsa da, bu gerçeği kabul edip etmemekte özgürdür, başka bir deyişle gerçeği kabul etmeyerek davranışının gerekli olduğunu savunup meşrulaştırmaya çalışabilir, ama aynı zamanda gerçeği kabul ederek kendi davranışını kötü bulabilir ve bu nedenle pişmanlık duyabilir.

Tutkusunu dizginleyemeyen bir kumarbaz ya da bir içkici, kumarı veya sarhoşluğu kötülük ya da zararsız bir eğlence olarak görmekte özgürdür. Birinci durumda, kişi bu tutkusundan hemen vazgeçemiyorsa bile eğer bunun zararlı olduğunu içtenlikle kabul ediyorsa, bundan kurtulabilir; ikinci durumda ise bu tutkusu gittikçe artar, kişinin bundan kurtulma imkanı yoktur.

Aynı şekilde bir yangında, hayatını hiçe sayarak arkadaşını kurtaracağı yerde alevler içindeki evden tek başına kaçan bir adam, yaşamı pahasına hemcinsinin yardımına koşması gerektiği gerçeğini kabul edip davranışını kötü bularak kendini suçlu görebilir, ama bu gerçeği kabul etmeyip davranışını doğal ve gerekli de görebilir hatta bunu haklı da çıkarabilir. Birinci durumda, yani gerçeği kabul ettiği durumda, kendini gelecekte gerçeğin kabulünden kaçınılmaz biçimde doğacak olan bir dizi fedakârlığa hazırlamış olur; ikinci durumda ise, kendini gerçeğe aykırı davranışından dolayı bir dizi berrcilce davranışa hazırlamış olur.

Insanın her gerçeği kabul edip etmemekte her zaman özgür olduğunu söylemiyorum. Uzun süre önce insanların kabul etmiş olduğu, eğitimle, geleneklerle insanlara nakledilmiş ve insanda içselleşmiş öyle gerçekler vardır ki, bu gerçekler bir bakıma insanın ikinci doğası olmuşlardır; ama aynı zamanda insan için açık olmayan, insana uzak gerçekler de vardır. İnsan ne birinci gruba giren gerçekleri reddetmekte özgürdür, ne de ikinci gruba girenlerin farkına varmakta. Bir de henüz insanın davranışlarına düşünmeksizin yön veren nedenler haline gelmemiş, ama insana, insanın kayıtsız kalamayacağı, kabul etmek ya da reddetmek zorunda olduğu büyük bir açıklıkla açınlanmış üçüncü kategoriden gerçekler de vardır. İnsanın özgürlüğü işte bu gerçekler karşısında kendisini belli eder.

Her insanın yaşamı boyunca gerçek karşısında durumu aynen bir yayanın zifiri karanlıkta elindeki fenerin önünde aydınlattığı yolda yürümesine benzer; fenerin henüz aydınlatmadığı yerleri göremez; ardında bıraktığı karanlığa gömülmüş yolu da göremez; ama nerede olursa olsun fenerin aydınlattığı yeri görebilir, kısmen aydınlanan yolun hangi tarafından gideceğine karar vermekte her zaman özgürdür.

İnsanın entelektüel ufkuna henüz girmemiş, görünmeyen gerçekler de vardır; insan tarafından yaşanmış, unutulmuş ve hazmedilmiş başka gerçekler de vardır, ve insanın mantığının ışığıyla aydınlanan ve kabul edilmesi gereken mutlak gerçekler de vardır. Ve insanın özgürlüğü bu gerçekleri kabul edip etmemesiyle kendini belli eder.

İnsanın özgürlük sorununun görünürdeki zorluğu, bu zorluğu çözmek isteyen insanların, insanı gerçek karşısında durağan bir varlık olarak tasarlamalarından kaynaklanmaktadır.

İnsanı durağan bir varlık olarak tasarlarsak, insan kuşkusuz özgür olamaz, insanlık yaşamının karanlıktan ışığa, gerçeğin daha alt seviyesinden daha üst seviyesine, hatayla karışık gerçekten saf gerçeğe doğru sürekli bir hareket içinde olduğunu unutmayalım.

İnsan eğer hiçbir gerçeği idrak etmemiş olsaydı özgür olamayacaktı, aynı şekilde, onu yaşamda yönlendirecek olan gerçek, ona hatalarla değil de bir defada, bütün saflığıyla açınlanmış olsaydı gene de özgür olamayacaktı ve özgürlük hakkında hiçbir fikri olmayacaktı.

Ne var ki insan gerçek karşısında durağan bir varlık değildir, yaşamda ilerleyen her birey ve aynı şekilde insanlık da, daima gerçeğin daha yüksek bir derecesini idrak etmekte ve giderek daha az hata yapmaktadır.

Ve bu nedenle insanların gerçek karşısında üçlü bir ilişkisi söz konusudur: Bazı gerçekler insanlar tarafından hazmedilmiştir, bu gerçekler insanın bilinçsiz davranışlarının temelini oluştururlar. Bazı gerçekler insana henüz açınlanmak üzeredir. Üçüncü türden gerçekler ise, insanlar tarafından henüz benimsenmemiş olsalar da insanların bunları kabul etmek ya da reddetmek zorunda kalacakları denli net bir biçimde açınlanmıştır.

Öyleyse, insanın özgürlüğü bu gerçekleri kabul edip etmemesine bağlıdır.

İnsanın özgürlüğü, yaşam yolundan ve kendisini etkileyen mevcut koşullardan bağımsız olarak keyfî davranmaya muktedir olmasına bağlı değildir, aksine elinden geldiğince kendisine açınlanmış gerçeği kabul etme ve onu açıkça ifade etme kapasitesine ve böylece Tanrı ya da insanlık tarafından gerçekleştirilmiş ebedî eserin ne kadar mutlu ve özgür bir işçisi olabildiğine; ya da bu gerçeğe gözlerini kapama kapasitesine ve böylece de onun kölesi olma ve istemediği halde akıntıya kapılıp ne kadar sürüklendiğine bağlıdır.

Gerçek, insanlığa ilerlemesi gereken biricik yolu göstermekle kalmaz aynı zamanda ona ilerleyebileceği biricik yolu da açınlar. İşte bunun için bütün insanlar kaçınılmaz biçimde, isteseler de istemeseler de gerçeğin yolunu izlemek zorundadır: Bazıları kendiliklerinden yaşamda üstlerine düşen görevi yapacaklar, bazıları da, gönülsüzce yaşam yasasına riayet edecekler. İşte insanın özgürlüğü bu seçimden ibarettir.

Bu özgürlük, bu daracık sınırlar içinde, insanlara o kadar

önemsiz gelir ki, onu fark etmezler bile; kimileri ise, gerekirciler (deterministler) bu özgürlük parçacığını öylesine yetersiz bulurlar ki, bunu hiç kabul etmezler; başkaları, tam bir özgür irade taraftarları ise, kafalarında hayalî bir özgürlük olduğundan, kendilerine böylesine eksik görünen özgürlüğü hor görürler. Gerçeğin bir bölümünün benimsenmesi ile gerçeğin hepten bilinmemesi sınırları arasında sıkışmış bu özgürlük insanlara pek özgürlük gibi görünmez; özellikle de insanlar kendilerine açınlanmış gerçeği ister kabul etsinler, ister etmesinler, buna yaşamlarını uydurmak zorundaysalar.

Başka atlarla birlikte bir arabaya koşulmuş bir atın araba önünde yürümeme özgürlüğü yoktur. Yürümez ise araba ona çarpacak ve onu sürükleyerek gitmeye devam edecektir, o istese de istemese de. Ama at arabayı çekmekte ya da onunla sürüklenmekte özgürdür. Aynı şey insan için de geçerlidir.

Hayal ettiğimiz fantastik özgürlükle kıyaslayacak olursak ister büyük ister küçük olsun, bu özgürlük gerçekten var olan tek özgürlüktür, ve insanın elde edebileceği biricik mutluluk buna bağlıdır. Ve insanlara sağladığı mutluluğun dışında, dünyevî yaşamda ilahî eseri gerçekleştirmenin tek yoludur.

İsa'nın öğretisine göre, yaşamın anlamını, özgür olmadığı alanda, sonuçlar alanında, kısacası davranışlar alanında gören insan gerçekten yaşamıyor demektir. Hıristiyan öğretiye göre, yaşamım özgür olduğu alana, nedenlerin alamna taşıyan, kısacası açınlanmış gerçeğin bilgisine ve kabulüne, açıklanmasına ve gerçekleştirilmesine taşıyan insan gerçeğe uygun yaşıyor demektir; aynen arabanın atları izlediği gibi.

Nefsine düşkün bir şekilde yaşayan bir insan daima kendi dışında bulunan geçici nedenlere bağlı davranışlar gerçekleştirir. Kendiliğinden hiçbir şey yapmaz, ama bir şeyler yaptığını sanır, oysa gerçekte bütün davranışları yüksek bir gücün etkisi altında gerçekleşir; o yaşamının efendisi değil kölesidir. Yaşamını kendisine açınlanan gerçeğin kabulü ve uygulanmasına adayarak yaşayan bir insan evrensel yaşam kaynağı ile bütünleşerek kişisel koşullara, zaman ve mekâna

bağlı eylemler değil, verili koşullarla belirlenmemiş olup bütün geri kalan şeylerin nedenini oluşturan sonsuz ve sınırsız bir değerde eylemler gerçekleştirir.

Gerçeği benimseme ve onu uygulamadan ibaret olan gerçek yaşamın özünü inkâr eden ve maddî yaşamı iyileştirmek için çaba sarf eden, putperest yaşam anlayışına sahip insanlar, yolculuk amaçlarına ulaşabilmek için, fırtına sırasında ellerinde bulunan buhar ve pervane yardımıyla yol alacaklarına inamp geminin buhar kazanındaki ateşi söndürerek küreklerini de suya değdirmeden yol almaya çalışan gemi yolcularına benzerler.

> Tanrı'nın Egemenliği çaba gösterilerek elde edilir, ona ancak çaba gösterenler ulaşabilir. (Mt 11, 12)

İşte ancak gerçeği benimsemek ve uygulamak için maddî koşullardan fedakârlık edilmesi sayesinde Tanrı'nın Egemenliği'ne ulaşılır ve günümüzde yapılması gereken ve yapılabilecek tek şey de budur. İnsanların yapması gereken tek şey bunu anlamak, özgür olmadıkları maddî koşullarla uğraşmaya son vermek ve bunun için harcadıkları enerjinin yüzde birini özgür oldukları alana, önlerinde duran gerçeğin kabulü ve uygulanmasına; kendilerinin ve diğerlerinin yalan ve ikiyüzlülükten kurtulmasına harcamalarıdır. Böylece, hiçbir çaba ya da mücadeleye gerek olmadan günümüzde insanları perişan eden ve gelecekte daha beter felâketlere gebe olan bu yanlış yaşam düzeni sona erer. İşte ancak o zaman Tanrı'nın Egemenliği gerçekleşecektir, ya da en azından insanların vicdanî gelişim düzeyleriyle şu an hazır oldukları ilk evre gerçekleşecektir.

Tuza doymuş bir sıvının birden kristalize olması dönüşmesi için nasıl bir şok yeterliyse, aynı şekilde insanlara zaten açınlanmış olan gerçeğin yüzlerce, binlerce, milyonlarca insana egemen olması, vicdan sahibi bir kamuoyunun oluşması ve bunun sonucu olarak bütün yaşam düzeninin değişimi için ufak bir çaba yetecektir. Bu çabayı ortaya koymak da bize kalmıştır.

Aramızdaki herkes sadece değişik biçimleriyle her yandan bizi çevreleyen ve her yandan bize baskı yapan Hıristiyan gerçeğini anlamaya ve tanımaya çalışsın; en azından bizden, her şeyden çok istediği şeyi görmezden gelerek ya da onu uygulamaktan kaçınarak kendimize yalan söylemeyi ve ikiyüzlülük etmeyi bırakalım, o zaman bizi çağıran bu gerçeği kabul ettiğimizde yüzlerce, binlerce, milyonlarca insanın bizim durumumuzda olduğunu göreceğiz, onlar da bizim gibi gerçeği görüyorlar ama bizim gibi onu yalnız başlarına uygulamaktan çekiniyorlar ve başkaları tarafından da benimsenmesini bekliyorlar. İnsanlar sadece ikiyüzlü olmayı bıraksınlar, o zaman onları birbirlerine bağlayan ve kendilerine yıkılmaz, gerekli ve Tanrı tarafından kutsanmış bir şey gibi sunulan bu katı toplumsal düzenin şimdiden sallandığını, sadece yalan ve ikiyüzlülükle ayakta kaldığını, onu ayakta tutanın da bizler olduğunu göreceklerdir.

Ama eğer durum böyleyse, mevcut yaşam düzenini yıkmak bizim elimizde ise, bu düzenin yerine neyi koyacağımızı açıkça bilmeden bunu yapmaya hakkımız var mı? Şeylerin mevcut düzeni sona erdiğinde toplumun durumu ne olacaktır?

> Terk ettiğimiz dünyanın duvarları ardında ne bulacağız? Korku içimizi kaplayacak –ıssız, engin bir boşluk, özgürlük– nasıl ilerleyeceğiz, nereye gidileceğini bilmeden, nasıl yüzleşilir kayıpla, kazanma umudu olmadan? ... Eğer Kolomb bu şekilde düşünmüş olsaydı hiçbir zaman demir alamazdı. Gideceğin yolu bilmeden okyanusa açılmak, varlığı faraziyeye dayanan bir ülkeye doğru yol almak için, okyanus üzerinde kimsenin hiçbir zaman girişmediği bir yola girmek çılgınlık. İşte bu çılgınlığı sayesinde Kolomb yeni bir dünya keşfetti. Kuşkusuz, eğer halklar konforlu bir otelden daha iyi bir otele taşınabilselerdi, bu kolay olurdu, ama işin kötüsü yeni bir konut hazırlayacak kimse yok. Gelecek, okyanustan da belirsiz, hiçbir şey yok; orada ancak koşullar ve insanlar ne yaparsa o olacaktır.
>
> Eski dünyadan memnunsanız, onu korumaya çalışın, çünkü o çok hasta durumda ve uzun süre yaşamayacak; ama eğer inandıklarınızla ve yaşamla sürekli uzlaşmaz bir tutum içinde

yaşamak, bir şeyi düşünürken başka bir şeyi yapmak size dayanılmaz geliyorsa, başınıza ne gelirse gelsin, Ortaçağ'ın beyaz badanalı barınaklarını terk edin. Bunun hiç de kolay olmadığını biliyorum. İnsanın çocukluğundan beri alışmış olduğu, sayesinde yetişmiş olduğu şeylerin hepsini terk etmenin az bir şey olmadığını biliyorum. İnsanlar büyük fedakârlıklar yapmaya hazırdırlar; ama yeni bir yaşamın gerektirdiklerini yapmaya değil. Çağdaş uygarlığı, yaşam biçimlerini, dinlerini, klasik ahlâklarını feda etmeye hazır mıdırlar? Onca çabayla elde edilen ürünlerin getirdiklerinden, üç yüzyıldan beri övündüğümüz tüm konfordan, yaşantımızın bütün zevklerinden vazgeçmeye, vahşi gençliği uygar yaşlılığa tercih etmeye, babalarımız tarafından inşa edilmiş sarayı, bizden çok sonra inşa edilecek yeni bir binanın sırf temel atma törenlerine katılmak için yerle bir etmeye hazır mıyız? (Herzen, 5. cilt, s. 55)

Ünlü Rus yazarı, peygamberlik ruhuyla günümüzde biraz aklını çalıştıran her insanın gördüğü şeyi bundan elli yıl önce görüyordu: Eski temellere dayanarak yaşam sürdürmenin imkânsızlığını ve yeni yaşam biçimleri kurmanın gerekliliğini.

En alışılmış, en sıradan dünya görüşü açısından bile açıktır ki, yıkılma tehlikesi içinde bulunan bir evin içinde oturmak çılgınlıktır, bu evden çıkmak gerekir. İşte, bu nedenle, günümüzde Hıristiyan dünyasının, halkların birbirlerine karşı silâhlanmasıyla, silâhlanmayı sağlamak için durmadan vergilerin arttırılmasıyla, çalışan sınıfların zenginlere karşı duyduğu nefretin sürekli artmasıyla, her an inmeye hazır ve hiç kuşkusuz günün birinde herkesin başına düşecek Demokles'in kılıcı gibi asılı duran savaşıyla içinde bulunduğu durumdan daha zavallı bir durumu tasavvur etmek zordur.

Büyük halk kitleleri için mevcut yaşam düzenimizden; ya da daha doğrusu, insanüstü yoruculuktaki çalışma koşullarına, sefalete, ayyaşlığa ve fuhuşa her gün verilen kurbanlarıyla, bir günde yüzyılın tüm devrimlerinde olduğundan daha fazla kurban alacak olan kapımızdaki savaşın tüm dehşetiyle mevcut yaşam düzenimiz olan düzensizlikten daha feci bir devrim olması pek mümkün değildir.

Herkes içimizde bulunan vicdan aracılığıyla Tanrı'nın ken-

disinden istediği şeyi yaparsa insanlığın durumu ne olurdu? Bir ustanın kurmuş olduğu ve yönettiği atölyede, emri altında çalışan ve Usta'nın nihaî amacını bilmeyen bana ne kadar tuhaf gelse de, yapmamı söylediği şeyi yaparsam bir zarar gelmez mi? Ustanın isteğini gerçekleştirme konusunda tereddüt eden insanların asıl endişesi "Ne olacak?" sorusu değildir. İnsanların uygarlık, kültür, bilim, sanat dediğimiz yaşamın alışageldik koşulları dışında nasıl yaşayacaklarını kendi kendilerine sormalarıdır. Yaşamın bütün ağırlığını bizzat hissediyoruz, bu yaşam düzeninin, eğer devam ederse kesin olarak bizi yok edeceğini görüyoruz; ama aynı zamanda bu düzenden kaynaklanan –uygarlık, kültür, bilim, sanat gibi– yaşam koşullarımızın aynı kalmasını istiyoruz. Bu aynen, eski ve her an yıkılacağını bildiği halde soğuktan donmayı da göze alarak bütün elverişsizliğine rağmen bu evde oturan, evin tadilatına ise ancak –tadilatı reddetmek anlamına gelen– içinden çıkmama koşuluyla razı olan bir adamın tutumuna benzer.

"Evden çıkarak evin bana sağladığı bütün avantajlardan mahrum kaldığım gibi bir de yeni bir ev inşa edilmezse, ya da ev eskiden alışmış olduğum hiçbir şeyi bulamayacağım bir başka şekilde inşa edilirse o zaman ne olacak?" Ama madem ki, malzemeler mevcut, inşaatçılar mevcut, her şey bize yeni evin eskisinden daha iyi koşullarda inşa edileceğini gösterir. Bununla birlikte eski evin yıkılacağı ve enkazın evde kalanlara mezar olacağı bir ihtimal olmakla kalmaz, kesindir. Eski yaşam koşulları ister desteklensin, ister terk edilsin ve daha iyi koşullar onların yerini alsın, her halükârda, yaşamımızın sürdürülmesi imkânsız ve zararlı hale gelen eski koşullarını terk etmek ve geleceğe doğru ilerlemek gerekecektir.

"Ama bilim, sanat, uygarlık, bütün bunlar yitip gidecektir!"

Evet ama bütün bunlar gerçeğin değişik tezahürlerinden başka bir şey değil, yapılacak değişimin amacı bizi gerçeğe daha çok yaklaştırmak ve onu gerçekleştirmektir. Öyleyse gerçeğin tezahürleri, gerçeğin hayata geçirilmesinden sonra

nasıl olur da ortadan kaybolur? Aksine başka, daha iyi, daha üst seviyede olurlar, ama ortadan kaybolmazlar. Ortadan kaybolacak olan onlarda mevcut olan yalanlardır; içerdikleri gerçek bu sayede kendisini daha parlak bir şekilde gösterecektir.

VI.

Ey insanlar, kendinize gelin, öğretisi esenlik olan İncil'e inanın. Kendinize gelmezseniz, Pilatus'un katlettiği insanlar gibi, Siloam kulesinin enkazı altında kalan insanlar gibi, milyonlarca öldürülen ve öldüren, idam eden ve edilen, acı çektiren ve çeken insanlar gibi, yaptırdığı tahıl ambarları sayesinde daha uzun yaşamayı uman ve aynı günün gecesinde, sürmeyi umduğu yaşamın henüz başında iken yaşamını kaybeden adam gibi telef olacaksınız. Bundan on sekiz yüz yıl önce İsa, ey insanlar, kendinize gelin, İncil'e inanın demişti, bugün bunu daha bir vurguyla söylüyor. İsa'nın kehanette bulunduğu felâket artık kapımızda ve yaşamımızın ulaşmış olduğu acı ve çılgınlık had safhasında.

Onca yüzyıldır sürdürülen şiddete dayalı putperest yaşam düzeninin yaşamımızı güvence altına alma yönünde sarf ettiği nafile çabalara rağmen, bütün bunların yaşamı daha güvenli kılmak bir yana, bireysel ve toplumsal yaşamda yeni tehlikeler getirmekten başka şeye yol açmadığı artık herkes için aşikâr olmalı.

Kendimize ne ad takarsak takalım, üzerimize hangi üniformayı giyersek giyelim; kendimizi hangi papaza takdis ettirirsek ettirelim; ne kadar çok sayıda olursak olalım; bizi koruyacak korumaların sayısı ne olursa olsun; servetimizi korumakla yükümlü polislerin sayısı ne olursa olsun; idam ettiğimiz sözde suçlu, devrimci ya da anarşist sayısı ne olursa olsun; savaş başarılarımız ne olursa olsun; kurmuş olduğumuz devletler, Babil'inden Eyfel'ine kadar diktiğimiz kuleler ve inşa ettiğimiz surlar nasıl olursa olsun; önümüze hep yaşamın anlamını tamamen ortadan kaldıran kaçınılmaz iki

şey dikilecektir: 1. Her an her birimizi yakalayabilecek olan ölüm. 2. Yarattığımız eserlerin iz bırakmadan hızla yok olup gitmesi. Ne yaparsak yapalım, ister kurumlar oluşturalım; ister saraylar, anıtlar inşa edelim; ister şiirler, şarkılar besteleyelim; bütün bunlar uzun süre kalıcı değildir, her şey iz bırakmadan gelip geçer. İşte bu yüzden, bu gerçeği kendimizden saklasak da, yaşamımızın anlam kaynağının ne kaçınılmaz acıların ve ölümün pençesinde olan fizikî varlığımızda, ne de herhangi bir toplumsal kurum ve düzende olduğunu görmezden gelemeyiz.

Bu satırları okuyan sen, kim olursan ol, durumunu ve görevlerini bir düşün, sana geçici olarak insanlar tarafından verilen büyük toprak sahibi, tüccar, yargıç, çar, devlet başkanı, bakan, papaz, asker mevkiini ve bu mevkinin sana yüklediği hayalî görevleri değil de, ebedî bir mevcudiyetsizlikten sonra Varlık'ın iradesi ile bilinçsizlikten çıkıp varlık haline gelen, ve her an, aynı irade ile eski yerine dönebileceğin gerçek ve ebedî durumunu düşün. Toprak sahibi olarak topraklarına karşı, tüccar olarak sermayene karşı, çar, bakan, devlet memuru olarak devletine karşı görevlerini; hayalî görevlerini değil de akıl ve sevgiyle donatılmış olarak yaşama çağrılmış gerçek varlık durumunun gerektirdiği gerçek görevlerini düşün.

Seni dünyaya gönderen ve pek yakında yanına geri döneceğin Kişi'nin isteğini yerine getiriyor musun! Senden istediği şeyi yapıyor musun? Toprak sahibi, fabrika sahibi olarak yoksulların emeklerini sömürürken, yaşamını bu soyguna dayandırırken, ya da vali, yargıç olarak insanlara kaba güç kullanırken, onları mahkûm ederken, idam ettirirken, ya da asker olarak savaşa hazırlanırken, savaşırken, yağma!arken, öldürürken bu isteği yerine getiriyor musun?

Dünya düzeninin böyle olduğunu, bütün bunların kaçınılmaz olduğunu, ve bunları istemeden, zorunlu olarak yaptığını söyleyeceksin. İnsanların çektiklerine, insanlara yapılan zulme, insanların öldürülmesine karşı içinde duyduğun bu güçlü tiksinti duygusuna rağmen, karşı koyulamaz karşılıklı

sevgi ihtiyacına rağmen, insanlarda mümkün en büyük mutluluğu yalnızca insanlar arasında eşitliğin, birbirine yardım etme isteğinin gerçekleştirebileceğini açıkça görmene rağmen kalbin, aklın, inancın sana aynı şeyi söylerken, bilim de bunu tekrarlarken, bilmem hangi karmaşık ve bulanık argümanların etkisi altında bunun tam tersini yapmak zorunda kalman mümkün mü? Büyük toprak sahibi ya da kapitalist olarak tüm yaşamını emekçiler üzerinde baskı kurarak sürdürmek; çar ya da devlet başkam olarak orduya komutanlık etmek, başka bir deyişle katillerin lideri ve yöneticisi olmak; devlet memuru olarak zavallıların elinden son mal-mülkünü de alarak bundan kişisel olarak yararlanmak ya da bunları zenginlere vermek; yargıç ve jüri üyesi olarak, doğru yol kendilerine gösterilmediği için doğru yoldan şaşanları işkencelere ya da ölüme mahkûm etmek; ya da hepsinin ötesinde genç bir adam olarak kendi özgür iradeni ve tüm insanî duygularını reddedip başkalarının iradesi doğrultusunda sana hedef gösterilen kişileri öldürmek üzere özellikle her türlü kötülüğün temeli olan asker olmaya zorlanmak mümkün mü?

Buna imkân yok.

Sana, bütün bunlar mevcut düzenin sürdürülmesi için gereklidir, bu düzen sürüp giden yoksulluğu, açlığı, hapishaneleri, darağaçları, orduları, savaşları ile topluma gereklidir; bu düzen ortadan kalkarsa o zaman daha büyük felâketler ortaya çıkacaktır deseler bile, bütün bunlar bu düzenden yararlananlar tarafından söylenmektedir, oysa acı çekenlerin toplamı düzeni savunanlardan on kat fazladır, ve onlar, bunun tersini düşünüyor ve söylüyorlar. Ama sen, kalbinin derinliklerinde bunun doğru olmadığını biliyorsun, mevcut düzen artık miadını doldurmuştur, yeni temeller üzerinde yeniden inşası kaçınılmazdır, hem sonra, insanî duygularından vazgeçerek bu düzeni destekleme yükümlülüğün hiçbir şekilde yoktur.

Her şeye rağmen mevcut düzenin gerekli olduğunu kabul etsek bile, neden en iyi duygularını ayaklar altına alarak kendini bu düzeni korumak zorunda hissediyorsun? Kim seni

hasta ve can çekişen bu düzenin hamisi seçti? Ne toplum, ne devlət, ne de insanlar; hiç kimse senden bu düzeni korumanı istemedi. Toprak sahibi, tüccar, çar, papaz, asker mevkisine kurulan sen, bu mevkiyi çıkar gütmeksizin, sırf insanların mutluluğu için gerekli olan düzeni korumak için değil de kendi çıkarın için, açgözlülüğünü, kibrini, hırsını tatmin etmek için, kendi tembelliğin ve korkaklığının bedeli olarak işgal ettiğini çok iyi biliyorsun.

Eğer bu durumu arzulamasaydın, bu mevkide kalmak için durmadan elinden geleni yapmazdın. Sadece mevkini korumak için durmadan yapmış olduğun acımasızca, haince ve alçakça işleri yapmamayı bir dene, o zaman mevkini hemen kaybedeceksin. Bir devlet başkanı ya da bir devlet memuru olarak, yalan söylememeyi, kaba güç uygulamalarına, infazlara bir daha katılmamayı bir dene; papaz olarak bir daha aldatmamayı bir dene; asker olarak bir daha öldürmemeyi bir dene; toprak sahibi ya da fabrika sahibi olarak malını, mülkünü dolandırıcılıkla ya da şiddet kullanarak korumamayı bir dene; o zaman sana zorunluymuş gibi görünen ve senin için bir yük olan bu mevkiyi anında kaybettiğini göreceksin.

Bir insanın kendi vicdanına ters gelen, kendi isteği dışında bir mevkiye getirilmesi imkânsızdır.

Kendini böyle bir mevkide bulursan, bu, herhangi biri ihtiyaç duyduğu için değil sadece sen istediğin içindir. İşte bu yüzden, içinde bulunduğun mevkinin tamamen yüreğine, aklına, inancına, hatta inanmış olduğun bilime ters geldiğini biliyorsan, bunu yapmaya ve daha da önemlisi meşrulaştırmaya devam etmeli miyim, yapmam gereken şey bu mu, sorularını kafanda tartmadan edemezsin.

Hatanı görecek ve onu düzeltecek kadar zamanın olsaydı ve bu riske değecek olsaydı, belki hata yapma riskini göze alabilirdin. Ama ne kendi hatanı ne de peşinden sürüklediğin kişilerin yaptıkları hatayı en ufak bir düzeltme fırsatı bile bulamadan, her an ortadan kaybolabileceğini biliyorsan, bu dünya düzeni için yaptığın her şeyin iz bırakmadan, tıpkı

kendin gibi kesinlikle ve hızla ortadan kaybolacağını biliyorsan, böylesine korkunç bir hatanın altına girmenin hiçbir geçerli nedeninin olmadığı açıkça ortaya çıkar.

Bize tartışmasız olarak açınlanan gerçeği ikiyüzlülüğünle gizlemesen her şey çok basit ve açık olacaktı.

Elindekileri başkalarıyla paylaş, zenginlik biriktirme, sahip olduklarınla gururlanma, çalma, acı çektirme, öldürme, başkalarına sana yapmalarını istemediğin şeyi yapma; bütün bunlar bundan on sekiz yüzyil önce değil beş bin yıl önce söylendi, eğer ikiyüzlülük olmasaydı bu yasanın gerçekliğinden en ufak bir kuşku bile duyulmazdı. İkiyüzlülük olmasaydı, insanlar bu yasaya riayet edemese bile, en azından doğru olduğunu ve ona riayet etmemenin yanlış olduğunu kabul ederlerdi.

Ama sen insanların genel iyiliği söz konusu olduğunda bu kurallara riayet edilmeyebilir ve edilmemelidir diyeceksin: Kamu yararı için insan şiddet ve cinayete başvurabilir diyeceksin. Kayafa'nın dediği gibi, bütün bir halkın telef olmasındansa bir tek kişinin ölmesi daha iyidir diyerek birine, bir ikinciye, bir üçüncüye idam cezası verebilecek, kamu yararı için öldürülmesi gereken bu adamın üzerine silâhını doğrultabilecek, bu adamı hapse atabilecek, mal varlığına el koyabileceksin. Bütün bu acımasızlıkları da toplumun, devletin bir parçası olduğundan, topluma ve devlete hizmet etmek görevin olduğu için yaptığını, toprak sahibi, yargıç, imparator ve asker olarak görevinin onların yasalarına uymak olduğunu söyleyeceksin. Ama, bir devlete ait olmanın ve bir mevkide bulunmanın getirdiği görevlerinin yanı sıra, sen, aynı zamanda senden bazı görevleri yerine getirmeni isteyen ebedî dünya yaşamına ve Tanrı'ya da aitsin.

Nasıl ki aile ve topluma karşı görevlerin devlete karşı ulvî görevlerine göre ikincil konumda ise, aynı şekilde devlete karşı görevlerin de doğal olarak sana Tanrı ve ebedî yaşam tarafından işaret edilen görevlerine göre ikincil konumda olmalıdır.

Nasıl ki bir ailenin ya da bir toplumun yakacak ihtiyacını

karşılamak üzere telgraf direklerini sökmek kamu çıkarlarına zedeleyeceği için saçma bir şeyse, aynı şekilde, ulusun refahını arttırmak üzere şiddete başvurmak, infaz etmek, öldürmek de insanlığın çıkarlarını zedelediği için bir o kadar saçmadır.

Senin devlete olan bağımlılığından kaynaklanan yurttaşlık görevlerin, Tanrı'ya ve ebedî dünya yaşamına olan bağımlılığından kaynaklanan üstün görevlerine göre ikincil konumda olmalıdır ve onlarla çelişmemelidir, bundan on sekiz yüzyıl önce İsa'nın havarilerinin demiş oldukları gibi: Tanrı'nın önünde, Tanrı'nın sözünü değil de sizin sözünüzü dinlemek doğru mudur, kendiniz karar verin (H.İ. 4, 19). İnsanlara itaat etmektense Tanrı'ya itaat etmek gerek. (H.İ. 5, 29)

Dünyanın herhangi bir köşesinde bazı insanların yararına kurulmuş fanî düzen bozulmasın diye, Tanrı ya da akıl tarafından kurulmuş ebedî ve değişmez dünya düzenini sakatlayarak insanlara karşı kaba güç kullanman, zulmetmen ve onları öldürmen gerekiyor. Bunun olması mümkün mü?

İşte bu yüzden baskıya, şiddete, yalana, cinayete mecbur olan bir toprak sahibi, bir tüccar, bir yargıç, bir imparator, bir devlet başkanı, bir bakan, bir papaz, bir asker olarak kendi konumunu düşünmekten ve onun gayri meşruluğunu kabul etmekten kendini alamazsın.

Eğer toprak sahibi isen, derhal topraklarını yoksullara vermen gerektiğini; kapitalist ya da sanayici isen paranı, fabrikanı işçilere vermen gerektiğini; devlet başkanı, bakan, devlet memuru, yargıç, general isen hemen mevkinin sana sağladığı avantajlardan feragat etmen gerektiğini, –tüm şiddet sisteminin temelinde yer alan bir– asker isen itaatsizliğinin getireceği bütün sakıncalara rağmen itaati derhal reddetmen gerektiğini söylemek istemiyorum.

Eğer böyle yaparsan, mümkün olan en iyi şeyi yapmış olursun. Büyük olasılıkla bunu yapacak gücü kendinde bulamayacaksın. Çünkü ilişkilerin, bir ailen, sana tâbi olan insanlar, senin tâbi olduğun şeflerin vardır, öyle güçlü bir etki altındasındır ki, bu etkiden kurtulman mümkün değildir,

ama en azından gerçeği kabul edip yalan söylememeye çalışabilirsin. İnsanlara yararlı olabilmek için, toprak sahibi, fabrika sahibi, tüccar, sanatçı, yazar olarak kaldığını ileri sürmene gerek yok; vali, savcı, devlet başkanlığı görevini bu senin hoşuna gittiği için, sen bu mevkide bulunmaya alıştığın için yapıyorsun; kamu yararı için değil. Askerlik yapmaya, cezalandırılma korkusundan değil de ordunun toplum için gerekli olduğuna inandığın için devam ediyorsun ha? Kendine ve başkalarına devamlı olarak bu şekilde yalan söylemeye devam etmeyebilirsin; bunu yapmalısın da, çünkü yaşamının tek amacı yalandan kurtulup gerçeği dile getirmek olmalıdır. Durumunun kendiliğinden derhal değişebilmesi için bunu yapman yeterli olacaktır.

Sana yaşamda verilmiş olan bir tek şeyi, yalnızca bir tek şeyi yapmakta özgürsün, bütün geri kalan şeyler senin gücünün ötesindedir: Bu da gerçeği kabul edip onu dile getirmektir.

Sırf senin gibi yollarını şaşırmış, senin gibi acınacak insanlar seni asker, devlet başkanı, toprak sahibi, kapitalist, papaz, general yaptılar diye, aklına ve yüreğine kesinlikle ters gelecek şiddet eylemleri yapmaya kalkıyorsun; kaba güç kullanıyor, çapulculuk yapıyor, insanları öldürüyorsun, yaşamını başkalarının mutsuzluğu üzerine kurmaya çalışıyorsun, bütün bunların üstüne bir de yaşamının tek görevini yerine getirmek, yani gerçeği kabul edip onu dile getirmek yerine, yükümlü olduğun bu görevi görmezlikten geliyor ve onu hem kendinden hem de başkalarından gizliyorsun.

Bunu da hangi koşullarda yapıyorsun? Sen ki her an ölebilecekken, idam cezalarını imzalıyorsun, savaş ilân ediyorsun, taraf tutuyorsun, yargılıyorsun, eziyet ediyorsun, işçileri sömürüyorsun, yoksulların arasında lüks içinde yaşıyorsun, sana güvenen zayıf insanlara bunun böyle olması gerektiğini, bunun insanlık görevi olduğunu söylüyorsun. Böyle yapmaya devam ederken bir virüsün, bir kurşunun gelip seni bulması, düşüp ölmen ve sana ebedîyet içinde bir tek kez verilmiş yaşamı boşu boşuna geçirerek ve yapman gereken tek

şeyi yapmayarak başkalarına özellikle de kendi kendine verdiğin zararı telâfi etme imkânını hepten yitirmen mümkündür.

Bize ne kadar önemsiz ve bayatlamış görünse de, ikiyüzlülük ve ondan kaynaklanan telkin nedeniyle ne kadar şaşırmış olsak da, bu basit ve açıkça ifade edilmiş gerçeğin kesinliğini hiçbir şey ortadan kaldıramaz. Kaçınılmaz acıların eşlik ettiği ve kesin olarak ölümle sonuçlanan yaşamımızı hiçbir maddî koşul garanti altına alamaz. Bu nedenle, yaşamın, bizi tek bir mutlak kılavuzla –mantıklı vicdanla– bu dünyaya getiren Güç'ün isteğinin sürekli olarak yerine getirilmesinden başka bir anlamı yoktur.

İşte bu yüzden, bu Güç bizden –gelip geçici olan maddî, toplumsal ya da devletli yaşam düzenimiz gibi– akla aykırı ve imkânsız bir şey isteyemez. Bu Güç bizden akla uygun, kuşku götürmez ve imkân dahilinde olan şeyleri yapmamızı ister: Tanrı'nın Egemenliği'ne hizmet etmemizi, başka bir deyişle canlı bütün varlıklar arasındaki en iyi birliği –ancak gerçek içinde mümkün olabilecek bir birliği– kurmaya çalışmamızı; ve daima gücümüzün yeteceği şekilde açınlanmış gerçeği kabul etmemizi ve dile getirmemizi ister.

> Siz öncelikle Tanrı'nın Egemenliği'nin ve doğruluğunun ardından gidin, o zaman bütün bu şeyler size fazlasıyla verilecektir. (Mt 6, 33)

Yaşamın tek anlamı Tanrı'nın Egemenliği'nin kurulmasına yardımcı olarak insanlığa hizmet etmektir. Bu da ancak insanların her birinin gerçeği kabul etmesi ve açıkça dile getirmesi ile mümkündür.

> Tanrı'nın Egemenliği gözle görülür bir şekilde gelmeyecektir. Insanlar da, "İşte burada" ya da, "İşte şurada" diyemeyeceklerdir. Çünkü Tanrı'nın Egemenliği içinizdedir. (Lk 17, 20)

Yasnaya Poliyana
14/26 Mayıs 1893

Bölüm İçerikleri

1. Bölüm: "İnancım Neden İbarettir?" adlı kitap üzerine. ▪Bu kitabın sebep olduğu yazışmalar. ▪Quaker'ların mektupları. ▪Garrison'un deklarasyonu. ▪Adin Balou, eserleri ve ilmihâli. ▪Helçitski'nin "İman Ağı" adlı kitabı üzerine. ▪Dünyanın İsa'nın öğretisine ışık tutan eserlere karşı tutumu. ▪Dymond'un "Savaş Üzerine" adlı kitabı üzerine. ▪Musser'in "Direnmezliğin Esasını Oluşturma" kitabı üzerine. ▪Hükûmetin 1818 yılında orduda askerlik yapmayı reddeden kişilere karşı tutumu. ▪Devletin şiddetine katılmayı reddeden kişilere karşı genel olarak hükûmetlerin ve liberallerin göstermiş olduğu düşmanca tutum ve Hıristiyan direnmezliğinin tezahürlerini örtbas etme ve susturma yönündeki bilinçli çabaları.

2. Bölüm: "İnancım Neden İbarettir?" adlı kitabın kaderi. ▪Kitabımın temellerine yapılan dinî eleştirilerin kaçamak karakteri. ▪1. Yanıt: Şiddet kullanma Hıristiyanlığa aykırı değildir. ▪2. Yanıt: Suçluları zapdetmek için şiddetin gerekliliği. ▪3. Yanıt: İnsanları korumak için şiddetin gerekliliği. ▪4. Yanıt: Direnmezlik yasasının ihlâlinin basit bir zaaf olarak görülmesi. ▪5. Yanıt: Sorunun çoktan çözülmüş olduğunu bahane ederek yanıt vermekten kaçınma. ▪Dinî eleştirmenlerin teori ve pratikte Hıristiyanlık ile şiddet kullanma arasındaki karşıtlığı başlarından savabilmek için tüm yapabildikleri böyle hilelere başvurmak ve Kilise'nin otoritesi arkasına sığınmaktan ibarettir. ▪Din dünyası ile otoritelerin gerçek Hıristiyanlık inancı karşısındaki tutumları. ▪Laik Rus eleştirmenlerin genel karakteri. ▪Rus olmayan laik eleştirmenler. ▪Bu eleştirmenlerin hatalı argümanları İsa'nın öğretisini yanlış anlamalarından kaynaklanır.

3. Bölüm: Hıristiyanlık öğretisinin bir azınlık tarafından anlaşıldığı biçimiyle çoğunluk için anlaşılmaz olması. ▪Bunun temel nedeni olarak da Hıristiyanlığın yanlış yorumlan-

ması ve iman edenlerle etmeyenlerin Hıristiyanlığın bu yorumunun doğruluğu yönünde yanlış bir kanaate sahip olmaları. ▪Kilise tarafından İsa'nın öğretisinin gerçek anlamının müminlerden gizlenmesi. ▪İsa'nın öğretisinin ilk ortaya çıkışı. ▪Bu öğretinin özü ve diğer dinlerden farkı. ▪Başlarda tam olarak anlaşılamayan Hıristiyanlığın gerçekle tam bir uyum içinde olması nedeniyle onu kabul eden insanlar tarafından daha açık şekilde anlaşılması. ▪Buna eş zamanlı olarak aktarımdaki mucizevi niteliğine dayanılarak öğretinin hakikî anlamı üzerinde hak iddia edilmesi. ▪Havarilerin İşleri Kitabı'ndaki havarilerin konsili. ▪ Kilise, mucizevi kanıtlamalarla destekleyerek İsa'nın öğretisinin gerçek anlamının yegâne sahibi olduğunu öne süren otoriter iddianın mantıkî sonucu olarak ortaya çıkmıştır. ▪İsa tarafından bir Kilise kurulmuş olamaz. ▪İlmihâllere göre Kilise'nin tanımları. ▪Kiliseler her zaman sayıca birden fazlaydılar ve daima birbirleriyle düşmanlık içinde oldular. ▪Sapkınlık ne demektir?▪ Gottfried Arnold'un sapkın mezhepler üzerine yazmış olduğu kitap. ▪Kiliselerdeki gelişimin bir göstergesi olarak mezhep sapkınlıkları. ▪Kiliseler insanları birbirinden ayırdığı için daima Hıristiyanlığın düşmanı olmuşlardır. ▪Rus Kilisesi'nin etkinliği nedir? ▪Mt 23, 23. ▪Dağdaki Vaaz ya da inanç ilkeleri. ▪Ortodoks Kilisesi halktan Hıristiyanlığın gerçek anlamını gizlemektedir. ▪Diğer Kiliseler de aynı şekilde davranmaktadırlar. ▪Çağdaş yaşamın gerektirdiği tüm maddî koşullar Kilise öğretisini sarsacak niteliktedir; işte bu nedenle Kiliseler kendi öğretilerini ayakta tutabilmek için ellerinden gelen gayreti göstermektedirler.

4. Bölüm: Bilim adamlarının dinler konusundaki genel tutumu. ▪Din nedir ve insanlık yaşamı için anlamı nedir. ▪Üç farklı yaşam anlayışı. ▪Hıristiyanlık öğretisi; tanrısal yaşam anlayışının bir ifadesi ▪ Hıristiyanlığın, onu toplumsal yaşam anlayışı bakımından eleştiren bilim adamları tarafından cismanî tezahürlerine bakılarak yanlış yorumlanması. ▪Bu yanlış yorumlar sonucunda İsa'nın öğretisi'nin abartılı ve uygulanamaz bulunuşu. ▪İncil'deki tanrısal yaşam anlayışı ifade-

si. ▪Bilim adamlarının Hıristiyanlık konusundaki yanlış görüşleri yanılmaz bir eleştiri yöntemine sahip olduklarına dair kanaatlerinden kaynaklanır. ▪Bunun sonucunda da Hıristiyan öğreti üzerine iki yanlış anlama ortaya çıkıyor. ▪Birincisi; Hıristiyanlık dininin –yaşamı toplumsal yaşam teorisinden farklı bir şekilde yönlendirmesine bağlı olarak– hayata geçirilmesinin mümkün olmadığı yönündeki yanlış düşünce. ▪Hıristiyanlık kurallar değil, bir ideal sunmaktadır. ▪İsa hayvanî güce tanrısal gücün bilincini eklemektedir. ▪Hıristiyanlık ancak idealin yerini yanlışlıkla kurallar aldığında yaşam olasılığını yok edebilir gibi görünür. ▪İdealin değeri düşürülmemeli. ▪İsa'nın öğretisine göre yaşam bir devinimdir. ▪İdeal ve buyruklar. ▪İkinci yanlış anlama; Tanrı sevgisi ve Tanrı'ya hizmet etme yerine insanlık sevgisini ve insanlığa hizmet etmeyi geçirme. ▪Bilim adamları kendi insanlığa hizmet etme anlayışları ile Hıristiyanlığın aynı ve tek şey olduğunu sanıyorlar. ▪Toplumsal yaşam anlayışı üzerine kurulu bir insanlığa hizmet öğretisi. ▪İnsanın kendisini sevmesinden kaynaklanan bir insanlığa hizmet öğretisinin ve insanlık sevgisinin hiçbir anlamı yoktur, çünkü insanlık bir kurgudur. ▪Tanrı sevgisinden kaynaklanan Hıristiyan sevgi yalnızca insanlığı değil, bütün dünyayı kapsar. ▪Hıristiyanlık insanlara tamamen kendi tanrısal doğasına uygun bir biçimde yaşamayı öğretir. ▪Bu da insan ruhunun özünün sevgi olduğunu ve insanın mutluluğunun da içindeki sevgi sayesinde tanımış olduğu Tanrı sevgisine dayandığını gösterir.

5. Bölüm: İnsanlar yaşam biçimlerini değiştirmeden Hıristiyanlığı kabul edebileceklerini sanıyorlar. ▪Pagan yaşam anlayışı insanlığın içinde bulunduğu çağa uygun düşmüyor, bu çağa yalnızca Hıristiyan yaşam anlayışı uygundur. ▪Hıristiyan yaşam anlayışı insanlar tarafından hâlâ anlaşılamamıştır, ama yaşamın kendi gelişimi bunu kaçınılmaz kılacaktır. ▪Her yeni yaşam anlayışının gerekleri daima anlaşılmamış, mistik ve doğaüstü görülmüştür. ▪İnsanların çoğu için Hıristiyan yaşam anlayışının gerekleri de böyle karşılanmıştır. ▪Maddî ve manevî nedenler er geç Hıristiyan ya-

şam anlayışının anlaşılmasına yol açacaktır. ▪Daha üstün bir hayat görüşünün gereklerini bilmelerine rağmen daha alt seviyede bir yaşam biçimini korumaya devam eden insanlar kendi varlıklarını zehirleyen ıstırap ve çelişkiler oluştururlar ve bir değişimi zorunlu kılarlar. ▪Yaşamımızın çelişkileri. ▪Ekonomik çelişkiler; hem fakirler hem de zenginlerin bundan kaynaklanan ıstırapları. ▪Siyasî çelişki ve devlet yasalarına uymanın ortaya çıkardığı ıstıraplar. ▪Uluslararası çelişki ve bunun bilincinde olan çağdaş yazarlar: Komarovski, Ferri, Booth, Passy, Lawson, Wilson, Bartlett, Defourney, Moneta. ▪Askerî çelişkinin bariz karakteri.

6. Bölüm: İnsanlar yaşamları ile vicdanları arasındaki çelişkiyi yaşam koşullarını iyileştirerek kaldırmaya çalışmıyor, kültürlü önderleri ise bütün güçlerini vicdanî gerekleri gizlemeye ve kendi yaşam biçimlerini haklı çıkarmaya harcıyorlar; bu şekilde toplumu putperest bile olmayan barbar bir devlet yapısına sürüklüyorlar. ▪Çağdaş liderlerin savaş, evrensel militarizm ve zorunlu askerlik hizmeti karşısındaki belirsiz tutumları. ▪Bazıları savaşı maddî tedbirlerle kolayca engellenebilecek rastlantısal, siyasî bir olgu olarak görüyor: ▪Barış kongresi. ▪*Revue Des Revues*'de yer alan makale. ▪Maxime Du Camp'ın önerisi. ▪Uyuşmazlık mahkemelerinin ve silâhsızlanmanın önemi. ▪Bu görüşte olan insanlara ve faaliyetlerine karşı hükûmetlerin takındığı tutum. ▪Bazıları da savaşı acımasız ama kaçınılmaz bir olgu olarak görüyor: ▪Guy De Maupassant. ▪Edouard Rod. ▪Bir üçüncü kategoride olanlar ise savaşı yararlı ve gerekli bir olgu olarak görüyor: ▪Camile Doucet. ▪Jules Claretie,▪ Emile Zola. ▪E. De Vogüe.

7. Bölüm: Evrensel zorunlu askerlik hizmeti, tesadüfen ortaya çıkmış siyasî bir olgu değil toplumsal yaşam anlayışının doğasında var olan çelişkinin en son sınırıdır. ▪Toplumdaki otoritenin kaynağı▪ Otoritenin temeli fiziksel şiddete dayanır. ▪Otoritenin şiddet uygulayabilmesi için silâhlı adamlardan oluşmuş organizasyonlara, yani orduya ihtiyaç vardır. ▪Ordu şiddet doğurur, şiddet ise toplumsal yaşam anlayışını yok eden temel nedendir. ▪Hükûmetin ezilen sınıf-

lara karşı tutumu otoritenin kitleler karşısındaki tutumudur. ▪Hükûmetler emekçi sınıfları, devletin koiluk kuvvetlerinin dış düşmanlara karşı onları savunmak için gerekli olduğuna ikna etmeye çalışırlar. ▪Ancak ordu özellikle hükûmeti kendi yurttaşlarına, özellikle de ezilmiş işçi sınıfına karşı korumak için vardır. ▪Caprivi'nin konuşması. ▪Yönetici sınıfların bütün ayrıcalıkları şiddet üzerine kuruludur. ▪Ordunun büyümesi evrensel zorunlu askerlik hizmeti sayesinde sağlanmaktadır. ▪Evrensel zorunlu askerlik hizmeti devletin korumakla yükümlü olduğu toplumsal yaşamdaki her ilerlemeyi baltalar. ▪Askerlik hizmeti mutlak itaat ister, yani insandan kendisi için değerli olan her şeyden devlet adına vazgeçmesini ister. ▪Hükûmet gerekli midir? ▪Hükûmetin yurttaşlarından askerî hizmet ile istediği fedakârlıklar mantıkî bir nedene dayanmazlar. ▪İnsanın devletin isteklerine boyun eğmesindense eğmemesi daha çok yararınadır.

8. Bölüm: İsa'nın öğretisi bir yasalar sistemi değil, yeni bir yaşam anlayışıdır; bu yüzden zorlayıcı değildir ve gerçek anlamı ile herkes tarafından değil yalnızca bir azınlık tarafından kabul edilmiştir. ▪Hıristiyanlık ayrıca pagan yaşam anlayışının ortadan kalkacağını, onun yerine Hıristiyan anlayışın benimsenmesi gereğini bildiren bir kehanettir. ▪Kötülüğe karşı güç kullanarak direnmeme İsa'nın öğretisinin temel ilkelerinden biridir ve çağımız insanları tarafından kaçınılmaz olarak kabul edilmelidir. ▪Her türlü kavgaya son vermenin iki yöntemi: Birincisi, kötülüğün herkes tarafından kaçınılmaz olarak kabul edilebilecek evrensel bir tanımını bulmak ve ona karşı güç kullanarak mücadele etmek; ikincisi, hiçbir suretle kötülüğe karşı güç kullanmamak olan Hıristiyan yöntem. ▪Her ne kadar birinci yöntemin başarısızlığı Hıristiyanlığın ilk yüzyıllarından beri tespit edilmişse de, insanlar bu yöntemi uygulamaya devam etmişlerdir, ancak insanlık ilerledikçe kötülüğün genel bir tanımının olamayacağı ve bunun yapılamayacağı daha açık bir şekilde belli olmuştur. ▪Günümüzde herkes için açıktır ki, gücün kötülüğe karşı mücadelede bir yöntem olarak kullanılması bunun doğru ve meşru

bulunmasından değil, bundan nasıl kurtulunacağının bilinmemesindendir. ▪Bundan kurtulmanın zorluğu, hükûmetin şiddet kullanma yöntemlerinin ince ve karmaşık karakterli oluşundadır. ▪Güç dört farklı biçimde kullanılmaktadır: Yıldırma, rüşvetçilik, ipnotize etme ve ordu vasıtasıyla. ▪Devlet şiddetinden iktidarın şiddet kullanarak devrilmesi yoluyla kurtulunamaz. ▪Putperest yaşam biçiminin acıları, kötülüğe karşı güç kullanarak direnmeme öğretisi nedeniyle insanları İsa'nın öğretisini kabul etmeye yöneltmiştir. ▪Bunun doğruluğunun toplumumuzun bilincinde yaygınlaşması kabulünü de beraberinde getirecektir. ▪Bu bilinç bizim mevcut yaşamımızla tam bir çelişki içindedir, bu, zorunlu askerlik hizmeti ile özellikle daha açık bir hale gelmiştir; ama insanlar alışkanlıkları ve hükûmetin uyguladığı dört şiddet yöntemi nedeniyle askerlik hizmeti ile Hıristiyanlık arasındaki çelişkiyi görememektedirler. ▪Otoritelerin bizzat kendileri askerlik hizmetinin ahlâk dışılığını tüm çıplaklığıyla göstermiş oldukları halde, insanlar bunu görememektedirler. ▪Silâh altına alınma her insan için büyük bir sınavdır; insan kendisine sunulan Hıristiyanlığın kötülüğe karşı güç kullanarak direnmeme yasası ile mevcut devlet düzenine kölece itaat arasında bir seçim yapmak zorundadır. ▪İnsanlar başka bir çıkış yolu bulamadıklarından kutsal olan her şeyi feda ederek, genelde hükûmetin dayatmalarına riayet ederler. ▪Gerçekten, toplumsal yaşam anlayışına sahip insanların, bütün korkunçluğuna rağmen savaştan başka çıkış yolları yoktur. ▪Böyle kişilerden oluşmuş toplum yok olmaya mahkûmdur; hiçbir toplumsal değişim onu kurtaramaz. ▪Putperest yaşam son sınırına dayanmıştır ve intihar etmektedir.

9. Bölüm: Hıristiyan halkların dünyevî yaşamları putperest olarak devam etmesine rağmen, içlerine Hıristiyan bilinç girmiş durumdadır. ▪Bu çelişkiden çıkmanın yolu Hıristiyan yaşam anlayışını benimsemekten geçiyor. ▪İnsan ancak Hıristiyanlık sayesinde özgürlüğüne kavuşabilir, yalnızca Hıristiyanlık insanı her türlü beşerî otoriteden kurtarabilir. ▪Bu özgürleşme maddî yaşam koşullarının değişimi ile değil

yaşam anlayışının değiştirilmesiyle gerçekleşir. ▪Hıristiyan yaşam anlayışı her türlü şiddeti reddeder, böylece onu benimsemiş olan insanı özgür kıldığı gibi tüm dünyayı da her türlü dünyevî otoriteden kurtarır. ▪Çıkışsız gibi görünen mevcut durumdan çıkmanın yolu, Hıristiyan yaşam anlayışını benimseyebilecek her insanın bunu kabul etmesi ve buna uygun yaşamasıdır. ▪Ne var ki insanlar bu yolu çok yavaş buluyorlar ve kurtuluşu iktidardaki hükûmetin yardımıyla maddî yaşam koşullarının değişiminde görüyorlar. ▪Bu hiçbir gelişmeyle sonuçlanmaz, çünkü insanlar katlanmak zorunda oldukları kötülüğü kendi elleriyle bizzat yapıyorlar. ▪Bu, özellikle herkesin tek tek reddetmesinin daha hayırlı olacağı zorunlu askerlik hizmetinde açıkça görülmektedir. ▪İnsanların özgürlüğe kavuşması ancak her bireyin kişisel kurtuluşu ile gerçekleşecektir, ve şimdiden kendini göstermeye başlayan bu özgürleşme olayları devlet otoritesini tehdit etmektedir. ▪Hükûmetin Hıristiyanlık karşıtı taleplerine itaat etmeyi reddetmek devlet otoritesinin itibarını düşürmekte ve insanları özgürleştirmektedir. ▪İşte bu yüzden bu tür itaatsizlik olayları devlet otoritesi tarafından bütün komplo ve şiddet eylemlerinden daha tehlikeli bulunmaktadır. ▪Rusya'da, yemin etmekten, vergi ödemekten, pasaport almaktan, polislik görevini üstlenmekten, mahkemelere jüri olarak katılmaktan, askerlik hizmetini yapmaktan vazgeçmek gibi itaatsizlik örnekleri. ▪Başka ülkelerdeki itaatsizlik örnekleri. ▪Hükûmetler Hıristiyanlık öğretisine dayanarak emirlerini yerine getirmeyi reddeden insanlara karşı nasıl bir tutum izleyeceklerini bilemiyorlar. ▪Bu insanlar, kavga etmeden hükûmetin temellerini içten yok etmekteler. ▪Bu insanları cezalandırmak Hıristiyanlığı açıkça inkâr etmek ve bu insanların itaatsizliklerini dayandırdıkları temel prensiplerin yayılmasına yardımcı olmak anlamına gelir. ▪İşte bu nedenle hükûmetlerin durumu umutsuzdur; kişisel özgürleşmenin boşunalığını vaazeden insanlar ise şiddete dayalı mevcut toplumsal düzenin yıkılmasını geciktirmekten başka bir şey yapmış olmazlar.

10. Bölüm: Hıristiyanlık devleti yok eder. ▪Hangisi daha gereklidir: Hıristiyanlık mı yoksa devlet mi? ▪Devlet düzeninin gerekliliğini savunan insanlar vardır, aynı argümanlara dayanarak devlet düzenini gereksiz gören insanlar da vardır. ▪Soyut argümanlarla ne biri ne de diğeri kanıtlanabilir. ▪İnsanın devlet düzenini destekleyip desteklemeyeceği sorunu, her insanın bilincinin gelişim seviyesiyle çözülecektir. ▪Devlet örgütlenmesini desteklemenin Hıristiyan öğretiye aykırı olduğunun anlaşılmasıyla sorun, devletin faaliyeti nasıl olursa olsun, her Hıristiyan açısından çözülmüş olur. ▪Devleti savunanların argümanı, bütün uluslar ve her ulusun bütün bireyleri Hıristiyan olana dek iyi insanları kötü insanlardan korumaktır. ▪En kötü insanlar, her zaman, iktidarda olanlardır. ▪İnsanlık tarihi kötülerin iktidarı zor yoluyla ele geçirerek iyileri ezmesinin tarihidir. ▪Otoritelerin kötülükle mücadele için şiddet kullanmaya ihtiyaç duyduklarını kabul etmeleri kendi intiharlarını ilân etmeleriyle aynı şeydir. ▪Devlet şiddetinin ortadan kaldırılması bireysel şiddet hareketlerinin miktarını arttırmaz. ▪Şiddet uygulanmasını ortadan kaldırmak sadece bir olasılık değildir, zaten her gün gözümüzün önünde meydana gelmektedir. ▪Şiddet devletin müdahalesi ile ortadan kaldırılamaz, ama iktidarı şiddet yoluyla ele geçirmiş insanların şiddet kullanmanın gereksiz bir şey olduğunun bilincine vararak daha iyi insanlar olmaları ve daha az şiddet uygulamaları ile ortadan kaldırılır. ▪Bu süreçten tüm halklar gibi bireyler de geçmektedir. ▪Hıristiyanlık bu yolla insanların bilincine yalnız otorite tarafından uygulanan şiddete rağmen değil, aynı zamanda onun yardımıyla da girmektedir; bu yüzden otoritenin ortadan kaldırılması korkutucu olmadığı gibi, sürekli olarak yaşamın kendisi tarafından gerçekleştirilmektedir. ▪Devlet düzenini savunanlara göre Hıristiyanlığın evrensel olarak benimsenebileceği kuşkuludur. ▪Şiddeti reddeden Hıristiyan gerçeklerin genel olarak benimsenmesi yalnız kâhince bir kavrayışla gerçeğin bilgisini aşamalı ve içsel yolla edinerek iktidarın gereksizliğinin bilincine varılması ve teker teker bireyler ta-

rafından terk edilmesiyle değil, aynı zamanda zihinsel bakımdan gelişmemiş büyük insan kitlelerinin bir anda ilk adımı atanlara güvenerek yeni gerçeği benimsemeleri ile de gerçekleşecektir. ▪Belirli bir seviyeye ulaşmış gerçeğin yayılması bir kamuoyu yaratır, bu kamuoyu da o zamana dek karşı çıkan büyük insan kitlelerini bir anda yeni gerçeği kabule sevk eder. ▪Bu yüzden, Hıristiyan kamuoyu oluştuğunda, bütün insanların şiddeti reddetmeleri çok hızlı ve kesin bir şekilde oluşabilir. ▪Şiddetin gerekli olduğu kanaati Hıristiyan kamuoyunun oluşmasını engellemektedir. ▪Şiddet kullanımı insanları kendilerini geliştiren tek ruhanî güce inanmamaya sevk eder. ▪Gerçekte ne uluslara ne de bireylere şiddet yoluyla boyun eğdirilebilir, bu ancak hiçbir gücün direnemeyeceği kamuoyu tarafından başarılabilir. ▪Vahşi uluslar ve vahşi insanlar ancak aralarında Hıristiyan bir kamuoyu oluşturularak zaptedilebilir, oysa Hıristiyan uluslar bu yerleşmekte olan Hıristiyan değerleri yok etmek için ellerinden geleni yapıyorlar. ▪Bu başarısız uygarlaştırma girişimleri, vahşi insanın Hıristiyanlıkla zapt edilemeyeceğinin kanıtı olarak gösterilemez. ▪Şiddet, kamuoyunu yozlaştırarak, sadece toplumsal düzenin olması gereken şeye doğru değişimini engeller. ▪Şiddetin ortadan kaldırılması ile Hıristiyan kamuoyu oluşacaktır. ▪Ne olursa olsun, şiddetin ortadan kalkması ile ortaya çıkacak olan bu bilinmez gelecek şimdikinden beter olamaz; bu yüzden, bundan korkmaya da gerek yoktur. ▪Yaşamın anlamı bilinmeyenin sırrına ermek ve ona doğru ilerlemektir.

11. Bölüm: Toplumsal düzenimizin durumu korkunç, ne var ki bu düzen yalnızca kamuoyunun desteğine dayanmaktadır ve kamuoyu desteğiyle yıkılacaktır. ▪İnsanların daha şimdiden şiddet konusundaki görüşleri değişmekte ve hükûmete hizmet edenlerin çemberleri gitgide daralmaktadır; devlete hizmet edenler bile kendi durumlarından yükümlülüklerini yerine getiremeyecek kadar utanç duymaktadırlar. ▪Bütün bunlar, gitgide daha yaygınlaşacak, sonunda da artık çalıştıracak memur bulunamayacak noktaya gelecek

yeni bir kamuoyunun oluşmakta olduğunun işaretleridir. ▪Bundan başka yönetim görevlerinin ve bunları icra eden insanların hiçbir işe yaramadığı gitgide daha açık olarak görülmektedir. ▪İnsanlar şiddet üzerine kurulu bütün kurumların gereksizliğini daha iyi anlamaya başlamaktadır, bazıları bunu anlamış durumdadır, geri kalanlar da anlayacaklardır. ▪İnsanların özgürlüğe kavuşacağı zaman belli değildir, ama bu, insanların kendilerine bağlıdır, bu ancak insanların her biri içimizdeki ışığa uygun şekilde yaşamaya başlayınca gerçekleşecektir.

12. Bölüm: I. Açlık içindeki köylülerin başkaldırısını bastırmak için gönderilen askerleri taşıyan bir trenle karşılaşma. ▪Başkaldırının nedeni. ▪Köylülerin itaatsizliği durumunda üst düzey otoritelerin almış olduğu kararlar nasıl uygulanır. ▪Orel olayı zenginlerin haklarını koruma amacıyla işlenmiş cinayetlere ve uygulanan şiddete bir örnek oluşturur. ▪Zenginlerin tüm imtiyazları benzer şiddet uygulamalarına dayanır.

II. Tula'ya giden trenin içinde kimler bulunuyor ve bu insanların tutumları. ▪Bu insanlar nasıl oluyor da bu türden davranışlarda bulunabiliyorlar. ▪Bunun nedeni ne bilgisizlikte, ne kanaatlerde, ne zalimlikte, ne de ahlâk eksikliğinde bulunabilir. ▪Bu tür uygulamalar, mevcut düzenin korunması için gerekli görüldüklerinden yapılıyor. ▪Bu tür bir kanaatin temelinde mevcut düzenin gerekli ve kaçınılmaz olduğu görüşü yatar. ▪Üst sınıfların bu görüşü taşımalarının nedeni, bundan çıkar sağlamalarıdır. ▪Bundan hiçbir yarar elde etmeyen alt sınıflardaki insanları, bu düzeni korumak için vicdanlarına ters gelen şeyleri yapmaya ve bu düzenin değişmezliğine, gerekliliğine inanmaya ne zorluyor? ▪Bunun nedeni alt sınıfların, mevcut düzenin gerekliliği ve bu rejimi korumak için gereken şiddetin meşruluğu konusunda üst sınıflar tarafından kandırılmış olmalarıdır. ▪Evrensel yalan. ▪Askerî hizmete özgü yalan. ▪Askere alınma.

III. İnsanlar bir yandan ahlâkî ilkeleri vaazederken bir yandan da cinayetin meşruluğunu nasıl kabul ediyorlar, ka-

mu güvenliğini sürekli tehdit altında tutan bir şiddet örgütlenmesini, yani askerliği nasıl kabul ediyorlar? Yalnızca üst sınıflar bu kurumu kendilerine yararı olduğu için kabul ediyor. ▪Alt sınıflar ise şiddetin ahlâk dışılığının bilincinde olmalarına rağmen, hükûmet sayesinde, bu eylemlerin sorumluluğu çok büyük sayıda suç ortağına yayıldığı ve suç ortaklarından her biri suçu başkalarının üzerine atabildiği için bunu yapabiliyorlar. ▪Dahası, insanların eşit olmadığı kandırmacası ahlâkî sorumluluk duygusu kaybına yol açar, bu da üst sınıfların iktidar sarhoşluğuna, alt sınıfların da kendilerini köle gibi görmelerine neden olur. ▪Kendi vicdanlarına ters gelen işler yapan bu insanların durumu telkin altında ipnotize olmuş insanların durumuna benzer. ▪Hükûmetin telkinine tâbi olmakla kamuoyuna ve yüksek ahlâklı insanlara tâbi olmak arasında ne fark vardır. ▪Eski kamuoyundan doğmuş mevcut düzen yenisiyle çelişki halindedir, bu düzen ancak üst sınıfların çıkarları doğrultusunda alt sınıfların ipnotize edilmesi sonucu vicdanların uyuşması sayesinde ayakta durabilmektedir. ▪Bu insanların bilinci uyanabilir ve bu ani uyanış zaman zaman kendini gösterir. ▪İşte bu nedenle, hazırlanılan şiddet eylemlerinin gerçekleşip gerçekleşmeyeceğini bilmek pek mümkün değildir. ▪Her şey şiddet eyleminin ne kadar gayri meşru görüldüğüne bağlıdır, bilinç daha bilinçli insanların etkisinde kalabilir ve aniden uyanabilir.

IV. Her şey her bireyin Hıristiyan gerçeğinin az ya da çok bilincinde olmasına bağlıdır. ▪Modern zamanın aydın insanları Hıristiyan gerçeğinin herkese anlatılması ve uygulanması gereğine inanmıyor, insanların yaşam koşullarının iyileştirilmesi için, iktidar tarafından belirlenen sınırlar içinde maddî koşuların değiştirilmesini yeterli görüyorlar. ▪Dinî ikiyüzlülüğün yerine geçmiş olan bu ikiyüzlülüğün bilimsel teorisine dayanarak zengin sınıflar kendi durumlarını meşrulaştırıyorlar. ▪Bu ikiyüzlülük sayesinde, kendi imtiyazlarını güvence altına almak için şiddet kullanıp dolandırıcılık yaparken birbirlerine kendilerinin Hıristiyan olduklarını

söyleyebilir ve böylece rahatlayabilirler. ▪Aynı ikiyüzlülük Hıristiyanlığı vaazeden insanların şiddete dayalı bir rejime destek olmasına da olanak tanır. ▪Hiçbir maddî iyileşme, yaşamı daha az sefil duruma sokamaz. Bu yaşamın sefilliği bölünmeden ileri gelir; bölünme ise gerçeği değil de yalanı izlemekten kaynaklanır. ▪Birlik ancak gerçekte mümkündür. ▪İkiyüzlülük bu birliği engeller, çünkü insanlar bildikleri gerçeği hem kendilerinden hem de başka insanlardan gizlerler. ▪Ikiyüzlülük yaşamı iyileştirecek yerde her şeyi kötüye dönüştürür. ▪İkiyüzlülük iyi ve kötü kavramlarının doğasını değiştirir, işte onun için ikiyüzlülük insanların mükemmelleşme yolunda ilerlemesine engel oluşturur. ▪Kötülükleri açığa çıkarak suç işleyen insanlar başkalarına, ikiyüzlülükle gizlenmiş yasal şiddete uygun yaşayan insanlardan daha az kötülük ederler. ▪Bütün insanlar yaşamımızın kötülüğünün bilincindedirler; bu kötülük ikiyüzlülük tarafından gizlenmemiş olsaydı çoktan düzeltilmiş olurdu. ▪Ama öyle görünüyor ki, bizler ikiyüzlülüğün son sınırına dayandık, nasıl ki bir insanın kâbustan uyanıp gerçek yaşama dönmek için bilinçli bir çaba göstermesi gerekiyorsa bize de öyle bir çaba yeterli olacaktır.

V. Insan bu çabayı gösterebilir mi?▪ Günümüzün ikiyüzlü teorilerine göre insan kendi yaşamını değiştirmekte özgür değildir. ▪İnsan davranışlarında özgür değildir, kendisi tarafından daha önce bilinen gerçeği kabul ya da reddetme konusunda özgürdür. ▪Gerçek bir kez benimsendiğinde davranışlarının temelini oluşturur. ▪İnsanın gerçek karşısındaki üçlü tutumu. ▪Özgür irade sorununun sözde çözülmezliğinin nedeni. ▪Insanın özgürlüğü, kendisine açınlanmış gerçeği benimsemesinden başka bir şey değildir, başka bir özgürlük yoktur. ▪Gerçeğin benimsenmesi insanı özgür kılar ve insanın isteyerek ya da istemeyerek izleyeceği yolu gösterir. ▪Gerçeğin benimsenmesi ve gerçek özgürlük, insanın Tanrı'nın eserine köle olarak değil, yaşamın yaratıcısı olarak katılmasını sağlar. ▪Bu sefil yaşam düzeninin hemen ortadan kalkması için, insanların Tanrı'nın Egemenliği'ne erişilebile-

cek aşamaya gelebilmeleri için, yaşamın maddî koşullarının iyileştirilmesi kaygısından vazgeçmeleri ve bütün enerjilerini gerçeği benimsemeye ve onun hayata geçirilmesine harcamaları yeter. ▪Bunun için yalan söylemeyi ve ikiyüzlülüğü bırakmak yeterlidir. ▪Peki gelecekte biz insanları ne bekliyor? İnsanlık, vicdanının gereklerine uyarsa ne olur, uygarlığın sağladığı imkânlar olmadan nasıl yaşayacaktır?▪ Bu soruların getirdiği kaygılar gerçeğin hayata geçirilmesi sonucu iyi ve gerçek olan hiçbir şeyin kaybolamayacağı mantığıyla bertaraf edilir, çünkü gerçek yalnızca yanlış olanı yok eder.

VI. Yaşamımız sefaletin son sınırlarına dayanmış durumdadır, hiçbir örgütlenme biçimi tarafından da iyileştirilemez. ▪Yaşamımızın ve kurumlarımızın hiçbir anlamı yok. ▪Devlete karşı görevlerimizi yaparak ve imtiyazlarımızı koruyarak mı Tanrı'nın iradesine uygun davranmış olacağız? ▪Bizler, dünya böyle olduğu için ve bu kaçınılmaz olduğu için değil, böyle olmasını istediğimiz için, bazılarımızın yararına olduğu için bu haldeyiz. ▪Vicdanımız kendi durumumuz ve davranışlarımızla çelişki içinde, çıkış yolu Hıristiyanlık gerçeğinin benimsenmesinde yatıyor: Sana yapılmasını istemediğin şeyi başkasına yapma. ▪İnsanın kendine karşı yükümlülükleri başkalarına karşı yükümlülüklerinden sonra gelmelidir, bu sonuncular da Tanrı'ya karşı yükümlülüklerinden sonra gelmelidir. ▪Bulunduğumuz durumdan çıkış yolu, eğer mevki ve haklarımızdan vazgeçemiyorsak, en azından hatamızı kabul edip konumumuzu haklı çıkarmaya çalışmamak ve yalan söylememektir. ▪Yaşamın tek anlamı gerçeği benimsemek ve açıkça söylemektir, oysa devleti ve faaliyetlerini kabul etmek yaşamımızın tüm anlamını ortadan kaldırır. ▪Tanrı kendisine hizmet etmemizi, başka bir deyişle, yalnızca gerçek sayesinde mümkün olan birliği, yaşamın içerdiği her şeyin büyük birliğini kurmamızı istiyor.

Lev Tolstoy

Tanrı'nın Egemenliği İçinizdedir

Lev Tolstoy'un tüm dünyada yankı bulan düşüncelerini en çarpıcı biçimde dile getirdiği bu eseri, yazılışının üzerinden 100 yılı aşkın bir zaman geçtikten sonra nihayet Türkçe'ye çevrildi.

1893'te tamamlanan kitap, Rusya'da ancak el-yazması kopyalar şeklinde gizlice çoğaltılıp dağıtılırken aynı yılın sonunda ve 1894 başında Fransa, Almanya, İtalya ve İngiltere'de peş peşe basıldı. Kitabın yayımlanmasıyla birlikte din ve devlet otoritelerinden gelen yoğun tepkilerle karşılaşan Tolstoy, 1901 yılında Rus Ortodoks Kilisesi tarafından aforoz edildi.

Üzerindeki tüm sansür ve baskılara rağmen beklenenin ötesinde etkilere yol açan bu kitap, çok farklı eğilim ve inanca sahip birçok insanı derinden etkileyebilmiştir. Bugün dünyanın pek çok ülkesinde yaygınlık kazanan ve vaktiyle Mahatma Gandhi tarafından formüle edilen *sivil itaatsizlik* veya *pasif direniş* yöntemi, esas olarak Tolstoy'un bu kitapta dile getirdiği fikirlere dayanmaktadır. Tolstoy, bu "eşsiz" eserinde devlet, mülkiyet, askerlik, savaş ve genel olarak şiddet karşıtlığını son derece tutarlı ve mantıklı bir temele oturtmaktadır.

Öte yandan, şiddeti ve savaşı meşrulaştıran ve öldürmeye onay veren Kiliseyi Hıristiyanlık karşıtı bir kurum olarak gören Tolstoy, Kilise Hıristiyanlığını, "dünyanın en yozlaşmış dini" olarak niteler. Tolstoy'
karşı çıkışı, başta Hıristiyanlık olmak üzere tüm dinler
kurumsal temellerine yönelik bir reddiyedir. Daha
şiddeti kanıksamış olan bugünün dünyasına açık ve
doğrudan bir eleştiridir.

12.00

ISBN 975-7005-22-3

www.kaosyayinlari.com